FANTAZIJA

antologija
znanstvene fantastike

uredila
Žiga Leskovšek
in
Sama Resnik

Ta preprosta ideja - da bo prihodnost drugačna - je nekoč naredila znanstveno fantastiko nesprejemljivo za večino ljudi. Ljudje, s katerimi sem rasel, niso hoteli verjeti, da se svet spreminja, da se sploh lahko spremeni. Večina odraslih ljudi je še danes takšna in večina literature zanje je napisana (...) s predpostavko, (a) da tehnološke spremembe ni; (b) če že je, potem gotovo ni pomembna; (c) če je pomembna, potem je nesmiselna in grozljiva.

Damon Knight

FANTAZIJA

antologija
znanstvene fantastike

uredila
Žiga Leskovšek
in
Samo Resnik

Časopis za kritiko znanosti, št. 3, 4/90 (128,129)

uredniku Dušanu Kralju, 1928-1989

CIP - katalogizacija v knjigi
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

82 (100) - 312.9

FANTAZIJA: antologija znanstvene fantastike
uredila Žiga Leskovšek in Samo Resnik
Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, 1990
(Časopis za kritiko znanosti, št. 3,4/90 - 128,129)

1. Leskovšek, Žiga 2. Resnik, Samo

18429184

KAZALO

Žiga Leskovšek: *Predgovor* 2

Vonda McIntyre: *Tanatos* 4

Robert Silverberg: *Sončni ples* 11

Samo Resnik: *Bojevniki* 22

Joanna Russ: *Ko se spremeni* 36

Ursula K. Le Guin: *Tisti, ki odidejo iz Omelasa* 43

Clive James: *Veliki brat ima žal zamudo* 49

Veseljko V. Simonovič: *Kdaj je pa kak krožnik letel ?* 53

Veseljko V. Simonovič: *Ni reklo "cvrrrrc"!* 58

Veseljko V. Simonovič: *000-001-100-000* 62

(zgodbice iz serije Prdejske paralelne paranormalije)

Bob Leman: *Okno* 66

Brian Aldiss: *Psiklop* 81

Michael Shaara: *Čudodelnik* 89

Vid Pečjak: *Božanske igre* 96

Miha Remec: *Dromidska podoba* 101

esej: Žiga Leskovšek: *Virgil Finlay* 106

esej: Philip K. Dick: *Trgovina s pasjo hrano* 112

esej: Duncan Lunan: *Politika preživetja* 122

E.C.Tubb: *Evane* 139

esej: Carl Sagan: *Eksperimenti v utopijah* 146

John Varley: *Enakonočje* 150

Samo Resnik: *Spremna beseda* 184

Znanstvena fantastika se je razvila kot literarni odziv na vse hitrejše družbene spremembe in se razmahnila predvsem s pomočjo pisane besede. Njene temelje je torej postavila knjiga, sodobna ZF knjiga pa je v Sloveniji postala prava redkost. Knjižne založbe s svojimi programi vse bolj zaostajajo tako za sodobnimi literarnimi tokovi kot za potrebami bralstva, ki je zato prisiljeno posegati po izdajah neslovenskih založnikov. Pri večini izdanih del se zrcalita naravnost neverjetna nedomiselnost in neznanje uredniškega kadra, ki pogosto nima začrtanih niti najosnovnejših smernic izdajateljske dejavnosti, ali pa so te tako arhaične in okostenele, da bodo prej ali slej pripeljale do ukinitve programov. Slovenske založbe tako do onemoglosti izdajajo takoimenovane klasike fantastike in ponatiskujejo pri nas že večkrat objavljena dela. Pri tem gre za očitno podcenjevanje bralcev, urednike pa seveda veseli, da se je tudi njim poznana kritika že izrekla o avtorjih, katerih dela so časovno odmaknjena tudi po več desetletij, in tako avtorjem kot njihovim delom podelila nekakšno legitimnost, nestrokovno sestavljene programe pa prikladno obvarovala pred kritičnimi ocenami.

Kadar se na knjižnih policah znajde tudi kaj boljšega, morda celo mlajšega od dvajsetih let, potem je to praviloma rezultat zavzetosti zunanjih sodelavcev, ki so običajno predlagatelji, recenzenti ali celo prevajalci takih del. Žal pač velja, da je za uspešno oblikovanje knjižnega programa potrebno poznavanje tako avtorjev kot njihovih del. Vse premalo je, če je urednik slišal, da nekega avtorja kritika visoko ceni ali da je v Ameriki priljubljen pri bralcih. Poznati bi moral ves njegov literarni opus in temeljito premisliti, katero delo je dejansko najprimernejše za prevod. No, pri nas je zaradi uredniške nestrokovnosti in pomanjkljivega poznavanja tokov sodobne ZF rado prihajalo do tega, da so bili pomembni in priznani avtorji predstavljeni z manj pomembnimi deli, obenem pa so izhajala dela obrobnih avtorjev, katerih vpliv na razvoj ZF je zanemarljiv. Za koliko resnično dobrih piscev in temeljnih ZF del ni slovenski bralec znanstvene fantastike še nikoli slišal, pa raje ne bi govoril.

Pri nas se je oblikovala še ena oblika t. i. uredniškega parazitizma. Razmere, ki so značilne za ZF urednikovanje pri nas, so nujno privedle do tega, da so založbe začele v svoje programe uvrščati dela, ki so bila že objavljena v srbohrvaškem jeziku, in s katerimi so se uredniki uspeli tudi seznaniti. Primeri, ko bi bilo določeno knjigo zaradi literarne vrednosti potrebno prevesti tudi v slovenski jezik, so bili pri tem bolj izjema kot pravilo. Da bo mera polna, povejmo še, da je znan celo primer, ko je prevajalec na urednikovo zahtevo skrajšal roman za celo tretjino. Boleče je gledati, kako se v svoji neumnosti sami delamo še revnejše in manjše, kot smo že itak.

Tako ni čudno, da ZF životari na obrobju slovenske kulturne zavesti. Razumljivo je tudi, da ima takšen položaj svoje posledice tudi za razvoj in vztrajnost slovenskih avtorjev. Tako se

za ZF danes v Sloveniji zanima manj bralcev kot pred leti, pa še ti jo večinoma prebirajo v tujem jeziku. Slabokrvni uvoz tujih knjig pa duši še to obliko prisotnosti tovrstne literature v našem kulturnem prostoru.

Čeprav je nespretno založniško mrtvilo nedvomno opravilo veliko delo, pa pripada dobršen delež zaslug za ta borni položaj tudi raznim društvom za ZF. Ta društveca se niso nikoli dovolj vključevala v ustvarjalne tokove, niso spodbujala množičnosti in ustvarjalnosti članstva. Obstajala so nekako sama zaradi sebe in počasi so izgubila celo družabni in informativni smisel, besedo v njih pa so bolj in bolj prevzemali ljudje, ki so si ob pomanjkanju ustvarjalnih in organizacijskih sposobnosti tešili slo po priznanju z gradnjo fiktivne pomembnosti. Tako so društva počasi razpadla (njihov labodji spev je bil festival Fantazija v Cankarjevem domu davnega leta 1983).

Antologija Fantazija je odgovor na željo, da bi se na trgu končno spet pojavila dobra ZF knjiga. Predhodnik Fantazije je almanah Terra izpred dveh let (izšel je v samozaložbi), pred njim so bili ZF Problemi iz leta 1983 in Kondorjeva antologija Prodajalna svetov, pred njimi pa "rdeča knjižica" Sekcije za spekulativno umetnost Od Bradburyja do Vonnenguta iz konca 70. let. Iz let prej se še spominjamo čudovitih antologij Alojza Kodreta - knjig Srečni planet in Romanje na Zemljo, ki ju je pred dvema desetletjema izdala TZS.

Izdajanje kratke proze zahteva še več poznavanja literarnih opusov posameznih avtorjev - in končno vsega spektra kratke ZF proze. Zato ne preseneča, da je prevajanje tovrstnih tekstov skoraj v celoti odvisno od posameznih poznavalcev ZF žanra. Njim gre zasluga, da se v našem kulturnem prostoru pojavljajo nova imena in predstavljajo sodobnejši tokovi znanstvene fantastike. Malodane vse, kar je bilo na tem področju dosedaj narejenega, sem pa štejemo tudi institucionalizirane založbe, je bil rezultat znanja zunajih sodelavcev, zato tudi ne preseneča, da knjižne zbirke krajših ZF tekstov lahko preštejemo malone na prste ene same roke. Naivno bi bilo pričakovati, da bodo uredniki, ki niso kos niti temu, da bi iz obilja dobrih sodobnih ZF romanov oblikovali knjižni program, uredili in izdali zbirko kratke ZF proze.

Praznino, ki tako zija v slovenskih založniških programih, bo le težko zapolniti. Potrebovali bi deset Fantazij, ne le eno.

Žiga Lesjkovšek

Vonda McIntyre (1948, Kentucky) je biologinja, ki je doživela prvo kratko objavo leta 1969, leto kasneje pa je obiskovala delavnico Clarion, ki ji je močno pomagala na poti k pisateljskemu poklicu. Njen prvi roman The Exile Waiting (1975), je še rahlo neizdelan, drugi, Dreamsnake (1978) pa se je razvil iz čudovite zgodbice Of Mist, and Grass, and Sand (1973), ki ji je prinesla prve nagrade. Lahko se pohvali z izdelanimi ženskimi liki in otipljivo naslikanimi okolji. Izbor iz njene kratke proze je 1979 izšel v zbirki Fireflood. V zadnjih letih piše predvsem za najstnike, napisala pa je tudi nekaj romanov za serijo Star Trek. Ursula LeGuin, ki je avtorici precej blizu, je napisala o romanu Dreamsnake - "Ta knjiga je kot gorski potok - nagla, jasna, čista, vznemirljiva, lepa."

Čeprav je njen opus dokaj skromen, je osvojila obe pomembnejši nagradi, Huga in Nebulo, vsaka nova zgodba, ki se pojavi v periodičnem tisku, pa predstavlja pravi dogodek.

TANATOS

Vonda McIntyre

Varnostna agenta sta uklenjeno Allin pripeljala v tovarno. Dvakrat jima je poskušala uiti, in enkrat se ji je skoraj posrečilo. Čeprav sta bila agenta opremljena z anestetiki, jih v takih primerih zaradi predolge obstojnosti v krvi nista mogla uporabljati.

Duomobil, ki ga je poganjal električni motor, je zapeljal iz prometne gneče in se ustavil na parkirnem tiru. Vso pot od sodišča so prevozili počasi, ne da bi uporabljali bencinski pogon, kar je bilo v skladu s predpisi o varnostnih vozilih. Allin je bila vesela vsakršnega zavlačevanja; vsega, kar ji je podarilo še nekaj trenutkov.

Tovarna je bil nizka zgradba značilne sive barve, ki je stala sredi podobnih sivih zgradb. Njen večji del je bil varno pod zemljo. Agenta sta Allin zvekla iz mrežaste kletke v ozadju vozila. Zastala je na umazanem pločniku, kljubujoč gneči ljudi, mestnemu smradu, ki ji je dvigal želodec,

in mestnemu trušču, ki je bučal okoli njih. Ozrla se je navzgor.

Širok polovični stopniščni lok je vodil do preprostih, vsakdanjih vrat. Okna v naslednjih dveh nadstropjih so bila prekrita z jeklenimi ploščami. Oblačno, sivorjavo nebo, ki je preteče napovedovalo sneg, se je nizko povešalo nad zgradbo in mestom okoli nje. Allin je nehote zadrhtela, vendar se ni mogla pretvarjati, da jo zebe. Varnostnika sta pričakovala, da se bo poskusila ponovno zagnati v svobodo in izginiti v množici. Čutila je, kako so njuni prsti živčno oprijemali njene komolce in kako se ji je tanka jeklena veriga zarezala v roke. Okovi so do krvi ogulili njena zapestja.

"Pojdimo!" Napol sta jo dvignila. Ni jima pustila, da bi jo priganjala tako, da bi izgubila ravnotežje in se opotekala med njima. V grlu jo je stiskalo, kot da bi jo tudi tam oklepale lisice.

Prispeli so na vrh stopnišča. Ko je varnostnik nespretno brskal za prepustnico, je izpustil njeno roko. Brez razmišljanja se je sunkovito zasukala stran od preostalega agenta in se pognala v tek.

A varnostnik je bil preveč izurjen. Pričakoval je, da bo storila nekaj podobnega. Močno jo je potegnil nazaj, da ji je zdrsnilo na betonski stopnici. Bila je nemočna, ni se mogla ujeti in omahnila je nazaj. Na betonskih tleh si je raztrgala obleko in odrgnila kolk. Zaslišala je eno samo, naglo in ostro izrečeno besedo: "Nikar!", ko se ji je rob stopnice tik pod rebri zaril v bok. Minilo je nekaj trenutkov, da je prišla do sape. Ozrla se je navzgor in videla, da sta se moža srepo gledala. Tisti, ki jo je izpustil, je v eni roki držal prepustnico, z drugo pa je zadrževal palico svojega sodelavca.

"Vsega imam dovolj. Zdelan sem ..."

"V kratkem to ne bo več pomembno. Morda ..." Vendar agent ni dokončal misli, ki se je rodila v mračnem razpoloženju in se naglo sprevrgla v gnus. Obrnil se je stran in vložil kartico v zaznavnik ob vratih. Drugi možak se je mrko zazrl v Allin. Za trenutek je kljubovala njegovemu pogledu in nato pogledala stran.

Globoko je zajela sapo in se postavila na noge. Nihče ji ni pomagal. Tega ni niti pričakovala.

"Pezde," je zamrmrala in zadovoljno opazovala, ko je zaradi psovke tako stisnil palico, da so se mu pobelili členki na roki.

Vrata so se odprla. Peljala sta jo po dolgi, bledo obarvani sivozeleni dvorani, mimo zaprtih vrat ob straneh, pa tja do dvigala na drugi strani.

Med dolgotrajnim spustom ni nihče spregovoril. Allin je čutila, da sta bila tako napeta kot ona. Napetost se je stopnjevala z upočasnjevanjem spuščajočega se dvigala.

Na dnu jih je pričakal nek tehnik. Tam se je Allin prvič zavedla, da je prispela in da ni nobenega izhoda več.

"Pozni ste,"

"Imeli smo težave."

Tehnik je skomignil z rameni.

"Nič ne de. Zravnika še nekaj časa ne bo."

"Kam hočete, da jo postaviva?" Prijaznejši varnostni agent se je kar povlekel vase. Njegove oči so nemirno begale sem ter tja.

"Nestrpna sta, ker bi rada odšla," je menil tehnik, ki je deloval obenem spravljivo in omalovažujoče.

"Tako je."

"Verjetno smo tudi tebi več kot enkrat rešili življenje," je tehnik ogovoril prijaznejšega varnostnika.

"Da." Celo pritrditev je izzvenela kot obtožba. Agent je pogledal Allin, ki je v njegovih očeh zaznala bolečino. Ni si mislila, da je že kdaj opravljal tako delo. Kdo ve, če bi se na vprašanje, zakaj se ne more obrniti in je prepustiti usodi, izgovarjal na svoje dolžnosti.

"Prav mogoče je, da ste že vsakomur na svetu vsaj enkrat rešili življenje. Verjetno tudi njej," Prijaznejši agent je pomignil proti Allin, vendar njegove besede niso bile več namenjene tehniku.

"Posadita jo tja, nato podpišita in lahko gresta."

"Ubila vas bo. Povedal sem vam, da sva imela težave," je rekel pezde.

Allin se je namrščila. Prekršila je zakone, vendar ni nikogar ubila. Molčala je.

"Torej jo uklenite. Meni je vseeno." Vrnil se je k svoji mizi in pritisnil gumbe na tipkovnici.

Varnostna agenta sta Allin pripeljala h klopi, ji odklenila eno zapestje in priklenila lisice na naslonjalo za roke. Ko sta odhajala stran, se nobeden od njiju ni več ozrl k njej.

Tehnik je iz svoje mize izvlekel svetlobno pero, da sta se lahko podpisala na zaslon. Allin se je spraševala, kaj neki je bilo tam zapisano.

Agenta sta prejela potrdilo o sprejemu:

"Človeškemu bitju, ki je bilo danes privedeno v neprostovoljno sužnost, se kot kazen za dejanja proti družbi in v dobrobit človeštva odvzema življenje, svoboda, zavest in človečnost ..."

Tehnik je v tišini s prezirljivim nasmehom opazoval varnostnika, dokler nista že skoraj stopila v dvigalo.

"Hej, pezdeti! Kaj pa ključ?"

Prijaznejši varnostnik je zardel, izvlekel iz žepa ključ in ga zalučal v sobo med zapirajočimi se vrati dvigala.

Tehnik je stopil po ključ, ga pobral, vrgel v zrak, ga ujel in se zasmejal, ko je videl, da ga Allin opazuje. Premeril jo je s pogledom, kot da bi ji jemal mero za krsto ali pa jo ocenjeval za seciranje. Zaničujoč samo sebe, ker ga je gledala, je začutila, da ji je v glavo udarila kri.

"Ti bi morala dolgo zdržati," je menil tehnik. Na licu se mu je zarisala otroška, za psihopata značilna nedolžnost. Obrnil se je nazaj k mizi in začel drugače.

"Ime," je dejal. Poznal je njeno ime, saj je moralo biti napisano na zaslonu pred njim.

"Pritisni desni gumb in aparatura ti bo povedala." Obžalovala je svoje besede, takoj ko jih je izrekla. Zasmehoval jo je za lastno zabavo in ker se je pustila izzvati, je v svoji igrici našel še več zadovoljstva.

"Poslušaj, ne delaj preglavic," je rekel zelo potrpežljivo. Ni odgovorila.

"Kristus!" Zastrmel se je v strop in se pretvarjal, da moli.

"Trmoglavka!" Ponovno jo je pogledal, vendar v njegovem pogledu ni bilo milosti.

"Šlo bo zlepa ali zgrda. Kot boš sama hotela."

Pustil ji je trenutek za premislek.

"V oddelkih se ljudem lahko marsikaj pripeti. Ali veš, da nekateri občutijo bolečine kljub mamilom, ki jim jih dajemo? Zmeša se jim in nato ..." Uprl je prst vanjo in ukrivil palec. "Pok! Postrelimo jih." Zasmejal se je in pogladil nadzorno stikalno ploščad. Zeleno svetlikajoči se izpis mu je osvetljeval obraz.

"Brez potomcev, brez družine, brez slehernih zvez ..." Dvignil je obrvi.

"Aha, ti si ena od gverilk. Kako neumen način, da si zapraviš življenje."

Prisilila se je, da je ves čas sedela tiho. Njeni nohti so bili kratki, pa so se ji vseeno zadrli v dlani. V resnici je zapravila svoje življenje. Celo v mladostnem navdušenju se je zavedala, da peščica mladih upornikov in ostarelih revolucionarjev ne bo inštitucijam, ki so jih hoteli spremeniti, nič več kot v zoprno nadlego. Planetarni življenjski sistem je okostenel v enovitosti, še preden se je Allin rodila. Njena gverilska skupina je prestavljala bedno, izgubljeno vest, ki ni premogla moči, da bi zaustavila razvoj in ga obrnila v drugo smer. Vsi njeni prijatelji so se zavedali, da bodo dočakali konec v morju ali zgnili v umirajočih gozdovih - ali pa bodo končali ... tukaj.

Tehnik je poskusil znova.

"Nekateri bolničarji ... Le malo jim manjka, da bi bili nekrofili. Dolge ure. Dolgčas. Ne morem jih ves čas nadzirati. Razen krmljenja in molzenja živali tu ni veliko dela." Nasmehnil se je tako, da so se mu videli zobje. Gnusil se ji je. Obrnila se je stran in se zasmejala. Plitev, krvav polmesec je na dlani sekal njeno življenjsko črto.

"Včasih se z živalmi dogajajo precej grozljive reči," je nadaljeval. "Brazgotine in stvari, ki ... Ena je bila nekoč breja. Pustili smo jo, da je povrgla, čeprav smo na njej preizkusili genetski virus."

"Meni je vseeno. Nič se ne bom zavedala," je spregovorila Allin.

"Včasih se zgodi, da koga pomilostijo. Odpustimo jih lahko skoraj take, kot so prišli ... razen če se je kaj zgodilo."

"Lažeš!"

Zravnal se je in se ponovno nasmehnil.

"Prav imaš." Stopil je k njej z zlaganim, prisrčnim izrazom na licu. Stegnil se je, da bi se je dotaknil.

"No, kako bi bilo, če bi se še zadnjič malo pozabavala?"

V zadnjih trenutkih življenja bi bila Allin morda pripravljena sprejeti v dar nekaj trenutkov užitka, človeške bližine, a kar ji je ponujal, ni bilo darilo. To je bil prikaz moči. Z vso močjo svojih dolgih nog je brcnila tehnika v dimlje. Zakričal je v agoniji in zvijajoč se padel po tleh.

"Kam hočete, da jo postaviva?" Prijaznejši varnostni agent se je kar povlekel vase. Njegove oči so nemirno begale sem ter tja.

"Nestrpna sta, ker bi rada odšla," je menil tehnik, ki je deloval obenem spravljivo in omalovažujoče.

"Tako je."

"Verjetno smo tudi tebi več kot enkrat rešili življenje," je tehnik ogovoril prijaznejšega varnostnika.

"Da." Celo pritrditev je izzvenela kot obtožba. Agent je pogledal Allin, ki je v njegovih očeh zaznala bolečino. Ni si mislila, da je že kdaj opravljal tako delo. Kdo ve, če bi se na vprašanje, zakaj se ne more obrniti in je prepustiti usodi, izgovarjal na svoje dolžnosti.

"Prav mogoče je, da ste že vsakomur na svetu vsaj enkrat rešili življenje. Verjetno tudi njej," Prijaznejši agent je pomignil proti Allin, vendar njegove besede niso bile več namenjene tehniku.

"Posadita jo tja, nato podpišita in lahko gresta."

"Ubila vas bo. Povedal sem vam, da sva imela težave," je rekel pezde.

Allin se je namrščila. Prekršila je zakone, vendar ni nikogar ubila. Molčala je.

"Torej jo uklenite. Meni je vseeno." Vrnil se je k svoji mizi in pritisnil gumbe na tipkovnici.

Varnostna agenta sta Allin pripeljala h klopi, ji odklenila eno zapestje in priklenila lisice na naslonjalo za roke. Ko sta odhajala stran, se nobeden od njiju ni več ozrl k njej.

Tehnik je iz svoje mize izvlekel svetlobno pero, da sta se lahko podpisala na zaslon. Allin se je spraševala, kaj neki je bilo tam zapisano.

Agenta sta prejela potrdilo o sprejemu:

"Človeškemu bitju, ki je bilo danes privedeno v neprostovoljno sužnost, se kot kazen za dejanja proti družbi in v dobrobit človeštva odvzema življenje, svoboda, zavest in človečnost ..."

Tehnik je v tišini s prezirljivim nasmehom opazoval varnostnika, dokler nista že skoraj stopila v dvigalo.

"Hej, pezdeti! Kaj pa ključ?"

Prijaznejši varnostnik je zardel, izvlekel iz žepa ključ in ga zalučal v sobo med zapirajočimi se vrati dvigala.

Tehnik je stopil po ključ, ga pobral, vrgel v zrak, ga ujel in se zasmejal, ko je videl, da ga Allin opazuje. Premeril jo je s pogledom, kot da bi ji jemal mero za krsto ali pa jo ocenjeval za seciranje. Zaničujoč samo sebe, ker ga je gledala, je začutila, da ji je v glavo udarila kri.

"Ti bi morala dolgo zdržati," je menil tehnik. Na licu se mu je zarisala otroška, za psihopata značilna nedolžnost. Obrnil se je nazaj k mizi in začel drugače.

"Ime," je dejal. Poznal je njeno ime, saj je moralo biti napisano na zaslonu pred njim.

"Pritisni desni gumb in aparatura ti bo povedala." Obžalovala je svoje besede, takoj ko jih je izrekla. Zasmehoval jo je za lastno zabavo in ker se je pustila izzvati, je v svoji igrici našel še več zadovoljstva.

"Poslušaj, ne delaj preglavic," je rekel zelo potrpežljivo. Ni odgovorila.

"Kristus!" Zastrmel se je v strop in se pretvarjal, da moli.

"Trmoglavka!" Ponovno jo je pogledal, vendar v njegovem pogledu ni bilo milosti.

"Šlo bo zlepa ali zgrda. Kot boš sama hotela."

Pustil ji je trenutek za premislek.

"V oddelkih se ljudem lahko marsikaj pripeti. Ali veš, da nekateri občutijo bolečine kljub mamilom, ki jim jih dajemo? Zmeša se jim in nato ..." Uprl je prst vanjo in ukrivil palec. "Pok! Postrelimo jih." Zasmejal se je in pogladil nadzorno stikalno ploščad. Zeleno svetlikajoči se izpis mu je osvetljeval obraz.

"Brez potomcev, brez družine, brez slehernih zvez ..." Dvignil je obrvi.

"Aha, ti si ena od gverilk. Kako neumen način, da si zapraviš življenje."

Prisilila se je, da je ves čas sedela tiho. Njeni nohti so bili kratki, pa so se ji vseeno zadrli v dlani. V resnici je zapravila svoje življenje. Celo v mladostnem navdušenju se je zavedala, da peščica mladih upornikov in ostarelih revolucionarjev ne bo inštitucijam, ki so jih hoteli spremeniti, nič več kot v zoprno nadlego. Planetarni življenjski sistem je okostenel v enovitosti, še preden se je Allin rodila. Njena gverilska skupina je prestavljala bedno, izgubljeno vest, ki ni premogla moči, da bi zaustavila razvoj in ga obrnila v drugo smer. Vsi njeni prijatelji so se zavedali, da bodo dočakali konec v morju ali zgnili v umirajočih gozdovih - ali pa bodo končali ... tukaj.

Tehnik je poskusil znova.

"Nekateri bolničarji ... Le malo jim manjka, da bi bili nekrofili. Dolge ure. Dolgčas. Ne morem jih ves čas nadzirati. Razen krmljenja in molzenja živali tu ni veliko dela." Nasmehnil se je tako, da so se mu videli zobje. Gnusil se ji je. Obrnila se je stran in se zasmejala. Plitev, krvav polmesec je na dlani sekal njeno življenjsko črto.

"Včasih se z živalmi dogajajo precej grozljive reči," je nadaljeval. "Brazgotine in stvari, ki ... Ena je bila nekoč breja. Pustili smo jo, da je povrgla, čeprav smo na njej preizkusili genetski virus."

"Meni je vseeno. Nič se ne bom zavedala," je spregovorila Allin.

"Včasih se zgodi, da koga pomilostijo. Odpustimo jih lahko skoraj take, kot so prišli ... razen če se je kaj zgodilo."

"Lažeš!"

Zravnal se je in se ponovno nasmehnil.

"Prav imaš." Stopil je k njej z zlaganim, prisrčnim izrazom na licu. Stegnil se je, da bi se je dotaknil.

"No, kako bi bilo, če bi se še zadnjič malo pozabavala?"

V zadnjih trenutkih življenja bi bila Allin morda pripravljena sprejeti v dar nekaj trenutkov užitka, človeške bližine, a kar ji je ponujal, ni bilo darilo. To je bil prikaz moči. Z vso močjo svojih dolgih nog je brcnila tehnika v dimlje. Zakričal je v agoniji in zvijajoč se padel po tleh.

Medtem ko se je tehnik zvil v klobčič, kot da bi se hotel izogniti nadaljnim udarcem, se je Allin zravnala na klopi. Prišel je do sape in se odplazil stran. Po nekaj trenutkih se mu je posrečilo, da se je dvignil ob mizi.

"Zakaj si to storila?" Spregovoril je z glasom po krivici kaznovanega otroka. Molče je zrla mimo njega.

Zasmejal se je, vendar se mu je tresel glas. Pretvarjal se je, da mu ni nič.

* * * * *

Vrata dvigala so se odprla in vstopila je zdravnica. S pogledom je ošinila še vedno bledega tehnika in Allin, vendar ni rekla ničesar. Pobrala je ključ in zastala kak meter stran od Allininega dosega.

"Nobenega izhoda nimaš več in zelo dobro obvladam judo," je rekla.

Allin je molčala. Zdravnica jo je odklenila s klopi, vendar ji je pustila uklenjena zapestja. Prijela je Allin za roko, jo peljala skozi druga vrata v sterilno belo sobano, kjer je stala preiskovalna miza ter steklene posode z mamili in medicinskimi instrumenti. Soba je zaudarjala po razkužilih in ogabnem sladkornem anestetiku. Allin je kljub pritisku zdravničine roke zastala med vrati.

"V resnici sploh ni tako hudo. Samo spanec ..."

"Vsi spimo," je odvrnila Allin.

"Kaj si mislila, da boš predramila ljudi?" Doktoričin glas je bil napet in intenziven. "Vsa ta odločnost, vizija ..."

"Zapravljena," jo je Allin hripavo dopolnila.

"Pridi!" Zdravnica je ponovno spregovorila hladno in brezosebno.

Allin je spreletela vizija naslednjih ur. Prebliski besa in bolečine, ki bodo počasi parali zdravničino dušo. Toda zdravnica bo preživela.

Preživela bo, za Allin pa je prihajal konec zavestnega življenja.

"Rada bi videla, kje bom," je zašepetala.

Zdelo se ji je, da je minilo zelo zelo dolgo, preden je zdravnica spregovorila. Allin jo je presenetila.

"V redu."

Povedla je Allin skozi blodnjak hodnikov globje pod zemljo. Zrak je postal hladnejši. Ko sta prispeli do širokih dvojnih vrat, jo je zdravnica ponovno prijela pod roko. Vrata so se razprla in skoznje je zavel nenavaden vetrič. V sobi onstran vrat je bil višji tlak, ki je preprečeval dostop mikrobom. Zdravnica je Allin privedla v oddelek.

Na Zemlji ni bilo razen ljudi nobenih sesalcev več, le nekaj glodalcev v laboratorijih in v ozloglašenih delih mest ter še morda zamrznjena jajca, sperma ali celice divjadi, ki so bila uskladiščena na univerzah ali v muzejih za nekakšno negotovo prihodnost. Razen nekaj smetiščnih mrhovinarjev ni živela več nobena ptica. Beljakovinsko prehrano so v celoti pridobivali iz rib, z gojenjem tkivnih kultur in oplemenitenjem žitaric, vendar so odkrili, da ... nekatere potrebe zadostuje le zapletena biokemija živih živali. Nekoč so konji proizvajali protitelesca proti

človeškim boleznim. Sedaj jih ni bilo več.

Nobene živali ni bilo več, da bi jo mučili za človeško zdravje.

Allin je komaj opazila bolničarje, ki so strmeli vanjo. Pred njo so se raztezale dolge vrste posteljnih ogrodij. V vsakem od njih je nemo in negibno viselo obešeno telo. Golota in spol sta bila slučajno prekrita s telesnimi oporniki. Na teh dragocenih živalih niso smele nastati rane od dolgega ležanja.

Strop je sestavljala prozorna plastična mreža dovodnih cevi, po katerih je pritekala hranljiva tekočina v cevke, injekcijske igle in v stalne, v venah všite vložke. Allin je stopila še en korak v sobo. Slišala je tiho dihanje, ki jo je spominjalo na turobno vzdušje na pokopališčih. Vonj po anestetiku je bil zelo močan. Glave in telesa obešenih živali so bile gladko obrite, veke temne in udrte. Brazgotine od injekcijskih vbodov in virusnih poškodb so prekrivale štrleče noge, roke in brezspolne obraze in sredi poti vzdolž najbližje vrste so bolničarji v popolni sterilnosti jemali kri, iz katere naj bi s serumom izločili protitelesca.

Molzenje živali!

Glas, ki se je izvil iz Allininega grla, je bil napol stok, napol hlipanje. Zdravnica jo je slišala, zaznala nevarnost in jo trdneje zagrabila, vendar jo je Allin s komolcem zadela v prsno kost in stekla. Za seboj je zaslišala, kako zdravnica lovi sapo, slišala je korake in glasove bolničarjev. Vedela je, da ne more pobegniti ne iz oddelka ne iz stavbe in da bo vse, kar bo naredila, neumno in nepomembno. Vzpela se je na svetleč ogrodni lok med cevkami, ki so kot kače visele navzdol. Okovi so jo le malenkostno ovirali. Zastala je na vrhu ogrodja in nato skočila proti najdebelejši hranilni cevi, ki je bila v njenem dosegu. Cev ni bila predvidena za takšno obremenitev. Od sunka se je strgala, tako da je priletela na tla, da je po Allin, ploščastih tleh in zombijih v posteljah brizgnila lepljiva, topla in vlažna snov. Naglo je stekla na drug konec, da bi se lahko povzpela na omrežje, ki je klokotalo naprej.

"Stoj!"

Bila je pripravljena na ponoven skok, ko je zaslišala svarilo. Anestetični hlapi so se mešali s hranilnimi izparinami in jo omamljali. Zdravnico, ki je dvignila pištolo, je videla kot skozi toplotne valove, ki se dvigajo s puščavskih tal. Premerila je razdaljo do naslednje cevi in skočila.

* * * * *

Krogla je zdrobila ujetničino lobanjo, predrla možgane, in njeno telo je razdejano oblažalo na tleh.

Bolničar je pohitel naprej, da bi izključil tok hranilne snovi. Zdravnica je molče stala, ko ji je hranilna mlakuža dosegla noge. Pištola v njeni roki je bila topla in iz nje se je kadilo. Slišala je nekega bolničarja, da je dvignil telefonsko slušako.

"Potrebujemo aparaturo za srce in pljuča," je dejal.

"Če ne bi bilo te tovarne, bi umrlo na milijone ljudi," je razmišljala zdravnica. Če ne bi bilo te tovarne ... Pištola je z močnim ropotom padla na tla.

"Ni treba," je nenadoma dejala.

"Kaj, gospa?"

"Ni treba!"

"Telo je še vedno uporabno."

"Pokličite mrtvašnico," je ukazala zdravnica. Kadar je govorila s takim tonom, se ni z njo nihče nikoli prerekal.

"Upepelite jo!"

Bolničar je za trenutek okleval in nato prekinil zvezo.

"Da, gospa." Nato je poklical drugo številko.

(THANATOS, antologija Future Power urednikov Jacka Danna in Gardnerja Dozoisa, 1976)

Robert Silverberg je avtor ali urednik nekaj sto zgodb, romanov in zbirk (posebno serij Alpha in New Dimensions). Rojen je bil leta 1934 v New Yorku, prva objava 1954. V petdesetih in zgodnjih šestdesetih letih je pisal zelo veliko, a dokaj dobro, nakar je začil pisati manj in boljše. Imajo ga za enega najboljših sodobnih ameriških piscev. Nekaj pomembnejših del - zgodbe Flies (1967), Passengers (1968, Nebula Award), Sundance (1969), Good News from Vatican (1971, Nebula), Trips, When We Went To See the End of the World (1972), Schwartz Between the Galaxies (1974); novele Hawksbill Station (1968, Hugo Award), Nightwings (1969, Hugo), Born With the Dead (1974, Nebula); romani Thorns (1967), Tower of Glass (1970), Downward to Earth (1970), A Time of Changes (1971, Nebula), The Book of Skulls (1972), Dying Inside (1972, njegovo najboljše delo). V osemdesetih letih je spet veliko pisal in dobil nekaj nagrad.
Živi v Oaklandu, Kalifornija.
Ob zgodbah The Village in Windsong Kate Wilhelm ter noveli The Word for World is Forrest Ursule LuGuin (ter We Who Stole the Dream Alice Sheldon, ki je nadaljevala Ursulino temo) je Sončni ples ena izstopajočih "vietnamskih" zgodb ameriške znanstvene fantastike. Pa ni le to.

SONČNI PLES

Robert Silverberg

Danes si pobil okoli 50.000 Jedcev v sektorju A in sedaj preživljaš nemirno noč. Ti in Herndon sta ob zori poletela na vzhod, z zeleno zlatim sončnim vzhodom za hrbtom, in sta poškropila živčne tablete čez tisoč hektarjev ob Viličasti reki. Letela sta dalje čez prerijo onkraj reke, kjer so Jedci že izbrisani, in sta obedovala zleknjena na tisti debeli, mehki travni preprogi, kjer bo zraslo prvo naselje. Herndon je utrgal nekaj mlečkaric in uživala sta pol ure blagih halucinacij. Ko sta odšla proti helikopterju, da pričneta popoldne škropljenja s pilulami, je nenadoma

rekel:

"Tom, kako bi se počutil, če bi se pokazalo, da Jedci niso samo škodljivci? Če bi bili *ljudje*, recimo, z jezikom in obredi in zgodovino in vsem?"

Pomislil si, kako je bilo s tvojimi ljudmi.

"Niso," si rekel.

"Kaj če so. Kaj če so Jedci ..."

"Niso. Pusti."

V Herndonu je sled krutosti, ki ga žene, da postavlja takšna vprašanja. Na ranljiva mesta meri; to ga zabava. Vso noč je njegova bežna pripomba odmevala v tvoji zavesti. Kaj če so Jedci ... kaj če ... kaj če so ...

Nekaj časa spiš in sanjaš, in v sanjah plavaš v rekah krvi.

Neumnost. Mrzlična fantazija. Veš, kako pomembno je, da hitro iztrebite Jedce, preden pridejo naseljenci. Samo živali so in še neškodljive ne. Podiralci ekologije so, uničevalci rastlin, ki sproščajo kisik, in iti morajo. Nekaj ste jih prihranili za zoološki študij. Ostali morajo biti uničeni. Obredno iztrebljanje nezaželenih bitij, stara, stara zgodba. A ne otežuj si posla z moralnimi problemi, si rečeš. Ne sanjaj o rekah krvi.

Jedci krvi sploh nimajo, vsaj take, ki bi lahko tekla v rekah, ne. Kar imajo, je, hm, neka vrsta limfe, ki pronica skozi tkivo in nosi hranilne snovi. Odpadki gredo ven na isti način, z osmozo. Proces je strukturno analogen tvojemu lastnemu pretočnemu sistemu, le da ni omrežja krvnih žil, povezanih z osrednjo črpalko. Življenjska tekočina zgolj drsi skozi njihova telesa, kot da bi bili amebe ali spužve ali kakšna druga nizko razvita skupina, vendar jih očitno visoko uvršča njihov živčni sistem, prebavni trakt, zgradba okončin in organov. Čudno, pomisliš. Bistvo tujcev je, da so tuji, si rečeš, in ne prvič.

Lepota njihove biologije je zate in za tvoje tovariše v tem, da vam pusti, da jih tako čedno iztrebljate.

Letite čez pašnike in odmetavate živčne tabletke. Jedci jih najdejo in použijejo. V eni uri doseže strup vse dele telesa. Življenje preneha, sledi hiter razpad celične snovi. Jedec dobesedno razpada, molekula za molekulo, od trenutka, ko je presnavljanje pretrgano. Limfasta snov deluje kot kislina. Pride do popolnega razkroja, meso in celo hrustančasto ogrodje se razgradi. V dveh urah, luža na tleh. V štirih, ničesar več. Glede na to, koliko Jedcev ste predvideli za iztrebljenje, je prijazno, da trupla pospravijo sama sebe. Kakšna grobnica bi drugače postal ta svet!

Kaj če so Jedci ...

Prekleti Herndon. Skoraj ti je, da bi zjutraj dobil urejevanje spomina. Izpraskaj si te trapaste špekulacije iz glave. Če si drzneš. Če si drzneš.

Zjutraj si ne drzne. Urejanje spomina ga plaši; poskusil se bo otresti svoje nanovo odkrite krivde brez njega. Jedci, si pojasnjuje, so neinteligentni rastlinojedci, nesrečne žrtve človeške ekspanzije, vendar si ne zaslužijo strastne obrambe. Njihovo iztrebljenje ni tragično. Le neprijetno je. Če naj Zemljani imajo ta svet, ga morajo Jedci zapustiti. Je

razlika, si reče, med odstranitvijo ravninskih Indijancev z ameriške prerije in uničenjem bizona na tej isti preriji. Človek se nekoliko zamisli ob pokolu grmečih čred, obžaluje mesarjenje milijonov dostojanstvenih rjavih volnatih živali. Toda človek čuti jezo, ne zamišljeno obžalovanje, ob tem, kar so storili Sujem. Je razlika. Prihrani svoja čustva za primerno stvar.

Iz svojega mehurčka ob robu tabora odide k središču stvari. Tlakovana pot je vlažna in se svetlika. Jutranja megla se še ni dvignila in drevesca so upognjena; dolgi narezani listi so težki od vodnih kapljic. Postane, počepne, da pogleda nekaj pajku podobnega, ki spleta svojo nesimetrično mrežo. Ko opazuje, zdrsi majhna, nežno turkizna dvoživka kar se le da neopazno čez mah. Premalo neopazno; nežno dvigne bitjece in si ga položi na roko. Škrge drhtijo v bojazni in boki ji trzajo. Počasi, zvito, se ji barva spremeni, dokler se ne ujema z bakreno kožo. Kamuflaža je odlična. Povesi roko in dvoživka se požene v lužo. Odide naprej.

Štirideset let je star, manjši od večine članov odprave, s širokimi rameni, krepkim oprsjem, temnimi blestečimi lasmi, topim, širokim nosom. Biolog je. To je njegov tretji poklic, kajti propadel je kot antropolog in kot preprodajalec zemljišč.

Ime mu je Tom Dva trakova. Poročen je bil dvakrat, a otrok nima. Njegov praded je umrl od pijančevanja; njegov ded je jemal mamila; njegov oče je obiskoval cenene urejevalce spomina. Tom Dva trakova se zaveda, da se izneverja družinski tradiciji, vendar si še ni našel svojega lastnega načina samouničenja.

V glavni zgradbi odkrije Herndona, Julijo, Ellen, Schwartza, Čanga, Michaelsona in Nicholsa. Zajtrkujejo; drugi so že na delu. Ellen se dvigne in pride k njemu in ga poljubi. Njeni kratki, mehki rumeni lasje mu ščegetajo lica. "Ljubim te," zašepeta. Ponoči je bila v Michaelsonovem mehurju. "Ljubim te," ji pove in potegne hitro navpično črto ljubezni med njenima malima, bledima dojkama. Pomežikne Michaelsonu, on pokima, si položi vrha prstov na ustnice in jima vrže poljub. Tukaj smo si vsi dobri prijatelji, pomisli Tom Dva trakova.

"Kdo meče danes tabletke?" vpraša.

"Mike in Čang," pove Julija. "Sektor C".

Schwartz reče: "Še enajst dni, pa bo polotok čist. Potem lahko gremo v notranjost."

"Če bo preskrba s tabletkami držala," opozori Čang.

Herndon reče: "Si dobro spal, Tom?"

"Ne," reče Tom. Sede in otipka zahtevo za zajtrk. Na zahodu se megla začne dvigati z gora. Nekaj mu utripa zadaj na vratu. Sedaj je že devet tednov na tem svetu in ta je sedaj preživel svojo edino spremembo letnega časa, od suhega do meglenega vremena. Več mesecev bodo ostale megle. Preden se ravnine spet izsuše, Jedcev ne bo več in naseljenci bodo začeli prihajati. Njegova hrana zdrsne po cevi in vzame jo. Ellen sede poleg njega. Nekaj več kot pol njegovih let i[illegible] to je njena prva vožnja. Skrbi

za arhiv, a je vešča tudi urejanja. "Zaskrbljen si videti," mu reče, "Ti lahko pomagam?"

"Ne. Hvala ti."

"Ne maram, da si potrt."

"Poteza rase," pravi Tom Dva trakova.

"Dvomim."

"Najbrž se izrablja moja rekonstrukcija osebnosti. Travma je bila tako blizu površini. Samo sprehajajoči se furnir sem, veš."

Ellen se ljubko nasmeji. Nosi le naprašeno pologrinjalo. Njena koža je videti mokra; z Michaelsonom sta šla plavat ob zori. Tom Dva trakova razmišlja, da bi jo, ko bo ta posel opravljen, vprašal, če bi se poročila z njim. Od poloma zemljiških poslov ni bil poročen. Terapevt je kot del rekonstrukcije predlagal ločitev. Včasih se sprašuje, kam je Terry odšla in s kom sedaj živi. Ellen pravi: "Tom, zdiš se mi precej trden."

"Hvala ti," reče. Mlada je. Ne ve.

"Če je navadna potrtost, jo lahko odpravimo z enim hitrim rezom."

"Hvala ti," reče. "Ne."

"Pozabila sem. Ne maraš urejanja."

"Moj oče ..."

"Da?"

"V petdesetih letih se je olupil do niti," reče Tom Dva trakova. "Svoje prednike si je dal urediti vstran, vso svojo dediščino, svojo vero, svoje sinove, na koncu svoje ime. Potem je sedel in se ves dan smehljal. Hvala ti, nočem urejanja."

"Kje delaš danes?" vpraša Ellen

"V ogradi. Teste izvajam."

"Hočeš družbo? Vse jutro sem prosta."

"Hvala ti. Ne," reče. Prehitro. Boli jo. Skuša popraviti nehoteno krutost, lahno se ji dotakne roke in reče: "Mogoče popoldne, dobro?"

"Da," pravi in z ustnicami oblikuje poljub.

Po zajtrku gre v ograd. Pokriva tisoč hektarov vzhodno od oporišča; omejili so jo s projektorji živčnega polja v osemdesetmetrskih presledkih in to zadostuje, da se dvesto ujetih Jedcev ne izgubi. Ta skupina bo ostala za študije, ko bodo vsi drugi iztrebljeni. V jugozahodnem kotu ograde stoji laboratorij, v katerem izvajajo eksperimente; metabolične, psihološke, fiziološke, ekološke. Po diagonali teče čez ograd potok. Na vzhodnem robu je veriga travnatih gričev. Krpe savane ločujejo pet host gosto zraslih nožastih dreves. V travi so skrite kisikove zeli, iz nje molijo le fotosintetične bodice, ki se v pravilnih presledkih pno tri ali štiri metre visoko, in dihalna telesa limonine barve v višini prsi, ki z izdihanimi plini naredijo travnik sladek in omotičen. Čez polja se v razkropljenih gručah pomikajo Jedci in grizljajo po dihalnih telesih.

Tom Dva trakova izsledi čredo in odide proti njej. Spotakne se čez v travi skrito kisikovo zel, se spretno ujame, zgrabi nagubano ustje dihalnega telesa in globoko vdihne. Njegov obup se dvigne. Približa se Jedcem.

Kroglasta, zajetna, počasna bitja so to, debelo pokrita z oranžnim krznom. Krožničkaste oči štrle nad ozkimi, gumijastimi ustnicami. Noge imajo tanke in luskave, kot piščanci, roke so kratke in držijo jih ob telesih. Gledajo ga z blagim nezanimanjem. "Dobro jutro, bratje!" Tako jih tokrat pozdravi, in sprašuje se, zakaj.

Danes sem opazil nekaj čudnega. Morda sem preprosto vdihnil preveč kisika; morda sem podlegel sugestiji, ki jo je vsadil Herndon; ali pa poganja družinski mazohizem. Toda, ko sem opazoval Jedce v ogradi, se mi je prvič zazdelo, da se inteligentno obnašajo, da se gibljejo na obreden način.

Tri ure sem jim sledil. V tem času so odkrili pol ducata poganjkov kisikovih zeli. Preden so začeli žvečiti, so vselej izvedli stiliziran obred. Uvrstili so se v krog okoli rastlin.

Pogledali so proti soncu.

Pogledali so proti sosedom na levi in desni okoli kroga.

Se šele po tej predigri nerazločno rezgetajoče oglasili.

Spet pogledali proti soncu.

Pristopili in jedli.

Če ni bila to zahvala, molitev pred jedjo, kaj je bilo potlej? Če so duševno dovolj napredovali, da molijo, ali ne izvajamo tukaj genocida? Kaj šimpanzi molijo? Kristus, še šimpanzov ne bi tako izbrisali! Seveda, šimpanzi se ne vtikajo v človeške nasade in mogoče bi bilo nekako sožitje. Jedci in človeški poljedelci pa preprosto ne morejo živeti na istem planetu. Vseeno, to je stvar morale. Likvidacija sloni na predpostavki, da je inteligenca Jedcev na stopnji ostrig ali v najboljšem primeru ovac. Naše vesti ostanejo čiste, ker je naš strup čist in neboleč in ker se Jedci po smrti pozorno razgradijo in nam tako prihranijo sežig milijonov trupel. Če pa molijo ...

Drugim sedaj še ne bom rekel ničesar. Več dokazov hočem, trdnih, objektivnih. Filmi, trakovi, cevi podatkov. Potem bomo videli. Kaj, če lahko pokažem, da iztrebljamo inteligentna bitja? Moja družina končno ve nekaj malega o genocidu, le nekaj stoletij je, odkar smo bili na drugi strani cevi.

Dvomim, da bi lahko ustavil to, kar se tu dogaja. A vsaj umaknem se lahko, če ne drugega. Vrnem se na Zemljo in podnetim kričanje.

Upam, da si to le predstavljam.

Ničesar si ne predstavljam. Zbirajo se v krogih, pogledajo proti soncu; rezgetajo in molijo. Samo krogle želatine na piščančjih nogah so, pa so hvaležni za hrano. Zdi se mi, da te velike okrogle oči obtožujoče gledajo vame. Ujeta čreda ve, kaj se dogaja: da smo se spustili z neba, da uničimo njihovo vrsto, da bo le njim prizanešeno. Ne morejo se boriti, še komunicirati ne, a vedo. In nas sovražijo. Jezus, dva milijona smo jih že pobili, odkar smo prišli sem in v metaforičnem smislu sem pokrit s krvjo, in kaj bom storil, kaj lahko storim?

Zelo previdno moram začeti, sicer bom končal drogiran in urejen. Ne morem pustiti, da bi me videli kot prismuknjenca, sleparja, agitatorja. Ne morem vstati in zavpiti obtožbe. Zaveznike si moram najti. Najprej Herndona. Gotovo vidi resnico. Saj me je on opozoril nanjo, takrat, ko sva odmetavala tabletke. In jaz sem mislil, da je zgolj zloben kot običajno!

Nocoj bom govoril z njim.

Reče: "Razmišljal sem o tem, kar si rekel. O Jedcih. Morda nismo izvedli dovolj natančnih psiholoških študij. Mislim, če so res inteligentni ..."

Herndon pomežikne. Visok možak je, z ravnimi temnimi lasmi, težko brado, ostrimi ličnicami. "Tom, kdo pravi, da so?"

"Ti si rekel. Na drugi strani Viličaste reke si ..."

"Samo špekulativna poteza je bila. Da začnem pogovor."

"Ne, mislim, da je bilo več. Res si verjel v to."

Herndon je videti v skrbeh. "Tom, ne vem, kaj hočeš začeti, ampak ne začni. Če bi le za trenutek verjel, da ubijamo inteligentna bitja, bi tako hitro planil k urejevalcu, da bi nastal udarni val za menoj."

"Zakaj si me potem takrat vprašal to?" reče Tom Dva trakova.

"Prazno čenčanje."

"Zabavaš se s tem, da budiš občutek krivde v človeku? Prasec si, Herndon."

"Daj, glej, Tom, če bi se mi le sanjalo, da se boš tako zažrl v hipotetično sugestijo ..." Herndon zmaja z glavo. "Jedci niso inteligentni. Očitno. Drugače nam ne bi ukazali, naj jih pobijemo."

"Očitno," reče Tom Dva trakova.

Ellen je rekla: "Ne, ne vem, kaj hoče Tom. Prepričana pa sem, da potrebuje počitek. Samo leto in pol je od njegove rekonstrukcije osebnosti in takrat je imel res hud zlom."

Michaelson je pogledal na tabelo. "Trikrat zapovrstjo je odklonil odmetavanje. Trdi, da ne more izgubljati časa stran od svojih raziskav. Hudiča, lahko izpolnimo zanj, ampak moti me, da se izmika delu."

"Kakšne raziskave pa dela?" je zanimalo Nicholsa.

"Bioloških ne," je rekla Julija. "Ves čas je z Jedci v ogradi, pa ga nisem videla, da bi izvajal kake teste na njih. Samo gleda jih."

"In govori z njimi," je opazil Čang.

"In govori, ja," je rekla Julija.

"O čem?" je vprašal Nichols.

"Kdo ve?"

Vsi so pogledali Ellen. "Najbližja si mu," je rekel Michaelson, "kaj ga ne moreš spraviti iz tega?"

"Najprej bi morala vedeti v čem je," je rekla Ellen. "Ničesar ne pove."

Zavedaš se, da moraš biti zelo previden, ker jih je več in ker je njihova skrb za tvoje duševno zdravje lahko ubijalska. Opazili so, da si

vznemirjen in Ellen je že začela stikati za vzrokom. Sinoči si ležal v njenem objemu in spraševala te je, naokoli, vešče, in vedel si, kaj hoče odkriti. Ko sta luni vzšli, ti je predlagala, da se sprehodita v ograd, med speče Jedce. Odklonil si, a ona vidi, da si se zapletel s temi bitji.

Tui ti si poizvedoval - subtilno, vsaj upaš. Sedaj veš, da ne moreš storiti ničesar, da bi rešil Jedce. Storjena je bila nepreklicna odločitev. 1876 je spet; to so bizoni, to so Suji, in uničeni morajo biti, kajti železnica je na poti. Če boš spregovoril tukaj, te bodo prijatelji tolažili in mirili in uredili, ker ne vidijo, kar vidiš ti. Če se vrneš na Zemljo, da agitiraš, se ti bodo smejali in ti predlagali novo rekonstrukcijo. Ničesar ne moreš storiti. Ničesar ne moreš storiti.

Če ne moreš obvarovati, lahko morda zabeležiš.

Pojdi ven v prerijo. Živi z Jedci; postani njihov prijatelj; spoznaj njihove običaje. Zapiši jih, popolno poročilo o nijhovi kulturi, da vsaj to ne bo izgubljeno. Poznaš tehniko terenske antropologije. Naredi za Jedce, kar je bilo narejeno za tvoje ljudi v starih časih.

Najde Michaelsona. "Me lahko pustiš za nekaj tednov?" vpraša.

"Če te pustim, Tom? Kaj hočeš?"

"Nekaj terenskih študij. Ra bi odšel iz oporišča in delal z Jedci v divjini."

"Kaj je narobe s tistimi v ogradi?"

"To je zadnja priložnost z divjimi, Mike. Moram iti."

"Sam, ali z Ellen?"

"Sam."

Michaelson počasi prikima. "Dobro, Tom. Kakor hočeš. Ne bom te držal tukaj."

Plešem v preriji pod zeleno zlatim soncem. Okoli mene se zbirajo Jedci. Gol sem; moja koža se leskeče od potu; srce mi razbija. Govorim jim z nogami in razumejo me.

Razumejo.

Imajo jezik mehkih zvokov. Imajo boga. Poznajo ljubezen in strah in prevzetost. Imajo imena. Imajo zgodovino. Prepričan sem. Plešem na gosti travi.

Kako jih lahko dosežem? S svojimi nogami, s svojimi dlanmi, s svojimi kriki, s svojim potom. Zbirajo se v stotinah, v tisočih, in jaz plešem. Ne smem obstati. Roje okoli mene in se oglašajo. Kanal čudnih sil sem. Praded bi me moral sedaj videti! Na svoji verandi v Wyomingu sedi, ognjena voda v rokah, možgani mu gnijo - poglej me, stari! Poglej ples Toma Dveh trakov! Govorim s svojimi nogami pod soncem, ki ni prave barve. Plešem. Plešem.

"Poslušajte me," pravim. "Jaz sem vaš prijatelj, jaz sam, edini, ki mu lahko zaupate. Zaupajte mi, govorite mi, učite me. Naj ohranim vaše običaje, kajti uničenje bo prišlo kmalu."

Plešem, in sonce se vzpenja, in Jedci mrmrajo. Poglavar je tukaj.

Plešem proti njemu, nazaj, nasproti, priklonim se, pokažem proti soncu, predstavljam si bitje, ki živi v tej ognjeni krogli, posnemam glasove teh ljudi, pokleknem, dvignem se, plešem. Tom Dva trakova pleše za vas.

Zbiram veščine, ki so jih moji predniki pozabili. Čutim, kako se moč nataka vame. Kot so plesali v dnevih bizonov, plešem jaz zdaj, onkraj Viličaste reke.

Plešem, in sedaj tudi Jedci plešejo. Počasi, negotovo se pomikajo proti meni, prelagajo težo, dvigajo nogo na nogo, pozibavajo se. "Da, tako!" kričim. "Plešimo!"

Skupaj plešemo, ko sonce doseže poldan.

Sedaj njihove oči ne obtožujejo več. Vidim toplino in sorodnost. Njihov brat sem, njihov rdečekoži soplemenjak, on, ki pleše z njimi. Nič več se mi ne zdijo nerodni. Čudna okorna milina je v njihovih gibih. Plešejo. Plešejo. Poskakujejo okoli mene. Bliže, bliže, bliže!

Premikamo se v sveti blaznosti.

Pojo, sedaj, zabrisano himno radosti. Roke mečejo naprej, odpirajo svoje male čeljusti. Skladno prelagajo telo, leva noga naprej, desna, leva, desna. Plešite, bratje, plešite, plešite, plešite! Pritiskajo se obme. Trepetajo; njihov vonj je sladek. Nežno me potiskajo čez polje, na del travnika, kjer je trava globoka in ni poteptana. Še plešemo, ko iščemo kisikove zeli, in najdemo nekaj šopov med travo, in oni odmolijo in jih zgrabijo s svojimi nerodnimi rokami, ločujejo dihalna telesa od fotosintetičnih bodic. Zeli v mukah izpuščajo potoke kisika. Razum se mi vrti. Smejem se in pojem. Jedci grizljajo predrte oble limonine barve. Porivajo mi zeli. Verska ceremonija je, vidim. Vzemi od nas, jej z nami, pridruži se nam, to je telo, to je kri, vzemi, jej, pridruži se. Sklonim se in si položim oblo na ustnice. Ne ugriznem vanjo, grizljam, kakor delajo oni, moji zobje trgajo njeno kožo. Sok mi brizga v usta in kisik mi preplavlja nosnice. Jedci pojejo hvalnice. Biti bi moral v polni barvi za to, v barvi mojih dedov, s peresi, da bi srečal nijhovo vero v insignijah te, ki bi morala biti moja. Vzemi, jej, pridruži se. Sok kisikove zeli mi teče po žilah. Objemam svoje brate. Pojem, in ko mi glas zapusti ustnice, postane lok, ki se blešči kot novo jeklo, in nagnem glas niže, in lok postane motno srebro. Jedci se gnetejo ob meni. Vonj njihovih teles je ognjeno rdeč. Njihovi mehki klici so kosmi pare. Sonce je toplo; njegovi žarki so drobni nazobčani žvižgi nagubanega zvoka, blizu vrha mojega sluha, plink! plink! plink! Debela trava mi mrmra globoko in bogato in veter zaganja ognjene osti čez prerijo. Použijem drugo kisikovo zel, potem tretjo. Moji bratje se smejejo in vpijo. Pripovedujejo mi o svojih bogovih, o bogu toplote, bogu hrane, bogu svetosti, bogu napačnosti, o ostalih. Naštevajo mi imena svojih kraljev, in njihove glasove slišim kot pljuske zelene prsti na čisti rjuhi neba. Uče me svojih svetih obredov. Zapomniti si moram to, si ponavljam, kajti, ko izgine, se nikoli več ne bo vrnilo. Plešem dalje. Oni plešejo dalje. Barva hribov postane robata in raskava, kot jedek plin. Vzemi, jej, pridruži se. Tako plemeniti so!

Zaslišim ropot helikopterja, nenadoma.

Visoko plava. Ne morem videti, kdo pilotira. "Ne!" rjovem. "Ne tukaj! Ne teh ljudi! Poslušajte me! To je Tom dva trakova! Terenske študije opravljam tukaj! Nimate pravice - "

Moj glas ustvarja spirale modrega prahu, obrobljene z rdečimi iskrami. Plavajo kvišku in veter jih razkropi.

Kričim, tulim, rjovem. Plešem in maham s pestmi. Pod helikopterjevimi krili se odpro roke trosilcev tablet. Bleščeče pipe se širijo in vrtijo. Živčne tabletke dežujejo dol na travnik, vsaka vleče žarečo sled, ki se obotavlja na nebu. Helikopterjev glas postane kosmata preproga, napeta do obzorja, in moj vreščeči glas je izgubljen v njej.

Jedci se porazgubijo vstran, iščejo tabletke, grebejo po travi, da bi jih našli. Še plešem, in planem mednje, izbijam jim tabletke iz rok, mečem jih v potok, terem jih v prah. Jedci renčijo črne trne vame. Obrnejo se vstran in iščejo. Helikopter se obrne in odleti, pusti rep gostega oljnatega zvoka. Moji bratje željno goltajo tabletke.

Ne morem jim preprečiti.

Radost jih izžge, prevrnejo se in obleže. Sem in tja trzne ud; potem še to preneha. Začenjajo razpadati. Tisoči se topijo na preriji, potapljajo se v brezobličnost, izgubljajo svoj kroglasti videz, plošče se, vsihajo v tla. Vezi med molekulami ne drže več. Somrak protoplazme je to. Propadajo. Izginjajo. Ure hodim po preriji. Sedaj vdihujem kisik; sedaj jem oblo limonine barve. Sočni zahod se prične s pritrkavanjem svinčenih zvonov. Črni oblaki se oglašajo na vzhodu z bronastimi glasovi trobent in potemneli veter je vrtinec oglenih ščetin. Pride tišina. Pade noč. Plešem. Sam sem.

Helikopter pride še enkrat, in najdejo te, in ne upiraš se, ko te strpajo noter. Tiho razložiš, kaj si storil in kaj si se naučil, in zakaj ni prav, da iztrebljate te ljudi. Opišeš rastlino, ki si jo jedel in kako vpliva na tvoje čute, in ko govoriš o blagoslovljeni sinesteziji, o tem, kako je stkan veter in o glasu oblakov in brenkanju sončne luči, kimajo in se smehljajo in ti pravijo, da ne skrbi, da bo vse kmalu prav, in pritisnejo nekaj mrzlega na tvoj podlaket, tako mrzlega, da brni in brenči in protistrup se potaplja v tvojo žilo in kmalu ekstazo odpravi in ostaneta le izčrpanost in žalost.

Reče: "Nikoli se ničesar ne naučimo, kajne?" Vsa svoja grozodejstva izvažamo k zvezdam. Izbrišite Armence, izbrišite Žide, izbrišite Tasmance, izbrišite Indijance, izbrišite vsakogar, ki stoji na poti, potem pa pridite sem ven in počnite isto prekleto reč. Vi niste bili z menoj tam zunaj. Niste plesali z njimi. Niste videli, kako bogato, kompleksno kulturo imajo Jedci. Naj vam povem o njihovi plemenski strukturi. Gosta je: za začetek, sedem plasti zakonskih odnosov, z eksogamijskim faktorjem, ki zahteva - "

Ellen mehko reče : "Tom, dragi, saj Jedcem ne bo nihče ničesar storil."

"In vera," nadaljuje, "devet bogov, vsak podoba Boga, svetost in napačnost spoštovani. Imajo himne, molitve, teologijo. In mi, poslanci

boga napačnosti - "

"Saj jih ne iztrebljamo," reče Michaelson. "Kaj ne boš razumel, Tom? To je vse tvoja fantazija. Pod vplivom mamil si bil, sedaj te čistimo iz tega. V kratkem boš čist. Spet boš imel perspektivo."

"Fantazija?" reče grenko. "Mamila? Stal sem zunaj v preriji in vas videl metati tabletke. In gledal sem jih umirati in se topiti v nič. Tega nisem sanjal."

"Kako naj te prepričamo?" željno vpraša Čang. "Čemu boš verjel? Naj letimo čez deželo Jedcev in ti pokažemo, koliko milijonov jih je tam?"

"A koliko milijonov jih je bilo uničenih?" vpraša.

Vztrajajo, da se moti. Ellen mu spet pravi, da ni nihče nikoli hotel škodovati Jedcem. "To je znanstvena odprava, Tom. Tukaj smo, da jih proučujemo. Škodovati inteligentnim bitjem je proti vsemu, za kar živimo."

"Priznavaš, da so inteligentni?"

"Seveda. Nikoli ni bilo dvoma."

"Zakaj potem mečete tabletke?" vpraša. "Zakaj jih pobijate?"

"Nič takšnega se ni zgodilo, Tom," reče Ellen. Vzame njegovo roko med svoje hladne dlani: "Verjemi nam. Verjemi nam."

Grenko reče: "Če hočete, da vam verjamem, zakaj ne opravite dela, kot se spodobi? Potegnite ven stroj za urejanja in se spravite na delo. Ne morete me preprosto pregovoriti, da bi zavrnil to, kar sem videl s svojimi očmi."

"Ves čas si bil pod mamili," reče Michaelson.

"Nikoli nisem jemal mamil! Razen tistega, kar sem pojedel na travniku, ko sem plesal - in to je bilo po tem, ko sem gledal pokol tedne in tedne. Kaj mi pravite, da je to retroaktivna iluzija?"

"Ne, Tom," reče Schwartz. "Ves čas si jo imel. Del tvoje terapije je, tvoje rekonstrukcije. Sem si prišel programiran z njo."

"Nemogoče," reče.

Ellen poljubi njegovo potno čelo. "Vidiš, to je bilo, da se spraviš s človeštvom. Imel si to grozno zamero zaradi premestitve tvojih ljudi v devetnajstem stoletju, nisi mogel oprostiti industrijski družbi, da je razkropila Suje, in bil si grozno poln sovraštva. Tvoj terapevt je mislil, da bi, če bi te pripravili, da sodeluješ v namišljenem sodobnem iztrebljanju, če bi lahko videl, da je potrebno, da bi bil potem očiščen svoje zamere in bi lahko prevzel svoje mesto v družbi kot - "

Porine jo stran. "Ne govori bedarij! Če bi se ti kaj sanjalo o rekonstrukcijski terapiji, bi razumela, da noben spodoben terapevt ne bi bil tako plitev. Pri rekonstrukcijah ni nobenih korelacij enega z drugim. Ne, ne dotikaj se me. Stran od mene. Stran od mene."

Ne bo jim pustil, da ga prepričajo, da so to samo sanje zaradi mamil. To ni fantazija, si reče. In to ni terapija. Dvigne se in gre ven. Ne sledijo mu. Vzame helikopter in išče svoje brate.

Spet plešem. Sonce je danes mnogo bolj vroče. Jedcev je več. Danes

nosim barvo, danes nosim peresa. Moje telo se sveti od potu. Plešejo z menoj, in v njih je bes, ki ga še nisem videl. Z nogami tolčemo po poteptanem travniku. Z rokami grabimo za soncem. pojemo, vpijemo, jočemo. Plesali bomo, dokler ne popadamo.

To ni fantazija. Ti ljudje so resnični, in inteligentni so, in obsojeni so. To vem.

Plešemo. Navkljub smrti, plešemo.

Moj praded pride in pleše z nami. Tudi on je resničen. Njegov nos je orlovski, ni top kot moj, in nosi veliko perjanico in mišice so kot strune pod njegovo rjavo kožo. Poje, vpije, joče.

Še drugi iz naše družine se nam pridružijo.

Skupaj jemo kisikove zeli. Objemamo Jedce. Mi vemo, mi vsi, kako je, če te lovijo.

Oblaki usvarjajo glasbo, in veter je stkan, in sončeva toplota ima barvo. Plešemo. Plešemo. Naši udje ne poznajo utrujenosti.

Sonce raste in izpolni nebo, in sedaj ne vidim Jedcev, le svoje ljudi, očete mojega očeta prek stoletij, tisoče bleščečih kož, tisoče orlovskih nosov, in jemo zeli, in najdemo ostre palice in si jih potiskamo v meso, in sladka kri teče in se suši v sončnem siju, in plešemo, in plešemo, in nekateri popadajo od utrujenosti, in plešemo, in prerija je morje poskakujočih perjanic, ocean peres; in plešemo, in moje srce grmi, in moja kolena so voda, in sončni ogenj me zajame, in plešem, in padem, in plešem, in padem, in padem, in padem.

Spet te najdejo in te pripeljejo nazaj. Dajo ti hladni kljun na roko, da posrka mamilo kisikove zeli iz tvojih žil, in potem ti dajo nekaj drugega, da boš počival. Počivaš in zelo miren si. Ellen te poljubi in pogladiš njeno mehko kožo, in potem pridejo še drugi in ti govorijo pomirjajoče stvari, ampak ti ne poslušaš, ker iščeš resničnosti. Ni lahko iskanje. Je kot padanje skozi mnoge pasti, ko iščeš sobo, kjer se vrata ne spodmaknejo. Vse, kar se je zgodilo na tem planetu, je tvoja terapija, si rečeš, ustvarjena, da spravi zagrenjenega domorodca z osvojitvijo belega človeka; tukaj nikogar ne iztrebljajo. Zavrneš to in padeš skozi in spoznaš, da mora biti to terapija za tvoje prijatelje. Nosijo težo stoletij krivde in prišli so sem, da se znebe bremena, in ti si tukaj, da jim snameš tovor, da vzameš njihove grehe nase in jim daš odpuščanje. Spet padeš skozi in vidiš, da so Jedci le živali, ki groze ekologiji in jih je treba odstraniti; kultura, ki si jo predstavljaš zanje, pa je tvoja halucinacija, namešana iz starih blodenj. Skušaš umakniti svoje proteste proti temu nujnemu iztrebljanju, pa spet padeš skozi in odkriješ, da je iztrebljanje le v tvoji zavesti, ki je zaskrbljena in zmedena zaradi tvoje obsedenosti z zločinom nad tvojimi predniki, in sedeš, ker se želiš opravičiti svojim prijateljem, tem nedolžnim znanstvenikom, ki si jih imenoval morilce. In padeš skozi.

(SUNDANCE, revija The Magazine of Fantasy and Science Fiction, 1969)

Avtor (1962, Maribor) je pisec in prevajalec krajših proznih tekstov. 1976 je objavil prvo ZF zgodbo, Simfonijo neskončnosti, ponatisnjeno v antologiji TERRA. 1983 je uredil posebno ZF številko Problemov, kasneje od 1985 do 1989 znanstveni urednik mariborske študentske Katedre. Verjetno nosilec slovenskega rekorda po številu uspešnih in neuspešnih metanj z uredniških položajev, postavlja se z zbirko uglednih sovražnikov in zadnjim (upajmo) še ne končanim slovenskim procesom zaradi režimu nevšečnega pisanja. Sicer pa je bil zadnja leta marsikje zraven.

BOJEVNIKI

Samo Resnik

Pesem je nekaj besed, ki objemajo večnost.

Če je ladja zadeta z izstrelkom, ponavadi izgine. Ni presledka umiranja. Le blisk in krogla plinov. Le velike bojne ladje včasih spoznajo agonijo. Laserji pohabljajo. Raztaljeni, zviti trupi, vzbuhi plamenov, mrliči, iznakažena telesa zmagovalcev. Premagancev ni. Le atomi plešejo v praznini.

Če pazljivo pogledam,
Vidim razcvetelega plešca
Ob živi meji

Bašo

Verjetno sem strahopetec. Morda je to vsega krivo. Nikoli si nisem želel umreti za domovino, niti za kaj drugega ne. Morda bi bil pripravljen umreti za koga, kakšnega prijatelja ali človeka, ki mi je pri srcu, kar tako, prostovoljno, recimo, da bi kdo streljal nanj in bi se vrgel čezenj ali skočil predenj, kot Vinetou v igri, ko ga ubijejo. Morda bi to lahko storil. Morda bi si upal umreti za idejo, z naglim sojenjem in obsodbo in usmrtitvijo. Morda. Strah me je boja. Ne toliko tega abstraktnega spopada ladje z ladjo kot boja na nož. Ko narediš napako ali bi bil prepočasen in bi potem ležal z raztrganimi črevi in tulil v čelado. Verjetno sem strahopetec.

Ne zdi se mi, da je prav ubijati in ne verjamem, da bi bil lahko ponosen na to. Ko sem bil otrok, sem si želel, da bi me ubili, kmalu, nekako, sam ne vem, kako in zakaj, da bi umrl še kot otrok, da mi ne bi bilo treba odrasti. Veliko sem sanjaril o lepih smrtih. Všeč mi je bila ustrelitev, formalna, starinska. Pristopita dva vojaka, te primeta in odpeljeta k drevesu. Privežeta te obenj, počasi. Bos si in raztrgan. Otrok. Zavežeta ti oči. Treseš se. Srce ti divje tolče. Dvignejo puške. Pomerijo. Rezki ukazi. Salva. Zviješ se in počasi zdrsneš na tla.

Lepa smrt terja svoj čas in v boju ni lepih smrti, vsaj jaz ne verjamem, da so.

Pozneje mi je postala všeč Sokratova smrt, s trobeliko in vsem. Takrat sem verjetno že začutil, da bom moral odrasti in odigrati svojo vlogo, namesto da bi me nekaj potisnilo in bi ona igrala mene.

Šele na univerzi, dobro leto tega - subjektivno leto, seveda - se mi je zazdelo lepo umreti od starosti, ali da bi lahko bilo lepo, bolj bo res. Včasih sem vedel, da je to strašna stvar in še zdaj ne vem. Morda v idealnih razmerah, brez bolezni in sitnih ljudi naokrog. Ko počasi pozabljaš. Veliko spiš in sanjaš o travi in gozdovih in morju. Še ko si buden, si vedno bolj drugje, spominjaš se otroštva, gledaš nazaj. Ničesar več si ne zameriš. Odpustil si si neumnosti in napake, lenobo in trdoglavost. Ali pa si pozabil. Odpustil si drugim. Spominjaš se sonca, mavrice po dežju, rosne trave, bosih nog, deklice, oblakov, psa, mame, očetovih pravljic. Potem pozabiš. Morda komu to uspe. Ne vem.

Nikogar si ne želim ubiti.

Še udariti ne morem nikogar.

Čudno, da začenjam to pisanje s smrtjo. Veliko sem pričakoval od te poti.

Raziskovalna ladja Omar, 150.000 ton mirujoče mase. Štirje izvidniški čolni, opremljeni za raziskovalno delo, uporabni le v vesolju, štirje ljudje lahko v njih dalj časa žive in delajo, v sili jih gre noter po dvajset. Da se jih nekoliko oborožiti, vendar niso grajeni za boj. Imamo dva bojna čolna za globoko vesolje in še dva, ki lahko delujeta tudi v atmosferi. Po dva moža posadke imajo, nosijo lahko še štiri. Da se jih usposobiti za preprosta opazovanja, vendar imajo premalo opreme. Imamo še dva tovorna čolna za atmosfero in dva, ki sta uporabna le v vesolju. Ladja nosi še dvajset izvidniških sond in deset bojnih. Omar zmore v sili 6 g pospeška, 2 g lateralno, bojni čolni deset, tovornjače in raziskovalni čolnički pa še dveh ne. Sonde so hitre in okretne, precej časa lahko držijo trideset g.

Ladja je oborožena in ima upanje v srečanju z majhnimi spremljevalnimi ladjicami ali flotnimi izvidniki. Lahko se pomeri s korveto. Proti rušilcu skoraj nima upanja in tudi uide le težko.

Vsi člani posadke so možje. V naši mornarici ni ladij z mešano posadko in tudi pri drugih so redke. Imamo nekaj čisto ženskih bojnih

ladij, nisem pa še slišal za žensko raziskovalno ladjo. Na Omarju je trideset izvidnikov, ki so izurjeni tudi kot marinci in imajo bojno opremo, ter 42 mornarjev. Radi imamo stare izraze, in tudi druge stare reči, žal. Večina nas ima znanstveno izobrazbo, veliko več kot na drugih ladjah.

Sedaj smo budni le štirje. Kmalu bomo vsi. Cilj je blizu.

Pravzaprav sem bil vesel, ko sem videl, da bom moral iti. Nisem vedel, kaj bi in skoraj dve leti sem le drsel. Nisem vedel, kaj bi. Nisem vedel, zakaj bi študiral, hotel sem pisati, pa mi ni šlo, precej ošaben sem bil, in nisem vedel, kam bi. Mislil sem, da bo v vesolju tega konec in bom lahko pisal. Hotel sem napisati velik roman o vesolju, o civilizaciji. Hotel sem najti smisel. Vesel sem bil, ko so mi sprejeli prošnjo za raziskovalno ladjo.

Potem me je postalo sram.

Osem let poleta. Brez dogodkov. Nobenih srečanj s sovražnikom, obstreljevanja, izmikanja zasledujočim izstrelkom po bežnem srečanju blizu svetlobne hitrosti. Nobenih nevtralnih srečanj. (Kdo je sovražnik? Kdo ni? Kako naj to veš, leta od doma? Kako naj to vedo oni doma, leta in leta od sovražnika, od sosedov?) Včasih se to zgodi. Redko. Ponavadi so bitke blizu sončnih sistemov ali v njih. Tako se ladje vsaj najdejo. Veliko prostora je tukaj.

Pred odhodom sem imel nekaj idej o tistem romanu, za silo sem poznal fabulo in ljudi nekaj ljudi notri in mislil sem, da bom kmalu lahko začel. Potem sem videl, da je otročja in polna lukenj in da veliko premalo vem. In malo časa imam. Oprema za zapisovanje je sijajna, boljša kot na tleh, pišem na terminalu v svoji celici. Na začetku sem se precej trudil in si zapisoval ideje in odlomke. Potem dolgo nič. Študirati moram. Sedaj me je spet prijelo. Mogoče me je strah. Ali pa pritiska samota tod zunaj.

Najprej sem nameraval izbrisati tiste stare zapiske. Potem sem se jih usmilil, predjal pa sem jih v drugo enoto v spominskem satovju in jih zavaroval, da jih nihče ne more doseči. Razen kapitana, ta ima po pravilih dostop vsepovsod. Pa ne verjamem, da bi silil vanje.

Vidim, da sem še občutljiv na te stare stvari.

Pol mornarjev je budnih. Omar se približuje osončju, previdno, pripravljen na boj ali beg.

Obstajata dva glavna načina približevanja. Bojne ladje pogosto kar pridrve v osončje, brez zaviranja, le zvijajoč se na vse strani, da so težji cilj, užgejo po sovražniku, če je tam, in izginejo. Sledi drugi val, ki je počasen in se prikrade, uporabljajoč bistre zvijače, da ga opazijo čim kasneje, da sovražnik do zadnjega trenutka ne bi vedel, na katerem vektorju prihaja. Drugi val počisti. Včasih je to že zadnji del bitke, res le še čiščenje, ker je bilo glavno pobijanje že opravljeno v hitrih konjeniških naletih. Včasih pa se bitka tedaj šele prav razvname in teče še dolgo,

mrko, zagrizeno, nekakšna borba hiša za hišo, soba za sobo čez osončje, kdaj pa kdaj razsvetljena z bliskovitimi vpadi iz galerije ladij prvega vala, ki sedaj krožijo zunaj osončja. Galerije psov čuvajev, ki prestrižejo beg sovražnim plovilom in se spopadejo z okrepitvami, ako jih nasprotnik prav tedaj dobi. Včasih traja leta, včasih še več. Včasih se kdo preda, a to je redko. Včasih pride vest, da je vojne konec in živi gredo domov in dobijo medalje.

Nikogar si ne želim ubiti.

Veliko slavnih zgodb je iz teh bojev, da se jih otroci uče.

Omar se približuje previdno, počasi, v cikcaku, nikoli naravnost proti osončju, da opazovalci ne bi ujeli zvezde zaviralnih plamenov.

Vsi mornarji so budni. Astronomski podatki se stekajo. Prijetno vznemirjenje na krovu.

Ako se hočete vojskovati, je dobro za vas, če kaj veste o krajih, kamor boste odpeketali med šumenjem zastav in ropotom bobnov. Če hoče flota strmoglaviti skozi osončje, da si pristrelja zmago in slavo in življenje, morajo navigatorji in strelci vedeti, kaj je tam. Zato so raziskovalne ladje. Več instrumentov in manj orožja. Material za raziskovalno postajo, obilo opreme, orodja in zalog, a vseeno premalo za resnejšo kolonizacijo. (Ta tako ali tako ne bi imela smisla, pri enospolni posadki.)

Moštvo je mlado. Dobro tretjini je to prva vožnja. Posel poznamo, z dela v domačem osončju. Poznamo se med seboj, a bolj površno in nismo še prava ekipa. Pred poletom smo dva tedna vadili v domačem osončju, rutinsko raziskovanje, maskiranje, tihotapska vožnja, bojni manevri, da spoznamo ladjo in damo domači floti nekaj vaje; pa da na tleh vidijo, kam gredo delo in fantje; da lahko navdušujejo ljudstvo, naj se bolj potrudi.

Pesem je nekaj besed in včasih bi človek rad zelo veliko od njih.

Večina protivojnih piscev je služila vojaški rok, in če so našli kako vojno, so odšli streljat. Poznam nekaj ljudi, ali sem jih poznal - ostali so doma in sedaj že dolgo niso več mladi, gotovo je kdo od njih že mrtev - nesreča, bolezen, črtanje - dva sta bila moja prijatelja - no, ti ljudje niso hoteli sodelovati s sistemom, niso hoteli iti v vojsko in niso hoteli dati sistemu veselja, da jih stre. Braniti domovino je čast, tako nas učijo v šoli, in če odkloniš, poskrbe zate. Dve leti prisilnega dela, to je čas za razmislek. Potem te še enkrat vprašajo. Če odkloniš, te usmrte. Lahko pa znoriš. Potegneš na površino vse, kar je v tebi norega, nenavadnega, počneš, kar ti je všeč, ne jebeš nikogar in morda se te naveličajo. Kvariš jim čredo. Seveda te zdravijo. Lahko te spustijo živega, lahko te ubijejo, lahko znoriš, lahko te izžmo v idiota. Odvisno od tega, komu prideš v roke.

Nekateri mislijo, da je to sramotno, da ni dostojno človeka; noreti naokoli in se pretvarjati, da nisi pri pravi. Plezati na drevesa in se smehljati oficirju s šopkom rožic v rokah, rože vedo, če jih imaš rad, veste tovariš. Drugim se zdi preizkus moči osebnosti in sodijo, da je sramotno ostati kot je treba, odigrati svojo vlogo, kolaborirati. Oboji so dobri

ljudje.

Težko je reči.

Lahko ti uspe. Če si upaš.

Jaz nisem imel poguma.

Govoril sem, da bom, prijatelj mi je obljubil v vojski ukraden priročnik za oficirje, kako prepoznaš norca, potem pa nisem vedel, kaj bi. In želel sem si vesolja.

Obstaja trgovska mornarica, seveda, a z zelo omejeno svobodo in nič posebno zanimivega ni tam. In najbrž pridejo vsi mornarji zanjo iz vojne flote. V nekaterih osončjih imajo nekaj ciganskega ladjevja v kometnem pasu, rad bi rekel, da je to veter novih časov in morda je res. A pri nas tega ni. Tako nisem poskušal.

Lahko ti uspe. Če si upaš,.

In ne verjamem dovolj v to. Ne vem, res ne vem. Če bi človek mogel pobegniti, bi bilo vse drugače. Če bi imel majhno barko in bi nekega dne odšel na izlet h kakšnemu oddaljenemu kometu in pozabil zavreti na koncu poti. Pa ne gre.

Moj roman je bil o nečem takšnem. Majhen svobodnjaški svet, ki ga naskočijo flote ene od velikih sil. Njihovi bojevniki zadržujejo napad, dokler ne izpraznejo osončja, vkrcajo ljudi in materiale na ladje, se izmaknejo ven. Stoletja potujejo. Na njihovih ladjah zrase kultura. Gradijo nove ladje. Postanejo veliki borci. Ustvarijo novo, veliko državo na meji človeškega dosega, svobodno in pogumno, mlado, novo. K njim se stekajo ubežniki od vsepovsod. Stare sile jih sovražijo, a oni jih prerastejo, zadušijo njihovo moč.

Zadnje leto sem se večkrat prepiral z mamo. Nisem mogel razumeti, kako je mogla pustiti, da so jo tako indoktrinirali. Učiteljica je bila, sedaj je najbrž že v pokoju, ko s vrnem, bo morda že mrtva. Bolna je bila. Ni bila ena tistih neumnih žensk, na šolah jih je veliko, ki verjamejo v domovino in vojsko in oblast in vzgajajo otroke, da se derejo na proslavah, tistih sumničavih, norih žensk, ki včasih dopoldne sovražijo vse okoli sebe in popoldne še same sebe in bodo z občutkom dolžnosti strle upornega otroka, ali takšnega, ki je preprosto drugačen, če jim pride v roke, ga ali jo poslale na duševno zdravljenje, če se jim bo zdelo potrebno. Na mamini šoli so bile tri takšne. Nikoli jih ni marala. Bile so zelo vplivne in vsem trem so dali posebna odlikovanja. Mama sploh ni bila takšna. Včasih je bila zelo čustvena in je bilo težko hladno, razumno govoriti z njo, a nikoli nisem mogel razumeti, zakaj jo je tako pretreslo, ko sem ji povedal, da nočem v vojsko, da se mi to ne zdi prav, da bom znorel, da bom premagal sistem, da ne bom sodeloval, da gre za mojo vest.

"Kaj res nočeš braniti svoje domovine?" je rekla.

Govoril sem jim, da država ni moja domovina, da so domovina hribi in reke in planeti in sonca, vse vesolje in mi je rekla, da so vsi vzdržali in da bom tudi jaz. Rekel sem, da nočem in da bom znorel in je jokala in me prosila, naj ji ne delam te sramote. Dve leti tega so obesili fanta z naše

ulice, ki je odklonil, in vsi so govorili, da so bili krivi starši, ker ga niso dobro vzgojili.

Pesem je nekaj besed in včasih bi človek rad zelo veliko od njih.

Ne vem, koliko moči je v tistih nekaj besedah, sploh ne vem, koliko moči je v besedah, če je sploh kaj je.

Ne vem, če lahko z njimi spremeniš svet.

Še tega ne vem, če lahko z njimi spremeniš sebe.

Verjetno je vse brez smisla.

Verjetno sem samo propadel študent, sebe pomilujoč idealistek, ki si je upal sanjati in govoriti, pa potem ni vedel, ali bi vstal in nekaj storil ali ne in je šel kolaborirat, jebat ga. Morda.

Vesolje je iz nas spet naredilo otroke, je rekel modrijan. Morda lahko otrokom odpustimo, če se pretepajo, ker jih je strah teme.

Šel sem v mornarico, da bi videl zvezde. Da bi se morda naučil pisati.

Radi bi razumel stvari. Rad bi napisal velik roman o vesolju.

Mislil sem, da bom v vesolju pisal. Zelo sem si želel tega. Morda - če navežem na prejšnje tarnanje - zato, ker sem strahopetec in bi rad poslal druge namesto sebe v smrt. Pisateljem to rado dvakrat uspeva, v knjigah in v življenju. Najbrž sem nečimern in bi bil rad slaven, morda bi rad ustvarjal svetove, ker se bojim svojega življenja.

In zdi se mi, da je lepo živeti kot pisatelj, kar svoboden si.

Rad bi napisal velik roman o vesolju. Morda bi si nabral dovolj premoženja in ugleda, da bi lahko poslal države in njihove vojne k vragu.

Kaže, da je osončje prazno (vsi so se oddahnili), ima pa nekaj zanimivih planetov. Vse na ladji se premika, pripravlja, kapitan je razdelil odprave. Jaz ostanem na ladji. Pravzaprav mi to ugaja. Nimam izkušenj za delo zunaj in že analize na ladji so zame zahtevne, čeprav mi v težavah vedno kdo pomaga. Fino, ostro delo je to, ostra matematika, in res uživam.

Malo sem iz vaje, po zadnjih letih, in tako prijetno je, ko spet prihajam noter, ko se mi vrača občutek za probleme in spet drsim, kjer bi se ob odhodu lahko le porival naprej.

Ekipa je dobra, nekateri so mi prav všeč. Počasi tipamo eden drugega.

Včeraj smo se zapletli z zanimivim problemom, šlo je za magnetno polje ene od lun, v resnici imamo veliko premalo podatkov za resno sklepanje, ampak bila je sijajna igra, sprva nas je bilo sedem, v enem od prostorov za pogovore, počasi smo pustili tisto luno, res imamo veliko premalo podatkov, čeprav dovolj za nekaj divjih spekulacij in smo šli na bolj splošne stvari. Vse nas srbi, da bi se bolje spoznali in nikomur se ni mudilo spat.

Počasi so se nakapljali še drugi.

Klepetali smo. O vsem in ničemer, kot vedno. Govoril sem, poslušal, govoril. Ob strani je začel Neikos drezati v Gatija. Gati je bioinženir in nekakšen znanstveni mistik, nekakšen sufi. Trdi, da lahko živiš vse-

povsod, potrebuješ le sonce in material, da si zgradiš dom, a vsi vemo, da je velike objekte, o kakršnih govori, nemogoče skriti blizu sonca, uničiti pa jih ni posebno težko, čim jih odkrijejo. Vojna je. Vselej je vojna. Morda bi se dalo tako živeti zunaj, v temi.

Gati pravi, da tudi planeta ni tako težko uničiti.

Dejan Kosinski, eden od mladih, se je spravil nanj. Stvar ga je po malem zabavala, videlo se mu je. Dejan je eden tistih lepo vzgojenih fantov, ki vedno vedo, kaj je prav in kaj neumno.

"Gati, če bi imel ti prav, bi bilo povsod dobro, nihče se ne bi hotel bojevati."

Gati je ležal na hrbtu, spokojen, z rokami pod glavo in ga gledal. Molčal je.

Coppersmith, eden od starih, je dregnil Kosinskega. "Zakaj pa se ljudje sedaj vojskujejo?"

"Premalo dobrih sistemov je, jasno?"

"Vesolje je veliko."

"Spori, politično nasprotovanje, različni pogledi, ekonomski vzroki."

"Boj za prestiž." Iomescu, biolog.

"Vesolje je veliko. Če si deset let stran od mene, kaj me briga, kaj ti gre po glavi."

"Ljudje smo takšni. Aktivna vrsta smo, vmešavamo se v stvari, to nam je prirojeno."

"Vojne so vseeno oblika komunikacije. Mislim, brez tega bi vsak živel zase deset let od drugih. Tako se ideje izmenjujejo, vseeno smo celota, nekako -"

"Pobijamo se, torej smo eno, to hočeš reči?"

"Ne vem, kako bi rekel, neumno se sliši, ampak nekaj takega bo, ja. In če se pojavijo drugi -"

"Se bomo streljali še z njimi in bo še bolj fino. Ti si prišel naravnost z univerze, ne?"

"Da; sam sem se prijavil."

"Za raziskovalno?"

"Dali so me sem."

"Sociologija, in arhitektura?" Kapitan, on ve, seveda.

"Da."

"Dober par. Mislil bi, da ti bodo Gatijeve kolonije všeč. ... In take reči so vas učili, da smo eno, dokler se bomo pobijali?"

Kosinski je bil v zadregi, zardel, izvijal se je. Najbrž ni bil v formi.

Bežno sem ga poznal z univerze. Bil je v mladinski organizaciji, zelo aktiven. Razmeroma dober študent, mislim, da je nekaj časa celo pisal pesmi. Imitiral je Li-tai-poja in podobno. Potem je najbrž uvidel, da so druge poti k slavi boljše in je nehal.

Spominjam se, da mi je nekoč neko dekle govorilo o njem, kako ga spoštuje, kako zrel je, kako pameten. Zagrizen delavec. Imela sva velik dvoboj, v času debate o študentskem kulturnem centru. Bil je med avtorji zelo izdelanega, velikega projekta z mamutskimi dvoranami in satovjem

hodnikov in sob, vse pod zemljo, gradili naj bi ga postopoma sami, nekaj sto let. Skozi njihov projekt je poševno tekla naravna jama, s kapniki in reko in vse je bilo zamišljeno kot navznoter obrnjena makro plastika, samo da so stvar hudo zatežili. Bil sem proti, izzval sem ga, verjetno me je potolkel. Težko je reči. Vpil sem, da je vsebina pomembna, ne oblika in takšne reči. (Meni so se šotori zdeli veliko bolj praktični od podzemeljskih jam.)

Izvijal se je, poskušal je braniti svojo zgradbo misli, delno so bile iz šole, delno verjetno iz knjig, potiskali so ga v steno, potem je sunil nazaj.

"Menda ja ne boste trdili, da je vsa civilizacija takšna samo še zato, ker so vodilni preneumni, da bi razumeli kaj drugega, ljudje pa se dajo voditi? - To je izdaja, kaj se zavedate?"

"Verjetno bo še nekaj bolj kompleksnih razlogov." Starega Copperja stvar ni posebno ganila. "Končno si ti sociolog, jaz štejem zvezde. Sam premisli."

Hotel ga je že pustiti, pa se je le še enkrat obrnil k njemu.

"Dejan, ali se ti ne zdi zanimivo, kako nam kot družbi rase zgodovinski spomin?"

"Misliš knjige? Ne razumem."

"Ne toliko knjig. Nas mislim. Živi spomin. Ljudi izpred dvesto, tristo, šeststo let. Ko se vrneš z misije, boš osemdeset let starejši od študentov, ki bodo tri, štiri leta mlajši od tebe. Za Tavkarja je to sedma misija, še začetka naseljevanja doma se spominja."

"Tavkar?"

"Otrok sem bil."

Kosinski se je nasmehljal. "Zato še nisi za odpad. Preteklost je z nami, a kaj je to drugega kot zagotovilo kontinuitete? Se je kaj dosti spremenilo v teh stoletjih, Tavkar?"

"Ne vem, da bi se kaj."

"Ladje so boljše in programi so bolj gladki. Stroji so bolj zanesljivi."

To je bil Petrov, iz pogona.

"Takrat je bila velika vojna, federacija proti zunanjim. Ravno h koncu je šla in vsi smo vedeli, da bo potem mir, veliko se je govorilo o potepanju med zvezdami in ciganski kulturi, samo da bo vojne konec ... Zato sem šel v mornarico, da bi učakal, da bo vojne konec ... Taki otroci smo na tem svetu. Vedno nas vlečejo za nos."

"Koliko verjetnosti je, da na tej poti koga srečamo?" Vprašanje enega od novih, nikomur posebej. Najbrž nas kar veliko misli na to.

"Nekaj je je." Kapitan, počasi.

"Koliko ladij se ne vrne?"

"Ne spomnim se statistike. Kdaj pa kdaj kakšna izgine, večinoma se vsi vrnejo."

"Saj se kdaj zgodi, da srečajo koga in se le vrnejo, ne?"

"Ponavadi srečaš drugo odpravo in takrat običajno ni boja."

"In če pride flota?"

"Morda ni vojne."

"Pa te pustijo oditi?"

"Morda, morda."

Kodre, visok, koščen astronom, bradat, s kito, ki mi je še vedno čudna, dotlej je tiho sedel v kotu, bos in v kimonu, je poklical kapitana.

"Precej tega sem bral o neki ladji, majhni patruljni ladji, pomorski ladji enkrat daleč nazaj, lahko da še v planetnem obdobju na Zemlji, ali na Capri 8 -"

"Mislim, da pisatelj ni definiral," je polglasno pripomnil Jarh, a zdaj smo vsi poslušali - zdi se, da Kodreta vsi zelo upoštevajo, sedaj je pokimal Jarhu in skoraj zvezno nadaljeval. "Bila je neka politična kriza, prepirali so se za neke oddaljene, skoraj puste otoke in večini ljudi na obeh straneh se je zdela stvar precej neumna. Ta patruljna ladjica naj bi te otoke varovala, če bi prišlo do nasilja, simbolično, mišljeno je bilo bolj, da bi ga odvračala s svojo prisotnostjo, in daleč naokoli ni bilo nobene večje vojne ladje, ki bi jo lahko zamenjala. To so bili zelo oddaljeni otoki. Ladjica je bila usidrana pred enim od njih in situacija se je začela naglo slabšati, videti je bilo, da bo prišlo do napada in invazije, v naslednjih štiriindvajsetih urah. Vse je bilo precej zmedeno, nihče ni hotel pobijanja, a drugi strani je bilo veliko do teh otokov. Kapitan ni imel navodil od doma, popoldne je dobil novice o situaciji. Moral se je odločiti, ali naj ostane in poskuša otoke braniti ali pa naj se umakne, ne da bi se spuščal v boj. S streljanjem bi moral začeti on in potem bi ga potopili. Politično je bilo vse zelo zmedeno, kar verjetno je bilo, da se bo njegova vlada po nekaj dneh sploh umaknila. Kaj bi ti storil?"

Pirnat se je tesno nasmehnil. "Jorge, te je kdaj kdo vprašal, ali bi pojedel svojo mamo, če bi bila res huda lakota? Večina ljudi ob tem glasno in jezno zatuli ne! nikoli! umrl bi skupaj z njo. Seveda."

"In nekateri potem mamo pojedo in nekateri umro skupaj z njo - in nekateri se ubijejo, da lahko mama poje njih. Najbrž bi bilo tako."

"In nekatere mamica ubije, ker je lačna." Copper.

"Zelo redko. Ampak stvar je, da ne veš. Najbolj bedasto je, ko kdo reče, jaz je že ne bi, ti bi pa jo, kajne da bi jo, in se počuti moralno vzvišenega. Sranje."

"Šestdeset procentov tipov, ki pojejo svoje mame, do zadnjega tuli, ne, jaz česa takšnega ne bi storil, ti pa bi, ti že -"

"Devetdeset."

"Štirideset. Včasih je to moralna stvar. Ohranitev rodu. Življenje mora ostati."

"V takih družbah mama sama opravi, da prihrani otroku."

"Ponavadi."

"Sicer pa jo vsi taktno opominjajo, kaj ji je storiti."

"Dokler ne znori."

"Ali pa se spomni."

"Tako kot tebe taktno opominjajo, da se ne vojskuješ, da bi pobeg-

nil."

"Vprašanje je, kakšna je bila miselnost tam."

"Vemo, kakšna je tu. In da bolj zaleže, ti še vsadijo v podzavest."

"Ne verjamem." Kosinski, pridni fantek.

"Oh, seveda ti."

"Ne vem če, ampak da se brisati." Harrison, eden od mladih. S Kosinskim se ne moreta videti.

"Programi duševnega zdravja?"

"Modificirani. In ne vsi. Nekateri utrjujejo profesionalni odnos in patriotizem. Je tako, Peter?"

Jarh, ladijski psihik, drobna simpatična podgana z očali, je prikimal.

"Da se brisati, tudi če si amater, samo potruditi se je treba. V bojni floti je težje."

"Saj te že doma dovolj vzgojijo."

Cvahte, eden od Dejanovih prijateljev, je začel protestirati. To ni patriotsko. Ne jemljejo ga resno. Izzivajo ga. Pravi, da bi tista ladjica morala storiti svojo dolžnost.

"In če bi s tem povzročila vojno? S tem heroizmom?"

"Dolžnost."

"Lahko bi imela pokvarjen radio, informacije pa bi bile življenjskega pomena."

"Lahko, lahko -"

"Denimo, da bi bil na krovu mornar, ki bi pisal pesmi ali skladal glasbo. Ki bi obetal. Ali kak mlad fizik ali kaj. Ali samo fant z deklico doma. Ali bi imelo smisel delati junaški samomor in ga poslati v smrt?"

"Vi stari ste vsi čudni. Ljudje so vedno umirali, navadni, pesniki, geniji. Domovina ostane."

"Kaj pa je vredna domovina - ti misliš državo - brez pesnikov?"

Kosinski je vstal in odšel. Ni bil edini.

"Včeraj je današnjo norost pripravil,
Jutrišnjo tišino, zmago ali obup.
Pij! Saj ne veš, od kod si prišel, ne zakaj.
Pij! Saj ne veš, čemu odhajaš, ne kam."

"Ja, tej ladji je Omar ime."

Rad imam Omarja in zanimalo me je, če koga ime ladje spominja nanj. Dober tip je bil. Matematik, pesnik, pijanec, svobodnjak. Vedno sem ga rad navajal. Bral sem zgodbo o eni njegovih pesmi, edini, za katero se ve, da je res njegova. Bilo je nekaj deset let po njegovi smrti in Mongoli so zavzeli neko veliko mesto v Perziji. Pobili vse prebivalce. Požgali. Ko so odšli in so preživeli prilezli iz svojih skrivališč, je nanje padel oddelek jezdecev, ki se je prav zato vrnil, in jih poklal. Čez nekaj dni se je previdno zbralo na prostem sedem ljudi, vsi, ki so ostali. Dva tedna so šteli mrliče. Našteli dober milijon. Ko so končali, je eden od njih povedal rubai, ki se je ohranil.

Delov čaše, spojenih v celoto
Se pijancu ne zdi prav razbiti
Toliko nežnih glav, nog, rok
Čigava ljubezen jih je združila, čigavo sovraštvo zdrobilo?

"Dajte, nehajte s tem." Kapitan nas je poslal spat. Delo nas čaka.
Vprašam Kodreta, kaj je bilo s tisto ladjico.
"Ponoči so jih potopila letala."

To je življenje.

To je resna, spoštovanja vredna dejavnost odraslih ljudi. To je najboljša igra v vesolju. Iz uporniških dečkov naredi može. Ljudem da zastavo, domovino, ponos, nekaj zanimivega v življenju, snov za razgovore in pripovedovanja na stara leta, nekaj trdnega, oprijemljivega v življenju. Industriji da delo.

V vojski ljudje odrastejo, spoznajo življenje. Znebiš se tistega otročjega v sebi. Če nisi bil v vojski in če nisi ženske nategnil, nisi moški.

Našel sem star zapisek, med spominskimi ploščicami, ki sem jih vzel s seboj:

Ne vem, če se bom kdaj res naučil pisati. Nikoli se nisem spraševal, zakaj pišem. Pisal sem, ker sem to želel, hotel in moral. Vse življenje sem si želel biti bojevnik in vseeno sem samo strahopetec in neodločnež, ki tako rad pošlje nekoga drugega namesto sebe, pa čeprav je ta drugi le senca mene samega.

Ko napišem zgodbo, pošljem nekoga drugega namesto sebe v boj in mu dam svoj strah in svoje razočaranje za na pot. Samotar sem in drugače ne znam odložiti bremena. Ljudje se delimo na šahiste in bedake, jaz pa ne znam šahirati. (...)

Že teden dni je od tistega pogovora. Podatki s čolnov se nabirajo. Našli smo vse planete, za vsakega imamo vsaj osnovne podatke, preučujemo sonce in pas kometov. Stalno delo. Ne spominjam se, da bi bil kdaj tako srečen.

Zvečer, po delu je prišel k meni stari Tavkar. Sedel je na ležišče in izmenjala sva nekaj besed o delu, oba utrujena. Počasi mi je pripovedoval, da ima za sabo dve vožnji z bojno floto.

"Ko sem bil drugič s križarko zunaj, smo čistili neko uporno kolonijo. Rekli so nam, da so verski fanatiki, nevarni, ne vem, kdo so bili. Zunaj je bilo malo obrambe, potem smo bombardirali planet. Bil je dober svet in komanda doma je želela, da ga ne uničimo preveč, razmišljali so o kolonizaciji, čez dve ali tri stoletja. Zbrisali smo večja naselja, na nekaj krajih so spustili marince, da so dobili malo vaje.

Štiristo let je tega.

Hajama si citiral. Poznaš tisto zgodbo o štetju?"
"Poznam."
"To veš, da je Kodre pesnik?"
"Nisem vedel."
"Zelo dober je. Tudi zato je v sredi ladje. Oblikoval nas je."

Ponoči sem poiskal njegove pesmi v spominarju.
Nisem vedel, da je kdo od živih tako dober.

Spet sem govoril s Tavkarjem. Pravil sem mu, kako sva delala z neko deklico protestni film o spomenikih. Posvečen vsem, ki so v zaporu zaradi miselnih zločinov. Kako se nama je pod rokami razvijal v študijo o protestu, v film o praznosti protesta. Potem sva ga opustila, rekla sva, da nima smisla. Nobenega izhoda nisva našla. Takrat sem nosil naokoli nek star, silno lep tekst, o miru in ljubezni, testament neke kulture, neke blage, modre kulture, ki so jo zatolkli. Prebrala ga je in rekla, kaj naj s tem. Naj se zjoče ali kaj. Saj se ne da nič storiti. Takrat sem ji rekel, ne, nimaš prav - in vendar, kaj lahko storimo? Ali lahko sploh kaj storimo? Proti vsemu temu?"

To je, kot bi hotel zadržati plaz, z rokami, z golimi rokami - Kaj naj storimo?

"Včasih sem upal, da se bom naučil pisati, da bom nekaj storil, da bom našel svojo svobodo - "

"Misliš, da lahko sploh kaj storiš z besedami? - Včasih se zdi, da imajo umetnike samo zato, da se lahko bahajo, da smejo ljudje govoriti.

Še slabše, da ljudje mislijo, da le ni tako slabo in jim verjamejo, ali pa se pokažejo, da lahko padejo po njih.

Ne vem.

Najbrž brez pesmi in čistega znanja, iz same ljubezni do njega, najbrž brez tega ni nič, pa vendar ne vem, če je to dovolj."

"In če bi človek res znal pisati, ali karkoli resnično znal - bi lahko spremenil svet?"

"Ljudi, ko spremeniš ljudi, se tudi svet spremeni. Ne vem. Verjetno se lahko spremene le sami in jim ti lahko zgolj pomagaš. Kako naj vem. Toliko jih je že poskušalo. Z modrostjo, z ljubeznijo, lepoto. Kako naj vem.

Morda bo ta zgodovinski spomin, ki o njem govori Copper, lahko pomagal. Ti ljudje, ki so knjige v njih. Bojevniki. Popotniki."

Sprašujem se, kakšni bi bili ljudje, ki bi živeli v Gatijevih valjih. Hiše namesto votlin.

Bi našli mir s sabo, z vesoljem?

Živeli bi v svetovih, ki bi si jih sami zgradili.

Bi izgubili brezskrbnost, ker dežele ne bi dobili zastonj?

Ali bi bili mirnejši, ker ne bi morali nikogar pregnati z nje?

Sanje, same sanje.

"Saj ni slabo življenje, moraš priznati, da ni. Hrane je dovolj, pijače tudi, družba je včasih sijajna, delo zanimivo. Dobro nam je. Zadovoljni smo. Kaj sodiš, boš ostal z nami, ko ti rok poteče?"

"Saj ne vem. Res ni slabo življenje."

"Te je strah?"

"Tudi. Saj mineva. Ne, še nekaj drugega je, nek občutek, kot da to ni prav."

"Kaj si mislil početi, preden so te poklicali?"

"Igral bi se z matematiko, teorija informacij, kaotični sistemi, take reči."

"To lahko počneš tudi tukaj. Še več miru boš imel."

"Ne zdi se prav."

Šli smo v orbito okoli šestega planeta. Prijavil sem se v posadko čolna za izlet na lune. Popoldne smo pregledovali opremo, jutri se spustimo.

Dve uri tega je opazovalnica zaznala šest ladij, ki z veliko hitrostjo vstopajo v sistem. Nobenega dvoma ni, da so to vojne ladje. Morda vadijo, morda so predhodnica flote, ki namerava tukaj postaviti oporišče. Splošni alarm. Trije čolni so zunaj in malo hitrosti imamo. Sedeča raca. Slabo kaže. Zaenkrat mirujemo, nekaj drobnega upanja je, da nas ne opazijo, da nas bodo imeli za navadno skalo. Čez pol ure bomo za planetom. Če bo kapitan odločil, bomo skušali zbežati.

Sprejemamo signal. Od njih. Zahtevajo predajo. Opazili smo še nekaj ladij. Zapirajo nam umik.

Pišem na bojnem položaju. Čakamo. S terminalom se sprehajam po ladji. Vežem se na kamere.

Čakamo.

To je pač vojna.

Učijo nas, že od malega, da je življenje takšno. Prepričajo nas, da v tem ni nič napačnega, da so to slavna in častna dejanja, da je življenje za ubijanje dobro življenje. Dokler ne razumemo, da je to lepo. Migotanje svetlih iskric, ko se ladje zvijajo v plesu bitke. Drzna modrost poveljnika. Tovarištvo, pogum, zvestoba, prezir smrti. Tehnična popolnost, zadovoljstvo ob dobro opravljenem delu.

Za rojstni dan dobiš puško, da se navadiš ubijati.

Zahtevajo, da se vdamo, sicer nas bodo uničili. Pirnat okleva. Copper je na zaslonu. Zahteva od kapitana, naj se predamo. Vsaj zaradi Kodreta. Pravi, da je noro, da bi tak pesnik moral umreti zaradi običaja, da se vojna ladja ne preda, da se je treba boriti do konca.

Drugi pobliskujejo čez ekran, govore isto. Tudi jaz vržem svoj da.

Pirnat okleva.

Nekaj se dogaja.

Dejan na zaslonu. Zavzeli so del bojnih sistemov. Domovini zvesti. Nihče poškodovan. zahtevajo, naj se borimo, sicer bodo uničili ladjo. Tavkar ga prekolne, Copper, Jarh skuša govoriti z njim. Izklopil je.

Borili se bomo.

Prekinili smo orbito. Polni pospešek, skušamo se izmotati. Nekaj sond, torpedov gre nad nas. Izvijamo se. Izstrelili smo izvidniške sonde, da jih zmedemo.

Zadeli so enega od čolnov.

Izvrgli smo bojne čolne. Kapitan skuša spraviti marince in del posadke v tovornjače, Kosinski vpije, da ne bodo nikomur dovolili pobegniti.

Mislim, da ni upanja.

Bližajo se.

Klical bi koga, naj poskušajo, naj kaj storijo s Kosinskim, s temi norci. Verjetno poskušajo. Ne bom motil.

Delam na svojem terminalu. Programiram, povezujem, lovim podatke.

Urejeno je. Lahko začnem.

Pesem je nekaj besed.

Včasih bi človek rad mislil, da je pesem močnejša, da teh nekaj besed lahko izvije zmago spodbudnim govorom politikov in generalov, vpitju množice, naporom učiteljic, ki vedo, kaj je prav in kaj ni, ko trudoma oblikujejo svoje polizdelke, nad policijo in bombami, ki lahko spremene planete v umirajočo puščavo.

Morda je. Morda je le.

Kosinski na zaslonu. Zahteva od kapitana, naj ustavi oddajanje.

Prekinem ju.

"Jaz oddajam, Dejan. Ničesar vojaškega. Pošiljam jim Jorgejeve pesmi, nekaj starih pravljic, pošiljam opise zgodb, ki sem jih mislil napisati, pošiljam svoje zapiske in tiste od drugih, kar sem našel v pomnilniku, pošiljam to, kar sedaj govorim, vse pošiljam. Ne nori, Dejan – "

Ostra serija manevrov, nekaj bližnjih eksplozij. Streljamo. Dejan izgine z zaslona. Kapitan kriči, naj gredo v čolne. Mislim, da še oddajam.

Ali poznate tisto pesem - *Močni zmagajo nad šibkimi ... izgubijo proti močnejšim ... in čez grenka leta in tuleče zime ... bo nesmrtni sen močnejši ... Bo človek vedno človeku volk? ... Kdo to pravi?* ... Ljudje umirajo in ladje umirajo in svetovi umirajo in pesmi umirajo in zakaj in premagani izginejo in zmagovalci se vračajo v skrivljenih ladjah z mrliči in blazneži.

Če je ladja zadeta -

(1983)

Joanna Russ je bila rojena 1937 v Bronxu. Sprva je pisala bolj skromne drame. Prvo ZF zgodbo je objavila leta 1959, deset let pozneje pa s precejšnjimi težavami roman Picnic on Paradise, pronicljivo analizo družbe, ki jo je dvignila med najboljše avtorje žanra. Uspeh je hitro ponovila z lepo napisanim romanom And Chaos Died. Obe deli sta za las zgrešili nagrado Nebula. Posebno znana je po junakinji Piknika in nekaterih zgodb, drobni, všečni in izredno sposobni vlomilki in tatici Alyx. Leta 1975 je objavila feministično utopijo The Female Man, 1980 feministični roman On Strike Against God, 1981 osupljivo dobro novelo Souls. Kot literarna kritičarka se ni najbolje izkazala, njena tovrstna pisanja so zbrana v antologiji How to Suppress Women's Writing (1983). Predava angleščino na univerzi v Seattlu.

KO SE SPREMENI

Joanna Russ

Katy vozi kot manijak: na tistih ovinkih smo gotovo imeli več kot 120 km/h. Vendar je dobra, zelo dobra in videla sem jo, ko je v enem dnevu razstavila avto in ga spet spravila skupaj. Pri nas doma smo imeli le poljske stroje in nočem se ruvati s petimi prestavami pri brezbožnih hitrostih, ker nisem zrasla z njimi, a še pri taki hitrosti, sredi noči, na tako slabi podeželski cesti, kot jih najdeš le v našem okrožju, me njena vožnja ne prestraši. Nekaj smešnega pri moji ženi: ne mara orožja. Hodila je celo po gozdovih nad 48. vzporednikom, cele dneve in brez puške. To pa me prestraši.

S Katy imava tri otroke, ena je njena in dve sta moji. Yuriko, moja starejša, je spala na zadnjem sedežu, sanjala dvanajstletne sanje o ljubezni in vojni: pobegne na morje, lov na severu, sanje o čudno lepih ljudeh in čudno lepih krajih, tiste čudovite neumnosti, ki si jih izmisliš, ko imaš dvanajst let in žleze začnejo. Kmalu bo, kot vse druge, izginila, da se čez nekaj tednov, ko bo zaklala svojega prvega panterja ali ustrelila svojega prvega medveda, vrne zagorela in ponosna, vlekoč za seboj kakšno ogabno nevarno žival, ki ji ne bom nikoli odpustila tega, kar bi lahko storila moji hčerki. Yutiko pravi, da jo Katijina vožnja uspava.

Za nekoga, ki je opravil tri dvoboje, se veliko veliko preveč bojim. Staram se. Rekla sem to ženi.

"Štiriintrideset let imaš," je odgovorila. Lakonska je do tišine. Prižgala je luči s krcem prsta - še tri kilometre in cesta je vedno slabša. Globoko na deželi smo. Drevesa planejo v luči in okoli avta. Sklonila sem se k vratom, odpela puško in si jo položila v naročje. Zadaj se Yuriko premaknila. Moja višina, ampak Katijine oči, njen obraz. Motor je tako tih. Katy pravi, da lahko slišiš dihanje na zadnjem sedežu. Yuki je bila sama v avtu, ko je prišlo sporočilo, navdušeno spreminjajoč črte in pike (trapasto je postaviti radio poleg motorja z notranjim izgorevanjem, a večina Preživetja je na paro). Vrgla se je iz avta, moj razposajeni otrok, vpijoč na vse grlo, in seveda je morala zraven. Intelektualno smo bile pripravljene na to od nastanka Kolonije, odkar so jo zapustili, ampak to je drugače. To je grozno.

"Možje!" je vreščala Yuki, drveča iz avta. "Vrnili so se! Pravi možje z Zemlje!"

Našle smo jih v kuhinji kmetije blizu kraja, kjer so pristali. Okna so bila odprta, nočni zrak je bil zelo blag. Zunaj so stale vse vrste prevoza, parni traktorji, tovornjaki, celo bicikel. Lydia, biolog okrožja, se je dvignila iz svoje severnjaške molčečnosti toliko, da je dobila vzorce krvi in urina in je sedaj sedela v kotu kuhinje, zmajujoč z glavo nad rezultati. Prisilila se je celo (zelo velika, zelo čedna, zelo plaha, vedno boleče zardeva) in izkopala stare slovarje - čeprav bi lahko jaz govorila stare jezike v snu. In jih. Lydiji je nerodno z nami. Južnjakinje smo in preživahne. V tej kuhinji sem naštela dvajset ljudi, vse možgane Severne celine. Mislim, da je Phyllis Spet prišla z jadralnim letalom. Yuki je bila edini otrok v prostoru.

Videla sem njih štiri.

Večji so od nas. Večji in širši. Dva sta bila višja od mene, in jaz sem zelo visoka, bosa imam meter osemdeset. Očitno so naša vrsta, ampak drugačni, neopisljivo drugačni, in kot moje oči niso mogle in še ne morejo razumeti teh tujih teles, se tedaj nisem mogel pripraviti, da se jih dotaknem, čeprav mi je tisti, ki je govoril rusko - kakšne glasove imajo! - hotel "stresti roko", običaj iz davnine, bi rekla. Bili so gorile s človeškimi obrazi. Najbrž ni mislil nič hudega, ampak umaknila sem se skoraj čez celo kuhinjo, drhte - in potem sem se opravičujoče zasmejala - in potem, da dam dober zgled (medzvezdno prijateljstvo, sem pomislila) sem mu na koncu le "stisnila roko". Trda, trda roka. Težki so kot delovni konji. Nejasni, globoki glasovi. Yuriko je zdrsnila med odraslimi in je z odprtimi usti gledala može.

Obrnil je glavo - šeststo let te oblike ni bilo v našem jeziku - in rekel, v slabi ruščini: "Kdo je to?"

"Moja hči," sem odgovorila in dodala (s tisto iraconalno pozornostjo na lepo vedenje, ki nas včasih zgrabi v trenutkih norosti): "Y u r i k o Janetson. Imena dajemo po očetu. Vi bi rekli po materi."

Zasmejal se je, nehote. Yuki je izjavila: "Mislila sem, da bodo čedni!" silno razočarana, kako so jo sprejeli. Phyllis Helgason Spet, ki jo bom nekega dne ubila, mi je poslala čez sobo mrzel, strupen pogled, kot bi rekla: pazi, kaj govoriš; veš, kaj lahko storim. Res je, da imam malo formalnega statusa, ampak gospa predsednica bo staknila resne probleme z mano in s svojim lastnim štabom, če bo v industrijski špijonaži še videla le neškodljivo zabavo. Vojne in govorice o vojnah, kot piše v eni knjig naših prednikov. Prevedla sem Yukin vzklik v *moževo* ruščino in *moški* se je spet zasmejal.

"Kje so vaši ljudje," je vprašal, mimogrede.

Spet sem prevedla in gledala obraze po sobi: Lydijin v zadregi (kot vedno), Spetovka oži oči z nekim prekletim načrtom, Katy je zelo bleda.

"To je Preživetje," sem rekla.

Še vedno je gledal brez razumevanja.

"Preživetje," sem rekla. "Se spominjate? Imate zapiske? Bolezen je bila tukaj."

Nekoliko ga je zanimalo. V ozadju sobe so se obrnile glave in za hip sem opazila lokalno poslanko v parlamentu: do jutra bo zasedala vsaka krajevna skupščina, vsak lokalni zbor.

"Bolezen?" je rekel. "To je res nesrečno."

"Da," sem rekla. "Res nerodno. V eni generaciji smo izgubili polovico prebivalstva."

Videti je bil primerno pod vtisom.

"Preživetje je imelo srečo," sem rekla. "Začeli smo z veliko zbirko genov, izbrani smo bili zaradi visoke inteligence, imeli smo visoko tehnologijo in velik preostanek populacije, kjer je bila vsaka odrasla oseba ekspert v dveh ali treh smereh. Zemlja je dobra. Klima je nebeška. Sedaj nas je trideset milijonov. V industriji se je začel plaz - ali razumete? - dajte nam sedemdeset let in imele bomo več kot eno pravo mesto, več kot peščico industrijskih središč, poklice s polnim delovnim časom, radio-operaterke s polnim časom, strojnike s polnim časom, dajte nam sedemdeset let in ne bo treba vsaki preživeti tričetrt življenja na kmetiji." Poskušala sem razložiti, kako težko je, ko se lahko umetnice povsem posvetijo svojemu delu šele v starosti, ko je take malo, tako zelo malo takih, ki so lahko svobodne, kot sva Katy in jaz. Poskušala sem nakazati našo vlado, dva domova, geografskega in tistega po poklicih: povedala sem mu, kako okrajni zbori obravnavajo probleme, ki so preveliki za posamezne kraje. Da kontrola prebivalstva še ni političen problem, a samo dajte nam čas, pa bo postala. To je bila občutljiva točka v naši zgodovini: dajte nam čas. Ni bilo potrebno, da bi žrtvovale kvaliteto življenja blazni dirki v industrializacijo. Naj gremo s svojo hitrostjo. Dajte nam čas.

"Kje so vsi ljudje?" je rekel monomanijak.

Spoznala sem, da ni mislil ljudi, da je mislil moške, da je dal besedi pomen, ki ga tukaj šest stoletij ni imela.

"Pomrli so," sem rekla. "Trideset generacij tega."

Kot da bi ga s sekiro. Zajel je sapo. Zdelo se je, da bo padel s stola: položil si je roko na prsi: pogledal je naokoli s čudno mešanico strahospoštovanja in sentimentalne nežnosti. Potem je spregovoril, resno in željno:

"Velika tragedija."

Čakala sem, ne da bi čisto razumela.

"Da,", je rekel, in spet zajel sapo s tem čudnim smehljajem, tem odrasli-otroku smehljajem, ki ti pove, da je nekaj skritega in da bo sedaj prikazano z opogumljajočimi in radostnimi vzkliki, "velika tragedija. A sedaj je mimo." Spet je pogledal naokrog po nas s tem čudnim spoštovanjem. Kot da bi bile invalidi.

"Čudovito ste se prilagodile," je dejal.

"Na kaj?" sem vprašala. Videti je bil v zadregi. Videti je bil plehek. Končno je rekel: "Pri nas se ženske ne oblačijo tako preprosto."

"Kot vi?" sem vprašala. "Kot neveste?" kajti možje so bili od glave do peta v srebru. Nikoli nisem videla česa tako šemastega. Zdelo se je, da bo odgovoril, pa se je očitno premislil: spet se je nasmejal. S čudnim veseljem - kot bi bile nekaj otročjega in nekako čudovitega, kot da bi nam delal silno uslugo, je tresoče se vdihnil in rekel: "No, tukaj smo."

Pogledala sem Spet, ona je pogledala Lydio, Lydia Amalijo, ki vodi tamkajšnjo krajevno skupščino, Amalija je pogledala ne vem koga. Imela sem suho grlo. Ne prenesem domačega piva, ki ga kmetice žlampajo, kot bi imele želodce obložene z iridijem, pa sem ga vseeno vzela od Amalije (bicikel pred vrati je bil njen) in pogoltnila do dna. To bo dolgo trajalo. Rekla sem. "Da, tukaj ste," se nasmehnila (počutila sem se kot norec) in resno pomislila, ali ni mišljenje moških Zemljanov le tako zelo različno od mišljenja ženskih Zemljanov, a to je nemogoče, saj bi tedaj vrsta že davno izumrla. Radio je sedaj spravil novico že po vsem planetu in sedaj sva bili tukaj že dve, ki sva govorili rusko, druga je priletela z Varne: odločila sem se, da grem ven, ko je moški začel kazati naokoli sliko svoje žene, ki je bila videti kot svečenica kake skrivnostne sekte. Hotel je spraševati Yuki, zato sem jo potisnila v zadnjo sobo, čeprav je besno protestirala, in odšla sem ven na verando. Ko sem odšla, je Lydia pojasnjevala razliko med partenogenezo (ki je tako lahka, da se je lahko vsaka loti) in našim postopkom, ki je mešanje jajčec. Zato je Katijina hči podobna meni. Lydia je nadaljevala o postopku Ansky in Katy Ansky, našem matematičnim geniju in pra pra kaj jaz vem kolikokrat prababici moje Katharine.

Oddajnik v eni zunanjih zgradb si je bežno zaropotal: operaterke flirtajo in se šalijo med seboj.

Na verandi je bil moški. Drugi visoki. Gledala sem ga nekaj minut - lahko se zelo tiho gibljem, če to hočem - in ko sem mu dovolila, da me vidi, je nehal govoriti v majhen aparat, ki mu je visel okrog vratu. Potem je rekel mirno, v odlični ruščini: "Ste vedeli, da je bila na Zemlji ponovno uvedena enakopravnost spolov?"

"Vi ste pravi, ali ne? - Oni drugi je za predstavo." Veliko olajšanje je bilo, da so se stvari razčistile. Vljudno je prikimal.

"Nismo posebno bistri, na splošno," je rekel. "V zadnjih stoletjih je bilo preveč genetske škode. Sevanje. Droge. Lahko uporabimo tukajšnje gene, Janet." Tujci tujcev ne kličejo po imenu.

"Lahko dobite toliko celic, da se boste utapljali v njih," sem rekla. "Gojite svoje."

Nasmehnil se je. "Ne želimo na ta način." Za njim sem videla Katy, ko je stopila v svetli pravokotnik vrat. Nadaljeval je, tiho in vljudno, ne da bi se mi posmehoval, vsaj mislim, a s samozavestjo nekoga, ki je vedno imel denarja in moči v preobilju, ki ne ve, kako je biti provincialec in drugorazredni državljan. To je čudno, kajti še dan prej bi to imela za lasten opis.

"Tebi govorim, Janet," je rekel, "ker se mi zdi, da imaš več vpliva kot kdorkoli tukaj. Tako dobro kot jaz veš, da ima partenogenetska kultura vrsto notranjih slabosti in ne nameravamo te - če bomo mogli - uporabiti za kaj takšnega. Oprosti. Ne bi smel reči "uporabiti". Gotovo pa lahko vidiš, da je takšna družba nenaravna."

"Človečnost je nenaravna," je rekla Katy. Mojo puško je imela pod levo roko. Vrh te svilnate glavice niti mojega ramena ne doseže, a žilava je kot jeklo; začel se je premikati, spet s tisto nasmehljano obzirnostjo (ki mi jo je njegov kolega pokazal, on pa ne) in puška je zdrsnila v Katijin prijem, kot bi vse življenje streljala z njo.

"Strinjam se," je rekel moški, "človečnost je nenaravna. Moral bi vedeti. Kovino imam v zobeh in tukaj." Dotaknil se je ramena. "Tjulenji so haremske živali in ljudje tudi, opice so promiskuitetne in ljudje tudi: golobi so monogamni in ljudje tudi, obstajajo celo celibatni ljudje in homoseksualni ljudje. Mislim, da obstajajo homoseksualne krave. Ampak Preživetju še vedno nekaj manjka." Suho se je zahehetal. Naj mu bo, verjela bom, da je bilo zaradi živcev.

"Ničesar ne pogrešam," je rekla Katy. "Le življenje bi bilo lahko neskončno."

"Vedve sta -?" je rekel moški, kimnil od mene k nji.

"Ženi," je rekla Katy. "Poročeni sva." Spet suhi hehet.

"Dobra ekonomska ureditev. Za delo in skrb za otroke. Čisto dobra razporeditev za mešanje genov, če je vaša reprodukcija po istem vzorcu. A pomisli, Katharina Michaelason, ali ne bi mogla svojim hčerkam priskrbeti česa boljšega? Verjamem v instinkte, celo pri Človeku, in ne morem si misliti, da bi vedve - ti si strojnik, ali ne? - in kot sem razumel, si ti nekakšen šef policije - ne bi občutili, da celo vama nekaj manjka. Intelektualno to vesta, seveda. Tukaj je samo polovica vrste. Možje se morajo vrniti na Preživetje."

Katy je molčala.

"Mislil bi, Katharina Michaelason," je blago rekel mož, "da bi tebi od vseh ljudi takšna sprememba še najbolj koristila," in je stopil mimo Katijine puške v svetli pravokotnik pred vrati. Mislim, da je tedaj opazil

mojo brazgotino, ki se res vidi le, če je svetloba od strani. Tanka črta od temena do brade. Večina ljudi niti ne ve zanjo.

"Kje si dobila to?" in odgovorila sem mu z nehotenim režanjem. "V zadnjem dvoboju." Več sekund sva stala tam, naježena eden proti drugemu (to je absurdno, a res). Dokler ni stopil noter in zaprl vrat za seboj. Katy je rekla s krhkim glasom. "Prekleta koza, ne vidiš, da te je žalil?" in dvignila puško, da ga ustreli skozi steklo, a bila sem pri njej, preden je sprožila in sem zbila puško vstran: vžgala je luknjo skozi tla verande. Katy se je tresla. Šepetala je kar naprej in naprej. "Zato se je nikoli nisem dotaknila, ker sem vedela, da bom nekoga ubila, vedela sem, da bom nekoga ubila." Prvi moški, tisti, s katerim sem najprej govorila, je v hiši še vedno govoril, nekaj o velikem gibanju za rekolonizacijo in ponovno odkritje vsega, kar je Zemlja izgubila. Poudarjal je prednosti za Preživetje: trgovino, izmenjavo idej, izobrazbo. Tudi on je rekel, da je bila na Zemlji ponovno uvedena enakopravnost spolov.

Katy je imela prav, seveda. Morale bi jih pobiti na mestu. Moški prihajajo na Preživetje. Ko ima ena kultura velike kanone in jih druga nima, ni težko ugibati o izidu. Morda bi možje končno prišli v vsakem primeru. Rada mislim, da bi jih čez sto let moje pravnukinje lahko zaustavile ali zadržale z bojem, pa še to ni gotovo. Vse življenje se bom spominjala teh štirih ljudi, ki sem jih prvič srečala, ki so bili mišičasti kot biki in so dosegli, da sem se - čeprav za trenutek - počutila majhno. Nevrotična reakcija, pravi Katy. Spominjam se vsega, kar se je zgodilo tiste noči: spomnim se Yukijine vznemirjenosti, spominjam se Katijinega joka, ko smo prišli domov, spominjam se njenega ljubljenja, nekoliko zapovedovalnega kot vedno, a čudovito tešilnega in pomirjujočega. Spominjam se, kako sem nemirno hodila po hiši, ko je Katy zaspala z golo roko, ki ji je zdrsnila v krpico svetlobe, padajočo iz veže. Mišice njene podlahti so kot kovinske palice od vožnje in preizkušanja njenih strojev. Včasih sanjam o Katijinih rokah. Spominjam se. da sem zatavala v otroško sobo in dvignila dete moje žene, zadremala za trenutek z grenko, čudovito toploto dojenčka v naročju, se končno vrnila v kuhinjo in našla Yuriko, ki si je pripravljala malico. Moja hči jé kot velikan.

"Yuki," sem rekla. "Misliš, da bi se lahko zaljubila v moškega?" in posmehljivo je kriknila: "V trimetersko krastačo!" je rekel moj taktni otrok.

A možje prihajajo na Preživetje. Zadnje čase sedim ponoči in razmišljam o moških, ki bodo prišli na ta planet, o mojih hčerkah in Betti Katharinason, o tem, kar se bo zgodilo Katy, meni, mojemu življenju. Zapiski mojih prednikov so en sam dolg klic bolečine in najbrž bi morala biti sedaj vesela, ampak človek ne more vreči stran šestih stoletij, niti (kot sem sedaj odkrila) štiriintridesetih let ne. Včasih se smejim vprašanju, okoli katerega so se ti štirje možje vrteli ves večer in si ga nikoli niso upali izreči, ko so nas gledali, kmetavze v delovnih oblekah, orače v platnenih hlačah in srajcah: katere od vas igrajo moškega? Kot da bi morale

narediti kopijo njihovih napak! Hudo dvomim, da je bila na Zemlji spet uvedena enakopravnost spolov. Ne mislim rada, da se bodo iz mene norčevali, da bi bili do Katy obzirni, kot da je slabotna, da bi Yuki storili, da bi se počutila nepomembno in neumno, da bi moje otroke ogoljufali za polno človečnost in jih spremenili v tujke. In strah me je, da bi moji lastni dosežki uplahnili od tega, kar so bili ali sem mislila, da so - do ne ravno zanimivih posebnosti človeške vrste, čudnih reči, ki o njih bereš na zadnjih straneh knjig, reči, ki se jim včasih smeješ, ker so tako eksotične, mikavne, da ne impresivne, očarljive, a ne uporabne. To je zame bolj boleče, kot lahko rečem. Strinjali se boste, da so za žensko, ki se je borila v treh dvobojih in vselej ubila, takšni strahovi smešni. A to, kar nas sedaj čaka, je tako velik dvoboj, da nimam korajže zanj, s Faustovimi besedami: Verweile doch, du bist so schoen! Ostani, kot si. Ne spreminjaj se.

Včasih se ponoči spominjam starega imena tega planeta, ki ga je spremenila prva generacija naših prednikov, te radovedne ženske, ki jim je bilo, gotovo, pravo ime preboleč spomin, ko so možje pomrli. Pravzaprav je smešno, na grenek način, da se je tako popolnoma obrnilo. Tudi to bo minilo. Vse dobre stvari imajo svoj konec.

Vzemite mi življenje, a ne jemljite mi pomena mojega življenja.

Ne še.

(WHEN IT CHANGED, prva objava v antologiji Dangerous Visions Harlana Ellisona, 1972)

Nebula Award za najboljšo kratko ZF zgodbo leta 1972

Ursula Le Guin je eden redkih ameriških pisateljev ZF, ki so jim tisti iz ugledne književnosti priznali, da so umetniki. Rojena je bila 1929 v Kaliforniji in po desetletnem učenju obrti je v začetku 70. let postala zvezda prve velikosti z novelico Devet življenj in romanom Leva roka teme, čigar konflikt med morilsko avtoritarno državo in svobodnejšimi načini življenja se v njenih delih tako pogosto pojavlja. Problemi in nasprotja, ki se jih je lotila v tej knjigi, se lepo razvijejo v romanu Razlaščeni (The Dispossessed, 1974), verjetno najlepši in najtrdnejši klasični utopiji, kar jih je bilo kdaj napisanih. Je slika revolucionarne družbe v krizi, ko jo načenja konformizem, podprt z zunajo krizo zaradi čisto ekoloških problemov, in obenem roman o znanosti, ena redkih ptic. Bojda je bilo to tudi prvič, da je nekdo utelesil anarhizem v romanu. Temo je nadaljevala v novelici Dan pred revolucijo, nagrajeno z Nebulo. Razlaščeni so avtorico izčrpali, in konec 70. let se je praktično zlomila. Pobirati se je pričela z romanom The Beginning Place (1981).

Objavljala je tudi poezijo in eseje, zanimiv je Utopija kot hladen kraj, The Yale Review 1982. Novejši eseji so zbrani v Dancing at the Edge of the World (Thought on Words, Women, Places), njena kratka proza je zbrana v knjigah The Wind's Twelve Quarters (1975), The Compass Rose (1982) in Buffalo Gals and Other Presences. Za zadnji del mladinske trilogije Earthsea (The Farthest Shore, 1972) je dobila prestižno National Book Award. Povest Tehanu, The Last Book of Earthsea, je 1989 trilogijo spremenila v tetralogijo.

Njen roman Always Coming Home (1985) je spet utopija, govoreča o družbi, "kjer se ljudje pogovarjajo s skalami in uporabljajo pralne stroje". V zadnjih letih je napisala obilico mladinske fantastične proze.

TISTI, KI ODHAJAJO IZ OMELASA

(variacija na temo Williama Jamesa)

Ursula LeGuin

S truščem zvonov, ki so pognali lastovke v zrak, je prišel Poletni festival v Omelas, mesto bleščečih stolpov ob morju. Vrvje čolnov v pristanu se je bleščalo od zastav, procesije so hodile po ulicah, med hišami z rdečimi strehami, med starimi, z mahom preraslimi vrtovi in pod avenijami dreves, mimo parkov in javnih poslopij. Nekatere so bile spodobne: stari ljudje v dolgih, togih haljah vijoličaste in sive barve, resni mojstri obrtniki, tihe vesele ženske, ki so nosil otroke in klepetale med hojo. Po drugih ulicah je glasba tolkla hitreje, trepetali so bobni in tamburice in ljudje so šli plesoč, procesija je bila ples. Otroci so se poganjali ven in noter, njihovi visoki klici so se dvigali nad glasbo in petje kot preleti lastovk. Vse procesije so se usmerjale k severni strani mesta, kjer so na velikem travniku, imenovanem Zelene poljane, fantje in dekleta, goli v bleščečem zraku, z blatnimi koleni in dolgimi, gibkimi rokami, urili svoje nestrpne konje pred tekmo. Konji niso nosili jermenja, le povodec brez žvale. Njihove grive so bile prepletene z dolgimi zlatimi, srebrnimi, zelenimi trakovi. Širili so nozdrvi, se vzpenjali, ponašali eden pred drugim; bili so silno vznemirjeni; konj je edina žival, ki je vzela naše slavnosti za svoje. Daleč na severu in zahodu so gore napol obkrožale Omelas in njegov zaliv. Jutranji zrak je bil tako čist, da je snežna krona Osemnajsterih vrhov gorela z belo zlatim sijajem čez milje svetlega zraka, pod temno modrino neba. Komaj toliko vetra je bilo, da so zastavice, ki so označevale progo, zdaj pa zdaj tlesknile in zafrfotale. V tišini širnih zelenih travnikov si lahko slišal glasbo, ki se je vila po mestnih ulicah, stran in bliže in vedno bliže, vesela tanka sladkost zraka, ki je od časa do časa zatrepetala in se zbrala in izbruhnila v radostnem pritrkavanju zvonov.

Radostnem! Kako naj govoriš o radosti? Kako opišeš meščane Omelasa? Vidite, to niso bili preprosti ljudje, pa čeprav so bili srečni. Mi ne govorimo več veliko veselih besed. Vsi smehljaji so postali arhaični. Ob opisu, kot je tale, človek rad to ali ono prida. Ob opisu, kot je tale, človek rad išče kralja, ki jaha na čudovitem žrebcu v krogu svojih plemenitih vitezov, ali pa morda sedi v zlati nosilnici, ki jo nosijo mišičasti sužnji. A tukaj ni bilo kralja. Niso uporabljali mečev, niso imeli sužnjev. Niso bili barbari. Ne poznam pravil in zakonov njihove družbe, zdi pa se mi, da jih je bilo enkratno malo. Kot so preživeli brez monarhije in suženjstva, tako jim je šlo tudi brez delnic, reklam, skrivne policije in jedrske bombe. Pa le ponavljam, da to niso bili preprosti ljudje, ne mili ovčarji, plemeniti divjaki, pohlevni utopijevci. Niso bili manj zapleteni od nas. Težava je, da imamo slabo navado, h kateri nas spodbujajo prevratneži in izumetničenci, in vidimo v veselju nekaj precej neumnega. Le bolečina je intelektualna, le zlo zanimivo. To je umetnikovo izdajstvo: zavrnitev, da bi priznal banalnost zla in strašni dolgčas bolečine. Če jih ne moreš zatreti, se jim pridruži. Če boli, ponovi. A slaviti obup je obsojati veselje, objemati nasilje je izpustiti vse drugo. Skoraj smo izpustili; ne znamo več opisati veselega človeka, ne prirediti praznovanja radosti. Kako naj vam pripovedujem o ljudeh iz Omelasa? Niso bili naivni, srečni otroci - čeprav

so njihovi otroci resnično bili srečni. Bili so zreli, inteligentni, strastni ljudje, ki niso imeli nesrečnih življenj. O čudež! Želim si, da bi znala bolje opisati. Želim si, da bi vas lahko prepričala. Omelas zveni v mojih besedah kot mesto iz pravljice, dolgo tega in daleč stran, nekoč pred davnim časom. Mogoče bo najboljše, če si ga predstavljate po svoje, kajti gotovo ne morem ustreči vsem. Na primer, kako je s tehnologijo? Mislim, da ni ne avtov ne helikopterjev na ulicah ali nad njimi; to sledi iz dejstva, da so prebivalci Omelasa srečni. Sreča raste iz pravičnega ločevanja tega, kar je nujno, tega, kar ni ne nujno ne škodljivo in tega, kar je škodljivo. V srednji skupini - to, kar ni nujno, je pa neškodljivo - tam, kjer so udobje, razkošje, preobilje, itd., itd., - lahko povsem mirno imajo centralno kurjavo, podzemeljsko železnico, pralne stroje in vsakršne čudovite stvari, ki jih tukaj še niso izumili: lebdeče svetilke, pogon brez goriva, zdravilo za prehlad. Lahko, da nimajo nič od tega: vseeno. Kakor hočete. Mika me misel, da so ljudje iz mestec gor in dol ob obali zadnje dni pred festivalom prihajali v Omelas v zelo hitrih majhnih vlakih in nadstropnih tramvajih in da je železniška postaja najbolj čedno poslopje v mestu, čeprav je skromnejša od prekrasnega živilskega trga. Pa še z vlaki se mi zdi, da nekateri od vas zaenkrat vidite Omelas kot pravljično deželo. Smehljaji, zvonovi, parade, konji, bla bla bla. Če je tako, prosim, dodajte orgije. Če bodo pomagale, se ne obotavljajte. Pa vseeno ne imejmo templjev, iz katerih prihajajo lepi goli svečeniki in svečenice, že napol v ekstazi, pripravljeni, da se ljubijo s komerkoli, moškim ali žensko, ljubimcem ali tujcem, ki si želi zlitja z globokim božanstvom krvi, pa čeprav je bila to moja prva misel. Res bo bolje, če v Omelasu ni templjev - vsaj templjev s svečeniki ne. Imejmo vero, a ne duhovščine. Gotovo lahko lepa gola bitja kar tavajo naokrog, ponujajoč se kot božanski souffleji lakoti potrebnih. Naj se pridružijo procesijam. Naj tamburice udarjajo nad telesi, naj gongi slave poželenje in naj (to ni nepomembno) za otroke teh čudovitih ritualov skrbe in jih ljubijo vsi. Občutek krivde je nekaj, česar v Omelasu ni, to vem. A kaj naj bo še tam? Najprej sem mislila, da mamil ni, a to je puritansko. Za tiste, ki jim je to všeč, naj odišavi mestne ulice bleda vztrajna sladkost druza, druza, ki najprej prinese silno lahkotnost in blesk razumu, in potlej, po nekaj urah, dremavo medlost, in čudovite vizije najbolj prikritih, najglobljih skrivnosti vesolja; ki prek vsake mere vzdrami užitek seksa in ne zasvaja. Za bolj skromne okuse bi lahko imeli pivo. Kaj še, kaj neki še spada v radostno mesto? Občutek zmagoslavja, gotovo, praznovanje poguma. A kot smo opravili brez duhovščine, ne imejmo vojakov. Sreča, zrasla iz uspešnega klanja, ni prava vrsta sreče; ne bo zadostovala, grozljiva je in prostaška. Brezmejno, žlahtno zadovoljstvo, velikodušen triumf ne nad zunanjim sovražnikom, temveč v skupnosti z najboljšimi in najbolj čistimi dušami vseh ljudi od vsepovsod, skupnost s sijajem poletja. To polni srca ljudi iz Omelasa, in zmaga, ki jo praznujejo, je zmaga življenja. Resnično mislim, da le malokateri potrebuje druz.

Sedaj je večina procesij že dosegla Zelene poljane. Iz rdečih in

modrih kuharskih šotorov se dviga omamen vonj. Obrazi otročičev so ljubeznivo zardeli. V prijazno sivo brado se je vpletlo nekaj mrvic peciva. Fantje in dekleta so zajahali in se začenjajo zbirati pri startni črti. Stara ženska, majhna, debela, nasmejana, deli rože iz košare in visoki mladeniči nosijo njene rože v bleščečih laseh. Otrok devetih, desetih let sedi na robu množice, sam, in piska na leseno flavto. Ljudje prisluhnejo in nasmehnejo se, a ne govore z njim, ker ne neha igrati in jih ne vidi, njegove temne oči so zamaknjene v sladki, nežni čudež napeva.

Konča in počasi spusti flavto.

Kot bi bila ta drobna osebna tišina znak, se iz paviljona blizu štartne črte oglasi trobenta: zapovedovalno, melanholično, predirljivo. Konji se povzpno, nekateri zarezgetajo v odgovor. Mirni, slovesni jih mladi jezdeci trepljajo po vratovih in jih mire, šepetaje: "Tiho, tiho, lepotec moj, upanje moje ..." Prično se razporejati v vrsto ob črti. Množice ob dirkališču so kot polje s travo in rožami v vetru. Poletni festival se je pričel.

Verjamete? Sprejmete festival, mesto, radost? Ne? Naj vam potem opišem še eno reč.

V kleti pod enim prelepih javnih poslopij v Omelasu, ali pa morda v kleti ene njegovih udobnih hiš je prostor. Ima ena vrata, zaklenjena, okna ni. Nekaj svetlobe prileze skozi prašne špranje med deskami od okenca na drugi strani kleti, prepredenega s pajčevino. V enem kotu prostorčka stojita dve metli s trdima, sprijetima, smrdečima glavama poleg zarjavelega vedra. Na tleh je zemlja, malo vlažna, kot je ponavadi v kleteh. V prostoru sedi otrok. Lahko je deček ali deklica. Videti je šest let star, v resnici jih ima skoraj deset. Slaboumen je. Mogoče je bil tak že rojen ali pa je postal imbecil zaradi strahu, borne hrane in zanemarjenosti. Trebi si nos in včasih nezavedno zatipa po prstih na nogah ali genitalijah, ko sedi zgrbljen v kotu, ki je najdlje od vedra in metel. Boji se ju. Grozni sta. Zapre oči, a ve, da metli še stojita tam, in da so vrata zaklenjena; in nihče ne bo prišel. Vrata so vedno zaklenjena; in nikoli nihče ne pride, le včasih - otrok ne razume časa in presledka - vrata grozljivo zaškripajo, in tukaj je človek, ali več ljudi. Ta ali oni včasih pristopi in brcne otroka, da vstane. Drugi nikoli ne pridejo blizu, le strme vanj, prestrašeno, z gnusom. Posoda za hrano in vrč za vodo sta naglo napolnjena, vrata se zaklenejo, oči izginejo. Ljudje pri vratih vselej molče, a otrok, ki ni vedno živel v tej ropotarnici in se še spominja sonca in maminega glasu, včasih govori. "Priden bom", pravi, "Prosim, pustite me ven. Priden bom." Nikoli ne odgovore. Otrok je včasih ponoči kričal, naj mu pomagajo, dosti je jokal, sedaj pa samo nekako tarna: "Eh-haa, eh-haa," in govori manj in manj. Tako tanek je, da na nogah nima meč. Trebuh ima napihnjen. Živi od pol skodelice nezabeljenega koruznega zdroba na dan. Nag je. Zadnjica in stegna so vsa odrta in zagnojena, ker nenehno sedi v lastnih iztrebkih.

Vsi vedo, da je tukaj, vsi ljudje v Omelasu. Nekateri od njih ga prihajajo gledat, drugi se zadovoljijo z vednostjo, da je tukaj. Vsi vedo, da mora biti tukaj. Nekateri razumejo, zakaj, in nekateri ne, vsi pa razumejo, da je njihova sreča, lepota njihovega mesta, nežnost njihovih prijateljstev,

zdravje njihovih otrok, spretnost njihovih obrtnikov, modrost njihovih učenjakov, celo preobilje žetve in prijazno vreme, ki ga imajo, da je vse odvisno od bede tega otroka.

Otrokom to ponavadi razlože, ko so med osmim in dvanajstim letom, kadar se zazdi, da lahko razumejo; in večina teh, ki pridejo pogledat otroka, je mladih ljudi, čeprav pogosto pride odrasel človek, da bi si ogledal ali spet videl otroka. Ti mladi gledalci so, vseeno, kako dobro jim je bila stvar razložena, vselej pretreseni in potrti. Čutijo gnus, ogorčenje, nemoč. Radi bi kaj storili za otroka. Pa ne morejo narediti ničesar. Če bi otroka odvedli ven, na svetlobo, iz tega kraja, če bi ga umili in nahranili in potolažili, bi bilo to dobro, resnično; a če bi bilo to storjeno, bi tega dneva in te ure blaginje in lepote in radost Omelasa ovenele in bile uničene. Takšni so pogoji. Zamenjati vse dobro in lepo vsakega življenja v Omelasu za to edino, drobno izboljšanje: vreči stran srečo tisočev za priložnost sreče enega: to bi pa res spočelo krivdo med zidovi.

Pogoji so trdi in absolutni; niti prijazna beseda otroku ni dovoljena.

Velikokrat gredo mladi ljudje domov objokani ali pa v besu brez solza, potem, ko so videli otroka in obstali pred tem groznim paradoksom. Lahko mozgajo o tem tedne ali leta. A ko čas mineva, začno razumevati, da otrok, tudi če bi ga spustili, ne bi imel dosti dobrega od svobode: malo bežnega užitka v toploti in hrani, gotovo, a komaj kaj več. Preveč zaostal in slaboumen je, da bi lahko spoznal pravo radost. Predolgo se je bal, da bi se lahko kdaj osvobodil strahu. Preveč neotesan je, da bi se odzval človeškemu ravnanju. Da, po tako dolgem času bi bil gotovo nesrečen brez zidov, ki ga ščitijo, in brez teme za svoje oči, in brez svojih iztrebkov, da bi sedel v njih. Njihove solze grenke krivice se posuše, ko začno razumevati grozljivo pravico resničnosti in jo sprejemati. Pa vendar so njihove solze in jeza, poskusi njihove dobrohotnosti in sprejetje nemoči verjetno pravi viri bližča njihovih življenj. Njihova sreča ni plehka in neodgovorna. Vedo, da tudi oni, tako kot otrok, niso svobodni. Poznajo sočutje. Obstoj otroka in njihova zavest, da obstaja, omogočata plemenitost njihove arhitekture, bridkost njihove glasbe, globino njihove znanosti. Zaradi njega so tako nežni z otroki. Vedo, da brez njega, ki smrka v temi, tisti drugi ne bi mogel izvabljati flavti radosti glasbe, ko se mladi jezdeci razvrščajo v svoji lepoti za tekmo v soncu prvega poletnega jutra.

Verjamete sedaj vanje? A še nekaj je treba povedati, in to je čisto neverjetno.

Včasih kdo od doraščajočih deklet ali fantov, ki pridejo pogledat otroka, ne gre domov jokat ali besnet, ne, sploh ne gre domov. Včasih veliko starejši mož ali žena utihne za dan ali dva in potem zapusti dom. Ti ljudje gredo ven na ulico in gredo naravnost skozi mesto Omelas, skozi prelepa vrata. Vsak gre sam, fant ali dekle, mož ali žena. Spusti se noč; popotnik mora iti skozi vasi, med hišami s svetlimi okni, in ven v temo polj. Vsak gre sam, gredo na zahod ali sever, proti goram. Gredo. Zapustijo Omelas, gredo naprej v temo in ne vrnejo se. Kraj, kamor gredo,

si je večini od nas še težje predstavljati kot mesto sreče. Jaz ga ne znam opisati. Mogoče je, da sploh ne obstaja. Zdi pa se, da vedo, kam gredo, tisti, ki odidejo iz Omelasa.

(THE ONES WHO WALK AWAY FROM OMELAS, antologija New dimensions 3 Roberta Silverberga, 1973)

Če bi nam bil ponujen svet, kjer bi bile utopije gospodov Fourierja, Bellamyja in Morrisa vse presežene in bi milijoni srečno živeli ob enem samem preprostem pogoju, da bi namreč neka izgubljena duša na daljnem robu sveta živela življeje samotnega trpljenja, kaj razen posebne in neodvisne vrste čustva bi nas takoj storilo prepričane, čeravno bi se v nas rodilo poželjenje, naj sprejmemo ponujeno srečo, da bi bila odvratna taka radost, zavestno sprejeta kot sadež takšne pogodbe?

(William James, *The Moral Philosopher and the Moral Life)*

. . . Dostojevski je bil velik in radikalen umetnik, a njegov zgodnji družbeni radikalizem se je obrnil v nasilno reakcionarnost. Toda Američan Jones, navidez tako blag, tako naivno gentlemanski - poglejte, kako pravi "nas", predpostavlja, da so vsi njegovi bralci tako dostojni kot on! - je bil, in je ostal in še ostaja resnično radikalen mislec. Takoj po odstavku "izgubljene duše" nadaljuje: "Vse višje, prodornejše ideje so revolucionarne. Žpredstavljajo se manj v preobleki učinkov pretekle izkušnje kot v podobi verjetnih vzrokov bodoče, faktorjev, ki se jim morajo počasi upogniti okolje in nauki, ki smo jih prevzeli iz njega."
Aplikacija teh dveh stavkov v tej zgodbi, in v znanstveni fantastiki, in v razmišljanju o bodočnosti, je povsem naravna. Ideali kot VERJETNI VZROKI BODOČE IZKUŠNJE" - kako subtilna in navdušujoča pomisel!

Ursula LeGuin

Ursula ne govori o tem, da potrebuje mesto Omelas vsakih nekaj let novega otroka. Kako ga izberejo? Kaj se zgodi s prejšnjim?

Ta zgodbica je bila pred mnogimi leti prevedena iz neke izgubljene antologije. Prevajalec niti ni več čisto prepričan, ali je avtor Clive James ali Alan Coren, ima pa jo za prepričljivo, čeprav lahkotno pojasnilo, zakaj totalitarni sistemi ne delujejo.

VELIKI BRAT IMA ŽAL ZAMUDO

Clive James

Winston Smith je ležal na svoji grdi ozki postelji v svoji grdi tesni sobi in zijal v svoj grdi mali telekran. Ekran je zijal nazaj, prazen. Smith se je odlepil od svoje grde male blondinke, stopil čez oguljeno sivorjavo preprogo in brcnil molčečo katodo.

Signal se je opotekel čeznjo in spet izginil. Smith je vzdihnil in dvignil telefon.

"Bi mi dali izposojevalnico Rentabrother?"

"V imeniku so," je rekla telefonistka.

"Nimam ga," je odgovoril Smith. "Niso mi ga poslali."

"Jaz nimam nič pri tem," je rekla telefonistka. "To je drugi oddelek."

"Saj se nisem pritoževal nad vami," je rekel Smith. "Samo mislil sem, da bi mi vi lahko dali številko."

"Pravkar sem hotela oditi," je povedala telefonistka. "Zaradi snega."

"Saj ne sneži."

"Ne, zdaj že ne. Nič nisem rekla, da bi zdaj snežilo."

"Morda bi lahko govoril z nadzornico."

"Ni je tukaj. Ob petkih gre k frizerju."

"Samo številko servisa Rentabrother potrebujem," je rekel Smith. "Ali je ne bi mogli poiskati zame? Gotovo imate imenik."

"Skloniti bi se morala," je povedala telefonistka.

"Res vam bom hvaležen."

"Pravkar sem si namazala nohte."

"Res vam bom hvaležen."

Sledil je dolg premor in slišal je žensko, ki je naročala zrezke in nekdo mu je zdrdral vremensko napoved za Heligoland. Potem je slišal del recepta za krastačjo salamo. Po še dveh prekinitvah se je telefonistka

končno oglasila. Zalajala je: "706544." Smith je odložil slušalko in zavrtel 706544.

"809113" je zakričal glas. "Dom eastazijskih mačk."

Naslednjič je dobil samoanskega kovača in potem Francozinjo, ki je dobila živčni zlom in začela vreščati. Končno se je oglasil moški: "Izposojevalnica Rentabrother."

"Tukaj Winston Smith, Osbaldestonska cesta 72a. Bojim se, da moj ekran ne dela."

"In kaj hočete od mene?" je rekel moški. "Dela imamo čez glavo."

"Nihče me ne opazuje," je potožil Smith. "Veliki brat bi me vendar moral vselej opazovati."

"Pa pokliči velikega zafukanega brata. Mogoče pa on nima težav s pomanjkanjem osebja, časom dopustov in bolniškimi. Mogoče on ne čaka na rezervne dele. Da ne omenjam, da so se nam v skladišču podrle police, vse leži na kupu, nalepke so se pogubile, steklo je popokalo, ljudje telefonarijo vsako minuto, noč in dan. Kaj zastopite, da je to moj čas za čaj?"

"Res mi je žal," je rekel Smith. "Samo..."

"Poskušali vam bomo popraviti v četrtek štirinajst dni. Saj imate izvijač, ne?"

"Nisem prepričan."

"Same zafukane čudeže bi radi ti ljudje," je rekel moški in odložil.

Odložil je tudi Smith in hotel se je že vrniti v posteljo, ko je zabobnelo po vratih in preden sta se z malo blondinko mogla premakniti, so treščila s tečajev in v sobico sta zgrmela dva orjaška stražnika miselne policije. Postavila sta se na noge, pogledala naokrog in izvlekla beležnici.

"Eric Jervis," je zagrmel večji od njiju, "v zadnjih šestih dneh smo nadzorovali vsak vaš gib in imamo vse razloge za prepričanje, da je bicikel, ki z izrabljenimi gumicami na zavorah stoji pred blokom, registriran na vaše ime. Boste kaj izjavili?"

"Jaz nisem Eric Jervis," je rekel Smith.

Zijala sta vanj.

"Pa smo tam," je zastokal manjši policaj.

"Vprašaj ga, če ima kakšne dokumente," je zamrmral večji.

"Imate kakšne dokumente?" je vprašal stražnik.

"Čakam na novo osebno," je odgovoril Smith, "niso mi je še poslali."

"Vedel sem, da bo to rekel," je zagodrnjal večji.

Pospravila sta svoje beležnice.

"Morda pa veste, kje bi lahko našla tega Erica Jervisa?" je za vsak primer vprašal večji.

"Žal ne," je odgovoril Smith.

"Kdo pa je potem ta na postelji?"

"Eric Jervis gotovo ne."

"Res bo tako," je pripomnil manjši.

"Ravno sem pomislil," je rekel večji, "se ti ne zdi, da ljudje, ee, naj ne bi delali ee, tega?"

"Česa?"

"Saj veš," miselni policist je zardel in povesil oči, "moški .... in ženske."

"Ne razumem, kakšne zveze ima to z zavorami na biciklu," mu je odgovoril kolega.

Salutirala sta.

Smith ju je spremil ven in se vrnil v sobo. "Samo do vogala skočim po časopis," je rekel blondinki, "takoj bom nazaj."

Na ulici je bila huda gneča. Pravzaprav je bil čas za dve minuti sovraštva, a pol javnih telekranov ni delalo, in tudi sicer so bili prebivalci v glavnem pijani, ali pa so se prepirali med seboj, klofutali otroke, ponujali in sprejemali stave, vlačili pse od uličnih svetilk, ali bili kakorkoli že drugače zaposleni, tako da so se za vreščeče telekrane zanimali le otroci, ki so jih obmetavali s kamenjem. Smith se je prerinil do trafike, kupil časopis in pogledal, kaj je novega.

"VELIKI BRAT, NEHAJ GA SRAT," je bobnel naslov nad uvodnikom, ki je psoval vlado zaradi podražitve hrane, pomanjkanja spodnjih hlač in slabe igre državne nogometne reprezentance. Smith je vedel, da to ni bil članek, ki so ga državni novinarji dali v tiskarno, a vsi so vedeli, da tiskarji ne poslušajo nikogar in da, če se že morajo zagovarjati, zvalijo vse napake na pomanjkanje črk. Sicer pa ni nihče več sitnaril. Vlada je imela preveč drugih težav.

A ko se je Winston Smith obrnil domov, ga je nekaj pocukalo za hlače in tenek glasek je pričel vreščati. Okoli njega je skakal droben pionir špijonček. "Winston Smith dela grde stvari v štirinajst B," je tulil otrok. "Primite ga, nago žensko ima v sobi!"

Pionirček bi gotovo še kaj povedal o stvari, pa ga je zgrabila mama in mu dala tako klofuto, da ga je odneslo v jarek. A škoda je bila že storjena in preden je Smith lahko odprl usta, sta ga dva uniformiranca dvignila s tal in ga zabrisala v marico, ki je s tulečo sireno oddrvela čez večerne ulice proti grozljivi grmadi ministrstva ljubezni.

"Smith, W.," je zalajal uniformiranec uradniku.

"Kaj pa je storil," je ta zagodrnjal nazaj. "Domov odhajam."

"Ujeli smo ga, ko se je šel "očka in mamico"."

"Petek zvečer je," je rekel uradnik, "danes grem na tombolo. Fant, ne počni več tega. Lahko greš."

"Sem ga že zapisal," je protestiral stražnik. "Ne moreš mu kar reči, naj gre domov. Cel list bom moral iztrgati iz knjige." Položil je Smithu roko na rame. "Prav žal mi je, sinko. Če bi imeli radirke, bi bilo vse drugače. Zmanjkalo jih je, novih pa pa še niso poslali."

"Potem ga pa odpelji v sobo 101," je rekel uradnik.

"Ne sobe 101," je rjovel Smith. "NE V MUČILNICO, PROSIM VAS! NIČESAR NISEM STORIL, ŽENSKO KOMAJDA POZNAM, NAJ MI KDO POMAGA, NE POŠILJAJTE ME TJA-- ..."

"Nehaj s tem," ga je ostro opozoril pisar, "psa boš prestrašil."

Cvilečega so odvlekli v dvigalo.

"Aha, Smith, Winston," si je mož v beli halji pomel roke. "Boste vstopili? Podgane, kajne, vi se najbolj bojite podgan, ha-ha-ha. Velike rjave podgane. Velike podgane z rožnatimi očesci ..."

"NE, NE PODGAN, VSE DRUGO, SAMO NE PODGAN, NE, NE, NE!"

"...Podgane z dolgimi, gladkimi repki, Smith, debele, lačne podgane, podgane z ostrimi drobnimi ..."

Pomočnik ga je utrujeno prekinil. "Daj no mir, Esmond. Saj veš, da nimamo več nobene podgane. Od pošiljke lanskega decembra nisva videla nobene."

Smith je zazijal. "Podgan vam je zmanjkalo?"

Esmond je vzdihnil in zmajal z glavo. Nenadoma je spet zasijal. "Imamo pa miši! Debele, mastne, lačne, z sijočimi očmi..."

"Miši me sploh ne motijo."

"Poskusi s krastačami," je predlagal pomočnik. "Vsa shramba jih je polna."

"Tako je!" je vzkliknil Esmond. "Krastače! Velike, mastne, spolzke..."

"Krastače so mi čisto všeč," mu je pojasnil Smith.

Dolgo so molčali.

"Pajki?"

"Prav ljubke stvarce. Če vam kaj pomaga, ne prenesem moljev."

"Moljev? Kje pa misliš, da si, človek božji? Moljev? Za noben denar jih ne dobiš."

"Pride ti sem, važen kot marela, in še molje bi rad."

"Smith je nekaj časa razmišljal.

"Tudi podlasic nimam posebno rad."

"Končno," si je oddahnil Esmond. "Sem že mislil, da se bomo gledali celo noč. Dennis, daj mu podlasico."

In tako sta zaklenila Winstona Smitha in podlasico v sobo 101. Podlasica je bila že zelo stara, samo sedela je na tleh in sopla in po Smithovem mnenju bi bilo vse skupaj lahko veliko hujše.

(OWING TO CIRCUMSTANCES BEYOND OUR CONTROL 1984 HAS BEEN UNAVOIDABLY DETAINED, revija Punch, 1974)

Simonovič se je rodil 1950 v Ljubljani in študiral germanistiko na Filozofski fakulteti. Že dobro desetletje živi v Londonu, pripravlja slovenske programe za BBC. Napisal je le peščico ZF črtic, večinoma v letih 1978 in 79. Verjetno njegova najboljša je črtica Tisto poletje, ponatisnjena v almanahu TERRA. Preboj pri Kobaridu II si je našel ponatis v antologiji Kako je bil rešen svet (TZS), preostanek njegovega opusa pa tvori sedem črtic iz cikla PPP.

- iz Prdejskih paralelnih paranormalij -

KDAJ JE PA KAK KROŽNIK LETEL ?

Veseljko V. Simonovič

"Jaz pravim, da leteči krožniki so, ti boga. Kdor ne verjame, je zame nazadnjak, ki nalašč zapira oči pred resnico!"

"Prosim za besedo, možje! Prosim za besedo!"

"Čujmo, Karbunkelj, čujmo!"

"Prosim, meni pa ni jasno, kako more Rajtguzen trditi, da so, ko pa še svoj živ dan nobenega ni videl na lastne oči."

"Kaj bekečeš tja v en dan, kozel! Saj tudi ti nisi videl na lastne oči, da je Zemlja okrogla, pa vseeno verjameš, da je okrogla."

"To si pa ti rekel. Jaz nič ne verjamem."

Smo v Domu ostarelih krajanov v Prdejcih, pošta Prdejci-Center, kjer se v tamošnjem debatnem krožku med starčki in starkami že celo popoldne kreše jara razprava o letečih krožnikih - ali so, ali niso. Dve struji imamo: prvi, tako imenovani konzervativni, prestoluje upravnik.

Poleg njega so tu tudi naši ostali znanci: Kamikaze, Žrebe, Sonofabič, nadalje Nona Dinamitarka, debeli Rosko Karbunkelj, pa Železna babica, Otrok ekonomske propagande in tako dalje in tako naprej. Trdijo, da so leteči krožniki nesmisel, kar ne nazadnje dokazuje že sam izraz "leteči krožnik" - ja kdo je pa še kdaj videl, da je kak krožnik letel?

Drugi, radikalni struji, pa predseduje Rajtguzen, novinar in pisatelj - začetnik, ki pa je že po petih minutah debate ostal sam kot stepski volk, ker so se vsi njegovi poprejšnji pajdaši preselili med "konzervativce", potem ko so videli, na kateri strani je upravnik.

Razprava je sila vroča in razvneta. Tudi kakšna klofuta se utrne vmes, hujšega pa vendar ni.

"Dokazi, dokazi," razburjeno tolče Rajtguzen z glavo po mizi, "jaz vam jih ne vem stresti na pamet. Kdor hoče razpravljati o dokazih, naj si najprej prebere fon Denikena. V fon Denikenu je vse lepo popisano, da so bili bogovi astronomi in da so se spominjali prihodnosti - "

"Suma sumarum, ne tratimo več pameti s tem," bistroglavo zaključi upravnik, ko vidi, da je ura že pozna. "Dokler kakega tako imenovanega letečega krožnika ne bomo videli, nima smisla razpravljati, ali so ali niso. Če ga bomo pa videli, pa tudi ne bo več imelo smisla, ker bomo takrat vedeli, da so!"

Rajtguzen je razkurjen, razbeljena glava mu še dolgo ne da zatisniti trudnega očesa. Še dolgo v noč se premetava po postelji in si gode v brk, češ da bo že še pokazal tem pišemvuhom. Šele pozno proti jutru si še enkrat žalostno povrta po nosu in potone v nemiren sen.

So se pa kak teden po tistem na prdejskem kozjem placu ušotorili neki Romi, ki so vsako leto prihajali mimo razkazovat svoje črne umetelnosti. Tako so neko leto imeli s seboj nekoga, ki se je izdajal za psoglavca; drugič spet so dajali na ogled obutega mačka in pa kosovirja na leteči žici; potem spet desetega brata in človeka, ki je stal na steklenici in pil iz iste. Z vsemi mogočimi žavbami so bili namazani, v prostem času pa so na gmajni, poleg bajerja, pasli svoje mršave bekseljne in bekasine.

Sicer pa nobenemu niso hoteli nič žalega, razen da je njihova deca hodila po hišah prosjačit - pa še to ne iz potrebe, ampak zgolj zato, da se ohrani tradicija. Drugače so bili pa zelo učeni, saj so skoraj vsi nosili naočnike, njihov vodja je bil pa neki Marinček, vulgo Krvave Gate. Štel je precej nad tristo let, seveda če se vrag ni lagal, ker jih na zunaj ni kazal niti pol toliko, o njem pa je šel glas, da ve odgovor na vse, kar ga vprašaš, in da tudi drugače ni počasne pameti. No, in k temu človeku jo je nek popoldan urezal Rajtguzen iskat potrdila za svoje ufološko vprašanje.

Krvave Gate pa ne bodi len naravnost v smeh in krohot:

"Kaki leteči krožniki, kaki Marsovci, uboga duša! Saj bi, preden bi prišli na Zemljo, v brezteznem prostoru vsi pocrkali, amen!"

"Kako pa gredo potem naši astronavti v vesolje? Ali pa na Luno?"

"Vse to posnamejo v studiu, potem pa razkazujejo na televiziji. Noben človek ne more več kot toliko nad Zemljo - takoj, ko prideš v

prostor, se ti oči izpahnejo iz jamic in čreva se ti zavozljajo. Ga ni, ki bi ostal živ."

Ampak nekaj pa le mora biti na vsem tem . . ."

"Saj je - vse to je iluzija. Tako iluzijo ti jaz naredim lažje kot če bi prdnil v veter. Seveda ne bo zastonj, da smo si na jasnem."

"Če ne boste predragi, me pa prav res zanima . . ."

"Velja. Jutri zvečer bo nad Prdejci letel tak leteči krožnik, da se boste vsi samo čudili. Takole se bova zmenila . . ."

"Tovariši in tovarišice," odpre upravnik novo sejo debatnega krožka, "zadnjič smo predebatirali problem letečih krožnikov in konstatirali, da kot taki ne eksistirajo. Terej ergo, tu dileme ni . . ."

"Ampak . . ." se v tistem hipu oglasi Rajtguzen.

"Ne bom stokrat ponavljal, da jih ni. Če to komu ni prezentno, potem naj se raje vpiše v foto-krožek!"

"Ampak poglejte skozi okno! Ravno zdajle eden vzhaja nad prdejsko gmajno . . ." Vse plane na okno. Ojoj, ojoj, ojoj! Preko večernega nebesa res neslišno drsi ogromna črna krogla, spodaj pa ima pripet nekakšen lonček. Laik bi na prvi pogled rekel, da gre za balon z gondolo. Lahkotno kot gosje peresce polzi proti zenitu in nič ne zmoti te spokojne podobe, oblite s srebrno mesečino - samo lovski čuvaj gospod Kunec, ki z nabasano dvocevko teče globoko spodaj in zadaj in se dere: "Stani! Stani, pucat ću!"

Vsa naša klapa se speha in spiha skozi okna in vrata na dvorišče. Sedaj je skrivnostni vesoljski vehikelj že skoraj čisto nad njihovimi glavami.

"Sem vam govoril," se tolče po prsih Rajtguzen.

"Upravnik je kriv. Mi smo ti drugače verjeli, samo hecali smo se. Malo heca mora bit, a ne možje?" se spreneveda Nona Dinamitarka.

"Tako je. Rajtguzen je imel prav," v ozadju plaho zašepeče Divja Lola Montez.

"Dol s tovarišem upravnikom!" zabasira debeli Rosko Karbunkelj.

"Kaj se dereš, Karbunkelj! Bi rad poplašil človeka tam zgoraj? Da ste mi vsi tiho, samo gledate lahko!" veleva Rajtguzen, ki se čuti gospodarja položaja. Sedaj res vsi umolknejo. Pa tudi - kdo bi v tem zgodovinskem trenutku sploh mogel najti pravšno besedo. Molče in polni neizrekljivega veličastja strmijo navzgor, kjer je že razločiti nekega vesoljca, kako se sklanja in meče suhljad na ogenj, ki od časa do časa buhne v notranjost ogromne kupole. O, bodi pozdravljen pogumni vesoljko, ki si priplul skozi vse te mračne in brezdanje globine vesolja na naš srečni mali planet, pozdravljen in dobro nam došel, ej ga, nemo govorijo njih misli. Prav sta imela Rajtguzen in fon Deniken.

"Evo ti ga, že pristaja," si prvi opomore upravnik.

"Preseneti hudič, pa res pristaja," se polglasno priduša Rajtguzen.

"Tovariš Kunec, spravite no ta vaš pihalnik, če ne, boste še koga obstrelili," veli upravnik. "Vi, Rajtguzen, ki ste znanstveni fantast,

stopite naprej, jaz bom pa govoril."

Vesoljska ladja res pristane. Najprej trešči dol košara, spletena iz neke čudne vesoljske snovi, ki pa od sile spominja na naše vrbje. Potem se sesede še krogla, prav tako iz nam neznane tkanine, vendar sedaj vsa uvela in napol prazna. Naši prijatelji se previdno zgrnejo okrog. V kotu košare čepi neko razmršeno človekoliko bitje in si pokriva glavo z rokami. Stopimo še mi bliže. No, in že smo tam:

"Marinček Krvave gate! Ukana, ljudje! Mi smo ga imeli pa za vesoljca!"

"Boš zlezel ven, presneti kuri-muri! Joj, to te bomo pregonili!"

"Saj meni se je že od vsega začetka zdelo, da tu nekaj ne štima," se spreneveda Nona Dinamitarka.

"Tudi nam se je zdelo. Tovariš upravnik, vi ste imeli prav. Tebe, Rajtguzen, bomo pa tudi pregonili."

"Vi, Marinček," zasika Rajtguzen in mu potisne pest pod nos, "a sva se tako dogovorila !?"

"Kaj morem! Sprva je vse lepo kazalo, potem mi je pa dračja pričelo primanjkovati in nisem imel več kaj nalagati na ogenj. Potem sem pa moral dol, ker nisem imel več toplega zraka."

"Ljudje," se obrne k ljudem, "jaz nič ne vem. Tale vaš Rajtguzen me je našuntal, njega pregonite. Jaz imam negodne otročiče, razen tega pa sem tudi v sindikatu."

"Poberite se proč, ničvredni prevarant!" stopi naprej upravnik. "Vas, Rajtguzen, naj bo pa sram in špot. Zelo ste me razočarali."

Nekaj dni kasneje. Spet Dom ostarelih krajanov in spet debatni krožek.

"Tovariši in tovarišice," prične upravnik, "zadnjič smo lepo videli, kako je s temi letečimi krožniki. Vse to je delo zloglasnih mednarodnih goljufov, pa tudi tuje obveščevalne službe znajo imeti svoje nečedne prste vmes. Zato o tem ne bomo več besedili. Pač pa mi je tovarišica Konka Prevala včeraj predlagala, naj bi predebatirali moji dve knjigi Izgubljeni v Udenborštu in Povratek izgubljenih v Udenborštu. Saj ne da bi silil, ampak če se kdo ravno priglasi k diskusiji . . . No, vi Rajtguzen, izvolite, lepo prosim."

"Saj se ne javljam za vašo diskurzijo, prekleti svet sakramenski, hočem samo reči, naj me strela, ampak nad prdejsko gmajno je spet en leteč krožnik."

"Prosim, res nekaj miga, tovariš upravnik."

"Kot bi bil kakšen ablak. Pa naravnost sem leti."

"Tecimo na dvorišče gledat!"

"Je že tu. Ti bosna, naravnost dol bo aretiral!"

"Ateriral, budalo!"

"Uf, kako se kadi iz njega, pa kakšna čudna svetloba. To pa ni noben balon, jebela . . ."

Spoštovani bralec, če sedaj rajtaš, da boš vsak hip ugledal kakšnega

kapetana Zardoza ali pa kakšno prelestno Zzzozzzo z Algola XB, slabo rajtaš. Če letečih krožnikov ni, potem si jih - brez zamere - tudi jaz ne morem izmisliti. Ne, resnica je dosti bolj prozaična: še dvakrat ali trikrat iz ablaka malo pabliska in parapata in ko se ves prah in dim poležeta, zagledamo brezovko, na kateri okobal sedi Sirkova Stana, prdejska babica in žalik-žena.

"Ej´jo, Sirkovo mamo, vi ste!" vzkliknejo zbrani in olajšano požokajo drug druzega.

"Hu, malo sem poletela nokrog s to svojo ropotuljo," zafrfota Sirkova mama in si snema čelado, "sem pa rekla, moram pa še malo k vam pogledat, kako ga kaj serjete zadnje čase, hu, hu!"

"Na, ta je pa dobra, Sirkova. Mi smo pa že mislili, da je leteči krožnik. Oj, kako smo mogli biti spet tako neumni!"

(Nedeljski dnevnik, 1978)

- iz Prdejskih paralelnih paranormalij -

NI REKLO "CVRRRRC"!

Veseljko V. Simonovič

Spoštovani inšpektor!

Spodaj podpisani Žane Krahuljek vam podajam pismeno izjavo po svojih besedah, da si boste lahko tem potom prečitali, kako se je dogodek vršil. In da ne boste rekli, da kaj izbegavam. Izjavljam vam tudi, da me v postopku niste tepli ali kako drugače probali prepričati, naj podpišem, kaj je bilo posredi. Vse, kar tu piše, je resnica, to vam garantira Žane Krahuljek. Ubil sem svojo taščo Milojko Kvas, poročeno Trta, in mater moje žene Jolande, rojene Trta in poročene z mano, to je Krahuljek. Fasala jih je s kladivom, nakar je v nepokretnem stanju obležala na tleh. Zatolkel sem jo, ker je bila v resnici robot odnosno android (tak, ki se izdaja za človeka, pa ni človek, ker ga izdelujejo v fabriki). Vse to je bila zgoraj omenjena.
Kako sem jaz mogel to zapopasti, to se sedaj vi sprašujete? Spoštovani inšpektor, pejte se malo informirat in vam bo vsak, kdor je že slišal za ime Žane Krahuljek, povedal: "Žane Krahuljek, to je pa ena zelo načitana osebnost!!" Pejte prašat mojega majstra, kolikokrat me je že gnal na disciplinsko, ker sem na šihtu čital. Ampak disciplinska je po tem vprašanju potegnila z mano, ker ve, da je knjiga človekov najboljši prijatelj. Od knjig se mi pa najbolj dopadejo znanstvene, ker v njih posamezni pisatelji popisujejo, kako imajo vse porihtano po drugih planetih. In tako sem enkrat čital eno tako razpravo od tega Klarketa. Ta Klarke je tako faktično izložil, kako je s takoimenovanimi taščami, da se mi še danes čudno vidi, da zakaj se nisem jaz prvi tega domislil. Je pa tako: Marsovce je že dolgo držalo, kako bi si nas (Zemljane!) storili za sužnje. So pa osebno bolj švoh in tega nikoli ne bi mogli sprovesti v praksi s kakšnim vojaškim manevrom. Mi bi jih takoj nabrisali (če bi se šli tepst). Je pa eden od njih rekel: Dejmo tega človeka najprej izčrpat po psihološki

liniji! Inšpektor, kaj bi vi naredili, da ste vi Marsovec? Dol bi nam poslali svoje infiltrirane agente - to je tak, da se infiltrira, samo noben tega ne ve, ker je infiltriran. Marsovci tu ne pridejo v konkurenco, ker je splošno znano, da ko spijo, imajo za razliko od človeka noge v žepu in bi jih mi takoj odkrili. Se je pa nazadnje eden od njih le zrajtal: Fantje, dejmo jim začet pošiljat robote! Mašine imamo, neumni nismo, treba nam je samo zavihat rokava, pa bo Zemlja že jutri naša. A smo, a nismo, madona! Enkrat so potem res prišli z letečimi krožniki in so ugrabili ene par naših kraljev, predsednikov in ministrov, pol so pa po njihovi podobi doma spacali robote in jih nam poslali v zameno. Ali ta štih proba jim ni ratala - ljudstvo je hitro postalo sumljivo, evo ti revolucije ali državnega udara in takega robota izženejo ali pa ga obesijo. Marsovci so videli, da samo denar frčkajo, ker je programiranje robota, ki naj bi nastopal v svojstvu enega kralja ali predsednika, tudi zanje velik strošek. Nakar so sklenili, da bodo imeli več izgledov, če bodo namesto po vrhu udarili po bazi, kot bi rekel naš sekretar. In v bazi se jim je izkazalo, da bodo najbolj hvaležen material tašče, ker je z njimi najmanj dela in izdatkov.

Takole gre zdaj to: Marsovci zdaj iz svojih letečih krožnikov stalno ogledujejo, kdaj kje katera postane tašča. Ko to postane, pridejo ponoči in jo ugrabijo. Nato jo vso poslikajo, vključno z možgani. Nato na tekočem traku odštancajo njen duplikat. Nato original odvržejo v kako vesoljsko luknjo, duplikat pa faktično še isto noč postavijo nazaj dol.

Inšpektor, jaz ne vem, ali tudi vi kaj berete? Če ste brali, kaj je po vprašanju robotov napisal Iztok Asimov, vas bo zdaj zanimalo, kaj pa trije robotični zakoni - da noben robot ne more poškodovati človeka? Tudi Marsovci so brali to razpravo, zato noben njihov robot ne sme človeka ubiti ali pretepsti. Lahko mu samo nagaja in seje prepir - prosim, to je dovoljeno!

Marsovci vejo, da bolj ko se bo v nas nabirala jeza, bolj se bodo veselili in pol enkrat drug drugemu pomignili in nas bodo že imeli za sužnje, ker bomo tako izčrpani od jeze. Zadnjič sem bral v enem časopisu, da je na svetu vse več kriminala, avtomobilskih nesreč in drugih lumparij - jaz bi bil zraven še pripisal: za vse to so krivi roboti, ki nastopajo v svojstvu naših tašč.

Klarke je bil prvi človek na svetu, ki je to skonstatiral, jaz pa vam bom zdajle iznesel še nekaj konkretnih primerov, da kako je bilo pa z mano: Dokler tašča ne postane tašča, odnosno dokler je Marsovci ne zamenjajo, zna biti prav fejst. Tako je bila tudi moja, dokler še ni bila tašča, odnosno dokler se nisva vzela (z Jolandico). Vsi trije smo igrali domino, ona je pa orehov liker in kekse gor nosila, pa kak škrnicelj mi je zmeraj potaknila za s sabo.

Takoj po poroki pa adijo domino, adijo orehov liker - samo še komanda in nagajanje. Bom koj naštel. Recimo, jaz pridem iz šihta, pa moram najprej po celi hiši iskati copate, ona se pa smeje: eno copato mi je skrila zadaj za omaro za čevlje, drugo je dala pa psu, da jo je odnesel na verando. Jaz v kopalnico, da bi se tuširal - ona pred mano noter in je ni ven, dokler

mi ne ponuca vse tople vode iz tuša. Jaz v roke časopis, da bi rešil križanko - mi je brezobzirnica že vso porešila, in to pol narobe! Jaz da bi šel na potrebo - je zavzeto. Pogledam skoz ključavnico - not sedi dotična in se spet smeje. Grem k sosedu, če lahko pri njih - se mi njihova tašča zlaže, da se ne da, ker jim je mačka not padla in zdaj školjka dol ne vleče (??). Inšpektor, vi bi se tudi jezili kot sem se jaz, ki sem (brez zamere) že od rojstva živčen. Plus to bi še rad povedal, da je Jolandico šuntala name, naj me tepe, zato ker me sama ni smela (Asimovič!!).
Dokler še nisem prebral Klarketa, na vse to nisem polagal velike važnosti. Sem si rekel: tako imajo povsod, pa imejmo še v naši družini, nismo ne boljši ne slabši od drugih. Potem sem pa le malo poštudiral, sem pa le videl, kako se vse ujema s Klarketovimi pribeležkami. Tudi njegova tašča je dajala od sebe tako čudno elektriko, da se z njo ni dalo biti v isti sobi več kot deset minut in so se ti že pokazale posledice v zdravstvenem počutju. Pri nas so zaradi tega prvi krepali fajgeljni, par dni nato pa je scagal še pes. Devetnajst let smo ga imeli pri hiši, pa se je nazadnje kar dol vlegel in vrgel vse štiri od sebe - so bile v zraku prehude frekvence. Potem se je izpostavilo, da so me začeli šponati zobje. Nakar glava pa trebuh. Adijo, Žane, sem si rekel, se vidimo tam, kjer ni muh. Mora me je hodila tlačit. V svrho izboljšanja sem začel kaditi kot Turek - po šestdeset na dan sem jih pocvrl, več nisem mogel. Nič ni nucalo! Sem pa rekel, bomo pa še k zdravniku v obratno ambulanto stopili, škode ne more biti hujše, kot je. In sem mu tam vse povedal, ampak mi ni bilo dano, da bi mi verjel. "Žane", je rekel, "če bi radi marodirali, povejte, vam takoj podpišem en teden bolovanja, samo da me boste nehali moriti z temi vašimi fantazijami." Se je pa človek hotel zasigurati in me je vseeno pripustil na neko komisijo. Tem sem tudi vse lepo naštel, kako da je, nakar so mi predpisali ene kapseljne, in so rekli, Žane, vi ste zdrav kakor riba. Drugih korakov niso podvzeli nobenih.
Vsa ta reč bi se najbrž z mano bolj žalostno končala, ko se mi enkrat kasneje ne bi utrgal film, da se tako izrazim. V dnevni sobi sem obešal eno sliko, ampak saj dobro veste, kakšne hiše delajo danes. Probaj zabiti not žebelj, pa ti bo prej ratalo podreti pol hiše predno nego li boš pod ometom odkril malter. No, in v tistem, ko sem se jaz tako sekiral, da bi naredil čimmanjšo materialno škodo, je pridrvel noter oni robot in me pričel na ves glas šponati, a da zdaj bomo pa brez strehe nad glavo ostali in da zakaj ni Jolandica namesto tega idiota raje vzela kakega šaha, bi bila danes gospa. Ker je vse to letelo osebno name, mi je zakuhalo. Odgnal sem se z lestve in zakričal: "Hu, mama, zdaj mi je pa dosti! Mene ne bo noben robot nazaj deval. Pripravite se na fasengo!"
Inšpektor, kljub temu, da je bila robot, se še nisem odvadil in sem jo klical kar "mama", kot takrat, ko smo igrali domino.
Ona pa moje grožnje ni jemala v ozir in je hitela odpirat okno, da bi vpila na pomaganje. Dvignil sem roko in z vso silo treščil navzdol. V roki sem za vsak slučaj obdržal kladivo - Klarke ni nič povedal, iz kakih protipotresnih zlitin imajo ti roboti sestavljene lobanje. Zdaj se bo pa izkazalo,

sem pomislil: reklo bo Cvrrrrc, malo se bo posmodilo in ji bodo pregorele varovalke.
Tu pa pride tisto glavno, inšpektor, česar niti Klarke ni predvidel: ni reklo Cvrrrrc. Niti se ni posmodilo. Samo kri se ji je vlila iz glave, nakar se je skotalila po tleh kot prazen žakelj krompirja. Tu mi pa nekaj že ni bilo več prezentno! Skočil sem v kuhinjo po nož in malo je falilo, da me ni kap. Inšpektor, v njeni notranjosti ni bilo nobenih tranzistorjev, nobenih koleščkov, špul, pumpic, in rezervuarjev, niti ne kakih drugih elektrumov.
Kako razviti so že Marsovci! Zdaj ne samo da naredijo robota, ki je človeku enak na zunaj, ampak delajo že take, ki so nam faktično enaki tudi na znotraj. Če meni ne verjamete, prašajte mrtvaškega oglednika - on vam bo povedal isto, ka po vprašanju trupla ni konstatiral nič sumljivih elementov, kot da bi šlo za pravo človeško truplo.
Inšpektor, jaz vas držim za poštenjaka! Midva morava držati skupaj, zdaj ko sem vam vse izložil. Vam so dani boljši pogoji, da kaj ukrenete preko nadležnih organov. Kajti, če ne, bomo vsi nastradali in bo kmalu napočil dan, ko bo treba Marsovcu pucati škornje, tako kot je napovedal Klarke.

ŽANE KRAHULJEK

P. S. Prosim, če mi prinesete v ječo še malo papirja, ker moram obvestiti Klarketa, kakšna situacija je sedaj izbila.

(Nedeljski dnevnik, 1979)

- iz Prdejskih paralelnih paranormalij -

000-001-100-000

Veseljko V. Simonovič

"Butafuoko, mi posodiš petdeset čukov? Vrnem z visokimi obrestmi."

"Diobuono, Bambuzelj, tebi so za tvoj iznajdbe že vsi posojali, ma soldov še nobeden ni nazaj videl!"

"Priznam, ampak zdaj gre zares. Danes mesec bom tak multimilijonar, da bodo še vrabci na strehi s prstom kazali za mano. Samo petdeset jurjev mi manjka za material."

"Kaj si si pa zdaj zopet izmislil, izmišljevalec?"

"Časovni stroj!"

"Si res pravi mušo-kavalo - pej zakaj si raje enkrat ne izmisliš stroja za delanje denarja?!"

V domu ostarelih krajanov v Prdejcih, pošta Prdejci-Center, se ni zgodilo nič vznemirljivega že odkar je debeli Rosko Karbunkelj povzročil splošen preplah, ker se mu je sanjalo, da bo konec sveta. Zato je vest, da bo Bambuzelj delal časovni stroj, naletela med oskrbovanci doma na veliko navdušenje. Tistih petdeset jurjev mu seveda nihče ni maral posoditi - osel gre le enkrat na led! - je imel pa Bambuzelj vendarle srečo, da so ravno takrat sprejeli v dom nekega ubogega Popoviča, kasneje Popov Po imenovanega, in je omenjeno vsoto suma sumarum nažical od njega.

Potem se je zavlekel v domsko klet, pljunil v roke in se lotil sestavljanja svoje nenavadne naprave. Cel mesec je zbijal skupaj najrazličnejše odpadne materiale, ki jih je nadrapal, da še sam ni prav vedel, kje in kako. Ko se mu vsaj upravnik ne bi hodil ves čas dristit in repenčit, bi mu šlo delo še hitreje izpod rok. Bambuzelj bi ga bil najraje nekam poslal, pa si ni prav upal, ker je imel kosmato vest še od tistikrat, ko je izumljal zobno pasto proti zobobolu. Naneslo je namreč, da je takrat vse tako nesrečno pomešal, da se mu je na koncu izcimil v retorti živ smodnik - in že je moral upravnik klicati na pomoč gasilce, in to ljubljanske, ker so imeli prdejski za tako ogromen požar premajhno šprickahlo.

Devetdesetletni Bambuzelj, upokojeni podkovalec in derec konj,

pod večer svojega življenja pa tudi modrijan, znanstvenik in inovator-samouk, predvsem pa kronični hazarder, se v mednarodnih znanstvenih logih tudi drugače še ni uspel proslaviti. Že res, da je neizpodbitno dokazal, da je Zemlja okrogla, da jabolko nikoli ne pade daleč od drevesa in da hodijo Avstralci z glavo navzdol, pa kaj, ko so vse to dokazali tudi drugi pred njim! Je mar sam kriv, če se je rodil toliko tisoč let prepozno?! Seveda pa zato še ni vrgel puške v koruzo - medtem ko je dokončeval svoje časovno vozilo, se je npr. že pečal z mislijo, kako bi človek lahko postal neviden in pa kako bi se lahko spreminjal v druge ljudi in živali ter obratno.

Ampak o tem raje drugič, namesto tega pa se sedaj preselimo v klet prdejskega doma ostarelih krajanov, kjer se Bumbuzelj ravnokar pripravlja, da se bo vpisal na naslovno stran zgodovine in neskončno obogatel. Sobotno popoldne je, v kleti pa se je nabralo firbcev, da se še ganiti ne moreš. Tu so Konka Prevala, pa Železna babica, pa Bobi von Braun, Senica Ladja, Otrok ekonomske propagande, Sanofabič in še številni drugi duhamorneži, ki pa so zašli sem večinoma po pomoti, ker so mislili, da Bambuzelj praznuje rojstni dan in da se bo spet skrivaj pilo. Upravnika na srečo ni - ima dela prost dan, dežurna sestra strežnica Čebela pa kot običajno izrablja svoje dežurstvo za to, da se lahko enkrat na teden v miru naspi.

"O, Bambuzelj," že stotič sprašuje Konka Prevala, "kdaj bo lansiranje?" "Čez deset minut, sem že stokrat povedal. Karbunkelj, začni odštevati!" "Ježeš, koga boste pa lansirali?" se prestraši Divja Lola Montez, ki po pameti za korak zaostaja za našimi prijatelji.

"Tebe, in to na Mars," se pošali debeli Rosko Karbunkelj, tako da se reva koj teče skrivat in jo najdejo šele čez dober teden med staro šaro na postrešju, potem ko je vsa zadeva že dolgo pozabljena.

"Ti, Bambuzelj, ob sedmih je na TV risanka, pazi, da nam ne boš v hiši kratkega stika naredil," opozarja skupina skeptikov na čelu z Železno babico, vendar se Bambuzelj za njihov nepoučeni živžav sploh ne zmeni. Še zadnjič preverja, če je vse na svojem mestu. Saj preveriti niti ni veliko - ves časovni stroj, kakor si ga je po pameti zamislil in izdelal, je sestavljen iz nekaj kovinskih palic, z žico povezanih v majavo ogrodje, na sredi je star avtomobilski sedež, pod njim štiritaktni dizel, ki dela samo na dva takta, ob straneh sta vedri s cementom za obtežitev, vmes pa nekaj zarjavelih ročic in raznobarvnih žarnic - kolikor jih nepridipravi niso že med delom pokradli.

"Sanofabič," se Bambuzelj obrne k upokojenemu podeželskemu tičerju angleščine, "nate se zanesem, ker si šolan; če me čez tri ure ne bo nazaj, potem zasuči tole kolesce za 90 stopinj!"

"Celzija, Kelvina ali Fahrenheita?" vpraša Sanofabič, toda Bambuzelj ga ne sliši več, ker si je na glavo že pobodel čelado in očala za moped ter se zavihtel v sedež. Ljudje se za vsak primer odmaknejo za korak nazaj. Zdaj pa bo, kar bo.

Bambuzelj vtakne žico v električni pufer, pritisne na gumb slogerja,

zasuče ročico transmutacijskega muta-transa in stopi na pedal vikel-vakeljna. Zasliši se ščeketanje elektrike. Neka starka se na vrat na nos zahahlja v pest. Nekje izpod sedeža se pokadi. Zasmrdi po zažgani izolaciji. Drugih bistvenih sprememb pri najboljši volji ni opaziti. Naš Spencerjev pilot se ne gane.

Čez pet minut se še vedno ne gane, kaj šele, da bi izginil v prihodnost. Pri prisotnih se pojavi dvom, ki postaja vse močnejši, dokler niso vsi prepričani, da jih je Bambuzelj spet enkrat vrgel na finto. Na vse pretege ga pričnó zmerjati, blizu pa si nobeden ne upa, ker se vseeno bojijo, da jih ne bi ruknila elektrika. Nazadnje se naveličajo, še enkrat ali dvakrat požugajo Bambuzlju s pestjo in se porazgubijo gledat TV. Bambuzelj ves ta čas trmasto bolšči predse kot lipov bog.

Stvar pa je naslednja: vsi tisti, ki mislite, da se njegov poizkus ni posrečil, se motite. Sliši se neverjetno, toda Bambuzelj je dejansko premagal vse nam znane in neznane zakone fizike in tako postal prvi človek, ki je odpotoval v prihodnost. Njegovega senzacionalnega podviga prav nič ne zmanjšuje dejstvo, da mu je zadeva uspela samo na pol - nekje v svojih enačbah se je bil namreč uštel za en minus, tri kvadratne korene, eno Ludolfovo število in en Einsteinov principelj, zato je v prihodnost izginil samo njegov duh, medtem ko je telo ostalo tam, kamor spada. To pa je Bambuzlju povsem zadostovalo, saj si je izmislil časovni stroj z enim samim namenom, da bi hodil v prihodnost gledat, kako se je iztekla športna napoved za prejšnji teden, nato pa bi se vrnil v sedanjost, torej v "prejšnji teden", kjer bi vplačal zmagovalno kombinacijo in milijoni bi mu kar sami od sebe leteli na kup. Rečeno - storjeno.

Bambuzelj, se pravi njegov duh, je torej preskočil s sobote na ponedeljek, si ogledal rezultate športne napovedi - slučaj je nanesel, da je ravno tistikrat razmeroma redka kombinacija 000-001-100-000 zadela nezaslišanih 450 milijonov dinarjev (starih) - in se spet vrnil.

Ko je spet odprl oči, je - kot se še spomnimo - spet sedel v stolu, obdan z železnim ogrodjem in ščeketanjem elektrike, bila pa je spet sobota. Izključil je vikel-vakelj in pogledal na uro - do sedmih zvečer je manjkalo še dvajset minut. Planil je kvišku, spotoma zalučal s sebe čelado in očala in se po stopnicah zapodil v dnevno sobo, kjer so ljudje dremali pred TV zaslonom.

"Ej'ga Bambuzelj!" je na mah vse oživelo in se pričelo norčevati:

"Kako je bilo v prihodnosti?" So nam že zvišali penzije?"

"Vam ne, ker ste škisi, jaz si jo bom pa sam. Ampak nekdo mi mora posoditi dva dinarja. Samo še tokrat, častna roka."

"Nekam skromen si postal, odkar si bil v prihodnosti."

"Popov Po, posodi mi dva dinarja. Vrnem milijon. Dva milijona!"

"Jaz sem ti že petdeset jurjev posodil, pa mi je žal, ker sem slišal, da nič kaj rad ne vračaš. Naj ti drugi posodijo."

"Evo, uro dam naprodaj. Teče naprej in nazaj. Kdo kupi za dva dinarja, da bi ga koklja brcnila!"

"Meni jo daj," se brž oglasi Otrok ekonomske propagande, ki je na

glasu tudi kot prekupčevalec, "samo glej, da je ne boš nazaj terjal." Minuta in pol do sedmih. Bambuzelj pridirja do prdejskega časopisnega kioska, v katerem možata Pezdirčeva Nona med drugim nastavlja strankam tudi športno napoved, srečke, loto in še nekaj drugih oblik hazarda, sedaj pa ravnokar zapira.

"Ne še zapret, genadige Frau," že od daleč vpije Bambuzelj, huje kot če bi imel sršene v hlačah. "Vplačal bi rad."

"Če mislite športno napoved, sem jo že pred pol ure zapečatila."

"Pa odpečatite. En milijon vam bom dal."

"Ste nore gobe večerjali, Bambuzelj? Drugo soboto pridite!"

"Dvesto milijonov! No, prav - dvesto petdeset, ampak ste pa svinja, veste!"

"Spat pejte, ata, ker ste nažgani in ne veste, kaj čenčate. Drugi teden spet pridite, drugi teden," reče Pezdirčeva in mu zadrleskne vrata pred očmi. Evo, lep primer, kako so ljudje neumni, kot bi po župi priplavali: celo življenje jamrajo, kako so brez denarja, ko jim je pa treba samo roko stegniti, jo pa raje odtegnejo.

Bambuzelj gre pobito domov, pri tem pa tarna in joka kot pes v cerkvi.

"Ne porajtaj, Bambuzelj," ga tolažijo tovariši ter se skrivaj drezajo s komolci in se pomenljivo trkajo po čelu, "boš pa drugo soboto spet malo v ponedeljek skočil, pa bo. Samo prej se boš moral vrniti."

"Saj zato tudi jokam, sloni. Časovni stroj se mi je polomil, sedaj pa mi nobeden več ne bo hotel petdeset jurjev posoditi, da bi si novega naredil."

(Nedeljski dnevnik, 1979)

Kljub skromnemu literanemu opusu (v zadnjem desetletju je objavil le ducat kratkih zgodb) je Bob Leman obdelal zelo raznovrstne tematike v podžanrih ZF - od čarovništva do čiste znanstvene ekstrapolacije dognanj sodobne znanosti. Tako se je posvetil psihološkim analizam paranoje, ki jo je preslikal v kozmične dimenzije in z njo govoril o nepomembnosti človeške vrste in njenega mesta v univerzumu. Zanj značilna izvirnost bralca vselej bega - se bo čas nenadoma začel vrteti nazaj, se bo svetloba utekočinila? se bo sonce spremenilo v hladno železno kroglo? kaj bo razkrilo okno v drugo dimenzijo? (tukaj sicer bode droben spomin na starega Cliffa Simaka in eno od zgodb iz serije City). Poleg novele Window (1980) velja omeniti blestečo črtico Instructions (1984). Lemanove zgodbe so se doslej pojavljale le posamič v periodiki in ponatisnjene v antologijah, počasi pa bi bila več kot dobrodošla avtorska zbirka, ki bi predstavila njegovo umetniško moč.

OKNO

Bob Leman

"Ne vemo, kaj hudiča se tam dogaja," so Gilsonu povedali v Washingtonu. "Lahko, da je zelo pomembno. Poveljujoči prismuknjenec je to poskušal obdržati v tajnosti, vendar je vojska opravljala rutinske preglede in varnostni častnik nas je o tem obvestil. Čudaški projekt. Očitno so ga leta financirali, ne da bi mu kdo posvečal dovolj pozornosti. Izvenčutno zaznavanje, za božjo voljo! Mogoče so kaj odkrili. Vsaj polkovnik varnostne službe misli tako. Poglejte, za kaj gre!"

Poveljujoči prismuknjenec je bil skuštran profesor psihologije po imenu Krantz. S polkovnikom sta pričakala Gilsona na letališču in z vojaško limuzino so nemudoma odbrzeli na prizorišče. Polkovnik je takoj začel govoriti.

"Tukaj se dogaja resnično nekaj nenavadnega, Gilson," je povedal. "Še nikoli nisem videl česa podobnega in prav tako nihče drug. Tudi Krantz je prav tako zmeden kot vsi ostali. In on je oče projekta. Mi smo

le varnostna služba. Za tajnost pa celo ni nobenih potreb, razen morebitnega odvračanja ljudi, da se ne bi krohotali. Položaj, v katerem se nahajamo, je ..."

"Dr. Krantz, najbolje bi bilo, če mi v celoti pojasnite, kaj se tukaj dogaja. Doslej nisem dobil še nobene informacije," je rekel Gilson.

Krantz je bil zaposlen s prižiganjem cigare. Puhnil je oblak škodljivega dima in skozenj dejal. "Pogrešamo montažno lopo, računalnik POBEC, nekaj zdravniških aparatov in enega, uh, raziskovalca po imenu Culvergast."

"Pojasnite! Kako pogrešate?"

"Izgubilo se je. Izginilo. Vendar smo dobili nekaj v zamenjavo."

"In kaj je to?"

"Mislim, da bi bilo bolje, če počakate in si sami ogledate. Tam bomo v nekaj minutah," je povedal Krantz.

Peljali so se skozi oddaljenejše predele velemestnega okrožja, skozi vrsto propadajočih naselij. Avtocesta se je vila navzdol po dolini, naselja so se raztezala ob njej, nobeno večje od ene ali dveh skupin hiš, s posameznimi izvoznimi cestami, strmo se dvigajočimi do prvih slemen. V enem od takih izumirajočih naselij so zavili z avtoceste in se, poskakujoč po vijugastem cestišču, ki je bilo sprva tlakovano, zapeljali navzgor v hrib po cesti, ki je bila potem, ko so pustili hiše za seboj, popolnoma razrita. Onstran slemena se je začela cesta spuščati tako naglo, kot se je bila prej vzpenjala in po kakih petsto metrih so zavili na kolovoz, katerega bi zgrešil vsakdo, ki ne bi bil nanj pozoren. Zdaj so bili v gozdu; prevladovala je podrast, vendar je bilo drvarsko delo opravljeno tako dolgo tega, da bi prav lahko bil še deviški, neposekan gozd, veličasten, tih in nekoliko otožen v tem turobnem dnevu.

"Lepo," je menil Gilson, "vendar, kako da je tak projekt tako odmaknjen od vsega?"

"Prostor je bil na voljo," je povedal polkovnik. "Od druge svetovne vojne naprej. Opremili so ga, da bi raziskovali bližinska vžigala. Zadevo so opustili oseminštiridesetega leta. Bil je nezaseden, dokler ga ni prevzel profesor."

"Culvergast je bil nekoliko čudaški," je povedal Krantz. "Ni hotel delati na univerzi. Pravil je, da je tam preveč ljudi. Ko sem slišal, da je ta kraj na voljo, sem se potegnil zanj in ga tudi dobil. S polkovnikom vred. Culvergast je bil s tukajšnjo opremo presrečen, vendar domnevam, da to polkovnika nekoliko moti."

"Culvergast je potrjen norec, njegovi pomagači pa so še slabši," je dejal polkovnik.

"No, kaj za hudiča pa je počel?" je vprašal Gilson.

Preden je Krantz lahko odgovoril, je voznik zavrl pred zamreženimi vrati, ki so zapirala kolovoz. Pritrjena so bila z zanko težke drvarske verige, vhod pa so čuvali oboroženi stražarji. Eden od njih je s hitrostrelno pištolo pokukal v avto. "Vse v redu, gospod?" je vprašal.

"V redu, z vaflji, narednik," je odvrnil polkovnik. Bilo je očitno, da

je to geslo. Podčastnik je odklenil gromozansko ključavnico, ki je zaklepala verigo.

"Precej zastarelo, vendar bo zadostovalo, dokler ne dobimo primerne opreme," je menil polkovnik, medtem ko jih je premetavalo pri vožnji skozi vhod. "Možje s psi nadzorujejo ograjo." Pogledal je Gilsona. "Skoraj smo že tam. Zdaj pa dobro poslušajte in glejte."

Bila je hiša. Stala je na sredini jase, v otoku sončne svetlobe, bela, svetlikajoča se in neskladna z okolico. Vse naokrog je pod mračnim nebom ležala gozdna temina, toda sončna svetloba je nekako obsevala hišo, se bleščala v svetlikajočih se oknih, z leskom obdajala šopke barvitih cvetlic v skrbno negovanih gredicah, se odbijala od prvotne beline, izgubljajoč se v sivino onesnažene jase z gručo zanemarjenih stavb.

"Boljšega trenutka si ne bi mogli izbrati. Sončno tam, oblačno tukaj," je rekel polkovnik.

Gilson ni poslušal. Stopil je iz avtomobila in očaran strmel.

"Moj bog, kot kaka prekleta viktorijanska razglednica," je izustil.

Čipkaste spiralne rezbarije so se kot pena razraščale po starinsko zasnovani leseni graščini, podivjano rasle proti odtočnim žlebovom, se v popolnosti vzpenjale po stolpih in stolpičkih, krasile skrivnostna strešna okna in očrtovala dolgo, zračno verando. Visoka okna so s svojim razmakom kazala, da je bilo sob mnogo in da so bile velike. Videti je bilo, kot da je to nova hiša, ali morda le sveže prebarvana in izjemno dobro vzdrževana. Dvoriščna pot iz drobnega belega peska je vodila proti visokim vežnim vratom.

"Kaj si mislite o tem? Mar ni videti kot hiša vašega dedka?" je menil polkovnik.

V resnici je bila videti tako. Kot dedkova hiša, povečana in izboljšana, kot da bi jo gledal skozi lečo romantične nostalgije; dedkova hiša, negovana in razvajana, kot tista stara kmetija ni bila nikoli.

"In to ste dobili v zameno za eno od vaših montažnih lop, mar ne?" je vprašal Gilson.

"Prav tako, kot je tista tam," je povedal polkovnik in pokazal na eno od zanemarjenih stavb. "Tisto lopo smo seveda lahko uporabljali."

"Kaj to pomeni?"

"Poglejte," je rekel polkovnik. Pobral je majhen kamen in ga vrgel proti hiši. Kamen je poletel navzgor, dosegel najvišjo točko in začel padati. Nenadoma ga ni bilo več.

"Bom še jaz pokusil," je rekel Gilson.

Zalučal je kamen visoko in močno kot pri basebalu. Izginil je kakih petnajst metrov pred hišo. Medtem ko je strmel v točko, kjer je izginil, se je Gilson zavedel, da se mehko zelenilo na trati končuje natanko pod to točko. Tam, ker se je končala travna površina, se je začenjalo kamenje in plevel njihove jase. Razmejitvena črta je bila popolnoma ravna in je pod kotom tekla čez trato. Blizu dvoriščne poti se je obrnila pod pravim kotom in s popolnoma enako premočrtno natančnostjo prerezala trato,

pot in grmičevje.

"To je popoln kvadrat," je rekel Krantz. "Stranica kakih trideset metrov. Verjetno je celo kocka. Vemo, da je vrh kakih petindvajset metrov v zraku. Domnevam, da je tega še kakih pet metrov pod zemljo."

"Tega?" je vprašal Gilson. "Tega? Česa?"

"Kar imenujte, pa bo imelo ime," je rekel Krantz. "Morda je to tridimenzionalni televizijski sprejemnik s tridesetmetrskim ekranom. Kubična kristalna krogla? Kdo ve!"

"Metali smo kamenje. Nismo zadeli hiše. Kam so izginili kamni?"

"Ah. Kam, zares? Pojasnite nam to, pa boste mogoče pojasnili vse."

Gilson je globoko zajel sapo. "V redu. Videl sem. Zdaj pa mi povejte vse o tem. Od začetka."

Krantz je kak trenutek molčal, nato pa je s suhoparnim predavateljskim glasom začel:

"Pred petimi dnevi, trinajstega junija ob pol dvanajstih dopoldne, je vojak Ellis Mulvihill, ki je bil na straži pri vhodu, zaslišal nekakšno tiho eksplozijo, kakor jo je pozneje opisal. Stopil je za ograjo, zaklenil vrata za seboj in pritekel sem na čistino. Osupnil je, kot je sam dejal, pa je bil celo pretresen, ko je namesto Culvergastove razdejane lope zagledal tisto hišo tam. Sklepam, da je nekaj časa lovil sapo in mežikal, ko se je skušal sprijazniti s tem, kar je videl. Nato je stekel semkaj do stražarnice in poklical polkovnika. On je poklical mene. Prišli smo sem in odkrili, da je izginilo deset arov zemljišča s stavbo in človekom v njej, namesto tega pa se je preprosto, kot bi trenil z očmi, pojavilo tole."

"Menite, da je lopa izginila tja, kamor je izginilo kamenje," je rekel Gilson. To je bila trditev.

"Zakaj? Saj ne vemo zanesljivo, da je izginila. To, kar vidimo, v bistvu ne more biti tam, kjer to vidimo. Takrat ko je sončno, na hišo dežuje, prav zdaj pa jo v oblačnem dnevu vidite v sončni svetlobi. To je okno."

"Okno kam?"

"No, videti je, kot da je hiša nova, mar ne? Kdaj so gradili take hiše?"

"Okoli tisoč osemsto sedemdesetega ali osemdesetega leta. Nekako takrat ... oh ..."

"Da," je odvrnil Krantz. "Mislim, da gledamo v preteklost."

"Za božjo voljo," je vzdihnil Gilson.

"Vem, kako vam je pri srcu. Lahko se motim. Toda reči moram, da je videti prav tako. Hočem, da slišite, kaj ima o tem povedati Reeves. Diplomant, ki nam pomaga. Tukaj je od vsega začetka. Reeves!"

Zelo visok, zelo vitek mladenič se je vzravnal iz počepa nad napravo nenavadnega videza, ki je stala blizu meje med travo in kamenjem in počasi prikorakal k trem možakom.

"To je preteklost, seveda. Moje dekle si je iz knjižnice izposodilo nekaj knjig o oblačilih in obleke odgovarjajo temu obdobju. Okraski na konjskih vpregah prav tako predstavljajo ključ. To sem zvedel iz ..."

"Počakajte trenutek," ga je ustavil Gilson. "Obleke. Hočete reči, da

so notri ljudje?"

"Seveda," je rekel Reeves. "Prijetna družinica. Mama, očka, deklica, fantek, babica ali tetka. Pes. Dobri ljudje."

"Kako lahko trdite kaj takega?"

"Opazujem jih že pet dni, mar ne? Tam imajo lepo vreme.

Pravzaprav bi rekel človek, da so takrat imeli lepo vreme. Prijazni so drug z drugim, radi se imajo. Dobri ljudje, razumete?"

"Kdaj jih lahko vidim?"

"No, zdaj naj bi večerjali. Po večerji običajno pridejo ven. V kaki uri mogoče."

"Počakal bom. In ko že čakam, mi prosim povejte še kaj," je rekel Gilson.

Krantz je ponovno povzel s predavateljskim glasom:

"O naravi tega pojava ne vemo nič. Imamo okno, za katerega verjamemo, da se odpira v preteklost. Vidimo na drugo stran in tako vemo, da svetloba lahko prodira skozenj. Toda to je mogoče samo v eni smeri, kar dokazuje dejstvo, da ljudje na oni strani o nas nimajo pojma. Nič drugega ne more skozi. Videli ste, kaj se je zgodilo s kamni. V mejno ploskev smo potiskali palice. Nobenega odpora ni bilo, toda vse, kar gre skozi, izgine. Bogve kam? Karkoli porineš na drugo stran, ostane tam. Palica je gladko odsekana. Presenetljivo. Toda kjerkoli je že to, ni tam, kjer je hiša. Mejna ploskev ni med nami in preteklostjo. Pregrada ločuje nas in nek drug kraj. Mislim, da je okno le nekak stranski učinek. Izkrivitev časa, ki so ga povzročile napetosti ob mejni pregradi."

"Krantz, le kaj naj povem sekretarju," je z vzdihom rekel Gilson. "Po naključju ste naleteli na eno največjih odkritij, do katerega smo kdajkoli prišli, vi pa ga prikrivate že pet dni. Če ne bi bilo polkovnikovega poročila, še zdaj ne bi o tem nič vedeli. Pet izgubljenih dni. Kdo ve, kako dolgo bo pojav še trajal. Tukaj bi moral delovati pravi znanstveni inštitut, hudiča. To zahteva vse razpoložljive umske zmogljivosti. V tem trenutku bi moralo tukaj vreti kot v panju. In kaj odkrijem? Vi in še nek študent mečeta kamenje in suvata s palicami. In prijateljico, ki v knjigah išče letnice starih oblačil. Prekleto, to je že na meji kriminala!"

Krantz ni bil videti osramočen.

"Zdelo se mi je, da boste rekli kaj takega," je dejal. "Vendar poglejte na stvar še drugače. Če vam je všeč ali ne, tega pojava nista povzročila ne tehnologija ne znanost. To so čiste psi sile. Če bi se nam posrečilo ponoviti Culvergastov postopek, bi morda odkrili, kaj se je zgodilo. Morda bi se nam posrečilo pojav ponoviti. Ne maram tega, kar se bo zgodilo, ko boste poklicali svoje strokovnjake, Gilson. Merili bodo in preizkušali in teoretizirali, niti za trenutek pa ne bodo pripravljeni sprejeti osnovnega dejstva, kaj se je pripetilo. Tisti hip, ko bodo prišli, bom odšel. Pri hudiču, razumite vendar, Gilson, da je to moje!"

"Nič več. Prepomembno je," je odvrnil Gilson.

"Ni res, da nismo izvajali nobenih zahtevnih poskusov," je povedal Krantz. "Reeves, pojasnite mu vaš strelni mehanizem."

"Da, gospod," je odvrnil Reeves. "Veste, gospod Gilson, to, kar je povedal profesor, ni popolnoma res, saj razumete? Včasih kakšna stvar vendarle lahko gre skozi okno. To smo spoznali prvi dan. Nad dolino je bil toplotni obrat in smrad iz kemične tovarne se je nabiral že kakšen teden. Tistega dne se je nesnaga razpršila in veter jo je zanesel čez sedlo ravno sem. Zares ogaben smrad. Opazovali smo ljudi na oni strani: nenadoma so začeli vohati in vihati nosove in v gnusu pačiti obraze. Predvidevali smo, da mora biti temu vzrok kemični smrad. Takoj smo skozi porinili palico, vendar je konec izginil, tako kot ponavadi. Profesor je domneval, da mora na mejni pregradi obstajati nekakšno pulziranje, ki nastane le v določenih časovnih razmakih. Skupaj smo zmašili nekakšno napravo, da bi preizkusili to zamisel. Pridite in si jo oglejte!"

Naprava je bila sestavljena iz nekakšnega vodoravnega vztajnika, na robu pa je bila kot podaljšana zagozda pritrjena lopatica. Ko se je kolo obračalo, je lopatica pometala po mizi. Zgoraj je bil obešen zbiralni lijak, iz katerega je v presledkih nekaj padlo na mizo, kjer je v to stvar nemudoma udarila lopatica in jo odbila v zrak. Gilson je pogledal v lijak in vprašujoče dvignil obrvi.

"Ledene kocke," je pojasnil Reeves. "Oranžno so obarvane zaradi lažje vidljivosti. Naprava izstreli vsako sekundo eno ledeno kocko proti mejni pregradi. Nekdo tu vedno stražari s štoparico. Ugotovili smo, da se vsakih petnajst ur in dvajset minut odpre prehod za pet sekund. Pet ledenih kock gre skozi in pade na travo. V preostalem času izginevajo ob mejni ploskvi."

"Ledene kocke. Čemu ledene kocke?"

"Stopijo se in izginejo. Ne moremo onesnaževati preteklosti z izdelki naše dobe. Bogve, kakšne bi bile posledice. Razen tega so tudi poceni in mnogo jih je treba izstreliti."

"Kakšna znanost," je mračno prhnil Gilson. "Kar počakati ne morem, kaj bodo rekli v Washingtonu."

"Posmehujte se, kolikor vam drago," je rekel Krantz. "Tukaj je hiša, tukaj je mejna ploskev. Odkrili smo nekakšno vrsto časovnega potovanja. To je odkril čudaški Culvergast, in ne kakšen fizik ali inženir."

"Zdaj, ko smo že pri tem, kaj pa je sploh nameraval vaš možak Culvergast?" je vprašal Gilson.

"Dobro vprašanje. No, če povem naravnost in brez olepševanja, skušal je odkriti uroke."

"Uroke?"

"Uroke za čaranje. Ne zgražajte se še zaenkrat. To je po svoje smiselno. Dobivali smo sredstva za proučevanje telekineze - upravljanje snovi z mislijo. Očitno je, da bi bila telekineza, če bi jo lahko natančno uporabljali, naravnost neverjetno orožje. Culvergast je domneval, da dejansko obstajajo ljudje, katerim uspevajo neverjetni dosežki telekineze, čeprav je videti, da se tega ne zavedajo in tovrstnega pojava niso sposobni razložiti. Kljub temu se lahko s posebnimi miselnimi procesi priklapljajo na vir energije, ki očitno obstaja povsod okoli nas, se v

določeni meri nanj osredotočajo in ga usmerjajo. Culvergast je predlagal, da bi odkrili skupen činitelj v njihovih miselnih procesih. Tukaj je preizkusil mnogo domnevnih telekinetikov in oznanil je, da je odkril model, nekakšen mnemotehničen mehanizem, ki deluje prav na dnu ali pod verbalno ravnijo. Pri enem od svojih subjektov ga je odkril kot niz melodičnih zapisov, pri drugih kot najrazličnejša žlobudranja, pri enem pa, kot se je izrazil, kot matematični zapis na osnovni aritmetični ravni. Vse to je vstavljal v računalnik in poskušal izločiti preproste šume, osebnostne značilnosti posameznikov in s tem razkriti dejansko aktivno esenco. Nadalje je predlagal, da bi to esenco uredili v besede; besede, ki bi tako oblikovale miselne tokove, da bi pri navadni angleško govoreči osebi kanalizirale in manipulirale z njenimi telekinetskimi močmi. Čarobne besede, bi lahko rekli. Uroki. Očitno je napredoval dlje, kot sem mislil. Menim, da se mu je posrečilo odkriti nekaj besed, ki jih je preizkusil, da bi napravil kak telekinetski pojav. Kaj manjšega. Zadostovalo bi, da bi se pepelnik dvignil z mize in lebdel v zraku. Delovalo je. Vendar Culvergast ni dobil nekakšne slabotne, malenkostne sile, ki bi vzdignila pepelnike. Na široko je odprl vrata in skoznje je pridrla strašna moč. To je seveda popolna domneva, vendar se je moralo pripetiti nekaj podobnega, da je imelo take posledice."

Gilson je tiho poslušal.

"Ne bom trdil, da se vam je zmešalo, saj lahko sam vidim tisto hišo in opazujem, kaj se dogaja z ledenimi kockami," je naposled rekel. "Zakaj se to dogaja, pa vsekakor ni več moj problem. Moj problem je, kaj naj sporočim sekretarju, da naj napravi s tem, kar zdaj imamo. Nekaj je gotovo, Krantz. To ne bo več dolgo vaša zasebna igralnica."

"Tega ne morete storiti," je Reeves kriknil v čisti bolečini. "To je naše, to je profesorjevo."

Gilson je razumel, kako se je počutil Reeves. Hiša se je kopala v svetlobi rdečega sončnega zahoda; videti je bilo, kot da iz njene notranjosti izžareva skrivnosten, sijoč rožnat blesk. Toda sončni zahod v biti sploh ni potreben, je razmišljal Gilson. Sentimentalnost in vsesplošno, nepriznano koprnenje po preprostejšem, čistejšem okolju sta hišo zadostno odela z rožnatim sijem. Popolnoma se je zavedal, da sta bila hrepenenje in nostalgija, ki sta ga prevevala, nostalgija za nečem, česar ni nikoli izkusil in da je bil način življenja, ki mu ga je ponazarjala hiša, pravzaprav sad njegovega lastnega uma, zgrajen iz delcev filmov in romanov. Kljub temu je spoznaval, da hrepeni za temi časi. To je bilo milo in varno obdobje, čas, ko je bil tempo življenja lagoden in zrak čist, je razmišljal. Čas, ko sta obstajala vljudnost in uglajeno vedenje, ko so morda mladeniči v oguljenih športnih jopičih spodobno dvorili mladenkam v dolgih, belih oblekah in preživljali dolge, dolgočasne poletne popoldneve v mirnih pogovorih na senčnih verandah. Morda so se tam odvijali zabavni kolesarski izleti po s sencami prepreženih poteh, ki so se med griči vile do hladnih globeli, kjer so brzeli hitri potočki. Morda so zaljubljenci na dolgih prijetno prismuknjenih vožnjah z dremavo, potrpežljivo konjsko

vprego, pod veliko belo luno vztrajno šepetali drug drugemu med petjem nočnih ptic. Morda so prirejali izlete po širni, čisti reki, v čolnih, ki so mirno plavali s tokom proti zvokom glasbe godbe na pihala v pristanu na drugem bregu.

Da, in verjetno je nekje živel tudi star očanec, s polno malho zaničljivih besed, ki se je razburjal, kako je bilo pred dobrimi stotimi leti vse bolje, je razmišljal Gilson. Če ne bo pazil, se mu kaj lahko zgodi, da bo poskušal pomagati Krantzu in Reevesu prikriti zadevo. Videti je bilo, da je mladi Reeves, prav nenavadno za svoja leta, brezupno zabredel v nestvarno nostalgijo. Njegov opis družine v hiši je bil naravnost otročji. Zagotovo je zdaj napočil pravi trenutek, da se vmešajo s čustvi neobremenjeni fantje. Zadnji trenutek.

"Zdaj bi morali priti ven," je opozoril Reeves. "Počakajte, da vidite Marto."

"Deklico. Prava punčka je."

Gilson se je zazrl vanj. Reeves je zardel in rekel: " No, nekako sem jih poimenoval. Otroka sta Marta in Pete. Pes je Alfie. Vesta, imena jim pristajajo." Gilson ni odgovoril in Reeves je še močneje zardel. "No, lahko si jih sami ogledate. Prihajajo."

Prijetna družinica, kot je povedal Reeves. Ko jih je opazoval dobre pol ure, je bil Gilson pripravljen priznati, da so bili izredno očarljivi, po svoje popolni kot njihova hiša. Samo oni so še manjkali, da so dopolnili sliko, ki je bila videti kot pristna viktorijanska slikarska upodobitev. Mama in očka sta dobro izgledala in bila sta še vedno zaljubljena, otroka sta bila zdrava, vesela in zadovoljna s svetom. Vsaj zdelo se mu je tako. Opazoval jih je, ko se je mračilo, in si predstavljal prijetne, ljubeče razgovore staršev, ki so sedeli na gugalnici sredi verande, in zdelo se mu je, da skoraj sliši otroško vreščanje in pasji lajež, ko so se lovili po trati. Skoraj se je že stemnilo. V oknih je odsevala prijetna svetloba oljnih svetilk in kresnice so migotale nad trato. Nato je družina uprizorila ljubko, kratko pantomimo. Oče je vstal in odvrgel cigaretni ogorek, da je zarisal ognjeni lok preko ograje. Nato je poklical otroka, ki sta po dostojnem ugovoru lahko ostala zunaj še nekaj minut, nakar ju je poklical bolj odločno. Otroka sta nejevoljno prišla do verande in oče ju je poslal noter; pes, ki se je zamudil, ko je še zadnjič pomočil grm, je pritekel za njimi in se jim pridružil. Otroka in pes so izginili v hiši, sledila sta jim oče in mati. Vrata so se zaprla in videti je bilo samo še blago svetlobo, ki je svetila skozi okna.

Reeves je globoko vzdihnil.

"Mar ni to nekaj posebnega," je rekel. "Tak način življenja, saj razumete? Če bi človek lahko poslal k vragu to sranje, v katerem živimo, se vrnil tja in živel kot ... In Marta. Videli ste Marto. Pravi angel je, mar ne? Človek božji, kaj bi dal, če ..."

"Kdaj bo šel skozi naslednji kup ledenih kock?" ga je prekinil Gilson.

" ... bi mogel ... Oh, naj pogledam. Poslednji preboj je bil ob treh in petnajst minut, ravno preden ste prispeli. Naslednji bo ob šestih in

petintrideset minut zjutraj. Če se bo časovni razmak ohranil. Vsaj do sedaj se je."

"To bi rad videl. Zdaj pa moram opraviti nekaj telefonskih pogovorov. Polkovnik!"

Tisto noč Gilson ni dobro spal in očitno se je tako godilo tudi Krantzu in Reevesu. Ko je zjutraj ob petih zjutraj prišel na jaso, sta bila še vedno tam, neobrita, pordelih oči in sta pila kavo iz termovk. Zopet se je pooblačilo in jasa je bila v popolnem mraku, skozi katerega se je prebijala le bleda svetloba z druge strani mejne pregrade, kjer se je ravno prebujal nov sončen dan.

"Kaj novega?" je vprašal Gilson.

"Mislim, da bi moral to vprašati jaz," je rekel Krantz. "Kaj se bo zgodilo?"

"Bojim se, da v glavnem to, kar ste pričakovali. Menim, da bo do večera ta kraj postal pravo mravljišče. Jutri zvečer boste verjetno imeli srečo, če boste lahko še našli mesto, kjer boste stali. Predstavljam si, da Bannon visi na telefonu in zbira znanstvenike od takrat, ko sem ga opolnoči poklical. Oni bodo izbrali tehnike, ki bodo pripeljali aparature. In vojska bo krepko poostrila varnostne ukrepe. Bi lahko dobil malo kave?"

"Sami si postrezite. Slabe novice prinašate, Gilson."

"Žal je pač tako," je odvrnil Gilson.

"Hudiča. Oh, hudiča," je glasno zaklel Reeves. Videti je bilo, kot da bo izbruhnil v jok. "Mar ne veste, da zame to pomeni konec. Še zraven me ne bodo spustili. Nekak ušiv diplomant iz psihologije. Še blizu ne bom mogel priti. Oh, naj vse pobere hudič." V besu in obupu je zrl v Gilsona.

Sonce je vzšlo, osvetlilo jaso s sivkasto svetlobo, hiša onstran mejne ploskve pa se je bleščala v jutranjem svitu. Nobenega zvoka ni bilo slišati, le enakomerno udarjanje naprave za izstreljevanje ledenih kock. Trije možakarji so nemo strmeli v hišo. Gilson je pil kavo.

"Marta je tam. Tam zgoraj," je rekel Reeves. Droben obrazek se je pojavil med okenskimi zavesami na drugem nadstropju in svetlomodre oči so zrle v novo jutro. "To počne vsako jutro," je povedal Reeves. "Sedi tam in opazuje ptice in veverice, dokler je najbrž ne pokličejo k zajtrku."

Stali so in opazovali dekletce, ki je zrlo na nekaj, kar je bilo zunaj okvira njihovega okna in kar bi ležalo za njimi, če bi živeli v istem svetu. Gilson se je skoraj obrnil, da bi videl, kaj neki gleda. Reeves je imel podoben nagib.

"Kaj mislite, da opazuje?" je vprašal. "Ni nujno, da je gozd, veste. Mislim, da so ga že pred tem posekali. Mogoče je travnik. Na njem je živina ali konji. Človek, kaj bi dal, da bi bil tam in videl, kaj ona gleda."

Krantz se je ozrl na uro.

"Stopimo raje tja. Manjka samo še nekaj minut," je rekel.

Stopili so do naprave, ki je monotono izstreljevala ledene kocke v razmejitveno pregrado. Poleg je sedel vojak s štoparico, na mizi pa sta ležala velikanski kronometer in šop tabel. Gilson je opazoval napravo in

se rahlo zabaval ob njenih preprostih zvokih: *plink* - kocka pade, *vuš* - lopatica pometa naokrog, *bong* - lopatica udari ledeno kocko. Sledi enoličen polet do mejne površine, kjer mali oranžni izstrelek nenadoma izgine. Sekundo kasneje še eden. Nato še eden.

"Še pet sekund," je zaklical vojak. "Štiri. Dve. Ena. Zdaj!"

Uštel se je za eno sekundo. Ledena kocka je izginila prav tako kot tista pred njo. Toda naslednja je poletela naprej in padla na trato, kjer je ležala in se svetlikala. To je bilo torej dejstvo, je razmišljal Gilson. Časovno potovanje za ledene kocke.

Nenadoma je za njim sprva nerazumljivo kriknil Krantz, nato pa še Reeves. Gilson je zatem jasno in glasno zaslišal Krantzov prestrašeni krik:

"Reeves, nikar!"

Slišal je topot dirjajočih nog in z robom vidnega polja zaznal odblesk naglega gibanja. Zasukal se je še v pravem trenutku, da je opazil Reevesovo vitko postavo, kako je šinila mimo in se vrgla skozi mejno površino, tako da je Reeves z vsemi štirimi pristal na trati. "Norec," je divje rekel Krantz. Ledena kocka je prebila pregrado in pristala poleg Reevesa. Naprava je ponovno udarila; ledena kocka je poletela in izginila. Pet sekund, v katerih je bil možen prehod, je minilo.

Reeves je dvignil glavo in za trenutek strmel v travo, na kateri je ležal. Svoj pogled je preusmeril v hišo. Počasi se mu je čez obraz razlezel nasmeh in ljudje na drugi strani so lahko skoraj prebrali njegove misli. No, naj bom preklet. Uspelo mi je. V resnici sem tukaj.

Krantz je nenadzorovano blebetal:

"Še vedno smo tu, Gilson. Še vedno smo tu, še vedno obstajamo. Vse je videti enako. Morda se ni veliko spremenilo, morda je prihodnost nespremenljiva in Reeves ni spremenil prav ničesar. Bal sem se tega, nekaj podobnega temu. Ves čas, odkar ste prispeli sem, je bil ..."

Gilson ga ni poslušal. Zaprepadeno in z nejevero je strmel v otroka na oknu, poskušajoč doumeti, kar je videl, ne da bi verjel svojim očem. Dekličino obnašanje je bilo napačno. Bilo je zelo, zelo napačno. Na njeni trati se je v sončnem jutru iz samega zraka materializiral neznan moški, ona pa ni pokazala nobenega presenečenja, osuplosti ali strahu. Namesto tega se je nasmehnila, v hipu in spontano, njen nasmeh pa se je širil in širil, dokler ni bilo videti, kot da je razklal spodnji del obraza. Nasmeh, ki je odkril preveliko število zob, nepremičen nasmeh, ki je deloval neskladno in grozljivo pod njenimi svetlomodrimi očmi. Gilsona je stisnilo v želodcu. Zavedel se je, da ga je pošastno strah.

Obraz je nenadoma izginil z okna. Čez nekaj trenutkov so se vhodna vrata sunkovito odprla, deklica je planila skoznje in se v nenavadnem, poskakujočem teku zapodila proti Reevesu. Ko je bila oddaljena še kak meter, je kot kobilica spretno in z zaslepljujočo hitrostjo planila nanj. V Reevesovih očeh se je ravno oblikoval zmeden pogled, ko so mu močni, drobni zobje iztrgali grlo.

Spustila ga je in odskočila. Curek svetle krvi je brizgnil iz raztrgan-

ine na Reevesovem vratu. Dolgo je osuplo strmel v kri in nato dvignil roki, da bi pokril rano. Kri je vrela med njegovimi prsti in odtekala po podlaktih. Klecnil je na kolena in v popolnem zaprepadenju strmel v deklico. Zanihal se je, trznil in padel na obraz.

Opazovala ga je z brezčutnimi, plazilcem podobnimi očmi, na obrazu pa ji je še vedno lebdel grozljiv nasmeh. Bila je gola in Gilsonu se je zdelo, da je tako kot z usti nekaj narobe tudi z njenim trupom. Obrnila se je in videti je bilo, kot da je zaklicala proti hiši.

V hipu so pridrveli ven: mama, očka, deček in babica. Vsi so bili goli in pri vseh so se začela usta ostudno spreminjati. Ne da bi za hip zastali ali upočasnili tek so se vrgli k truplu, počepnili okrog in z njega mrzlično strgali obleko. Nato je prijetna družina, čepeč na trati v jutranjem soncu, začela z grozovitim obedom.

Krantzovo blebetanje se je sprevrglo v jadikovanje.

"Sveta Marija, mati božja, moli za nas!"

Vojak s štoparico je bruhal. Nekdo je v pregradno ploskev izpraznil cel šaržer in polkovnik je pošastno preklinjal. Gilson, ki ni mogel več prenašati pogleda na ostudno pojedino, je pogledal stran in se zavedel, da bulji v psa, ki je zadovoljno sedel na verandi in mahal z repom.

"Za božjo voljo, saj to vendar ne more biti res," je izbruhnil Krantz. "Če bi taki ljudje obstajali, bi bilo to napisano v zgodovini, v časopisih. Moj bog. Kaj takega ne bi bilo pozabljeno."

"Oh, ne govorite neumnosti," je jezno dejal Gilson. "To ni preteklost. Ne vem, kaj je, vendar vem, da to ni preteklost. Ne more biti. To je ... ne vem ... nekje drugje. V neki drugi razsežnosti. Vesolju. Ena od tistih teorij. Alternativni svetovi, svetovi različnih možnosti, verjetnostni svetovi, ali kakorkoli jih že imenujete. Tako, ta gnusnoba tam preko se nahaja v sedanjosti. Culvergastov prekleti urok je predrl do enega izmed teh svetov. Nekaj takega se je moralo zgoditi. Moj bog, kakšno peklensko zgodovino je moral imeti ta svet, da so se razvili taki stvori. Krantz, to niso ljudje. V nobenem primeru niso ljudje, pa kakorkoli že izgledajo. Tristo kosmatih! Kako ste se mogli tako zmotiti!"

Končno je bilo vsega konec. Družina je s polnimi trebuhi, okrvavljena, zamaščena in zaradi prenažrtosti težkih vek poležavala na travi. Malčka sta zaspala. Videti je bilo, da je bil večji samec globoko zamišljen. Čez nekaj časa se je dvignil, pobral Reevesovo obleko in jo pazljivo pregledal. Nato je prebudil samičko in jo očitno nekaj časa zasliševal. Ona je krilila z rokami, kazala in ponazarjala Reevesov strmoglavi prihod. Gilsonu se je zazdelo, da so se njegove brezčutne oči za trenutek zazrle vanj. Obrnil se je ter razmišljajoč odkorakal do hiše in stopil noter.

Na jasi je tišino motilo le zamolklo udarjanje strelne naprave. Krantz je začel hlipati in polkovnik je enolično preklinjal. Vojaki so bili kot omamljeni. Vsi so prestrašeni, je premišljeval Gilson. Vsi so prestrašeni na smrt.

Po pikniku je družina na trati uprizorila groteskno parodijo s čiščenjem prizorišča. Malčka sta prinesla koš in pod pazljivim nadzor-

stvom samic začela pobirati ostanke njihovega obeda. Eden od otrok je psu zalučal kost in časomerilec je začel ponovno bruhati. Ko je bila trata posnažena, sta koš odnesla v ozadje, odrasli pa so se vrnili v hišo. Trenutek kasneje je izstopil samec, ki je bil zdaj oblečen v belo laneno obleko. S seboj je imel knjigo.

"Biblija," je zaprepadeno izdavil Krantz. "To je Biblija."

"Ni Biblija," je menil Gilson. "Nobene možnosti ni, da bi taki ... stvori ... lahko imeli Biblijo. Nekaj drugega je. Mora biti tako."

Knjiga je bila podobna Bibliji. Platnice so bile iz mehkega, črnega usnja in ko jo je samec začel prelistavati, očitno iščoč nek odlomek v tekstu, so videli, da je bil papir tenak in močan, tak kot tisti, na katerem tiskajo Biblijo. Našel je pravo stran in Gilsonu se je zdelo, da je začel glasno, čustveno brati, kot da bi recitiral.

"Kaj za hudiča misliš, da namerava," je spregovoril Gilson. Ko je še govoril, je okno prenehalo obstajati.

Hiša, trata in govornik v belem so izginili. Gilson je ujel bežen pogled na drevesa onkraj velikanske jame, ki je ležala med njim in drevjem na oni strani. Nato ga je sunek vetra vrgel po tleh in zrak se je napolnil s prahom, letečimi odpadki in zavijanjem vetra. Veter je ponehal tako nenadno, kot je izbruhnil in slišati je bilo padanje drobnih predmetov, ki so še pred kratkim lebdeli v zraku. Mesto, kjer je stala hiša, je popolnoma zastrl vrtinec prahu.

Prah se je počasi sesedal. Kjer je bilo prej okno, je v tleh zijala ogromna jama, popoln kvadrat kakih tridesetih metrov in globok morda tri metre, s popolnoma, kot mizna površina gladkim dnom. Gilson je tik pred sunkom vetra, ki je zapolnil brezzračen prostor, opazil, da so bile stene tako ravne in gladke, kot če bi nekdo kos sira prerezal z ostrim nožem. Toda zdaj, ko sta se vrhnja plast zemlje in peska krušila in udirala na dno in so se po celem robu posedali drobni zemeljski usadi, so se robovi trgali in postajali nepravilni.

Gilson in Krantz sta počasi vstala.

"To naj bi bilo vse," je menil Gilson. "Bilo je tukaj in zdaj je izginilo. Toda kje je montažna lopa? In Culvergast?"

"Bogve kje. Vendar mislim, da je izginil za vedno," je odvrnil Krantz. Tega ni rekel omalovažujoče. "Vsaj tam ga ni, kjer živijo ti stvori."

"Kaj menite, da so ta bitja?"

"Kot ste že rekli, ljudje gotovo niso. Manj človeški so od pajka ali ostrige. Toda, Gilson! Kako izgledajo in kako se oblačijo! Tista hiša ..."

Če je neskončno število verjetnih svetov, potem morajo obstajati vsi možni svetovi."

Krantz je bil videti v dvomih. "Da. No, morda. Prav nič ne vemo o tem, mar ne?" Za trenutek je utihnil. "Gilson, tisti stvori so bili izredno grozljivi. Ko se je pojavil Reeves, samička za reakcijo ni potrebovala niti delčka sekunde. V hipu se je zavedla, da je tujec in je planila nanj, da ga uniči. In to je bil mladič. Mislim, da se zdaj, ko okna ni več, lahko počutimo varnejše."

"Strinjam se tem. Kaj menite, da se je z njim zgodilo?"

"To je jasno, mar ne? Oni poznajo uporabo sil, okoli katerih je Culvergast le taval. Tista knjiga, tista knjiga mora biti knjiga urokov. Iz tega so razvili znanost. Preverjeno in zanesljivo zadevo, del njihove splošno priznane modrosti. Tisti stvor je knjigo uporabljal kot vsakodnevni pripomoček. Ko si je opomogel po požrtiji, ni potreboval niti dvajsetih minut, da je razvozlal, kako se je Reeves znašel tam in kaj mora storiti. Samo svojo knjigo urokov je vzel, izbral pravega in ga izrekel. Prav rad bi videl kazalo te knjige. Puf! Okno je izginilo in Culvergast je nekje obtičal. Bogve kje!"

"Mislim, da je to čisto mogoče. Celo zelo verjetno je. Prav imate. V bistvu o teh stvareh nimamo pojma."

Krantz je bil nenadoma videti prestrašen.

"Gilson, kaj če ... Poglejte! Če je s takšno lahkoto izničil okno in če toliko obvlada telekinetske moči, kaj mu potem brani, da bi odprl okno v naš svet? Mogoče nas zdaj opazujejo, kot smo jih prej opazovali mi. Zdaj vedo, da smo tukaj. Kaj neki bi jim lahko prišlo na misel? Morda potrebujejo meso. Morda so oni ... moj bog!"

"Ne. Ni izvedljivo" je menil Gilson. "Okno v tisti svet je odprlo popolno, nepredvidljivo naključje. Culvergast ni imel nič več pojma, kot bi ga imel šimpanz pred računalniško tipkovnico. Če je teorija o verjetnostnih svetovih prava razlaga za vse to, potem je zadel le enega od neskončnega števila svetov. Četudi tista bitja tam preko vedo, kako napraviti okna, so možnosti, da bi nas našli, neskončno majhne. Lahko rečemo, da je to nemogoče."

"Da. Da, seveda," je z olajšanjem rekel Krantz. "Seveda. Lahko bi poskušali večno, pa nas ne bi našli. Četudi bi hoteli." Razmišljal je za trenutek. "In mislim, da prav to tudi želijo. Kot je bilo videti, so Reevesa raztrgali popolnoma refleksno; nehote, kot če človeku trzne veka na očesu. Zdaj vedo, da smo tukaj in se bodo morali potruditi, da nas dobijo. Če sem jih pravilno ocenil, si ne morejo kaj, da tega ne bi storili."

Gilson se je spomnil brezčutnih oči in dejal:

"Niti malo ne bi bil presenečen, če bi bilo tako. Toda zdaj bi bilo za naju najbolje ..."

"Dr. Krantz!" je nekdo zakričal. "Dr. Krantz!" V glasu je bilo slišati nepopisno grozo.

Možaka sta se obrnila. Vojak s štoparico je kazal s tresočo roko. Preden sta razumela, se je v zraku nad robom jame materializiral nekakšen bel predmet, poletel navzven in pristal poleg podobnega predmeta, ki je že ležal na tleh. Priletel je še eden. In še eden. In še eden. Vsega skupaj pet predmetov, razmetanih na območju morda kakega kvadratnega metra.

"To so kosti," je rekel Krantz. "O, moj bog, Gilson! To so kosti!"

Glas mu je drhtel in bil je na robu histerije. "Preprečite to. Takoj to preprečite. Pohitimo." Stekli so na kraj dogodka. Vojak je bil že tam, čepel je in obraz se mu je kremžil od slabosti in groze.

"Tista kost," je dejal in pokazal z roko. "Tista tam. To je tista, ki so jo vrgli psu. Vidi se, da je obgrizena. O, Jezus! To je tista, ki so jo vrgli psu."

"Torej so že napravili okno," je razmišljal Gilson. "Veliko morajo vedeti o teh stvareh, da so to lahko tako hitro dosegli. In zdaj nas opazujejo. Toda čemu so vrgli kosti? Da bi nas posvarili? Ali samo preizkusili? Čemu kosti, če je bil to samo preizkus? Zakaj ne kamenčka ali ledene kocke? Morda so želeli oceniti našo reakcijo. Da bi videli, kaj bomo storili."

"In kaj bomo storili? Kako se lahko zaščitimo pred nečem takim? Če imajo ta bitja kakršenkoli smisel za medsebojno sodelovanje, potem prijetna družinica nedvomno ne bo izgubljala časa z razširjanjem novice širom svojega sveta, tako da se bomo enkrat te dni soočili z milijoni in milijoni teh stvorov. Vsepovsod se bodo istočasno pognali skozi taka okna, se nenadoma materializirali kot oblak velikanskih mesojedih kobilic, prerivajočih se, da bi žrle s svojo brezčutno požrešnostjo, dokler ne bodo planeta spremenili v puščavo kosti. Ali obstaja proti temu sploh kakšna obramba?"

Krantz je podobno razmišljal.

"V godlji smo," je dejal s tresočim se glasom. "Gilson, ena stvar je na naši strani. Vemo, kdaj se ta prekleta zadeva odpira. Točno smo izmerili čas. Washington se bo moral temu popolnoma posvetiti, posvariti ves svet, ukrepati preko Združenih narodov ali nekaj podobnega. Do sekunde natančno vemo, kdaj je mogoče priti skozi okno. Postaviti moramo opozorilne sisteme. Sleherna življenjska skupnost mora poskrbeti za alarm, bodisi z žvižgom na piščal ali udarcem na gong. Zvonec zazvoni, vsakdo prime za orožje in čaka v pripravljenosti. Če se stvori v petih sekundah ne pojavijo, ponovno zazvoni zvonec in vsakdo se do trenutka za naslednje odprtje okna lahko ukvarja s svojim poslom. Gilson, lahko da bi delovalo, samo naglo moramo ukrepati. V petnajstih urah in nekaj minutah se bo okno ponovno odprlo."

Petnajst ur in nekaj minut, je razmišljal Gilson. Nato pet sekund strašne ranljivosti in nato petnajst ur in dvajset minut varnosti pred nastopom nove groze. In tako naprej - kako dolgo? Domnevno do takrat, dokler se ta bitja ne bi pojavila, kar pa se morda ne bi nikoli zgodilo. Kdo bi vedel, kako deluje njihov um. Ali pa morda toliko časa, da bi bilo mogoče ponoviti Culvergastov poskus, kar se prav tako morda ne bi nikoli zgodilo. Spraševal se je, če bi človeška bitja lahko obstala v takih pogojih, ne da bi se jim zmešalo. Vprašljivo je, če bi človeška psiha lahko zdržala v edini predvidljivi viziji prihodnosti, ki bi jo označevalo brzenje v dolge soteske groze in negotovosti in nato kratkotrajni vzponi na vrhove oddiha. Ali bo razum še vedno deloval, če bosta njegovi edini možnosti grozovita smrt in neznosna napetost, ki je ne bo nikoli konec? Ali sploh obstaja kakšna možnost, da bi človeška vrsta lahko živela s spoznanjem, da nima zagotovljene nobene prihodnosti, ko bo minilo petnajst ur in dvajset minut?

Nato pa je spoznal, v brezupu in potrtosti, da to ni bilo vprašanje

petnajstih ur in dvajsetih minut, da to niti ni bilo vprašanje ene ure in da čas tu sploh ni igral nobene vloge. Pokazalo se je, da se okno ni odpiralo samo v določenih časovnih presledkih. V zraku se je materializirala zmešnjava kosti in ostanki delovnega oblačila, ki so kot zaničevalno odvržene smeti padle na tla in tam obležale v neurejenem kupu. Videti so bile ostudne in so potrjevale zlovešče slutnje.

(THE WINDOW, The Magazine of Fantasy and Science Fiction, maj 1980)

Brian W. Aldiss (1925)je po treh desetletjih pisanja še vedno najbolj znan angleški pisatelj znanstvene fantastike. Prejel je malodane vse nagrade, ki jih je v tem žanru mogoče dobiti, znan je tudi kot esejist, zgodovina ZF Trillion Year Spree, ki jo je 1986 napisal z Davidom Wingrovejem, pa je eno temeljnih tovrstnih del. Pri nas je bil preveden le njegov prvi roman (Non Stop, oz. Starship iz leta 1958, prevod Ladja med zvezdami, 1966), vendar so ga žal skrajšali za več kot tretjino.
Nekaj pomembnejših del: The Dark Light Years (1964), Frankenstein Unbound (1974), Moreau's Other Island (1980), Hothouse (1976), Helliconia Spring (1982), Helliconia Summer (1983), Helliconia Winter (1985). Aldiss je izdal preko deset zbirk krajših proznih tekstov, od katerih je nedvomno najboljša zbirka Starswarm (1964).

PSIKLOP

Brian Aldiss

Mmmm jaz.

Prva ugotovitev: jaz sem jaz. Jaz sem vse. Vse, povsod.

Jaz predstavljam vesolje, sem njegova celota. Toda, ali sem? Kaj pomeni to utripanje, ki ni del mene? Najbrž sem tudi to jaz; v kratkem bom razumel. Zdaj je vse megleno. Megla mmmm.

Celo jaz sem meglen. V vsej tej veliki nenavadnosti in temi mojega jaza, v vsem tem mojem vesolju sem jaz senca. Spomin samega sebe. Ali bi lahko bil spomin ... ne-sebe? Paradoks: če sem jaz vse, ali je lahko tudi ne-jaz?

Zakaj sem mi porajajo misli? Zakaj nisem tako kot prej - le mmmm?

Zbudi se! Nujno je!

Ne! Zanikaj! Jaz sem vesolje. Če lahko govoriš z mano, potem si jaz, zatorej ti ukazujem, da utihneš. Biti mora samo pomirjujoči mmmm.

... ti nisi vesolje! Poslušaj!

Glasneje?

Ali me končno slišiš?

Nerazumevanje. Jaz moram biti vse. Ali je lahko del mene tudi to utripanje, ki je . . . ločeno?

Ali sem te dosegel? Odgovori!

Kdo . . . si ti?

Ne boj se.

Ali si drugo . . . vesolje?

Nisem vesolje. Tudi ti nisi vesolje. V nevarnosti si in moram ti pomagati.

Mmmm. Moram mmmm . . . .

. . . Če bi le bil kakšen psihofetalist v dosegu nekaj svetlobnih let . . . . No, poskušajmo še. Zbudi se! Če hočeš preživeti, se moraš zbuditi!

Kdo si ti?

Tvoj oče sem.

Nerazumevanje. Ali si to utripanje, ki ni jaz?

Ne. Daleč proč sem. Več svetlobnih let. Oh, k vragu! Kako naj začnem pojasnjevati?

Ne pojasnjuj. Povzročaš mi občutek . . . bolečine.

Ne boj se tega. Vedi, da je okrog tebe mnogo bolečine. Jaz jo stalno prenašam.

Zanimanje.

Dobro! Lepo po vrsti. Najvažnejši si ti.

Vem. Vse to se v resnici ne dogaja. Nekako lovim te odmeve, te sanje.

Poskušaj se zbrati. Si samo eden od milijonov tebi podobnih. Midva sva predstavnika iste vrste: človeški bitji. Jaz sem rojen, ti pa nerojen.

Nesmiselno.

Poslušaj! Tvoje vesolje je znotraj drugega človeškega bitja. Kmalu se boš pojavil v resničnem vesolju.

Še vedno brez smisla. Radovednost.

Ostani buden. Posredoval ti bom slike, da boš lažje razumel . . .

Uh . . . ? Razdalja? Vid? Barva? Oblika? To mi odločno ni všeč. Prestrašen. Strah pred padanjem, negotovost . . . Nemudoma se moram umakniti v varni mmmm. Mmmm.

Bolje, bo da ga pustim počivati. Navsezadnje ima šele šest mesecev; na prenatalnih akademijah začnejo s prebujanjem in izobraževanjem pri sedmih mesecih in pol. Poleg tega pa so za to delo izvežbani. Ko bi le vedel - moja noga, o ti svinja modrikasta, pazi!

Tista slika . . .

Zelo dobro! Res mi je žal, da sem te moral tako zgodaj zbuditi, vendar je življenskega pomena.

Kako lepo - prijetni občutki. Dobro. Bolje, kot biti sam v vesolju.

Napravil si velik korak naprej, sin. Ko to rečeš, si lahko skoraj predstavljam, kako se je počutil Stvarnik.

Nerazumevanje.

Oprosti, moja krivda; misel mi je ušla. Previden moram biti. Hotel

si me vprašati nekaj v zvezi s sliko, ki sm ti jo pokazal. Naj ti jo ponovno pokažem?

Samo pomalem. Radoveden. Oblika, barva, lepota. Ali je to resnično vesolje?

To, kar sem ti pokazal, je Zemlja, kjer sem se rodil, in kjer se boš, upam, rodil tudi ti.

Nerazumevanje. Pokaži še . . . oblike, zvoke, vonje . . . Ah, tokrat ni več tako čudno. Drugačno?

Da, drugačna slika. Mnogo slik o Zemlji. Poglej.

Ah . . . Lepše kot moja tema . . . Poznam samo svojo temo, milo in toplo, in vendar se mi zdi, da se spominjam teh - dreves.

To je rodovni spomin, sinko. Zdaj so se tvoje sposobnosti pričele razvijati.

Še več čudovitih slik, prosim.

Ne moreva zapravljati toliko časa s slikami. Preden se oddaljiš izven dosega, ti moram še mnogo povedati. Ti modrikasti hudiči -

Zakaj si tako iznenada prenehal pošiljati? Hej? . . . Nič. Oče? . . . Nič. Je bilo sploh kdaj kaj drugega - ali pa sem bil vedno sam s svojimi sanjami?

V vsem mojem vesolju ni nič drugega kot utripanje. ali je kdo tukaj z mano? Zdaj pa moram mmmm. nič več nisem zadovoljen s sabo kot poprej. Čudni občutki . . . Hočem še več slik; hočem . . .

Mmmm.

Sanjam, da sem riba s plavutastim repom in da švigam po globoki mirni vodi. Vse je zeleno, toplo, varno, in z gotovostjo plavam v večnosti . . .

Tedaj pa se voda razbije v opletajoče curke in plane navzdol, navzdol po s soncem obsijani skalni steni. voda me odnaša, in borim se, da bi se obrnil, prizadevam si vrniti se v globino, v varno temo -

- če se hočeš rešiti! Prebudi se, če se hočeš rešiti! Dolgo ne bom več vzdržal. Še nekaj dni po teh planinah -

Pojdi stran. Pusti me samega s sabo. S teboj nimam nič opraviti.

Moraš se potruditi in poskušati, da bi razumel! Vem, da je to zate muka, vendar se moraš zdramiti in me poslušati. Nujno je.

Tukaj ni nič nujnega. Zdi se mi, da se mi misli zdaj bistrijo. Da! Obstajam v temi, kjer prej ni bilo ničesar. Da, nujne stvari so - to zdaj lahko razumem. Oče?

Kaj bi mi rad povedal?

Zmeden. Bolje razumem in bolj si prizadevam, vendar sem tako zmeden. In nekaj poleg mene stalno razbija.

Naj te ne skrbi. To je tvoja sestra dvojčica. V bolnišnici na Poluksu II so ugotovili, da sta dvojčka - deček in deklica.

Toliko nerazumljivih pojmov. Obupal bi že, če me radovednost ne bi gnala dalje. Torej sem en del para?

Razumel si. To, kar leži ob tebi, je majhna deklica. Lahko slišiš

utripanje njenega srca. Vajina mati -

Nehaj, nehaj! Preveč je, da bi vse naenkrat razumel. Premisliti moram.

Pomiri se. Nekaj je, kar moraš napraviti zame - za nas vse. Če boš to storil, potem ne bo več nevarnosti.

Hitro mi povej.

Za zdaj je še pretežavno. V nekaj dneh boš dovolj sposoben - če bom vzdržal tako dolgo.

Zakaj je težavno?

Zato, ker si tako majhen.

Kje si?

Sem na svetu, ki je podoben Zemlji, a od nje oddaljen devetdeset svetlobnih let. Medtem, ko se pogovarjava, se oddaljujeva drug od drugega.

Zakaj? Kako? Ne razumem. Toliko je reči, ki jih zdaj ne morem razumeti. Preden si se pojavil ti, je bilo vse mirno in megleno.

Lezi mirno, sinko, in ne skrbi. Dobro ti gre, hitro dojemaš. Zdaj vidim, da boš vendarle dosegel Zemljo. Proti Zemlji potuješ z vesoljsko ladjo, ki je zapustila planet Mirone, kjer se jaz nahajam, pred šestnajstimi dnevi.

Posreduj mi spet sliko vesoljske ladje.

Prihaja . . .

To je nekakšen ovoj okrog nas. Ta pojem lahko več ali manj dojamem, ampak bistva razdalje mi nisi zadovoljivo razložil.

Te razdalje so ogromne - imenujemo jih svetlobna leta. Ne morem ti jih pravilno naslikati, kajti človeški razum jih ni sposoben docela doumeti.

Torej ne obstajajo.

Žal obstajajo. Vendar so razumljive le kot matematični pojmi. Oh! Moja noga . . .

Zakaj prekinjaš? Spomnim se, da si tudi prej tako nenadno prekinil. Pošlješ misel o strašni bolečini, nato pa te ni več. Odgovori.

Počakaj trenutek.

Komaj te slišim. Vzbudil si mi zanimanje, zakaj ne nadaljuješ? Ali si še tam?

. . . vse to je zame preveč. Z nami je konec. Judy, ljubezen moja, ko bi te le mogel doseči . . .

Komu govoriš? Popolnoma si me zmedel. Tako šibak si in tvoje sporočilo je nejasno.

Pokličem te, ko bom mogel . . .

Strah in bolečina. Le obrisi njegovih misli, namenjenih meni, vendar pa imajo nekakšen neugoden pomen - nekaj neoprijemljivega. Mogoče spet rodovni spomin.

Moj spomin je slab, nerabljen. Moram si ga izuriti. Nekaj njegovih besed mi je ušlo. Potruditi se moram in se jih spomniti. Ampak, navsezadnje, zakaj bi se menil za to? Prav nič tega ne zadeva mene. Tukaj sem varen, za vedno varen v tej temi. Vse skupaj sem si le predstavljal.

Sam s sabo govorim. Čakaj, čakaj! Čutim, da se projekcije vračajo. Ne poslušaj. Radoveden.

. . . gangrena, nedvomno. Mrtev bom, še preden me ti modrikasti hudiči privlečejo do svoje vasi. In kakšne načrte sva imela z Judy . . .

Ali poslušaš, sinko?

Ne, ne.

Poslušaj pazljivo, ker ti bom dajal navodila.

Moram te nekaj vprašati.

Prosim, prihrani to. Zveza med nama slabi. Kmalu bova izven dosega misli.

Ravnodušen.

Dragi moj otrok, kako naj ne bi bil ravnodušen! Resnično mi je žal, da sem moral tako zgodaj vdreti v tvoje zarodkovno spanje.

Nepopisen občutek, napol prijeten: hvaležnost, ljubezen? Nedvomno rodovni spomin.

Že mogoče. Poskušaj se spomniti name - pozneje. Zdaj pa k stvari. S tvojo materjo sva potovala nazaj na Zemljo, med potjo pa sva se ustavila na planetu Mirone, kjer sem še zdaj. Prekinitev najinega potovanja je bila nepotrebno zapravljanje časa. Kako grenko zdaj obžalujem, da sva se ustavila.

Zakaj pa sta se.

No, predvsem zato, da bi ustregel Judy, tvoji materi. Ta svet je zelo lep, vsaj ob severnem polu. Sprehajala sva se, nedaleč od ladje, ko je nenadoma planila na naju skupina domorodcev.

Domorodci?

Ljudje, ki tam živijo. So napol človeški, imajo modro kožo, nimajo pa las - ne preveč lep pogled.

Sliko!

Mislim, da bo bolje, če ti je ne pokažem. Z Judy sva stekla proti ladji. Skoraj sva jo dosegla, ko me je v nogo zadel kamen - metali so kamenje v naju - in padel sem. Judy sploh opazila ni, dokler ni bila v zračni komori, takrat pa so bili divjaki že na meni. Ker sem bil ranjen v nogo, se nisem mogel niti braniti.

Prosim, ne govori več o tem. Hočem mmmm.

Poslušaj, sinko! Grozljivi del je mimo. divjaki me preko gora vlečejo v svojo vas. Mislim, da mi nočejo nič slabega. Za njih sem le . . . nekaj nenavadnega.

Prosim, pusti me mmmm.

Zaspal boš lahko, brž ko ti bom razložil, kako deluje ta mala vesoljska ladja. Astronavigacija, torej način, kako prideš od enega planeta do drugega, je preveč zapletena naloga za vsakogar, ki ni strokovnjak v tem. Jaz nisem strokovnjak; sem geozgodovinar. Zato vso zadevo opravi avtomatski pilot. Vanj vneseš podatke, kot so tovor, pospešek, smer. Ta jih primerja s podatki v svojih pomnilnikih in izdela zate kurz - pravzaprav te varno pripelje domov. Si vse razumel?

Zveni zapleteno.

Fant, zdaj govoriš tako kot tvoja mati. Nikoli se ni zanimala za to, pa vendar je tako preprosto. Zapleteni postopki se odvijajo šele pod jeklenim pokrovom, kar pa naju ne zanima. Hočem ti povedati, da je upravljanje avtomatsko, čim vneseš potrebne koordinate.

Utrujen sem.

Jaz tudi. Na srečo sem, preden sva zadnjič zapustila ladjo, vstavil podatke za Zemljo. Razumeš?

Če tega ne bi storil, se ne bi mogla vrniti na Zemljo?

Točno tako. Še malo se potrudi! Varno ste zapustili Mirone in letite proti Zemlji - vendar je nikoli ne boste dosegli. Takrat, ko sem jih vstavil, so bili podatki točni; dejstvo, da mene ni na krovu, pa je vzrok temu, da so podatki zdaj netočni. Vsak delček sekunde delovanja ladijskega pogona je preračunan za dodatno maso, ki je zdaj ni. Ta masa je ostala tukaj, z menoj, in zdaj jo vlečejo čez planino.

Ali je to slabo? Ali pomeni, da bomo prekmalu dosegli Zemljo?

Ne, sinko. TO POMENI, DA ZEMLJE SPLOH NIKOLI NE BOSTE DOSEGLI. Ladja se giblje po hiperboli, in čeprav moja teža znaša samo osemtisočinko celotne ladijske mase, se bo ta neznatna napaka do takrat, ko boste leteli mimo sončenega sistema, povečala na nekaj svetlobinih let.

Res si prizadevam, ampak to besedičenje o razdaljah nima zame nobenega smisla. Ponovno mi razloži.

Tam, kjer si ti, ni ne svetlobe, ne prostora. Kako naj ti razložim, kaj je svetlobno leto? Ne, verjeti mi moraš na besedo, da gre za to, da boš letel mimo Zemlje.

In zakaj naj ne bi leteli dalje?

Saj boste, če nič ne ukreneva. V tem primeru boste pristali nekaj tisočljetij pozneje.

Čedalje slabše ti slišim. Preveč naporno. Moram mmmm.

Spet riba, spet voda. V ribniku ni miru. Hladni ribnik, kruti ribnik, ribnik . . . Voda se vrtinči proti robu prepada.

Ribji zarodek sem. ali sem sanjal? Ali mi je kak glas res govoril? Zdi se malo verjetno. Nekaj sem ga hotel vprašati, nekaj tako pomembnega, da je ob tem vse drugo nesmisel. nekaj - ne morem se spomniti.

Morda pa glasu sploh ni bilo. Mogoče sem v tej temi, pri izbiri med zdravo pametjo ni norostjo, krenil po napačni poti.

. . . hvala bogu za ta termalni vrelec . . .

Halo! Oče?

Koliko časa me bodo še pustili ležati v tej mlaki? Verjetno so sprevideli, da ne bom več dolgo na tem svetu.

Buden sem in odgovarjam!

Pusti me še malo ležati, sinko. Ležati in namakati se v topli vodi je človekov prvi in zadnji užitek. Želim si, da bi živel še toliko časa, da bi te spoznal. . . . No, kar je, je. Storiti moraš naslednje.

Tu sem nemočen. Nezmožen storiti karkoli.

Ne boj se. Že zdaj ti gre nekaj zelo dobro od rok - komunikacija.

Nerazumevanje.

Preko stalno naraščajoče razdalje se pogovarjava s pomočjo telepatije. To je deloma prirojena sposobnost, deloma pa priučena. Poleg vesoljskih ladij je to edina zveza med oddaljenimi planeti. Vendar je, medtem ko vesoljske ladje potrebujejo čas, da kam pridejo, misel trenutna.

Razumem.

Dobro. Vesoljska ladja lahko preleti neomejene razdalje, če ima dovolj časa na razpolago. Doseg misli pa je, žal, omejen. Tako strogo je določen kot recimo velikost rastline. Ko boš dosegel razdaljo petdesetih svetlobnih let od planeta Mirone, se bo zveza med nama v trenutku pretrgala.

Kako daleč sva zdaj narazen?

V najboljšem primeru imava še oseminštirideset ur časa.

Ne zapuščaj me. Osamljen bom!

Tudi jaz bom osamljen - ampak ne za dolgo. A ti, sinko, si že na pol poti do Zemlje, kolikor lahko presodim. Čim bo zveze med nama konec, moraš poklicati TKZ.

Kar pomeni?

Telepatska kontrola Zemlja. To je splošni kontrolni in informacijski center, ki je v stalni priptravljenosti za izredne slučaje. Ti jih lahko pokličeš, jaz ne morem.

Ne bodo me poznali.

Dal ti bom njihov pozivni znak. Ko boš začel oddajati, te bodo takoj prepoznali. Lahko jim daš moj spoznavni znak, če hočeš. Razložiti jim moraš, kaj se je zgodilo.

Ali bodo verjeli?

Seveda.

So oni resnični?

Seveda. povej TKZ, kaj je narobe. Poslali bodo hitro ladjo, da vaju z Judy pobere, še preden bosta izven dosega.

Rad bi te vprašal -

Počakaj trenutek, sinko ... Slabiš ... Ali lahko vohaš gangreno na toliko svetlobnih let razdalje? ... Ta modrikasta strašila me vlečejo ven iz mlake in najbrž se bom onesvestil. Ni več dosti časa ...

Bolečina. Bolečina in tišina. Vse je kot v sanjah.

... razdalja ...

Oče! Glasneje!

... preslaboten ... Storil sem, kar sem mogel ...

Zakaj si prebudil mene, namesto da bi komuniciral z mojo materjo?

Vas! Smo že skoraj tam. Le še navzdol po dolini in potovanja bo konec ... Človeška rasa le postopoma pridobiva telepatske sposobnosti ... Pazljivo, fantje!

Vprašanje, odgovori na vprašanje.

To je odgovor. Previdno po hribu navzdol, fantje. Ne razmesarite te ogromne noge. Aa ... Jaz imam sposobnost telepatije, Judy pa ne. Ne bi me slišala na meter razdalje. Ti pa imaš to sposobnost ... Previdno! Vse,

kar mi kaj pomeni v tem vesolju, je moja noga ...

Zveniš tako zmeden. Ali moja sestra ima to sposobnost?

Dobra stara Mendelova teorija ... Vidva s sestro - eden občutljiv, drugi ne. Dvoje očes velikana, a samo eno vidi, kot bi moralo ... stena je prestrma za - au, kiklopi - pazi, fant, da ne iztakneš še drugega očesa.

Ne razumem. Ali govoriš o resničnih rečeh?

Oprosti, fant. Počasi zdaj. Preblisk delirija - kriva je bolečina. Vse bo prav, če stopiš v stik s TKZ. Si si zapomnil?

Da, spominjam se. Ko bi le mogel ... Ne vem. Torej je mati resnična?

Da. Paziti moraš nanjo.

Ali je velikan resničen?

Velikan? Kakšen velikan? Najbrž misliš na velikanski hrib. Ljudje se vzpenjajo po velikanskem hribu. Gor k moji velikanski nogi. Pozdravljen, sinko. Moram k modrikastemu človeku glede ... noge ...

Oče! Počakaj, počakaj! Poglej, lahko se premikam! Pravkar sem odkril, da se lahko OBRNEM. Oče!

Ni odgovora. Le reka tišine. Poklicati moram TKZ.

Časa je še dovolj. Kaj, če bi se najprej OBRNIL ... Pazljivo. Rekel je, da mi je šele šest mesecev. Mogoče bom lažje poklical, če bom zunaj, v resničnem vesolju. Ponovno se bom obrnil.

In zdaj, če BRCNEM ...

Ah, zdaj pa previdno. Spet brcnem. dobro. Zanima me, če so moje noge modrikaste.

Brcnem.

Nekaj popušča.

Brcnem ...

(PSYCLOPS, zbirka Space, Time and Nathaniel, 1957)

Pisateljevanje Michaela Shaare se je začelo poleti 1951 s tečajem kreativnega pisanja. Napisal je le malo znanstvene fantastike, komaj dovolj za skromno antologijo Soldier Boy (1982), in en sam roman - Herald (1981). Bil je izrazito netehnološki pisatelj, ukvarjal se je predvsem z drobci človeških življenj, ki pa jih je pisal izredno doživeto in prepričljivo.
Verjetno je njegovo najboljše delo novela Death of a Hunter (1957), ki pa je bila po mnenju takratnih urednikov prezahtevna za bralce. Shaara se je zaradi takšnega odnosa umaknil iz sveta ZF. Pisateljski talent mu je prinesel celo Pulitzerjevo nagrado za vojni roman Killer Angels, a danes je njegovo ime v ZF le še obroben spomin in ga komaj najdeš še v najboljših ZF enciklopedijah. Mnogi poznavalci menijo, da je bil eden največjih talentov, ki so kdaj zašli v znanstveno fantastiko.

ČUDODELNIK

Michael Shaara

Nihče od sosedov ni poznal težav gospoda Jella. Pravzaprav ga sploh nihče od njih ni dobro poznal. Bil je nekoliko nenavaden starček, ki je osamljeno živel v hišici na rečnem bregu. Na drogu pred njegovo hišo je bil postavljen majhen poštni nabiralnik, na katerem je pisalo E. Jell. Nikoli ni dobil kake pošte in ni minilo dolgo časa, da so se ljudje začeli spraševati, od česa sploh živi.

Zanesljivo pa je, da ni živel posebno dobro. Edino, kar je kadarkoli počel, je bilo ribarjenje - ali pa je sedel na rečnem bregu, opazoval nebo in majhnim otrokom pripovedoval zgodbe. Za vse to pa ni potreboval nobenega denarja.

Ljudje pa so opažali, da je nekoliko čudaški. Vzemimo na primer samo zgodbe, ki jih je pripovedoval svojim malim prijateljem: divje, neverjetne zgodbe o astronavtih in drugih planetih. Ljudje bi le težko pričakovali, da bo neki starček pripovedoval take povesti. Razumeli bi, če bi pripovedoval zgodbe o kavbojih in Indijancih. Toda zgodbe o vesoljskih plovilih?

Gospod Jell je bil za ljudi zanesljivo čudaški starček, čeprav so bile

vse zgodbe, ki jih je pripovedoval otrokom, zgodbe o vesoljskih potovanjih in neverjetnih živih bitjih širne galaksije, resnične. . .

Dejstvo je namreč, da je bil gospod Jell upokojen astronavt.

To je bil sicer del težav gospoda Jella, vsekakor pa to še ni bilo vse. Imel je namreč zelo tehtne vzroke, da ni nikomur razkril resnice o sebi. Nikomur razen otrokom. Imel pa je še mnogo tehtnejše razloge, ki so mu narekovali, da kraja svojega bivanja ni zaupal niti pripadnikom svoje rase.

Rasa, kateri je pripadal gospod Jell, namreč ni dovoljevala takšnih upokojitev na planetu Zemlji. Pripadniki te rase so bili izredno prijetni, strpni in izjemno napredni ljudje, ki so že zdavnaj spoznali, da je treba nerazvite rase, kot je na primer zemeljska, pustiti pri miru. Bridke izkušnje so jih izučile, da spodbujanje znanstvenega napredka lahko povzroči nerazvitim rasam več škode kot koristi in da že samo spoznanje o njihovem obstoju med primitivnimi ljudstvi povzroča same nevšečnosti.

Rasa, kateri je pripadal gospod Jell, se je že dolga obdobja tiho izogibala stikom s planeti, kot je bil Zemlja, in če bi vedeli, da je gospod Jell prekršil zakon, bi nemudoma prišli ponj in ga odpeljali. Tega pa gospod Jell ne bi nikoli dopustil in bi raje umrl.

Res je, da gospod Jell ni bil človeško bitje, bil pa je zelo ljubezniv in običajen starček. Rodil se je in odrasel na planetu, ki je bil tako prenaseljen, da je od enega pola do drugega segalo eno samo velikansko mesto. To je bil kraj, kjer je človek lahko hodil pod odprtim nebom le po hišnih strehah in kjer je neizkoriščen prostor predstavljal znak neverjetnega bogastva. Gospod Jell je večino svojega dolgega življenja preživel v skoraj neverjetno utesnjenih in prenatrpanih razmerah, bodisi v majhnih vesoljskih plovilih ali pa v sobicah stanovanjskih naselij, ki jim ni in ni bilo konca.

Ko je gospod Jell pred nekaj leti po dolgem potovanju zašel na Zemljo, je takoj vedel, da je našel mesto svojih sanj. Vse je moral zelo skrbno predvideti, toda ko je prišel čas njegove upokojitve, se mu je posrečilo, da se je izmuznil. Zemeljski jezik je bil že registriran in tako ni imel nobenih težav, da se ga je naučil. Prav tako ni naletel na nobene ovire pri nakupu kočice na rečni obali ljubkega kraja, ki se je imenoval Florida. Upokojeni starček, ki mu je bilo stopetinosemdeset let, se je tiho naselil in s radostjo čakal na najboljša leta svojega življenja.

Izkazalo pa se je, da je bila Zemlja še čudovitejša, kot si je lahko zamišljal v svojih sanjarjenjih. Skoraj takoj se je zavedel velikega nagnjenja za ribolov in čeprav je njegov lovski nagon že skoraj popolnoma zamrl in ni mogel zbrati moči, da bi lahko ubijal, pa je še vedno lahko hodil po širnih gozdovih in se navduševal nad neverjetno odprtostjo in širjavo neizrabljenega prostora. Gospod Jell je prej zelo redko videval prava drevesa, nebo in oblake nad drevesnimi krošnjami in žive živali v resničnem gozdu. In dolgo, dolgo časa je bil gospod Jell najsrečnejši človek na Zemlji.

Vstajal je zgodaj, zelo zgodaj, tako, da je lahko opazoval sončni

vzhod. Nato je odhajal ribarit, kar pa je bilo odvisno od vremena, ali pa je sedel doma in samo poslušal škrabljanje dežnih kapelj na strehi in opazoval mogočne oblake in slepeče bliske. Pozno popoldne se je odpravil na sprehod ob rečni obali in čakal na konec šole, da bi lahko nekaj časa preživel z otroci.

Karkoli je že počel, zagotovo je šel poiskat otroke.

Večina življenja, ki jo je prebil v preveliki gneči, mu je skoraj ubila potrebo po družbi. Toda otroke je imel vedno rad in oni so mu do popolnosti napolnili življenje ob reki. Verjeli so mu. Na varnem jim je pripovedoval svoje spomine in v tem, da je z malimi prijatelji lahko delil skrivnosti, je bilo nekaj posebnega. Enemu ali dvema, ki jima je najbolj zaupal, je celo dovolil, da sta si ogledala skrinjo.

Ta skrinja je bila nekaj posebnega tudi za tako naprednega človeka, kot je bil gospod Jell. To je bila priprava, ki je analizirala snov, vtisnila njene podatke in nato snov podvojila. Ta skrinja je lahko podvojevala prav vse.

Gospod Jell je na primer položil v skrinjo rezino kruha, pritisnil na stikalo in pojavili sta se dve rezini kruha, ki sta si bili podobni kot atom atomu. Ni ju bilo mogoče ločiti. Na ta način je gospod Jell dobival večino hrane in ves denar. Ko je nekoč vložil izvirni dolarski bankovec, ga je nato s pritiskom na tipkalo podvojeval tako kot kruh, meso, paradižnike ali karkoli drugega, kar si je zaželel.

Ko je predmet podvojil, ni več potreboval izvirnika.

Podvojevalnik je shranil podatke v elektronskem spominu in gospodu Jellu je bilo treba le še zavrteti številko, kadar bi si zaželel kos kruha. Podvojevalna skrinja ni potrebovala nobenega goriva, le nekaj prahu, listov, starega lesa, skratka, karkoli je bilo sestavljeno iz atomov. Večino tega bi nato spremenila v kruh, meso ali karkoli si je zaželel gospod Jell, ostanek pa bi porabila kot izvor goriva.

Tako je bil gospod Jell s pomočjo podvojevalne skrinje popolnoma neodvisen. Podvojevalnik pa je zmogel še nekaj več. Imel je posebno pomembno lastnost: uporaben je bil tudi kot prenosnik materije. V njem je bil nakupovalni katalog znamke Sears Roebuck rase gospoda Jella, vgrajeno pa je imel tudi dostavno enoto.

Če je obstajal kak predmet, ki si ga je gospod Jell zaželel, pa naj je bilo to karkoli, potem je moral gospod Jell le zavrteti številko in v nekaj sekundah se je v skrinji materializiral izbrani predmet.

Podjetje, ki je izdelovalo prenosni podvojevalnik, je bilo zelo ponosno na hitrost, s katero so lahko premostili svetlobna leta širnega vesolja.

Gospod Jell je to lastnost prenosnega podvojevalnika silno občudoval, a mu ni prav nič koristila. Takrat, ko bi jo uporabil, bi dobil tudi račun. In tako bi ga izsledili na Zemlji. Tega pa gospod Jell ni mogel dopustiti. Ne, zadovoljiti se je moral pač s tem, kar je bilo mogoče dobiti na Zemlji.

Shajati je moral brez nakupovalnega kataloga.

V resnici kataloga niti ni potreboval. Vsaj v prvem letu življenja na Zemlji ne, ki pa je bilo tudi najlepše leto njegovega življenja. Živel je v

popolni svobodi in nenehni radosti na bregu reke, kjer si je pridobil nekaj dobrih prijateljev: petletnega Charlija, štiriletno Lindo in šestletnega Sama. Veliko časa je preživel s temi prijatelji, njihovi starši pa so bili povsem zadovoljni, da jim je brezplačno čuval otroke. Začelo se je že drugo leto, odkar je bil na Zemlji, ko ga je prevzela prva skušnjava.

Mrčes.

Naj je poskušal, kolikor je hotel, gospod Jell se ni mogel navaditi, da bi živel v sožitju z mrčesom. Čeprav se je doma resda vznemirjal zaradi gneče, pa mu ni bilo treba nikoli v življenju prenašati mrčesa in zdaj je bil že prestar, da bi se sprijaznil z njim. Toda na žalost si je izbral nesrečen kraj. Florida je bila sicer pravi raj za gospoda Jella, toda bila je tudi pravi raj za mrčes.

Najbrž nikjer drugje na Zemlji ni toliko raznovrstnih žuželk kot na Floridi. Velike, male, pikajoče in krilate, prav vse so našle pot v mirno življenje gospoda Jella. Niti svojega lastnega bivališča ni mogel očistiti, kaj šele, da bi pregnal neskončne roje komarjev, ki so ga vznemirjali na rečnem bregu. Vse te žuželke so mu včasih pošteno zagrenile življenje. Skušnjava, ki ga je preganjala, pa je bila ta, da je bil edino bitje na Zemlji, ki bi lahko takoj iztrebil ves mrčes, če bi se mu le zahotelo.

Eden najbolje prodajanih izvoznih izdelkov na rodnem planetu gospoda Jella je bila mala, leteča, vrteča se elektronska napravica, ki so jo izdelali zato, da je uničevala mrčes na planetih, s katerimi so trgovali. Gospod Jell je bil sicer tudi sam tehnik in mu morda sploh ne bi bilo treba naročiti elektronskega uničevalca iz kataloga, vendar pa so obstajale še nekatere druge težave.

Rasa, kateri je pripadal gospod Jell, ni bila samo muhasta pri svoji odločitvi za nevmešavanje. Uničevalec žuželk gospoda Jella bi uničil ves mrčes, nedvomno pa tudi porušil biološko ravnotežje, na katerem je slonelo živalsko življenje v naravi. Ptice, ki so se hranile z žuželkami, bi poginile, poginile bi tudi živali, ki se hranijo s pticami, in tako bi šlo vse do konca, ki bi lahko bil le katastrofalen. Že en sam majhen uničevalec bi v življu žuželk tega predela zapustil precejšnjo zarezo. Ko bi ga spustil v gozd, ga ne bi mogel ne priklicati nazaj ne izključiti, in svoje delo bi opravljal v nedogled.

Tako je gospod Jell sprejel pogumno odločitev in sklenil, da bo do konca svojih živih dni prenašal drobne srbeče otekline na rokah.

Toda to je bila le prva skušnjava. Kmalu so prišle druge, večje in tehtnejše. Čeprav se gospod Jell ni nikoli kaj posebno posvečal takim zadevam, pa je začenjal spoznavati, da je imela njegova rasa bolj prav, kot je sprva mislil. Znašel se je v zelo neugodnem položaju. Bil je človek, ki lahko napravi skoraj vse, pa si tega ne drzne storiti. Čudodelnik, ki mora prikrivati svojo čudodelnost.

Druga skušnjava je bilo deževje. V sredini drugega leta je nastopila suša, ki je zajela vso Florido. Dneve in dneve je nemočno sedel na obali in opazoval nižanje vodne gladine v svoji ljubljeni reki, čutil, kako so ribe poginjale v plitvih mlakužah zgornjega toka. To je trajalo več mesecev,

in spodbujalo drugo skušnjavo gospoda Jella. Jezera in izviri v vsej deželi so se presušili, izsušile so se kmetije in nasadi pomaranč, v gozdovih so izbruhnili požari, ptiči pa so poginjali v tisočih in druge živali tudi.

Ves ta čas bi gospod Jell seveda zlahka naredil dež. To je bila še ena preprosta reč. Le da bi moral tokrat s pomočjo skrinje naročiti nekaj blaga. Vendar pa tudi tega ne bi mogel obdržati pod nadzorstvom. Lahko bi deževalo dneve in dneve, saj bi vodo dobival od nekje drugod. A kaj bi se zgodilo, ko bi nastopilo običajno deževno obdobje?

Gospoda Jella je kar streslo, ko je pomislil, da bi bil kljub vsem dobrim nameram lahko vzrok velikim povodnjim in tako se je uspešno uprl skušnjavi, da bi naredil dež. Toda to je bilo še sorazmerno lahko. Pokazalo se je namreč, da je bila tretja skušnjava mnogo težja.

Mali petletni Charlie je imel kužka, tihega, razumnega in skrbnega kužka, ki se je imenoval Oscar. Nekega jutra ob koncu drugega leta, ki ga je na Zemlji preživel gospod Jell, je Oscarja povozil tovornjak. Charlie je pobral psa, ki je bil ves polomljen in krvav in na robu smrti in ga s solzami in upanjem v očeh prinesel gospodu Jellu, ki je lahko popravil prav vse.

Gospod Jell bi prav gotovo lahko popravil Oscarja. Upajoč, da se bo obvaroval podobnih nesreč, je že pred nekaj meseci napravil psičkov posnetek. Podvojevalnik je Oscarja namreč pregledal in napravil natančen zapis njegovega ustroja. In ker je podvojevalnik lahko podvojil prav vse, bi bilo treba gospodu Jellu le zavrteti Oscarjevo številko in izdelal bi novega Oscarja. Živega Oscarja, tihega in razumnega in do zadnjega atoma enakega Oscarju, ki je poginil.

Toda zgodilo se je tako, da so s Charlijem prišli tudi njegovi starši, ki svojega otroka niso mogli utolažiti. In tako je moral gospod Jell, ki je stal tam neskončno žalosten in ves zaripel v obraz, povedati Charliju, da mu ne more pomagati. Opazovati je moral pogled v Charlijevih očeh, ki se je preobrnil v temno sovraštvo. Ko je deček jokaje zbežal stran, se je v gospodu Jellu porodila najgroznejša skušnjava.

Tako je takrat vsaj mislil, a saj ni mogel vedeti, da nesreča s psom ni bila najhujša stvar. Najhujše je šele prihajalo.

Potem se je uspešno upiral številnim skušnjavam, toda počasi so začeli vanj pronikati delčki dvoma, ki so se prikradli v njegov, drugače tako zadovoljni življenski krog. Sam pri sebi je prisegel, da se takega življenja ne bo nikoli odrekel. Tudi tukaj, na suhem rečnem bregu, polnem mrčesa, je bilo še vedno najčudovitejše življenje, ki ga je kdajkoli poznal. Sploh ga ni mogel primerjati z mračnimi množicami, s katerimi bi se moral soočati na svojem rodnem planetu.

Bil je starec, ki se je zavedal neusmiljenega toka časa. Imel bi se za najsrečnejšega človeka, če bi mu bilo usojeno, da bi tukaj umrl in bil tu pokopan.

Toda skušnjave so se nadaljevale.

Prva je bila rdeča plima, ribja bolezen, ki je pogosto zajela obale Floride in je ugonobila na milijarde rib. To bi lahko ozdravil, vendar bi moral naročiti nekatere kemikalije.

Sledilo je opustošenje sredozemske sadne mušice, ki je ogrozila večino limoninih nasadov in skoraj uničila Lindinega očeta, ki je bil kmet. Gospod Jell je vedel, da bi iz kataloga lahko naročil tak tip uničevalca, ki bi iztrebil samo eno vrsto žuželk. Toda tudi v tem primeru bi moral uporabiti katalog. Tako je dopustil, da je Lindin oče izgubil večino svojih življenjskih prihrankov.

Kratek čas zatem ga je privedel v skušnjavo mlad, otožen par, gospod in gospa Ridge, ki ju je nekega dne obiskal, ko je iskal njunega sina. Znašel se je sredi bolestnega prepira. Gospod Ridge je zastopal neverjetno stališče, da je svet prestrahoten, da bi lahko obsojali otroke na življenje na njem. Gospod Jell je bil čisto na tem, da jima pove, da je obiskal sedeminštirideset drugih svetov in da se niti eden ne more primerjati z Zemljo.

Toda takrat je še vzdržal, bilo pa je presenetljivo, kako malo je manjkalo, da bi spregovoril zaradi tako nepomembne stvari. Spoznal je, da je začel popuščati pod pritiskom, nato pa je nekega dne prišel dan poslednje skušnjave.

Linda, štiriletna deklica, je težko zbolela. Gospod Jell je pretresen izvedel, da so bili vsi na Zemlji prepričani, da je njena bolezen neozdravljiva.

Tokrat ni imel nobene izbire. Ko se je tega zavedel, se je začenjal čuditi, zakaj ni nikoli pričakoval takega trenutka. Seveda ni obstajalo nič drugega, kar bi lahko storil, pa čeprav je še tako ljubil Zemljo.

Kolikor mu je bilo znano, je bilo gotovo, da bo mala Linda, v naravnem toku stvari, podlegla. Pa to ni bilo odločilno. Končno je spoznal, da mora človek pomagati sosedom, in če tega ne stori, se pač ne more več šteti za človeka.

Tistega popoldneva je odšel na rečno obrežje in dolgo razmišljal o vsem tem. Vedel pa je, da svojo odločitev le odlaga. Vedel je, da ne bo mogel živeti ne tu, ne kjerkoli drugje, če mu bo ležal na vesti majhen grob, za katerega bo vedno ostal odgovoren. Poznal je Lindo in vedel je, da mu ne bi zamerila tistih nekaj trenutkov, tega enega popoldneva več. Počakal je, da je sonce zašlo, nato je stopil nazaj v hišo in prelistal katalog. Poiskal je številko seruma in jo zavrtel.

Niti minuta ni minila, pa se je pojavila steklenička seruma. Vzel jo je iz skrinje, nekaj časa strmel vanjo in ob misli na življenje, ki ga bo dala Lindi, pregnal obup, ki se je naselil v njegovih mislih. To je bil vsenamenski sirup in jo bo vse do konca življenja ščitil pred vsemi boleznimi. Vedel je, da bodo kmalu prišli ponj, potrebovali pa bodo nekaj časa. Morda celo ves dan. Ni mu bilo do tega, da bi bežal in se skrival.

Nekaj časa je sedel in razmišljal, kako naj ji da serum, pa se je izkazalo, da to ne bo nobena težava. Njeni starši bi ji dovolili karkoli bi si zaželela, in tako je naredil čokoladen bombonček in mikroskopično vbrizgal serum v čokoladni preliv. Nato se je domislil nečesa čudovitega. Položil je čokoladni bombon v podvojevalnik in ga podvojeval, dokler ni bila miza polna.

Ko je to opravil, je obiskal vse hiše dobrih ljudi, ki jih je poznal in pustil slaščice za njih in njihove otroke. Vedel je, da tega ne bi smel storiti, toda kake posebne škode tudi ni mogel napraviti, si je mislil pri sebi. Spremenil je le nekaj življenj v vsem velikem svetu.

Toda ta ideja je sprožila tok misli in tako se je proti večeru zahahljal od zadovoljstva. Kamor je šel bik, naj gre še štrik.

Naročil je posebno majhnega uničevalca mrčesa, ki je iztrebljal le eno žuželko, strupeno mušico. Srečen ga je spustil po poti, ki je vodila na Lindino kmetijo. Takoj potem je podvojil Oscarja in ga bevskajočega poslal domov s sporočilom, ki mu ga je zataknil za ovratnik. Potem je naročil kup kemikalij, več ton jih je bilo. Naročil je še transportnik, da je vse to odpeljal navzdol po dolini in pripravek iztresel v reko, ki ga je odnesla v morje, in tako je ugonobil rdečo plimo.

Bil je zelo utrujen, ko je bil z vsem gotov. Vso noč je bil pokonci. Ni vedel, kaj naj napravi z mladim gospodom Ridgeom, ki ni hotel imeti otrok. Sklenil je, da tako neumnemu človeku pač ne more pomagati. Toda bila je še ena stvar, ki jo je moral napraviti. Potem ko je začel, je tiho molil, da se mu deževje, ki ga je ustvaril, ne bo izmaknilo iz rok.

Zaradi vseh teh stvari je zamudil zadnji sončni vzhod. Nič drugega ni bilo, kot sivo, oblačno nebo in ko je šel tistega jutra na rečni breg, je pihalo. Toda v bistvu mu je bilo vseeno. Svež zrak in dež, ki ga je čutil na obrazu, sta mu zadoščala za edino slovo, ki si ga je želel. Sedel je na vlažni travi in razglabljal o zadnji misli. Le zakaj, pri milem bogu, več ljudi ne spozna, na kakšnem čudovitem svetu živijo? Nato je zaslišal glas za seboj. Glas je bil globok in zelo odločen:

"Državljan Jell," ga je nagovoril.

Starec je vzdihnil.

"Že grem," je odvrnil. "Že grem."

(CITIZEN JELL, revija Galaxy Science Fiction, 1959)

Ime Vida Pečjaka je neizbežno povezano z mladinsko povestjo Drejček in trije Marsovčki (1961), ki je med slovenskimi bralci dosegla priljubljenost, ki ji ne bo zlepa kos nobeno drugo ZF delo. Avtorju je prinesla Levstikovo nagrado, izšla je v številnih izdajah in bila prevedena v mnoge jezike. Pečjak je še avtor romanov Adam in Eva na planetu starcev (1972), Roboti so med nami (1974), in mladinske povesti Pobegli robot, njegova kratka proza pa je zbrana v knjigi Kam je izginila Ema Lauš (1980). Mladinska zgodbica, ki sledi, je simpatična izpeljanka klasične črtice Larryja Nivena - Igra Krvi in Prahu.

BOŽANSKE IGRE

Vid Pečjak

Razstrelila bom svet! je sklenila Rea, ko je z žarečimi očmi strmela v ekran, na katerem se je v pisanih barvah svetila velikanska obla. Iz morske modrine so kipele zelene celine in brezštevilni otoki, na obeh polih pa sta se svetili ogromni beli kapi. Zaradi kopren oblakov, ki so lebdeli nad velikimi predeli planeta, je bila slika mehka, meje med kopnim in morjem so bile zabrisane.

Deklica se je obrnila k svojemu bratu Timu, ki je sedel zraven nje in krčevito držal v roki eno od igralnih palic. "Ali se spomniš, kako sva pognala komet v planet, ki se je, mislim, imenoval Ipso ali Elipso ali nekaj podobnega? Zažarel je v tisočih barvah in izginil. Takšnega ognjemeta še ni bilo na naših ekranih!"

"Ipso je bil dolgočasen planet," je odvrnil Tim. "Brez živih bitij, celo brez vetrov in rek. Negiben svet, ki ni zaslužil drugega, kot da ga razstrelimo. Programirali so ga učenci in zato ni mogel biti boljši, kot je bil. Zemljo pa je programiral Kronos. Na njej so bitja, ki se imenujejo ljudje in ki nas s svojimi odgovori kar naprej presenečajo. Zato se je tako zabavno igrati z njimi!"

"Spočetka so bili zanimivi, zdaj pa so prav tako dolgočasni kot drugi!" je zagodrnjala Rea. "Imajo se za najpametnejša bitja v vesolju, pa ne znajo drugega, kot da se pobijajo med seboj."

Otroci so imeli na razpolago na tisoče iger. Večina se je igrala zdaj

z enimi, zdaj z drugimi, toda Rea in Tim sta se naravnost zapičila v igro z imenom Zemlja.

Zdaj pa je Rea ponovila: "Mislim, da je napočil čas za njeno uničenje."

"Škoda bi jo bilo uničiti." je odgovoril Tim. Skrivnostno se je zahihital: "Vendar poskusi."

"Ali mi misliš preprečiti?" je vprašala Rea.

Namesto, da bi ji odgovoril, se je Tim še enkrat zahihital.

"Zmerom daješ ukaze, ki nasprotujejo mojim!" je vzkliknila Rea. "Zatožila te bom Kronosu! Že takrat pri Troji si si izmislil nekakšnega lesenega konja, zaradi katerega moji niso zmagali, čeprav so bili ves čas boljši od tvojih. Potem si poslal veter nad nepremagljivo Filipovo floto, da je Elizabeta neupravičeno zmagala. Celo v zadnji Sueški vojni si dal Izraelcem ukaz, naj z nizkimi leti uničijo raketno obrambo, s čemer si jim priboril nezasluženo zmago nad Arabci."

"Preizkušam svoje ideje," je odgovoril Tim. "Tako kot ti. Tistemu norcu v Nemčiji si ukazala, katere države naj napade, da bi videla, kako dolgo se bodo predajale brez boja. Drugemu norcu v Rusiji pa si velela, koliko ljudi naj pobije, da bi videla, kdaj se mu bodo uprli. A se mu še po desetih milijonih niso. Rekel sem, da Zemljani reagirajo drugače kot druga bitja. Nelogično ali pa po neki svoji logiki, ki jo tukaj ne razumemo. Zato nas tako presenečajo in zato so igre z njimi tako zanimive."

"Vseeno jih bom uničila!" je trmasto vzkliknila Rea. "V diskoteki je še dosti zanimivih iger! Sicer pa jo lahko zavrtiva še enkrat, da vidiva, kaj se bo zgodilo, če bova dajala drugačne ukaze."

Na ukaz POVEČAJ se je slika na ekranu spremenila. Planet se je začel večati, dokler obod ni zdrknil za robove ekrana. Pokazale so se gore, naselja, polja in gozdovi. Reke in ceste so v vse smeri križale pokrajino. Rea je s kurzorjem poiskala točko na zemljevidu. Prikazalo se je mesto. Velike palače so se širile vzdolž dolgih, ravnih ulic. Po njih so mrgoleli ljudje. Vse polno jih je bilo. V hlačah in krilih, v dolgih in kratkih suknjičih, v kapah in brez njih.

"Ali niso smešni?" je dejala Rea. "S temi okončinami, ki jim pravijo noge, se premikajo tako počasi, da ne vem, kam lahko pridejo. Veliko časa porabijo za oblačenje in slačenje nekakšnih cap, ki jim pravijo obleke."

"Kronos jih je programiral za zaščito pred mrazom."

Rea je pritisnila na gumb in v kotičku ekrana se je zasvetila številka 31.

"Vidiš, na tem koncu planeta je vroče, mnogo prevroče za obleke," je rekla. "To je njihova logika, ki je niti Kronos ne razume. Ali hočeš slišati današnje razgovore?"

Ne da bi počakala na odgovor, je premaknila kurzor k dvema človekoma s črnima aktovkama, ki sta stala pred veliko belo hišo.

Eden je govoril: "Svobodni svet ne sme več tolerirati komunistične nevarnosti na zelenem kontinentu. Napočil je čas za akcijo!"

Drugi je pripomnil: "Ukrepati moramo odločno."

Prvi je dodal: "Odločno in nepopustljivo! Včeraj je bila na vrsti

Kuba, danes Nikaragua, jutri Mehika in potem ZDA. Upam, da bodo poslanci vaše skupine podprli finančni načrt vojnega ministra McKinsleya."

Drugi: "Na vsak način! Mi vsi podpiramo načrt gospoda ministra McKinsleya. To je načrt obrambe svobodnega sveta!"

Rea je premaknila kurzor. "Neumno in dolgočasno!" je izjavila, "predvsem pa vedno eno in isto! Izmislili so si vse mogoče: komunizem, kapitalizem, svobodni svet, islam in tako naprej, samo da bi opravičili napad na drugega."

Prikazal se je nov prizor. V ogromni dvorani je oglušujoče ploskalo na tisoče ljudi. Zaripel debeluh v generalski uniformi je hrumel: "Tovariši! Kapitalizmu bije zadnja ura! Njihov vdor v vzhodno Afriko ne bo ostal nekaznovan! Naša internacionalistična dolžost je ..."

Rea je ugasnila zvok. Na ekranu se je kazal samo general, ki je živahno krilil z rokama in stiskal pesti.

"In kako misliš uničiti svet?" je vprašal Tim.

"Obe strani sta postavili radarske postaje, s katerimi ugotovita začetek nasprotnikovega napada," je začela razlagati Rea. "Poglej!" Na ukaz DETEKCIJA so se na severnih kontinentih prižgale lučke. "Tukaj so radarji. Ko ugotovijo, da prihajajo nasprotne rakete, v zbirnem središču signale sumirajo in preverijo. Če je odgovor pritrdilen, gre signal v raketne baze." Rea je spet pritisnila na gumb. Pokazale so se nove lučke. "Tukaj so rakete. Naravnane so tako, da uničijo vsa večja naselja. V nekaj minutah je planeta konec."

"Zelo enostavno," je rekel Tim.

"Nisem ti povedala, da je vmes še predsednik, ki dobi sporočilo takoj, ko radarske postaje preverijo alarm. Predsednika ne bosta delala problema."

"Ali misliš sprožiti napačni alarm?"

"Spopad lahko sprožim na razne načine. Na primer z napačno detekcijo raket, napako v preverjanju, blokiranjem glavnih komunikacijskih linij in tako naprej. Pomembno je samo to, da predsednika ne odložita akcije, kar se po mojem mnenju ne bo zgodilo. Zemljani so najbolj krvoločno ljudstvo v naših programih."

Tim se je zamislil. Rein načrt ni bil slab. Vendar si je vtepel v glavo, da ji ga bo preprečil. Kot pred Trojo, v Rokavskem kanalu in Sueškem prekopu. Neskončno ga je veselilo, da ji je podiral načrte. Rea se je nekoč pritožila Kronosu, a jo je zavrnil z besedami: "Igra je igra! Pokaži, da si boljša!"

Kot da bi uganila Timove misli, je Rea dejala: "Tokrat ne moreš spremeniti situacije."

Zmotila ju je sestra Kali. Poklicala ju je na kosilo. Rea je zmagoslavno pogledovala Tima in dejala: "Ko se vrnem, bom dala ukaz! Najine igre bo s tem konec!"

Tim je počakal. Premišljeval je, kako bi izničil njen načrt. Lahko bi ukazal predsednikoma, naj se pogodita. A za kaj takega ni bilo več časa.

Rea se bo vrnila najkasneje v tridesetih minutah, kar ustreza zemeljskemu letu. Premalo za sporazum, ki razen tega ni bil posebno verjeten.

Jezno je zaklel. Rea ga je končno ujela. Ni bilo kaj storiti. Zato je tako brezskrbno odšla na kosilo. Zato je s takim prepričanjem vzkliknila: "Ko se vrnem, bo najine igre konec!" Timu sicer ni bilo dosti mar za Zemljane. Čeprav so ga s svojimi nenavadnimi odgovori bolj zabavali kot, denimo, prebivalci planetov Tir, Ogun ali Kir, s katerimi se ja včasih igral. Toda Zemljin program bi lahko kasneje ponovno vtaknil v disketno enoto. To bi bilo zanimivo, ker bi videl, ali se dogodki kljub njunim ukazom ponavljajo. Ali bo tisti pesnik spet napisal: "Biti, ne biti, to zdaj je tu vprašanje?" Ali se bo ponovno rodil tisti pametnjakovič, ki je dejal: "Mislim, torej sem?" Ali bo tisti norec v Nemčiji ponovno skušal osvojiti svet? In tako naprej. Z Reo sta včasih ponovila programe drugih planetov in spremembe so bile majhne. Toda Zemljani so bili drugačni. Njihove odgovore je bilo težko predvideti vnaprej. Pred bitko za Stalingrad sta bila z Reo prepričana, da bodo Nemci zmagali. Ruski prodor je oba presenetil. Rea se je hotela vmešati in ukazati preboj, a ji je Tim s protiukazon preprečil nakano. Rusi so zmagali in zmagovali tudi kasneje.

Nenadoma se je Tim domislil, da bi z dvojnim preverjanjem lahko preprečil raketni spopad. Če vnese v program dvojno namesto enojno zanko, ne bo prišlo do potrditve in predsednika ne bosta zvedela za nevarnost. Vojne ne bo in Rea ne bo uničila sveta. Vsaj do naslednje poteze ne.

Ko se je pridružil družini, se je skrivnostno hihital. S slastjo je ugriznil v cmok iz ambrozije, polit z omako iz mane. Rea ga je postrani pogledala.

"In?" je vprašala.

"In kaj?" se je delal Tim nevednega.

"Ali boš preprečil spopad?"

"Bova videla," je odgovoril.

Rea si je začela z vso brzino tlačiti cmoke v usta. Mati Anas in oče Kronos sta jo debelo gledala.

"Saj se boš zadavila!" jo je pokaral Kronos.

"Ali ti cmoki niso všeč?" je vprašala Anas.

"Odlični so," je namesto Ree odgovoril Tim. "Mislim, da še nikoli nisi skuhala boljših."

Rea je planila od mize in stekla v igralnico. Anas in Kronos sta začudeno gledala drug drugega in otroke. Tim pa se je samo skrivnostno hihital.

Čez nekaj časa se je zaslišalo iz igralnice jezno kričanje. "Presneti mulc, kdo ti je pa dovolil, da spremeniš enojno zanko v dvojno? Ali ne veš, da v vojnem stanju zanke nikoli niso dvojne? Tvoj ukaz ne ustreza vojnim pravilom!" Kričanje se je nadaljevalo, Tim pa je vedel, da rakete niso preletele oceana. Tiho se je muzal. Ko ga je Kronos vprašal, kaj je storil, je ponovil njegove besede: "Igra je igra! Pokazal sem, da sem boljši."

Iz igralnice se je zaslišal Rein glas. "Naslednja poteza je moja! Jo že

imam! Tokrat ti pa zares ne bo uspelo preprečiti spopada!"

Tim si je s prtičkom obrisal usta. "Bova videla." je odgovoril. "Meni se ne mudi. Najprej bom pojedel tortico iz nektarja."

Stari realistični roman se sedaj spreminja, pod vplivom žanra, ki bi ga ohlapno opisala kot vesoljska literatura. Seveda nekaterim to ni všeč. Ta proza je, z znanstveno fantastiko, najoriginalnejši del današnje književnosti. Domiselna in duhovita je; poživila je vse vrste pisanja; in literarnim akademikom in vedežem lahko jezno očitamo, da so jo patronizirali ali spregledovali - čeprav seveda od njih ne bi mogli pričakovati ničesar drugega.

Kakšen dogodek je to bil - znanstvena fantastika, vesoljska literatura, izbruh kot od nikoder, nepričakovano seveda, kot vedno, kadar se je človeški razum prisiljen raztegniti: tokrat proti zvezdam, v galaksijo, kdo ve, kam prihodnjič.

Doris Lessing, 1981

Med poročili slovenske ZF o prikriti sedanjosti in prepovedani preteklosti je posebnega spomina vreden roman Mihe Remca Prepoznavanje (1980), s podnaslovom Bele vdove črni čas. Avtor se je rodil 1928 na Ptuju, več kot tri desetletja pa že živi in dela v Ljubljani, je novinar na Delu. Iz zgodnejšega, pred-ZF obdobja sta vredni omembe drami Mrtvi kurent (prvič na odru 1959/60 v Mariboru) in Delavnica oblakov (krstna uprozoritev v ljubljanski Drami v sezoni 1966/67, izšla v Dramski knjižnici - št.1, 1972). Elemente ZF mu je mogoče najti že v drami Srečni zmaji (1962, prvič igrana v Celju 1963/64)), njegov prvi ZF roman Votlina pa je izšel 1972. Iksion je izšel 1983, verjetno najboljše Remčevo delo pa je avtobiografsko obarvana Mana (1985), 1987 sta izšli povesti Lovec in Nečista hči, lani pa je izdal politično fantastičen roman Zelena zaveza, postavljen sto let v prihodnost, kjer opisuje poskuse Slovencev, da bi se odcepili od Balkanije. Remec je avtor številnih krajših proznih del. Napisal je več zgodb o računalniških temah, posebno pa izstopajo zgodbe, ki raziskujejo doživljanje umetnosti. V letošnjih knjižnjih programih najdemo dve Remčevi deli - Astralne svetilnike, zbirko kratkih ZF črtic, in mladinsko ZF zgodbo Zapiski odposlanca Zemlje. Avtor je prejel več nagrad, omenimo vsaj nagradi SFera za roman Prepoznavanje in črtico Pomnik za Evridiko.

DROMIDSKA PODOBA

Miha Remec

Dromidski podobar me je povabil, da vstopim v njegovo stvaritev. Nisem vedel, s čim sem si zaslužil tolikšno zaupanje in čast, saj zemeljski vesoljeplovci, ki so se doslej ustavljali na Dromu v osvetju Rama, še nikoli niso prestopili praga dromidskih podob. Pripovedovali pa so neverjetne zgodbe o skrivnostnih odprtinah, posejanih v vznožjih kristalnih gora povsod po tem svetu.

Dromidi so bili nezaupljiva, vase zaprta bitja, tako kot njihovo telo,

skrito v oklepu, podobnem oklepu velike rakovice ob obalah zemeljskih morij. Človek se jim nikoli ni mogel približati in nikoli ni vedel, kaj se jim kuha v možganih, skritih pod močnim ščitom zunanje lupine. Ker so imeli nekaj parov oči, razporejenih po vsem oklepljenem telesu, in ker so bile te oči hladne kot umetne kristalne kroglice, se z njimi ni bilo mogoče spogledati. Med sabo in z obiskovalci so občili telepativno, nikoli pa nisi natanko vedel, kaj ti sporočajo, saj se je njihovo sporazumevanje omejevalo zlasti na čustvene predstave, ki pa so bile večkrat nedoločene.

Povabilo podobarja pa je bilo nedvoumno: občutil sem neubranljivo željo, da vstopim skozi povprečno odprtino, izklesano v kristalno skalo, potem pa tudi miselno sporočilo:

): Povabljam vas, upoštevani Zemljan, k ogledu moje skromne podobe.

Skromna ni, sem pomislil, saj je že samo klesanje vhoda v trdo kristalno gmoto pravi dosežek.

): S podzvočno pesmijo režemo kristal kot mehko zdruz, mi je telepatiral Dromid.

Nisem se še navadil, da ta oklepljena bitja prestrežejo vsako misel in da pred njimi ne moreš skriti ničesar.

Precej neprijeten občutek, ko od njih ujameš samo tisto, kar oni hočejo. Morda ne bom nikoli zvedel, zakaj me ta velikanski hrošč v zlatkasto zelenem oklepu vabi v svoj skrivnostni svet.

): Nič skrivnostnega ni, velecenjeni gost z Zemlje; zamikalo me je občutiti dvoočni pogled na mojo izdelavo. Samo to. V čast mi bo, če mi boste sledili.

Podobar je zanihal na več parih rokonog, tako da so presunljivo zaškripali nešteti sklepi, nato pa se je začel pomikati v odprtino. Pri Dromidih nisi mogel ugotoviti, ali lezejo naprej ali nazaj, ali levo ali desno; štirioglati ploski oklep je imel na vseh straneh rokonoge, tako kot oči.

Moral sem se skloniti in po vseh štirih vstopiti v podobo, ki pa se je takoj za vhodom razširila, da sem se lahko dvignil in hodil pokončno.

Podoba me je v hipu osupnila: skozi kristalne sklade so namreč presevali močni modrikasti žarki dromidskega sonca Rama in se lomili v mavričnih slapovih, padajočih z različnih strani. Prizor me je tako prevzel, da sem stal in strmel v mrgolinčenje barv in svetlobe okoli sebe. Na zemlji ni prizora, ki bi bil temu enak; še najbližje bi bilo občutje, ki ga ima potapljač v kristalno čisti vodi, nad katero sveti sonce, vendar je to zelo šibka primerjava. Skladi kristala dromidskega gorovja so bili sestavljeni v različnih ploskvah in zato so se žarki lomili kot v prizmi, pa še Drom je krožil okrog Rama hitreje kot Zemlja okrog Sonca in zato so se vpadni koti žarkov hitreje menjali in spreminjali barvno in svetlobno skalo.

Z nekaj rokonogami me je dromidski podobar vabil naprej in se opravičeval:

): Ni vredno izgubljati časa. Vstopno razgledišče je upodobljeno še

zelo nevešče.

Kaj me lahko potem še čaka, sem pomislil in previdno stopil za Dromidom: tal pod sabo namreč nisem videl, samo čutil sem jih in dobival zaradi tega vrtoglavico. vsenaokrog se je prelivala svetloba, spodaj nekoliko bolj temno modra, nikjer pa ni bilo meje med izklesanim prostorom in kristalovino. Kakor da bi visel v prosojnem morju brez dna.

): Dovoljujem si vas opozoriti, da se pomikava v območje pojočih barv, mi je telepatiral podobar.

Prostor se je nenadoma zaiskril v modri barvi in spomnil sem se jesenskega neba na rodni Zemlji, še korak naprej pa se je že modrina zlila v zelenkasto barvo z zlatastimi presevi. Zanimivo, to je bila barva oklepnih lupin Dromidov in moj gostitelj se je zlil z njo, tako da sem mu le s težavo sledil. Sploh sem izgubljal znajdenje, nobene prostorske predstave nisem imel o stvaritvi, v kateri sem se premikal: lahko je bil to raven hodnik, lahko pa tudi blodnjak, zvijugan med kristalnimi skladi.

): Brez skrbi, spoštovani Zemljan, ne boš zašel in ne boš se izgubil. Pripeljal te bom iz svoje podobe tako, kot sem te vpeljal. Dvoočno je res nekoliko vratolomno.

Ne nekoliko, kar precej, pa naj so barvni prelomi še tako čudoviti in očem dopadljivi.

Barvna območja so se začela zlivati in prelivati, kakor slapovi so se usipali z vseh strani raznobarvni žarki in tedaj sem zaslišal pesem: Bil je to zven, ki ga izzoveš na obodu tanke kupe, če ovlažiš prst in s primernim pritiskom drsiš po robu; morda ima podoben zven tudi pojoča žaga; je pa imela ta glasba zvokovni razpon, ki ga nima nobeno glasbilo na Zemlji. Zdelo se mi je, da prinaša vsak odtenek barve svoj zven, odtenkov pa je bilo nešteto in tako sem poslušal veličastno skladbo, ob kateri so se mi ježili lasje na temenu in solzile oči, tako prevzet sem bil.

Dromid se je potuhnil in neopazno stal za mano. Najbrž je zavzeto spremljal moje čutenje in ga ni hotel zmotiti. Šele ko sem se premaknil in je kristalna skladba utihnila, mi je telepatiral:

): Globoka zahvala za priznanje, Zemljan. Ne vem, ali sem si ga zaslužil za ta barvno zvočni zmešek. Zdaj pa prihajava v območje oblik.

Podobar se je zmuznil mimo in odškripal pred mano po prehodu, ki bi ga sam težko zaznal; še vedno sem imel vtis, da se gibljeva v prostoru brez tal in pravih razsežnosti.

Vendar se nisem utegnil ukvarjati s tem nelagodnim občutkom. Pred mano se je namreč odprl razgled, ki ga težko opišem. Na Zemlji se je ohranila prastara optična igrača, kalejdoskop, v katerega valju se premikajo obarvani drobci steklovine med tremi zrcalnimi ploskvami in tako ustvarjajo čudovite šare. Nekaj podobnega se je dogajalo pred mojimi očmi, le da ni bilo omejeno na majhno pripravo, ampak so se barvne oblike sestavljale povsod naokrog: sam sem bil v tem kalejdoskopu in opazoval stekanje in raztekanje obarvanih kristalov. Nobena stereoprikazovalnica na Zemlji tega ne bi mogla pričarati, saj se je to čudovito oblikovanje dogajalo pod menoj in nad menoj, povsod okrog mene, tako

da sem bil vedno v središču opazovanja, tudi tedaj, ko me je Dromidski podobar obzirno povabil, da nadaljujeva ogled.

): Oblike se od tod naprej izoblikujejo v prikazni. To je prikazovalniško območje moje podobe, mi je sporočal. Moram pa vam povedati, velecenjeni Zemljan, da boste zdaj soustvarjali podobo: prikazni se bodo namreč oblikovale z vašim čustvenim in umskim valovanjem. V posebno čast in zadovoljstvo mi je, da bom lahko spremljal to ustvarjanje. Še nikoli ni Zemljan sooblikoval dromidske podobe.

Vedel sem, da se podajam v nekaj povsem neznanega in nedoumljivega. Nisem pričakoval, da bom sodeloval pri samem dogajanju, zato mi je srce še močneje zaplapolalo v prsih. Bal sem se skrivnosti sooblikovanja in mikalo me je. Zato sem sledil Dromidu, ki je opletajoč z rokonogami pospešil svoje premikanje.

Vrtiljak obarvanih oblik se je začel vrteti počasneje, delci so razpadali in se izgubljali v kristalnem obodu. potem sta se začela oblikovati obzorje in nebes, prepredena z najbolj čudovitimi nevihtnimi oblaki, ki so bili obsijani s poševnimi žarki zahajajočega sonca. Sončevina se je prebijala skozi ozko režo med dvema frontama oblakov in ustvarjala na temačnih oblačnih gmotah neverjetno barvno skalo: od zlatkaste in vijoličaste pa skozi nežno in ognjeno rdečo barvo do temnomodre in kovinske. Oblaki so potovali in se nenehoma spreminjali, spreminjala pa se je tudi osvetlitev, ker je sonce tonilo v zaton. Pokrajina je bila že v temi, samo na bližnjih stavbah so odsevala steklena okna in v dalji so se zarisovali osončeni vrhovi gričev.

Spreletelo me je spoznanje, da je to podoba z moje Zemlje, ki se mi je nekoč vtisnila v spomin in se zdaj izoblikovala v dromidski podobi z vso svojo lepoto. Prizor je dobival celo neke druge razsežnosti, ostajal pa je vendarle tako zemeljski, da sta me prevzeli nezaslišana otožnost in krčevito domotožje po Zemlji, ki ga kot izšolani vesoljeplovec ne bi smel občutiti. S takim domotožjem ne moreš potovati med zvezdami. zasolzile so se mi oči, v grlu me je stisnilo, čutil sem solzo, ki mi je zdrsnila po licu. Prizor je tedaj ubežal v neko točko in čez vse polje se je prikazal obraz moje pokojne matere; njene sinje oči so me gledale tako pomirjujoče, da sem nehal jokati. Bil sem otrok, komaj zavedajoč se otrok, in materina bližina in njen šepet sta me takoj umirila.

Tako so se vrstile prikazni, izbrskane globoko iz mojega spomina, in se mešale: videval sem svetove, ki sem jih obiskoval na svojih zvezdnih popotovanjih, magnetni vihar, ki je vrtuljil plinske gmote, travnik sem opazoval, poraščen s preprostimi poljskimi cvetlicami, čmrlje, ki so obletavali cvetove, kačje pastirje nad tolmunom in Rimsko cesto, kot jo je bilo videti z Andromede.

Vsako vidno prikazen pa je spremljalo tudi stopnjevano notranje občutje, ki je preplavljalo vsa čutila: pri prikazni morske obale, na katerem se je belilo okroglo kamenje, sem slišal škrebetanje prodnikov, ki so jih valjali valovi, in vdihoval vonj po morju. Prikazni so bile tako resnične, da so me vsega prevzele, obenem pa so imele povsem neresnične

odtenke.

Pozabil sem na čas, pozabil na dromidskega podobarja in se zamaknil v oblikovanje prikazni. Tedaj, ko se je pred mano razgrnilo kristalno obližje dromidskega podzemlja, nisem vedel, ali je to še vedno prikazen ali resničnost. Ozavestilo me je Dromidovo obvestilo:

): Zapuščava območje prikazni in se približujeva osrednji točki moje podobe. To točko imenujemo točko spoznanja.

Zmrazilo me je. Si sploh želim spoznanja? Ne vem, zakaj, ampak nagonsko me je postalo strah, strah pred možnostjo, da me dromidska podoba sooči z dokončnim spoznanjem mojega bivanja. Ljudje sicer potujemo med zvezdami, še vedno pa nismo razvozljali nekaterih bistvenih vprašanj o času, bivanju in smrti.

): Če ne želiš naprej, velecenjeni Zemljan, se lahko vrneva, kdor se boji spoznanja, še ni zrel zanj.

Podobar je zastal in njegova očesca so se pobliskovala; najbrž me je meril s pogledi in čakal, kaj bom naredil in kako se bom odločil.

Pred nama je bil v kristalnem skladu vhod, skozi kateri je bilo očitno treba stopiti, da bi prišel do osrednje točke dromidske podobe.

Nekaj mi je pomagalo, da sem se otresel človeškega prastrahu pred temeljnim spoznanjem: morda je Dromid telepatično vplival name ali pa je bila moja želja po spoznanju večja od strahu. Odločil sem se v hipu in stopil v osredje Dromidove stvaritve.

Tedaj sem bil nenadoma v središču vsega.

Kakor da bi opazoval s tisočerimi očmi, so se mi sočasno odstirali pogledi na dogodke, ki so bili, ki so in ki bodo; videl sem začetek, ki ni bil začetek, in konec, ki ne bo konec, moja zavest je lahko opazovala neskončnost fluida in njegovo skrajno omejenost. Naposled sem videl samega sebe kot kapljo zavesti, polzečo v kristalnem brezčasju in brezprostorju, kapljo, ki si je odpirala čas in prostor in sprožala dogodke; videl sem tudi druge podobne kaplje, ki so vsaka zase časile in prostorile v fluidu in spoznal sem da sem se izlevil iz omejenega opazovanja dogajanja, da sem zdaj bil, da zdaj sem, da zdaj bom in da ne bom nikoli več izstopil iz dromidske podobe.

(Likovne besede, 1989)

Žigo smo dobili na svet leta 1950, svoje redno pisanje o ZF je začel sredi 70. let. Njegova velika ZF knjižnica (skoraj 8000 naslovov) je za slovensko in jugoslovansko ZF vir nedosegljivega navdiha, pri čemer se pogosto pozablja, da je ni zbral ne zlahka ne zastonj. Poldrugo desetletje je skrbel za stik slovenske kulture z življenjem ZF v svetu, in tudi za stik jugoslovanske ZF scene s slovenskim pisanjem. Ukvarja se s prevajalstvom, esejistiko in recenzentstvom.

esej

VIRGIL FINLAY

Žiga Leskovšek

Finlay, eden največjih ilustratorjev, ki so delovali v ZF, je zaslovel predvsem z izjemno kvalitetnimi črnobelimi ilustracijami. Rodil se je leta 1914 v Rochesterju, njegovo mladost pa označuje težko življenje v družini, ki se je prebijala skozi hudo gospodarsko krizo, ki je zajela ZDA.

Čeprav se je v srednji šoli posvečal predvsem športnim aktivnostim in pisanju poezije, pa mu likovno ustvarjanje ni bilo tuje. Že pri štirinajstih letih je imel prvo manjšo razstavo, v gimnaziji pa se je udeležil večih seminarjev, kjer je spoznal osnovne zakonitosti likovne umetnosti. Med načini upodabljanja se mu je najbolj priljubila praskanka, ki je odločilno vplivala na njegovo nadaljnje slikarsko ustvarjanje. Medtem ko so praskanke običajno obarvane v črno, umetnik pa z ostrim predmetom vrezuje bele črte in pike, pa je Virgil Finlay upodabljal neposredno na belo podlago, kot da bi bil to navaden papir. Finlay je na to podlago s čopičem nanašal črno barvo in svetlejše odtenke.

Njegove ilustracije so znane predvsem po pikčastem načinu upodabljanja. Uporabljal je litografsko pero s tako drobno konico, da se ji je večina ilustratorjev izogibala. Finlay je pero pomočil v stekleničko s tušem in se nato dotaknil papirja le s kapljico tuša. Nato je pero obrisal, ga ponovno pomočil v tuš in z drugo kapljico napravil novo piko na isti način kot prvič. Tako je seveda izgubil ogromno časa, zamudil pa se je tudi z izbiro litografskega peresa, saj je moral poiskati pero, po katerem

je tuš tekel dovolj enakomerno.

Po končani srednji šoli je Finlayev oče poskrbel, da se je njegov sin udeležil dodatnih seminarjev iz likovne umetnosti in si poglobil osnovna znanja iz študija portreta, anatomije in pokrajinskih pejsažev. Nedvomno so ti likovni seminarji veliko pripomogli k temu, da je Finlay tako izstopal med ostalimi ilustratorji, da je za portrete lahko zahteval tudi do 300 dolarjev, kar mu je v času hude brezposelnosti pomenilo bistven vir dohodkov.

Virgil Finlay je svojo umetniško pot nadaljeval v znanstveni fantastiki. Nadnaravna in fantastična tematika ga je privlačila že od rane mladosti, saj je že od trinajstega leta redno prebiral ZF periodiko. Posebno se je navduševal nad revijo Weird Tales, kjer pa mu niso ugajale notranje ilustracije. Bil je prepričan, da so njegova dela boljša in tako je poleti 1935 takratnemu uredniku Farnsworthu Wrightu poslal šest svojih ilustracij. Čeprav so bile uredniku izjemno všeč, pa je dvomil, da bodo podrobno izdelane ilustracije pri tisku na ceneni papir ostale dovolj razločne. Napravil je poskusni odtis, ki pa ga je prepričal, da so Finlayeve ilustracije, kljub temu, da so bili odtisi bistveno slabši od izvirnikov, še vedno močno izstopale od ostalih likovnih prispevkov. Tako je Finlay decembra 1935 ilustriral v reviji kar tri zgodbe in od takrat postal redni sodelavec revije Weird Tales.

Farnsworth Wright je bil velik občudovalec Williama Shakespeareja in je že dolgo časa načrtoval ceneno izdajo njegovih del. Ko je filmska družba Warner Brothers posnela film Sen kresne noči, je bil Wright prepričan, da je napočil njegov trenutek. Izdal je prvo knjižico Shakespearjeve biblioteke z naslovom Sen kresne noči, opremljeno s 25 črnobelimi ilustracijami Virgila Finlaya. Čeprav je bila knjižica istega formata kot revija Weird Tales, pa je bila natisnjena na boljšem papirju, tako da so prišle Finlayeve ilustracije veliko bolj do izraza. Wrightovo prepričanje, da bo prva knjižica Shakespearjeve biblioteke zaradi fantastične vsebine naletela na ugoden sprejem pri bralcih revije Weird Tales, od katerih je pričakoval precejšnjo podporo, se je žal le delno uresničilo. Po drugi strani pa je na neuspeh pri širši publiki nedvomno vplival tudi popoln finančni polom istoimenskega filma, pa čeprav so v njem nastopali tako slavni igralci, kot so bili James Cagney, Olivia de Havilland in Mickey Rooney.

Bralci revije Weird Tales, v kateri Finlay zaradi prezaposlenosti s knjižico Sen kresne noči kar tri zaporedne številke ni objavil nobene ilustracije, pa so vse glasneje zahtevali njegove likovne prispevke. Eden njegovih največjih oboževalcev je bil slavni pisatelj H. P. Lovecraft, ki si je s Finlayem začel celo dopisovati. Lovecraft je umrl marca 1937. leta, in ko je izšla posebna številka Amateur Correspondenta, ki mu je bila v celoti posvečena, je urednik zaprosil Virgila Finlaya, da je izrisal naslovnico. Ilustrator je Lovecrafta upodobil z gosjim peresom v roki in v ozadju naslikal nejasne obrise nestvarnih bitij pisateljeve domišljije. Nedvomno je bila to do takrat najboljša upodobitev pisatelja in njegovega

dela in tako sta urednika spominske zbirke Lovecraftovih krajših proznih tekstov *The Outsider and Others*, ki je izšla dve leti kasneje, izbrala prav Finlaya, da je izrisal sliko na knjižnem ovitku. Virgil Finlay je tako uspešno upodobil prikazni Lovecraftovih domišljijskih svetov, da je ta ovitek postal bistven del zbirke in da se izvodi, ki nimajo ovitka, dandanes prodajajo po znatno nižjih cenah.

Finlay je postajal vse bolj in bolj priljubljen in Wright je bil kmalu prisiljen ustreči zahtevam mnogih bralcev svoje revije in objaviti tudi prvo Finlayevo naslovnico. Vse do takrat sta naslovne strani revije v glavnem ilustrirala Margaret Brundage in slavni J. Allen St. John, ki je postal znan predvsem kot ilustrator del Edgarja Ricea Burroughsa. Finlay je svoje barvne kompozicije največkrat upodabljal v oljni tehniki, oljnim barvam pa je dodajal sikative za hitro sušenje barv. Včasih je uporabljal tudi gvašno tehniko in razne kombinacije akvarelov in olj. Njegova prva naslovnica je naletela na izjemno ugoden odziv in Farnsworth Wright mu je zato omogočil še nadaljnje delo na naslovnih straneh revije. Finlay je za barvno naslovnico prejel sto dolarjev, kar je bila za trideseta leta, ko je bilo skoraj nemogoče najti redno zaposlitev, kar precejšnja vsota. Barvna ilustracija pa je kljub temu ostala Finlayeva šibka točka, saj se je skoraj do popolnosti izpopolnil v črnobeli ilustraciji, kjer je uporabljal najrazličnejše tehnike in risal s peresi, litografskimi svinčniki, voščenkami, pršilci, noži in gobami na različne vrste papirja. Čeprav je Finlay najpogosteje slikal na praskanko, kot da bi bil to navaden papir, so ilustracije, v katerih je dejansko izbrazdal površino z ostrimi predmeti, sorazmerno redke.

Finlay je črnobele ilustracije upodabljal v isti velikosti, kot so bile kasneje objavljene v revijah, z zahtevnejšimi ilustracijami pa se je zamudil tudi več dni. Za posamezno ilustracijo je prejel okoli deset dolarjev in ko si je pridobil delo tudi kot občasen ilustrator dobro plačanih naslovnic, mu je končno uspelo, da se je začel preživljati izključno z ilustriranjem fantastičnih povesti. Virgil Finlay je prejel nekoliko konkretnejše priznanje za svoj ustvarjalni talent že bori dve leti zatem, ko je v Weird Tales objavil svoj prvi prispevek. Prejel je namreč pismo, v katerem mu je A. Merritt, avtor klasičnega romana sodobne fantastične proze *The Ship of Ishtar* in eden od urednikov časnika The American Weekly, ponudil mesto v uredništvu tega tednika. Triindvajsetletni Virgil Finlay se je tako iz Rochesterja preselil v New York, za svoje likovne prispevke pa je na novem delovnem mestu prejemal 80 dolarjev tedensko, kar nikakor ni bila majhna vsota.

Kljub temu, da je Finlay izrisal za ta popularni ameriški tednik preko 800 ilustracij, pa je še vedno našel čas, da je z likovnimi prispevki sodeloval tudi v številnih ZF publikacijah. Leta 1939 je postal stalni sodelavec revije Argosy, ilustriral vseh pet nadaljevanj Merrittovega romana *Seven Footprints to Satan* in naslikal mnogo naslovnic. Založniška hiša, ki je izdajala reviji Famous Fantastic Mysteries in Fantastic Novels, je v začetku štiridesetih let ponatisnila številna dela, ki so jih napisali A.

Merritt, George Alan England, Austin Hall, Victor Rousseau in Francis Stevens, ilustriral pa Virgil Finlay, ki je v likovnem izrazu uspešno upodobil bogato metaforiko in simbolizem teh literarnih del. Bralci so se s takim navdušenjem odzvali Finlayevemu delu, da je založniška hiša izdala posebno mapo, v kateri so na kvalitetnem papirju natisnili osem Finlayevih ilustracij. Prvi mapi sta v razdobju nekaj let sledili še dve, prav vse ilustracije pa se je dalo celo uokviriti.

John W. Campbell, ki je bil kot urednik znamenite revije Astounding Science Fiction deležen številnih kritik na račun naslovnih strani, se je odzval zahtevam bralcev in objavil Finlayevo naslovnico. Campbell, ki je Finlayu naročil, naj naslika ogromno strojnico, v kateri naj bi bili ljudje kot drobne pike postavljeni v okolje velikanskih dimenzij, pa je bil nad naslovno ilustracijo zelo razočaran. Finlay je sicer naslikal prav to, kar je želel Campbell, tehnični urednik revije pa je iz ilustracije izbral nekaj kvadratnih centimetrov, jih povečal in objavil kot naslovno stran. Takšne opreme si ne bi zaslužilo niti kakšno amatersko glasilo in Finlay, ki je skrbno pazil na svoj ugled, si takega spodrsljaja ni več mogel privoščiti. To je bil tudi razlog, da je s Campbellom odklonil vsako nadaljnje sodelovanje.

Virgil Finlay je 1942. leta začel sodelovati tudi z založniško hišo Ziff-Davis, ki je izdajala reviji Amazing Stories in Fantastic Adventures. Ko je urednik Raymond A. Palmer v nadaljevanjih objavil roman Stanleya G. Weinbauma *The New Adam*, je Finlay prispeval tako kvalitetne ilustracije, da je uredništvo eno od njih natisnilo na trši papir in ponudilo bralcem revije. V zgodnjih štiridesetih letih je bil Finlay že tako slaven, da je uredništvu Amazinga lahko poslal, kar je hotel, Raymond Palmer pa je poskrbel, da je nekdo napisal zgodbo, ki je ustrezala prizoru na njegovi ilustraciji.

Leta 1943 je vojna vihra zajela najprej Virgila Finlaya in nato še znamenitega Franka R. Paula, ki je prav v tem času ustvaril nekaj svojih najboljših črnobelih ilustracij, in v mnogih ZF revijah je nenadoma zazijala praznina, ki so jo uredniki skušali zapolniti z deli Laurenceja Sterna Stevensa. Njegova dela sicer niso dosegala kvalitete Finlayevih stvaritev, kljub temu pa si je Stevens s svojimi ilustracijami pridobil toliko privržencev, da je tvrdka Popular Publications, ki je izdajala revijo Famous Fantastic Mysteries, izdala dve mapi njegovih del.

Finlay, ki se je vrnil z Okinawe šele leta 1946, je v povojnem obdobju dosegel ustvarjalni višek. Svojim ilustracijam je vdihnil osupljivo simboliko in shrljivo metaforiko in naslikal naravnost neverjetne vizije naše prihodnosti, izjemno izdelane podobe človeških likov in grozljivih pošasti. Svojo likovno tehniko je izpopolnil do take skrajnosti, da je bilo videti, kot da se v črnobelih tonih preliva in stopnjuje neskončno število barvnih nians.

Ob prelomu desetletja je prišlo v ZF periodiki do večjih sprememb. Večina revij, kjer je Finlay objavljal svoje prispevke, je bodisi prenehala izhajati ali pa je prešla na manjši žepni format in ni več objavljala

likovnega gradiva. Od novih ZF revij, kot sta bili Galaxy in The Magazine of Fantasy and Science Fiction, pa je le Galaxy objavljala nekaj ilustracij.

Virgil Finlay je ob koncu petdesetih let plodno sodeloval le z uredništvom revije Fantastic Universe Science Fiction, za katero je v letih 1967-1959 izrisal okoli dvajset naslovnih strani. Nazoren primer, da je umetniška vizija lahko pravilnejša od logične misli, izpričuje naslovna ilustracija te revije julija 1958, ko je Finlay naslikal pristanek vesoljskega plovila na mesecu in ameriško zastavo, ki je bila nagubana, kot da bi plapolala v vetru. Na račun te ilustracije je Finlay slišal marsikatero pikro pripombo, pravilnost njegove vizije pa se je potrdila, ko so ameriški astronavti pristali na mesecu in zastavi s pomočjo všitih žic dali videz, kot da plapola v vetru.

Finlay je bil predvsem ilustrator periodičnih ZF publikacij, izjemna kvaliteta ilustracije, ki jo je napravil za prvo objavo literarnega dela Roada Seaburyja Quina v reviji Weird Tales, pa mu je omogočila, da je ilustriral tudi ponatis tega dela, ko je leta 1946 izšel v bogato opremljeni izdaji pri založbi Arkham House. Knjiga je bil natisnjena v nakladi dobrih 2000 izvodov in predstavlja danes pravo redkost. Finlay pa je ilustriral še eno pomembno delo fantastičnega žanra. Šest let po smrti A. Merritta je založba Borden Publishing Company izdala spominsko izdajo njegovega romana *The Ship of Ishtar* in bilo je neizbežno, da je prav Finlay izrisal pet knjižnih ilustracij, ki sodijo med njegova najboljša dela.

Žal pa je bilo to skoraj vse, kar Virgil Finlay napravil na knjižnem področju. Verjetno je nekaj krivo to, da je živel v času, ko je gospodarska kriza zajela tudi knjižni trg, tako da so bogato ilustrirane knjige skoraj izginile s polic. Če bi pričel ustvarjati kakih dvajset let prej, bi se verjetno pridružil tako slavnim imenom kot so Harry Clarke, Willy Pogany in Frank Pape, in ne bi ostal tako odvisen od negotovega periodičnega tiska, da si je moral v petdesetih letih poiskati drugo zaposlitev, ker se z ilustriranjem ni mogel več preživljati.

Prav gotovo je nekaj ironije v tem, da so Finlayu, ki je že počasi zapuščal ZF žanr, leta 1953, na 11. svetovnem ZF kongresu v Philadelphiji, podelili nagrado Hugo za najboljšega ilustratorja ZF. Od takrat pa vse do leta 1964 so ga ljubitelji ZF vsako leto uvrščali med pet najboljših ilustratorjev leta in ga tako nominirali za nagrado Hugo, ki pa je ni več osvojil.

Eden njegovih poslednjih poskusov, da bi se prebil iz anonimnosti ZF žanra in prejel tudi širše priznanje, je bilo sodelovanje pri delu *An Album of Historical Space Travel*, ki ga je uredil Sam Moskowitz, založila pa World Publishing Company. Finlay je namreč upal, da bo to delo doživelo podobno usodo kot uspešnica Willyja Leya in astronomskega ilustratorja Chesleyja Bonestella *The Conquest of Space*, ki je nekaj let prej Bonestellu prinesla svetovno slavo. Kljub temu, da je bil album zgodovinskih vesoljskih potovanj razprodan in da je Finlay ustvaril prav izjemne ilustracije, pa mu kritiki niso posvetili prave pozornosti, ver-

jetno zaradi tega, ker je bila knjiga namenjena predvsem mladini.

Ob koncu petdesetih let se je Finlay v glavnem posvetil astrološkim revijam, za katere je risal naslovnice in notranje ilustracije. Bil je med redkimi ilustratorji, ki so od urednikov zahtevali, da jim po objavi vrnejo originale, ki jih je v šestdesetih letih, ko je zašel v hudo gmotno stisko, začel prodajati. Ob koncu 60. let je bil Filay že hudo bolan in je bil mnogokrat preslaboten, da bi izpolnjeval svoje obveznosti. Takrat so uredniki enostavno ponatiskovali njegove stare naslovnice. Po težki operaciji je le počasi okreval, nato pa je moral ponovno v bolnišnico, kjer je umrl zaradi pljučnega raka in ciroze jeter, star 56 let.

Finlayu je verjetno omogočila tako strm vzpon med najboljše ZF ilustratorje tudi nenavadna, a obenem zastarela tehnika upodabljanja na praskanki, ki je bila sicer značilna za zgodnje 19. stoletje, medtem ko so njegovi sodobniki uporabljali sodobnejšo grafično tehnologijo. Finlay je uporabljal zelo zamudno tehniko nanašanja drobnih pik in črtic, ki je bila med ostalimi ilustratorji skoraj nepoznana. Čeprav je ustvaril preko 2800 ilustracij, pa mu ni uspelo, da bi predrl meje ZF žanra in si zagotovil širše priznanje, ki bi mu zagotovilo socialno varnost. Ne glede na to, da ga še dandanes poznajo v glavnem le ljubitelji ZF, so založniki izdali že več obsežnih albumov, v katerih so zbrane njegove najboljše ilustracije. Mogoče pa tudi ni izključeno, da bo Finlaya sčasoma odkrila tudi širša javnost. Zaslužil bi si.

Pokojni Philip Dick (1928, Chicago) je bil s svojim pogosto mračnim, trpinčenim pisanjem med največjimi mojstri ZF. V tridesetih letih pisanja je objavil približno 120 kratkih zgodb, ki so zbrane v petih obsežnih avtorskih zbirkah. Nagrado Hugo je prejel za roman The Man in the High Castle (1962), v slovenščino je preveden Ubik ((1969), po romanu Do Androids Dream of Electric Sheep (1968) so posneli film Bladerunner.
Boleče doživet, s humorjem in neverjetno nežnostjo napisani roman A Scanner Darkly (1977), ki ga je Dick posvetil svojim prijateljem, ki so se igrali z mamili in plačali vse pretrdo ceno, je Brian Aldiss razglasil za najboljšo knjigo tistega leta. Pisatelj je umrl po tretji kapi marca 1982.

esej

TRGOVINA S PASJO HRANO

Philip K. Dick

(uvod k antologiji The Golden Man, 1980)

Ko gledam te svoje zgodbe, napisane v treh desetletjih, mislim na *Srečnega kužka*. Za to je dober razlog. Ne poznam ga le jaz, zanj ve večina svobodnih piscev. Gre za revščino.

Sedaj se temu smejem, čutim celo nekaj nostalgije, saj so bila v marsičem to najsrečnejša leta mojega življenja, posebno tedaj v zgodnjih petdesetih, ko sem začel s pisanjem. Bila pa sva revna. Pravzaprav sva bila midva - moja žena Kleo in jaz - revna reveža. Takrat naju ni to nič veselilo. Revščina ne krepi osebnosti. To je mit. Vzgoji pa te v dobrega knjigovodjo; zelo natančno šteješ, in spet in spet šteješ drobiž. Preden greš v trgovino natančno veš, koliko smeš porabiti, in natančno veš, kaj boš kupil, kajti če zajebeš, naslednji dan ne boš jedel, in morda še dan potem ne.

No, in tako stojim v trgovini *Srečni kuža* na aveniji San Pablo, v Berkeleyu, Kalifornija, sredi petdesetih let, in kupujem pol kile konjskega

mesa. Razlog, da sem svoboden pisatelj in da živim v revščini, je (in to sedaj prvič razkrivam), da me je groza Avtoritet, kot so šefi in policaji in učitelji; rad bi bil svoboden pisatelj, da bi lahko bil sam svoj šef. Pustil sem službo upravnika oddelka s ploščami v glasbeni trgovini; vsako noč sem vso noč pisal črtice, ZF in glavni tok . . . in prodajal tiste ZF. Nimam posebno rad okusa konjskega mesa - preveč sladko je . . . a prav všeč mi je, da mi ni treba vsako jutro točno ob devetih stati za pultom v suknji in s kravato in ponavljati, "Da, gospa, vam lahko kaj pomagam?" in tako dalje . . . všeč mi je bilo, da so me vrgli iz Kalifornijske univerze v Berkeleyu, ker se nisem hotel vpisati v tečaj za rezervne oficirje - veš kaj, Avtoriteta v uniformi je pa AVTORITETA! - in čisto iznenada, ko izročam 35 centov prodajalcu v *Srečnem kužku*, se spet znajdem iz oči v oči s svojo pošastjo. Čisto naenkrat stoji spet pred mano Avtoriteta. Temu, kar te preganja, nikoli ne uideš. Pozabil sem.

Prodajalec pravi: "Vi sami jeste to konjsko meso."

Tri metre je visok in sto petdeset kil tehta. Mršči se dol name. Spet sem pet let star, in po tleh otroškega vrtca sem polil lepilo.

"Ja," priznam. Rad bi mu povedal, *glejte*, vse noči pišem ZF zgodbe in sedaj res nimam denarja, ampak vem, da bo bolje, in ženo imam, ki jo ljubim, in muco, ki ji je ime Magnificat, in to staro hišico, ki jo kupujem v obrokih po 25 $ mesečno, ker si več ne morem privoščiti - ampak tega moža zanima le ena plat mojega revnega (a upanja polnega) življenja. Že vem, kaj mi bo povedal. Vselej sem vedel. Konjsko meso, ki ga prodajajo pri Srečnem kužku, naj bi bilo samo za živalsko hrano. Midva s Kleo pa ga vseno jeva, in sedaj sva pred sodiščem; poslednja sodba je pred vrati in angeli so me ujeli v grehu.

Samo čakam, da mi bo prodajalec povedal: "Nimate pravega odnosa."

To je bil moj problem tedaj, in to je moj problem še sedaj: nimam pravega odnosa. Preprosto rečeno, bojim se avtoritet, ampak hkrati jih tudi ne maram - ne maram ne avtoritet ne svojega strahu - in potem se upiram. Pisanje ZF je oblika uporništva. Uprl sem se rezervnim oficirjem v Berkeleyu in sem dobil čevlja - preprosto so mi povedali, naj se ne prikažem več na univerzi. Nekega dne sem odšel iz trgovine s ploščami in se nisem več vrnil v službo. Kasneje sem se upiral vietnamski vojni in so mi razmetali arhiv in prebrskali in pokradli papirje, kot je pisalo v Rolling Stone. Za vsem, kar počnem, je moj napačni odnos, pa naj se vozim z avtobusom ali borim za svojo domovino. Še do založnikov nimam pravega odnosa; vedno zamujam roke (tudi s to spremno besedo, da veste).

Ampak ZF je uporniška umetnost in potrebuje pisce in bralce in napačne poglede, potrebuje gledanje - "Zakaj pa?", "Kaj res?", "Komu na čast?" To brsti v teh čudnih temah, ki se pojavljajo v mojem pisanju - "Je svet resničen?" "Smo res mi vsi ljudje, ali so nekateri od nas samo mašine z refleksi?" V meni je veliko jeze. Vedno je bilo tako. Prejšnji teden mi je zdravnik povedal, da imam spet visok krvni pritisk in kaže, da so neke težave s srcem. Besen sem bil. Smrt me naredi jeznega. Besnim ob

človeškem in živalskem trpljenju; kadar katera od mojih mačk umre, preklinjam Boga in mislim resno; divji sem nanj. Rad bi ga ujel nekje, kjer bi ga lahko zaslišal, mu povedal, da mislim, da je zajebal svet, da človek ni grešil in padel, ampak ga je On potisnil - že to je dovolj slabo - potem pa mu je še podtaknil laž, da je v svojem bistvu grešen, za kar vem, da ni res.

Vse sorte ljudi sem poznal (malo prej sem jih imel petdeset in jezen sem zaradi tega; dolgo sem živel) in večina od njih so bili večinoma dobri ljudje. Po njih oblikujem osebe v svojih romanih in zgodbah. In ko spet in spet kdo od teh ljudi umre, sem besen, besen, tako besen, kot le morem biti. "Vzel si mojo mačko," bi rad rekel Bogu, "in potem si vzel mojo punco. Kaj počneš? Poslušaj me, poslušaj! To ni prav, to, kar počneš."

Nikakor nisem tih in miren človek. Zrasel sem v Berkeleyu in podedoval od tam družbeno zavest, ki se je v šestdesetih letih razširila čez vso to deželo in brcnila Nixona in končala vietnamsko vojno, pa še dosti drugih dobrih stvari, vse to gibanje za državljanske pravice. Vsakdo v Berkeleyu podivja za vsako figo. Včasih sem vsak teden pošizil na agenta FBI, ki sta se mi pojavljala na vratih teden za tednom (gospoda George Smith in George Scruggs iz Rdečega oddelka), in pizdil sem čez prijatelje, ki so bili člani komunistične partije; letel sem iz edinega sestanka KP ZDA, ki sem se ga kdaj udeležil, ker sem tam planil na noge in odločno (t. j. jezno) ugovarjal proti temu, kar so tam govorili.

To je bilo v zgodnjih petdesetih in sedaj smo v zelo poznih sedemdesetih in še vedno sem besen. Nocoj sem divji zaradi svoje prijateljice, dekleta, ki ji je ime Doris, 24 let je stara. Raka ima. Ljubim nekoga, ki lahko umre čez noč in jeza čez Boga in svet divja skozi mene, mi cviga krvni pritisk in priganja pulz. In tako pišem. Želel bi pisati o ljudeh, ki jih ljubim, jih naseliti v namišljenem svetu, natkanem v mojih mislih, ne v svetu, ki ga dejansko imamo, ker ta svet, ki ga dejansko imamo, ne zadovoljuje mojih standardov. Prav, torej bi moral spremeniti svoje standarde; nisem na liniji. Moral bi se upogniti resničnosti. Nikoli ji nisem upognil hrbta. Za to gre pri ZF. Če se hočete upogniti realnosti, pojdite in berite Philipa Rotha. Berite bestsellerje piscev newyorškega literarnega establishmenta v glavnem toku. Ampak vi berete ZF in jaz jo pišem za vas. Rad bi vam pokazal, v tem svojem pisanju, kaj ljubim (svoje prijatelje) in kaj divje sovražim (to, kar se jim dogaja).

Gledal sem Doris, kako je neopisljivo trpela, se mučila v svojem boju proti raku, tako grozno, da tega nisem mogel verjeti. Nekoč sem planil in tekel od svojega stanovanja do prijateljeve hiše, tekel. Moj zdravnik mi je povedal, da Doris ne bo več dolgo živela in naj se grem poslovit od nje in ji povem, da se poslavljam, ker umira. Poskušal sem in nisem mogel in potem sem se zlomil in tekel ven. S prijateljem sva potem sedela pri njem in poslušala odštekane plošče (zanima me odštekana glasba, tako klasična kot rock; pomaga mi). Tudi on piše, mlad ZF pisatelj K. W. Jester - dobro piše. Sedela sva tamkaj in potem sem glasno rekel, ne da bi vedel, da govorim: "Najhuje je, da začenjam izgubljati sposobnost, da bi se raku

smejal." Potem sem se zavedel, kaj sem rekel, in on tudi, in oba sva se nasmejala do solz.

Torej se še smejem. Naše življenje, človeško življenje, ni na koncu koncev ne trdo ne smiselno, temveč smešno. Kaj naj drugega rečeš o njem? Najmodrejši ljudje so klovni, kot Harpo Marx, ki ni hotel govoriti. Če bi imel možnost, da se mi izpolni neka želja, bi rekel Bogu, naj prisluhne temu, česar Harpo ne pove, in naj razume, zakaj Harpo ne bo spregovoril. Pazite, Harpo bi lahko govoril. Samo hotel ni. Morda ni bilo ničesar za povedati; vse je bilo že povedano. Morda pa bi, če bi spregovoril, povedal nekaj zelo groznega, nekaj, kar je bolje, da ne vemo. Ne vem. Morda mi lahko vi poveste.

Pisanje je samotno življenje. Zapreš se v svojo sobo in delaš in delaš. 27 let sem imel istega agenta, in nikoli se nisva videla, ker on živi v New Yorku, jaz pa v Kaliforniji. (Nekoč sem ga videl na TV, v oddaji Toma Snyderja, in ta moj agent je nevarna baraba. Ta res igra rugby, tako kot je za agenta treba.) Srečal sem dosti drugih ZF piscev in postal dober prijatelj mnogim. Harlana Ellisona poznam od 1954. Harlan me ne more videti. Lani sva se srečala v Metzu na drugem letnem festivalu ZF, in Harlan se je takoj zakadil vame. Stala sva pri hotelskem šanku in vseh sort ljudje, večinoma Francozi, so viseli naokrog. Harlan me je trgal na kose. Fino je bilo: užival sem. Bilo je kot na hudem tripu z LSD; brcaš nazaj in uživaš; ni alternative.

Pa imam rad tega malega pankrta. On res obstaja. Tako kot VanVogt in Ted Sturgeon in Roger Zelazny in, najbolj od vseh, Norman Spinrad in Tom Disch, moji dve zvezdi stalnici na tem svetu. Osamljenost pisanja *per se* je uravnotežena z bratovščino pisateljev. Lani so se mi izpolnile skoraj štirideset let stare sanje: srečal sem Roberta Heinleina. Njegovo pisanje, in pisanje A. E. VanVogta, mi podarilo zanimanje za ZF, in Heinleina imam za svojega duhovnega očeta, čeprav so najini politični pogledi povsem različni. Več let tega, ko sem bolehal, mi je Heinlein ponudil pomoč, vse, kar lahko stori zame, pa se nisva nikoli srečala; telefonaril mi je, da me razveseli in da vidi, kako mi gre. Želel mi je kupiti električni pisalni stroj. Naj ga Bog blagoslovi - eden redkih plemenitih ljudi na tem svetu je. Ne strinjam se z nobeno od idej, ki jih razvija v svojem pisanju, ampak to ni pomembno. Ko sem nekoč dolgoval davkariji veliko denarja in ga nisem mogel zbrati, mi ga je Heinlein posodil. Zelo lepo mislim o njem in njegovi ženi; knjigo sem jima posvetil v zahvalo za vse dobro. Robet Heinlein je čeden moški, zelo impresiven in zelo vojaškega videza; še po laseh se mu vidi, da ima vojaško preteklost. Dobro ve, da sem odfuzlan freak, pa je vseeno pomagal meni in moji ženi, ko sva zašla v težave. To je najboljše pri ljudeh, tukaj je; takšni so ljudje, ki jih ljubim.

Moja prijateljica Doris, ki ima raka, je včasih hodila z Normanom Spinradom. Z Normanom sva si bila leta in leta zelo blizu; množico blaznih stvari sva počela skupaj. Oba pogosto histerirava naokrog. Na svetu ni žive duše, ki bi imela slabše živce od njega. Zaveda se tega.

Beethoven je bil čisto enak. No, in jaz nimam sedaj sploh nobenih živcev, verjetno je moj krvni pritisk zato tako visok. Ne morem več izbruhati jeze. Na koncu koncev niti več ne vem, na koga sem tako divji. Normanu tako zelo zavidam to njegovo sposobnost, da izbrizga svojo jezo. Odličen pisatelj je in dober prijatelj. To sem dobil od pisanja ZF - ne slave ne bogastva, zato pa dobre prijatelje. Žene pridejo in gredo; dekleta pridejo in gredo; mi ZF pisci ostanemo skupaj, dokler čisto zares ne umremo . . . kar se lahko meni zgodi jutri ali pojutrišnjem (in verjetno si bom tiho oddahnil). Dotlej pa pišem ta uvod k THE GOLDEN MAN, še enkrat berem zgodbe iz tridesetih let pisateljevanja, razmišljam o starih časih, se spominjam Srečnega kužka, svojih dni v Berekeleyu, svojih političnih prepričanj in kako mi je Sistem podkuril pod ritjo zaradi njih . . . Stari strah mi še vedno leži v želodcu, pa čeprav verjamem, da je čas policijskih intrig in terorja v tej deželi minil (vsaj zaenkrat). Sedaj dobro spim. Bil pa je čas, ko sem vso noč bedel, čakal, da potrkajo na vrata. Končno so mi sporočili, naj "pridem na obisk", kot so temu rekli, in potem so me policisti ure in ure zasliševali. Poklicala me je celo OSI (letalska obveščevalna služba) in me spraševala ; šlo je za terorizem v Marin County - takrat ne za terorizem državnih organov, ampak za aktivnosti črncev, bivših zapornikov v San Quentinu. Pokazalo se je, da jih je nekaj živelo v hiši za mojo. Policisti so bili prepričani, da smo v zvezi: kar naprej so mi kazali slike črnih tipov in me spraševali, če jih poznam. To je bil hud dan za malega Phila.

Če ste torej mislili, da pisatelji živijo samostansko življenje med knjigami, se motite, vsaj v mojem primeru. Nekaj let sem bil celo na cesti: mamilaška scena. Deli te scene so bili veseli in lepi, drugi deli pa zelo grdi. O njej sem pisal v A SCANNER DARKLY, in tukaj se ne bom ponavljal. Edina dobra stvar v teh pocestnih letih je bila, da ti ljudje niso vedeli, da sem znan pisatelj ZF, če so vedeli, pa jim je bilo vseeno. Zanimalo jih je le to, kaj imam takšnega, kar bi mi lahko ukradli in prodali. Po teh dveh letih je šlo vse, kar sem imel - tudi moja hiša. Odletel sem v Kanado kot častni gost na ZF konvencijo v Vancouvru, predaval na univerzi Britanske Kolumbije, in odločil sem se, da bom ostal. Vrag pa cestna scena. Za nekaj časa sem nehal pisati; slab čas zame. Zaljubil sem se v več neskrupuloznih pocestnih deklet . . . Vozil sem star pontiac s platneno streho, navitim motorjem in širokimi gumami, pa brez zavor, in vselej smo bili v težavah, vselej smo se ruvali s problemi, prevelikimi za nas. Šele, ko sem zapustil Kanado in priletel sem dol v Orange County, sem se našel in spet začel s pisanjem. Našel sem zelo resno dekle in se poročil z njo, in imela sva majhnega fantka, ki sva mu dala ime Christopher. Sedaj ima pet let. Pustila sta me nekaj let tega. No, kot pravi Vonnengut, tako to gre. Kaj drugega lahko rečeš? Tako je to z življenjem - ali se režiš ali pa - najbrž se lahko samo uležeš in umreš.

Ugotovil sem, da med stvarmi, ki jih lahko počnem, resnično uživam v ponovnem branju svojega lastnega pisanja, posebno zgodnjih zgodb in romanov. To spodbuja miselna časovna potovanja, kot nekatere pesmi, ki

jih slišiš po radiu (ko recimo slišim, kako Don McLean poje "Vincenta", vidim deklico, ki ji je bilo ime Linda, kako v mini krilcu vozi svoj rumeni camaro; peljeva se v drago restavracijo, skrbi me, če bom imel dovolj denarja, Linda mi pripoveduje, kako je zaljubljena v starejšega pisatelja ZF in jaz si utvarjam - oh, samovšečna neumnost! - da misli mene, pa se potem pokaže, da je to Norman Spinrad, ki sem mu jo predstavil); vse to se vrača, čuden občutek, ki ga gotovo poznate. Znanci so mi povedali, da je vse, kar sem, vsaka plat mojega življenja, psihe, izkustev, upanj in strahov, da je vse to lepo razgrnjeno v mojem pisanju, da se me da natančno in popolnoma spoznati iz mojih pisarij. Res je tako. Ko torej berem svoja dela, kot sem bral zgodbe za to antologijo, grem na sprehod čez svojo glavo in življenje, le da je to moja nekdanja glava in moje nekdanje življenje. Tu je mamilaška tema. Tu je filozofska tema, posebno široki epistemološki dvomi, ki so se pojavili, ko sem nekaj kratkega časa poslušal predavanja na U. C. Berkeley. Mrtvi prijatelji hodijo po mojih zgodbah in romanih. Imena ulic! V eno od zgodb sem celo vtaknil naslov svojega agenta, kot naslov osebe v zgodbi (Harlan je nekoč vtaknil v zgodbo svojo telefonsko številko, kasneje je to obžaloval). In seveda, v vsem mojem pisanju je stalno tukaj tema glasbe, ljubezni do glasbe, ukvarjanja z glasbo. Glasba je edina nit, ki daje koherentnost mojemu življenju.

Vidite, če ne bi bil postal pisatelj, bi bil sedaj nekje v glasbeni industriji, skoraj gotovo v industriji plošč. Spominjam se, kako sem sredi šestdesetih prvič slišal Lindo Ronstadt; bila je gostja na TV, v oddaji Glena Campbella, in nihče še ni slišal zanjo. Čisto se mi je odštekalo, ko sem jo poslušal in jo gledal. Delal sem za glasbenega založnika in moja služba je bila iskati nove tržno mikavne talente. Ko sem videl in slišal Ronstadtovo, sem vedel, da poslušam enega od velikanov; lahko sem gledal dol po cevi časa v prihodnost. Kasneje, ko je posnela nekaj plošč, nobena ni posebno uspela, a vse sem zvesto kupil, sem izračunal točen *mesec*, ko se ji bo vse odprlo. Še pisal sem na Capitol Records in jim povedal: naslednja plošča, ko jo Ronstadtova posname, bo začela kariero, ki ji ne bo para v glasbeni industriji. Njena naslednja plošča je bila "Heart Like a Wheel". Capitol ni odgovoril na moje pismo, pa kaj: prav sem imel, in veselil sem se tega. Vidite, v tem bi bil, če ne bi šel v ZF. Fantazija, ki si jo vrtim v glavi, je, da odkrijem Lindo Ronstadt, in da se me ljudje spominjajo kot Capitolovega skavta, ko jo je najel. Hotel bi napis na nagrobniku:

ODKRIL JE LINDO RONSTADT
IN JO NAJEL!

Moji prijatelji se zaničljivo zabavajo nad temi fantazijami o odkritjih Ronstadtove in Grace Slick in Streisandove in tako naprej. Imam dober stereo sistem (vsaj kasetar in zvočniki so dobri) in obsežno zbirko plošč, in vsako noč od enajstih do petih zjutraj pišem s svojimi vrhunskimi Stax

elektrostatičnimi slušalkami čez glavo. Moje delo in moj greh, oboje hkrati: ne moreš si želeti boljšega. Tako sedim, pišem, in v moja ušesa se zliva Bonnie Koloc in nihče razen mene je ne more slišati. Joker pa je, da ni v hiši nikogar razen mene, da so vse žene in prijateljice že davno odšle. To je še ena od senc pisanja; tako samotno delo je to, in toliko dolge koncentrirane pozornosti zahteva, da počasi odžene tvojo ženo ali deklico ali kogarkoli že, ki živi s teboj. To je verjetno najbolj boleča cena, ki jo pisatelj plačuje. Vse, kar imam za družbo, sta dve mački. Kot moji prijatelji, ki so jemali mamila (bivši prijatelji, večina jih je že mrtvih) moji mački ne vesta, da sem znan pisatelj, in kot z mojimi mrtvimi prijatelji mi je z njima tako bolj všeč.

Iz Francije sem prinesel zanimivo izkušnjo, kako je biti slaven. Tam sem najbolj priljubljen ZF pisec, najbolj od vseh na svetu (sami se odločite, koliko je to vredno). Bil sem častni gost na festivalu v Metzu, in moj slavnostni govor ni imel, tipično, nobenega smisla, res prav nobenega. Celo Francozi ga niso mogli razumeti, kljub prevodu. Nekaj se mi sfuzla v glavi, ko pišem govore; najbrž si predstavljam, da sem reinkarnacija Zaratustre in da prinašam novice o Bogu. In tako se trudim, da imam čimmanj slavnostnih govorov. Pokličite me, ponudite mi kup denarja za govor, in ponujal vam bom vse mogoče izgovore, da me pustite pri miru; karkoli bom rekel, tudi čisto očitno laž. Fantastično (v pomenu: *nerealno*) pa je bilo hoditi po Franciji in gledati vse svoje knjige v dragih lepih izdajah namesto malih broširanih knjižic z grdimi naslovnicami. Lastniki knjigarn so prihajali in mi stiskali roko. Mestni svet Metza je priredil kosilo in sprejem za nas pisce. Harlan je bil tam, kot sem omenil. Pa Roger Zelazny in John Brunner in Harry Harrison in Robert Sheckley. Sheckleya sem takrat prvič srečal; dostojen človek je. Brunnerju se je zaoblil trebuh, kot meni. Skupaj smo si privoščili neskončna kosila; Brunner se je prepričal, da so vsi naokrog vedeli, da govori francosko. Harry Harrison je hrupno prepeval fašistično himno v italijanščini, razkazujoč, kaj si misli o prestižu (Harry je ikonoklast znanega vesolja). Uredniki in založniki so zijali iz vsakega kota, in novinarji tudi. Intervjuvali so me od osmih zjutraj do pol štirih naslednje jutro in kot vedno sem govoričil stvari, ki me bodo preganjale v sanjah. Bil je najboljši teden mojega življenja. Mislim, da sem bil tam v Metzu prvič v življenju resnično srečen - ne zato, ker sem bil tam slaven, temveč zaradi neverjetnega vznemirjenja tistih ljudi. Fancozi se divje razburijo, ko naročajo hrano v restavraciji; čisto tako je, kot tiste politične diskusije, ki smo jih nekoč imeli v Berkeleyu, le da gre samo za hrano. Vprašanje, po kateri cesti naj greš, vplete deset Francozov, ki gestikulirajo in kričе, potem pa se razbežijo na vse strani. Kot midva s Spinradom vidijo Francozi v vsakem položaju najbolj nemogoče možnosti, in gotovo sem tam priljubljen prav zato. Vzemi paleto variant, in Francozi in jaz bomo izbrali najbolj divjo. Tako sem končno prišel domov. Lahko sem histeriral med ljudmi, privajenimi na histerijo, ljudmi, ki se nikoli ne morejo odločiti ali česarkoli storiti zaradi drame v samem procesu odločanja. To sem jaz:

paraliziran od domišljije. Zame je prazna guma na avtu (a) konec sveta; in (b) dokaz o obstoju pošasti (čeprav pozabljam zakaj).

Zato ljubim SF. Rad jo berem; rad jo pišem. Pisatelj ZF ne vidi le možnosti, vidi *divje* možnosti. Ni le "Kaj če -", vedno je "Moj bog, kaj če -". V skakanju in histeriji. Marsovci vedno prihajajo. Spock je edini, ki ostane miren. Zato je postal naše kultno božanstvo; pomirja našo normalno histerijo. Skrbi za protiutež naši pripravljenosti, da si predstavljamo nemogoče.

KIRK (razburjeno): Spock, *Enterprise* bo vsak čas razneslo!
SPOCK (mirno): Negativno, kapitan; samo žarnica je šla.

Spock ima vedno prav, tudi, ko se moti. To je ton glasu, to je ta nadnaravna mirna razumnost; to ni človek kot mi, to je bog. Bog tako govori; vsak od nas se instinktivno zaveda tega. Zato imajo Leonarda Nimoya na televiziji, da govori v psevdoznanstvenih oddajah. Nimoyu uspeva, da vse, kar pove, zveni prepričljivo. Oddaja lahko pripoveduje o iskanju izgubljenega gumba ali pokopališča slonov, a Nimoy bo pomiril naše dvome in strahove. Rad bi ga imel za psihoterapevta. Ves živčen bi pridrvel k njemu, okrogel od svojih običajnih histeričnih bojazni, in on bi jih razgnal.

PHIL (histerično): Leonard, nebo se podira!
NIMOY (mirno): Negativno, Phil. Samo žarnica je šla.

In počutil bi se fino in moj krvni pritisk bi padel in lahko bi nadaljeval z delom na romanu, s katerim tri leta zamujam za svojimi roki.

Ko berete zgobe iz te knjige, se bi morali spominjati, da sem večino napisal, ko je so ZF tako prezirali, da je v očeh Amerike praktično ni bilo. To zaničevanje ZF piscev ni bilo nič smešno. Uničevalo nam je življenja. Celo v Berkeleyu - posebno v Berkeleyu - so ti ljudje rekli, "Pa pišeš tudi kaj resnega?" nič nismo zaslužili; malo založb je objavljalo ZF (Ace Books je bila edini redni knjižni založnik ZF); res so surovo ravnali z nami. Izbrati si pisanje ZF za poklic je bilo dejanje samouničenja; večina *piscev*, ne le navadnih ljudi, si ni mogla predstavljati, da bi se kdo lahko odločil za takšno življenje. Edini ne-ZF pisatelj, ki je bil kdaj prijazen z menoj, je bil Herbert Gold, ki sem ga srečal na literarnem žuru v San Franciscu. Podpisal mi je kartico s temi besedami: "Mojemu kolegu, Philipu K. Dicku." To kartico sem hranil, dokler ni črnilo zbledelo in izginilo, in še vedno sem mu hvaležen za to dobroto. (Da, dobrota, milost, to je bila takrat beseda za vljudnost do pisca ZF.) Da sem dobil izvod svojega prvega objavljenega romana, SOLAR LOTTERY, sem ga moral posebej naročiti pri knjigarni v San Franciscu, ki se je specializirala za outré knjige.. Tako moram v svoji glavi spraviti izkustvo iz 1977 z županom Metza, ki mi stiska roko ob uradni priložnosti, in stisko petdesetih, ko sva s Kleo živela z devetdesetimi dolarji na mesec, ko si

nisva mogla privoščiti plačila zamudnine v knjižnici, in ko sem hodil v knjižnico, če sem hotel prebrati kakšno revijo, ker si nisem mogel privoščiti, da bi jo kupil, ko sva res živela od pasje hrane. Mislim pa, da morate vedeti za to - posebno če ste v svojih dvajsetih in ne ravno pri denarju in vas vedno bolj stiska obup, pa če ste SF pisec ali ne, pa karkoli že hočete napraviti iz svojega življenja. Lahko vas čaka veliko strahu, in pogosto je ta strah upravičen. Tudi v Ameriki ljudje še stradajo. Moja revščina se ni končala s petdesetimi leti; še sredi sedemdesetih nisem mogel plačevati najemnine, nisem si mogel privoščiti, da bi peljal Christopherja k zdravniku, predrago mi je bilo imeti avto ali telefon. V mesecu, ko sta me Christopher in njegova mama zapustila, sem zaslužil devet dolarjev, in to je bilo samo pred tremi leti. Le dobrota mojega agenta, Scotta Mereditha, ki mi je posodil denar, ko sem bil na tleh, me je potegnila skozi. Leta 1971 sem moral čisto resnično prositi prijatelje za hrano. Glejte: ne potrebujem sočutja; samo povedal bi vam rad, da vaša kriza, vaše trpljenje, s predpostavko, da se vam to dogaja, da to ni nekaj neskončnega, in rad bi, da veste, da boste verjetno preživeli skoznjo, s svojim pogumom in pametjo in željo po življenju. Videl sem neizobražena pocestna dekleta, ki so preživela grozote, ki uhajajo opisu. Videl sem obraze ljudi, ki so jim droge požgale razum, pa so še lahko toliko mislili, da so se mogli zavesti, kaj se jim je zgodilo; gledal sem njhove nerodne poskuse, da pretrpijo, česar se ne da pretrpeti. Kot v Heinejevi pesmi, "Atlas", kjer je vrstica, "Nosim, česar se ne da nositi," in naslednji verz pravi, "In v prsih bi se mi srce rado zlomilo!" A to ni edina plat življenja, in ni edina tema pisanja, mojega ali kogarkoli drugega, razen morda pisanja nihilističnih francoskih eksistencialistov. Kabir, sufijevski poet iz šestnajstega stoletja, je napisal, *"Če niste živeli skozi nekaj, to ni resnično."* Torej, živite skozi to; se pravi, pojdite skozi vso pot do konca. Šele tedaj se bo dalo to razumeti, ne že med potjo.

Če bi moral analizirati jezo, ki leži v meni, jezo, ki se izreka v tolikih sublimacijah, bi ugibal, da verjetno moje ogorčenje dviga videvanje nesmiselnega. Nered, sila entropije - ne verjamem, da bi obstajalo kaj odrešujočega za nekaj, česar se ne da razumeti. Moje pisanje, gledano kot celota, je moj poskus, da bi vzel v roke svoje življenje in vse, kar sem videl in storil, in iz tega ustvaril delo, ki bi imelo smisel. Nisem prepričan, da mi je uspelo. Prvič, ne morem ponarejati tega, kar sem videl. Vidim nered in nesrečo, in torej moram pisati o njiju; videl pa sem tudi junaštvo in šaljivost, in tudi njiju sem prištel. A kakšna bo vsota? Kakšen naj bo končni pogled na vse skupaj, ki naj bi pokazal smisel v tej celoti?

Pomaga mi - če tukaj sploh kaj pomaga - da najdevam gorčično seme smešnega v srcu piramid groze in nesmisla. Sedaj pet let raziskujem slovesne in smrtno resne teološke zadeve za svoj nastajajoči roman, in veliko modrosti sveta je prikorakalo s potiskanih strani v mojo glavo, se tam prekvasilo in potem iztisnilo v obliki novih besed; besede not, besede ven, in glava tam sredi trudno poskuša najti smisel vsega tega. No, ene teh noči sem se lotil gesla o indijski filozofiji v Filozofski enciklopediji, učeni

referenčni zbirki iz osmih zvezkov, ki jo močno cenim. Ura je bila štiri zjutraj. Bil sem zelo utrujen - v neskončnost sem že delal na tem romanu, se trapil s te sorte raziskavami. In tam, sredi tistega resnobnega članka, je pisalo:

"Budistični idealisti so našli mnogo argumentov, da pokažejo, da percepcija o zunanjih objektih ne more prinesti znanja, ki bi bilo ločljivo od opazovalca . . . Zunanji svet po predpostavki sestoji iz številnih objektov, o katerih pa se da vedeti, da so različni le zato, ker imamo "o njih" različna izkustva. Ker pa so ta izkustva različna med seboj, ni nobene potrebe, da bi obdržali odvečno hipotezo o zunajih objektih . . ."

Z drugimi besedami, budistični idealisti so z Occamovo britvijo zarezali v temeljno epistemološko vprašanje - "Kaj je resničnost?", in prišli do sklepa, da je vera v obstoj zunanjega sveta "odvečna hipoteza", se pravi, da krši princip varčnosti, na katerem je zgrajena vsa zahodnjaška znanost. Tako je z zunajim svetom opravljeno, in mi lahko gremo po bolj pomembnih opravkih - karkoli že ti so.

To noč sem smeje šel spat. Celo uro sem se smejal. Še vedno se smejem. Potisni filozofijo in teologijo do viška (in budistični idealizem je verjetno višek obojega) in kaj ti ostane? Nič. Nič ne obstaja (dokazali so tudi, da "jaz" ne obstaja). Kot sem prej dejal, je samo en izhod: da uvidiš, da je na koncu koncev vse smešno. Kabir, ki sem ga navajal, je videl kot izhod tudi ples in radost in ljubezen, pisal je o zvoku "obročkov na gležnjih insekta med hojo". Rad bi čul ta zvok; če bi ga mogel, bi morda izginila moja jeza in strah, in moj visoki krvni pritisk tudi.

Duncan je znanstveni pisec, ena od osrednjih oseb ASTRE (the Associaton in Scotland to Research into Astronautics) skupine ljubiteljev, ki se ukvarjajo z raziskavami vesoljske tehnologije v tradiciji, recimo, slavne VfR iz konca 20. let. Njegova dela so večinoma povezana z Astrinimi projekti - Man and the Stars (1972), New Worlds for Old (1979), Man and the Planets (1983). Kritik ZF v Glasgow Heraldu od 1971. Konec 70. let je za astronomski projekt glasgowskih parkov vodil gradnjo prvega astronomsko nameščenega kroga megalitov po 3000 letih. Napisal je nekaj dobrih ZF zgodb, "The Comet, the Cairn and the Capsule" je prišla v antologijo The Science Fictional Solar System.

To tekst seveda ni ZF. A ZF ni samo fantastika za zabavo, je tudi način mišljenja, in tudi edina struja v literaturi, ki se zaveda, da živimo v Osončju, da to ni nepomembno, ... in da svet ni tako trden, kot se zdi.

esej

POLITIKA PREŽIVETJA

Duncan Lunan

Na poti po ameriških vesoljskih centrih sem 1979 slišal glasno povedane strahove, da shuttle morda ne bo nikoli letel, da se lahko ves vesoljski program sesuje ali pa da ga utegne država vrniti vojakom. Poslušal sem sprte reakcije na predlog, da bi konzorcij aerovesoljskih firm prevzel shuttlove operacije, globoki razkol mišljenja, zakaj naj shuttle in NASA sploh obstajata, vsepovsod si čutil nezadovoljstvo nad vlado in še posebej predsednikovo pisarno, ki ni bila zmožna učinkovitega vodstva. Domov sem se vrnil prepričan, da ameriški vesoljski program obupno potrebuje novo iniciativo.

Bili so slabi časi, posebno za znanstvene projekte (v Evropi in SZ, ki bojda porabi za vesolje trikrat več kot ZDA, so bile stvari drugačne). 1977 so NASI izključili znanstvene postaje ALSEP na Luni v skoraj nepojemljivem dejanju oblastniškega vandalizma. K Jupitru namenjeno

sondo Galileo so morali preoblikovati za kasnejšo izstrelitev, in njeni politični nasprotniki so videli v odlogu novo priložnost za rušenje projekta. (...) Zdelo se je, da do devetdesetih let ne bo več nikakršnih ameriških planetarnih raziskav in da bodo specializirane skupine v JPL in raziskovalnem centru Ames razpuščene. (..)

Tehnične težave s shuttlom je profesor T. R. Nonweiler napovedal že na predavanjih ASTRA v 60. letih. Za 70. leta smo pričakovali tudi politične probleme, razen če bi se pojavila post-Apollo inciativa, primerljiva s Kennedyjevo podporo Apollu. Takšne podpore ni bilo videti nikjer, in NASA je bila prisiljena v odpoved vseh lunarnih in planetarnih načrtov s posadko, pa tudi velikih neživih projektov, kakršna je bila Grand Tour (sončnega sistema), da je rešila vsaj oskubljeno verzijo shuttla. Kompromisi te verzije pa so vodili naravnost v težave, ki jih je Nonweiller predvidel pred začetkom.

V ZDA gredo državni projekti vsako leto čez rešeto kongresa in senata. Lunarni in planetarni znanstveniki so si tukaj še prav posebno otežili prehod, saj so svoje programe izredno močno identificirali s čistimi raziskavami. (Tako se je zgodilo, da je mogoče velike odprave po sončnem sistemu, projekte kot Voyager in Galileo, sedaj zagovarjati le zaradi znanstvene koristi. Politična teža čiste znanosti pa je pri širokih zahtevah po "produktivnih" raziskavah nestalna in vse prešibka. Veliki stroški in oddaljeni, nerabni videz globokega vesolja stvar še poslabšajo. Pozni poskusi, da bi prikazali povezavo med raziskavami Marsa, Venere in Jupitra ter študijem zemljinega okolja, niso posebno prepričali javnosti.)

Že leta 1969 je Krafft Ehricke zagovarjal čisto drugačno pot. Klical je po "strateškem" pristopu k medplanetarnim poletom, kjer bi bil bazični, neznanstveni namen pridobitev sončnega sistema za človeštvo. Načrtovanje bi sledilo možnostim in ne zahtevam misije, kot v programu Apollo; nežive odprave bi si ogledale številne svetove, preden bi enega od njih prečesali živi raziskovalci. Žive odprave bi bile upravičene s človeškimi prednostmi - razumom, presojo, improvizacijo - toda s cilji, ki bi presegali znanstveno radovednost, kajti oprezale bi za potencialno uporabnostjo drugih svetov. (..) Dolgoročna želja bi bila, narediti iz Zemlje vrt sončnega sistema, preskrbovan od ostalih delov. (..)

Morda ne bo dolgo trajalo, preden bo naša prenaseljena, umazana in z delom obtežena na planet vezana civilizacija potrebovala ne le zunajzemljske vire energije in surovin, temveč bo prisiljena izvoziti svoje industrije, da ohranimo znosno okolje tu spodaj. Še več: strateški pristop morda ne bo bistven le za naše udobje in blagostanje, morda je nujen za naš nadaljni obstoj.

V svojih prejšnjih knjigah sem omenjal "Politiko preživetja", program, ki naj bi v tristo letih zajamčil preživetje človeške vrste, da bi lahko tedaj počela, kar bi se ji zdelo prav. (..)

Ko sem Politiko preživetja prvič formuliral, je bil njen pomen v tem, da je pokazala, da prihodnost je, da človeški vrsti ni treba izginiti v zgodovinsko ali vsaj evolucijsko kratki dobi; da obstaja razred odločitev,

ki nas morejo v 300 letih privesti do zagotovljenega preživetja. (Mimogrede rečeno - 300 let - to mejo sem potegnil iz eseja sira Freda Hoyla - je tudi življenjska doba, ki nam utegne biti dosegljiva do konca tega stoletja). *Ideja je bila takoj napadena kot diktatorska, kot da bi bilo bolje, če človeštvo umre, ter celo nemoralna, kot da bi Zemljo in njene manj priviligirane prebivalce zavrgli, potem ko bi jih izkoristili kot izstrelišče za vesoljskega človeka. Če bi že prišlo do te izbire, bi bilo bolje, če bi preživel vsaj del človeške vrste, kot da bi vsi izginili - a resnica je, da širitev v vesolje more in mora prinesti koristi človeštvu v celoti, ter da lahko s krepko roko izboljša življenjske pogoje večini. O'Neillov scenarij je morda preveč preprost, a njegovo srce je na pravem mestu.*

Man and the Planets
Ashgrove Press, 1983

Filozofije "mej"(op.1) in "alternativ" rasti odsevajo rastoče zavedanje o nevarnosti rasti prebivalstva, nenadzorovane industrijske rasti ter nekritične rabe okolja, ki naj daje surovine in absorbira polucijo. Pojavile so se kot direkten ugovor predpostavkam "večine odločevalcev na vseh nivojih ... da se bodo minuli trendi rasti nadaljevali in da se lahko zanesemo, da rast zdravi vse" (op. 2). Pri iskanju zanesljive poti k preživetju bo treba v takšne predpostavke dvomiti, četudi bi diskusija kazala, da so pravilne. Žal pa je začetnim ugovorom sledilo široko sprejemanje filozofij, ki se ne zdijo nič kaj bolj privlačne in komajda kaj manj nevarne. Povedali so nam, da je mogoče s pravo družbeno politiko in alternativnimi tehnologijami zgraditi stabilno kulturo, ki bo nadzorovala številčnost človeških množic ter živela v harmoniji z drugimi prebivalci Zemljinega ekosistema, in ne bo ne dodajala ne odvzemala razpoložljivemu zakladu naravnih zalog. V okvirih planeta bo takšen položaj očitno res potrebno doseči.

A kmalu se je začelo govoriti - in verjeti - da bi bil tehnološki nivo takšne kulture nižji, in prostor njenih raziskav, znanstvenih in tehnoloških aktivnosti, ožji od prostora, ki si ga je odprl sedanji "razviti svet". Ta predvidevanja imajo dve veliki slabosti:

(1) Ker je človeška narava takšna, kot pač je, in ker so tudi naravni pojavi takšni, kakršni pač so, bi sleherno stabilno kulturo - celo globalno - na koncu koncev družbene sile ali naravne spremembe dovolj stresle, da bi se ravnotežje podrlo. Odprti možnosti sta tedaj kontrakcija, ki lahko privede do zloma civilizacije, ali (verjetneje) nova faza ekspanzije, ki bi spet vodila v krizo.

(2) Odkritja znanosti Zemlje (*Earth sciences* -geologija, meteorologija), vesoljske raziskave in sončna fizika avtoritativno podpirajo sklep, ki se je že dolgo zdel logično očiten, a se ga ni nikoli posebno slišalo, da

se bo namreč sleherna zgolj na Zemljinih tleh stoječa civilizacija prej ali slej srečala z zunanjimi naravnimi silami, dovolj močnimi, da bodo povsem spremenile njen obraz, če je že ne bodo izbrisale s sveta.

Namen "politike preživetja" je, pripraviti serijo praktičnih programov, katerih končni cilj, dosežen v - recimo - 300 letih, bi bil, zaščititi preživetje človeške vrste pred katero koli zamisljivo katastrofo. "Katero koli": zaščita pred "skoraj vsako" ne zadostuje; cilj je, da zagotovimo, da bo kakšen življenja sposoben del človeške vrste preživel, v dovoljšnjem številu in z vsemi sadovi zgodovine v svoji posesti, tako da že doseženo ne bo izgubljeno, niti v primeru, da Zemlja ne bi več mogla varovati življenja.

Takšen program, ki bi v sebi zajemal skoraj vse človeške dejavnosti, bi v glavnem lahko napredoval le s prepričevanjem in komajda s prisilo. Njegov temeljni princip bi postal, da noben interes, naj bo oseben, nacionalen, ekonomski, politični, vojaški ali znanstven, ne sme širiti možnosti za uničenje človeštva. Takšna "politika preživetja" bi lahko postala mednarodna morala 21. in 22. stoletja, zgrajena iz odločitev o aplikacijah različnih tehnologij - tako kot mora naša doba doseči svoj sklep o rabi atomske energije, presajenih organov in genetskega inženirstva. Kakšne bodo sporne tehnologije naslednjih dveh stoletij, ne vemo, torej ne moremo začrtati točne poti k zajamčenemu preživetju; ker pa se da pokazati, da bo ta pot zagotovo vsebovala vesoljsko tehnologijo, in ker v splošnem poznamo dosegljive nam zaloge, prežeče nevarnosti in tehnike, ki jih bomo lahko uporabili, lahko oblikujemo generaliziran krog strategij, ki Politiko postavljajo v časovne in prostorske okvire.

Poznamo osem kategorij dogodkov, od katerih bi en sam lahko izbrisal človeško vrsto, naravnost ali preko katastrofalne verige posledic. Ti dogodki imajo pri tem še žalostno moč, da se sinergistično seštevajo, tako da bi že manjši dogodek v eni od kategorij lahko prelil dotlej še obvladovan proces v drugi. Tako bi celo omejena atomska vojna v prenaseljenem svetu propadlega okolja ali tesne odvisnosti od zahtevne medicinske tehnologije lahko prinesla posledice, daleč hujše, kot bi jih lahko pričakovali od gole matematike moči eksplozij in radioaktivnosti.

Osem kategorij: (1) orožje za masovno uničevanje, (2) prenaseljenost, (3) uničenje nenadomestljivih naravnih zalog, (4) polucija okolja, (5) dolgoročne genetske spremembe, (6) velik meteorski udarec, (7) sprememba v soncu ali bližnja supernova, (8) stik z drugo inteligenco (lahko tudi dobronamerno). Prvih pet smo sami priklicali nase, ostale tri predstavljajo zunanje sile, ki bi se lahko drastično vmešale v človeške zadeve. Pogovori o človeškem preživetju jih ponavadi spregledajo, ali pa jih odpravijo kot "irelevantne" ali "statistično zanemarljive" v primerjavi z bolj "domačimi" nevarnostmi iz prvih petih točk. Toda, če jih lahko imamo za oddaljene in nepomembne, jih lahko vidimo tudi drugače. Drugače od polucije in prenaseljenosti, ki se nabirata čez desetletja (tudi to ima svoje nevarnosti) lahko te tri udarijo kadarkoli, lahko nas iztrebijo

danes ali naslednji petek. Na današnji stopnji naše tehnologije ne moremo proti njim storiti ničesar. Če bomo pazili le na bližnje grožnje, smo lahko prepričani, da bo ena od daljnih poskrbela za nas. Dva od teh menda neverjetnih dogodkov je izkusil že vsak svet v sončem sistemu, in eden od njih se še redno dogaja; tudi Zemlja ga bo spet doživela, če tega kdo ne prepreči.

Še več: verjetnost za enega teh treh dogodkov je jutri prav takšna kot čez milijon let; na ta način so nam torej bližji od vseh ostalih.

Čez nekaj časa - morda kmalu, morda ne - bo zemljo zadel asteroid ali pa bodo sončni sistem zajeli udarni valovi bližnje supernove - z dovolj uničevalne moči, da odstranijo višje oblike življenja, vključno z nami, če si dotlej ne bomo ustvarili orodij, da to preprečimo.

Vsak dolgoročni načrt za prihodnost človeške vrste mora torej poskrbeti za točke (6), (7) in (8) in njim ustrezno izbrati rešitve za (1) do (5). Preprosto rečeno, človeška vrsta si ne sme privoščiti izbire "alternativ rasti", ki bi izključevale ali zanemarile "strateški pristop k Sončnemu sistemu", kot ga je imenoval dr. Krafft Ehricke - torej raziskavo in izkoriščanje naravnih bogastev sistema za praktično korist človeštva. Takšen sklep je tako daleč od večine javno predstavljenih "alternativnih" strategij, da očitno zahteva pozoren zagovor. Najprej se bom torej lotil točk (6), (7) in (8), po naraščajočem zaporedju verjetnosti.

"Stik z drugo inteligenco" (8) je tveganje, ki ga morda sploh ni. Ne vemo, ali smo v galaksiji sami ali ne, in znanstveno mnenje je deljeno. "Konvencionalno" prepričanje je, da je mogoča le komunikacija po radiu, in nekatere avtoritete - kot sir Bernard Lovell in prof. Zdenek Kopal, verjamejo, da bi se bilo še tej izkušnji bolje odreči. O verjetnosti tega dogodka sem sam pisal že drugje (op.4) in čeprav je tehnološko ozadje tiste diskusije sedaj spremenjeno, splošni sklepi še veljajo. Ni nemogoče, da bi direktni stik z visoko razvito zvezdno kulturo lahko tako stresel našo lastno, pa čeprav po naključju, da ne bi bili več sposobni za samostojno preživetje. Še to ni nemogoče, da bi kakšna destruktivna skupina namenoma poskušala iztrebiti človeštvo. Pa vendar - naj bi bila njihova tehnologija še tako razvita, če bi se naša kultura dotlej razlila čez venec kometov, ki obdaja sončni sistem, naseljena v sebi zadostnih habitatih, bi bil lov nanje do iztrebljenja najbrž nemogoč. (*O kulturnem pomenu takšnih "mestnih" kolonij, "polisov" v kometnem vencu, je pred dvajsetimi leti pisal Freeman Dyson. Ko bomo enkrat tako daleč, bodo zvezde že blizu.*) To je torej stopnja razvoja, na kateri je preživetje zajamčeno, pred to in vsemi ostalimi, bolj domačimi nevarnostmi.

"Spremembe sonca ali bližnja supernova" (7) zbere nevarnosti, ki smo se jih začeli zavedati ob napredovanju fizike zvezd. Ni še jasno, koliko nam v resnici grozijo variacije v našem lastnem soncu, a vse več je dokazov - drevesni kolobarji, klimatske študije, vizualna opazovanja od odkritja teleskopa sem - ki pričajo, da so se "mini ledene dobe" zadnjega

tisočletja pokrivale z obdobji majhne aktivnosti sončnih peg, t.j. z daljšimi presledki v rednem enajstletnem ciklu peg.

Tako imamo danes trdne dokaze za nekoč smešeni "Maunderjev minimum" sončne aktivnost med 1645 in 1715, in vemo tudi za druge minimume v prejšnjih stoletjih, očitno povezane s klimatskimi spremembami na Zemlji. Splošno sprejeto je, da je postalo Sonce v zadnjih štirih milijardah let za kakšnih 30% svetlejše, o krajših variacijah pa se diskusija nadaljuje. Opazovanja zunanjih planetov nakazujeje fluktuacije v UV in rentgenskem sevanju. Po drugi strani pa je Mariner 10 ovrgel misel, da pride občasno do izbruhov s stokratno svetilnostjo. Če bi se to dogajalo, bi se Merkurjeva površina stalila, tako pa še vedno kaže kraterje iz začetkov svoje zgodovine.

Drugi razlog za skrbi so ponavljajoči se neuspehi raziskovalcev, ki skušajo ujeti teoretično predvideni tok nevtrinov iz sredice sonca. Zdi se, da utegnejo biti tamkajšnji pogoji drugačni od standardnega modela, čeprav še ne vemo, kako resna je ta razlika. Ena od hipotez sodi, da bi lahko fuzijske reakcije v sredici sonca gorele v presledkih ter povzročale "kolcanja" silovite sončne reakcije, katerih posledica bi lahko bile "megasmrti" iz Zemljine zgodovine, ko so hkrati izginile mnoge vrste. Nasprotna ideja je, da so se zunanje plasti sonca morda obogatile s prehodom skozi medzvezdni oblak prahu, in da je naš model sredice zatorej napačen. Če je tako, bi bil absorbcijski učinek prahu med nami in Soncem lahko odgovoren za sedanji cikel ledene dobe, a to ni tako huda grožnja. Takšni dogodki so v zgodovini Sistema pogosti, in vemo, da človeštvo lahko preživi ledeno dobo. Toda že 3% sprememba sončnega sevanja bi presegla vzdržljivost življenja na Zemlji.

Ledeno dobo lahko sporoži že 1% spremembe.

Eksplozije supernov doživlja galaksija - kot kaže - v povprečju vsakih petdeset let. V zadnjih tisoč letih so bile vsaj tri dovolj svetle, da jih je lahko videlo golo oko. Na vrhu svoje moči lahko eksplodirajoča zvezda oddaja toliko moči kot vsa ostala galaksija skupaj. Planete sosednji zvezd najprej doleti intenzivno žarčenje, potem pa še radioaktivni izpad iz udarnih valov, ki nosijo večino mase raztreščene zvezde. Večkrat se je slišalo, da bi bil takšen dogodek lahko kriv za najslavnejšo "megasmrt", izumrtje dinozavrov, in eden od scenarijev je ta pomor pripisal redki in zelo nasilni supernovi "tipa III", oddaljeni dobrih 3000 svetlobnih let. Čeprav se zaenkrat zdi, da je bilo izumrtje dinozavrov posledica udarca (točka 6), je prav mogoče, da so supernove zagrešile druge pomore. Zankrat sodimo, da bi nam pod točko 7 lahko škodil le eden od redkejših, bolj nasilnih dogodkov, saj v bližnji okolici ni nobene verjetne supernove. Pa vendar, ne moremo reči, koliko svarila bomo imeli. Na daljšem koledarju milijonov let (in to je koledar človeškega dosedanjega bivanja na Zemlji) le statistična verjetnost določa, kdaj se bo ena običajnejših, manj spektakularnih supernov znašla dovolj blizu nas, da nam resno škodi.

Večja sprememba v Soncu ali bližnja supernova bi nas prisilili, da zapustimo odprte površine Zemlje in drugih naseljenih svetov, "dokler vihar ne mine". Tehnologija, ki bi omogočila velikemu številu ljudi življenje pod zemljo ali na morskem dnu za leta ali desetletja, bi bila zares zelo visoka, in na Zemlji bi bili spopadi okoli dosegljivih zaklonišč lahko dovolj divji, da ne bi nihče ostal živ. Sebi zadostna naselja v vesolju, na Luni, Marsu ali asteroidih pa bi tako ali tako morala biti zaščitena pred obstoječim primarnim kozmičnim žarčenjem in s tem tudi pred radiacijskim tokom supernove. Potrebna bi bila le dekontaminacija prihajajočega materiala in osebja med udarnim valom in po njem.

Nevarnost, ki nam preti od Sonca, je težko določljiva, dotik supernove pa je le vprašanje časa. Ena od prihodnjih družb jo bo doživela, in upanja nizkotehnološke kulture, da jo preživi na odprti površini Zemlje, ne navdušujejo. Pa vendar, poznamo še slabšo verjetnost, ki nam lahko potrka na vrata veliko prej.

Udarec velikega meteorja (točka 6) je nevarnost, ki je postala očitna šele v zadnjih 25 letih. V zgodnjih 1960-ih se je še dalo govoriti, da so kraterji na luni vulkanskega izvora, saj je Zemlja kazala malo znakov takšnih bombardiranj. Argument je ovenel, ko je prvi uspešni oblet (flyby) Marsa pokazal površino med našo in Lunino - s kraterji, katerih poteze je omehčalo vreme. Iz kasnejših Marsovih misij, pristankov na Luni in obletov Merkurja, pa potovanj Voyagerjev k Jupitru in Saturnu sedaj vemo, da je sončni sistem v končnih fazah nastajanja doživel gosto bombardiranje in da so kasnejše dobe prinesle še mnoge posamične treske. Do sredine 70-ih so na Zemljini površini določili dobrih dvesto nekdanjih kraterjev. potem so se pojavili dokazi za res velik udarec, verjetno del serije, ki je padel v času izginotja dinnozavrov in mnogih drugih vrst. Rastoči dokazi o valovih udarcev kažejo, da bi bili za mnoge od "megasmrti" lahko odgovorni kometi, ne pa asteroidi. Katastrofa te vrste bi vsaj dovolila desetletja svarila, ko bi se nebo polnilo s spektakularnimi kometi; a samotnega kometa ali asteroida, ki bi se danes ali jutri približal Zemlji, ne bi opazili vse do zadnjih minut pred treskom - morda še tedaj ne.

Destruktivni učinki velikega udarca so proporcionalni energiji, ki jo mora absorbirati okolje. Na kopnem bi zadetek, enakovreden tistemu, ki je dvignil Vredervortov prstan v Afriki, steriliziral kontinent, na katerega bi padel, drugi deli sveta pa razen velikih potresov in vulkanskih izbruhov ne bi veliko trpeli. Razbeljeni krater, ki bi v začetku prodrl skozi Zemljino skorjo do magme, bi izseval velik del energije v vesolje. Pri zadetku v morje, ki je veliko večji cilj, pa bi bile posledice veliko hujše. Kilometer visoki valovi bi obkrožili planet in pometli večino obljudenih krajev. Preden bi morje ohladilo stene kraterja in dvigajočo se magmo, bi se silne količine vode spremenile v supervročo paro. Viharji bi opustošili

vsaj pol sveta, potresi in vulkanski izbruhi pa bi na drugi polobli zmanjšali verjetnost preživetja nad višino valov. Ta padec bi lahko dvignil v atmosfero dovolj materiala, da bi za leta zatemnil Sonce in povzročil kratko ledeno dobo.

"Vredervortski dogodki" se morda primerijo le enkrat na dvesto milijonov let. Ocenili pa so, da padajo udarci, dovolj močni, da obrnejo Zemljino magnetno polje, v povprečju na 170.000 let. Našli so se tudi podatki o megasmrtih na kopnem in v morju - v času teh udarcev. Manjši treski so še pogostejši. Sovjetsko zvezo je *v tem stoletju* zadelo dvakrat, z rezultati, ki bi bili v obljudenih krajih katastrofalni, in 1972 je ogromen meteor letel skozi atmosfero nad ZDA, da je grmelo za njim, in po čudežu ni treščil v tla. Gornje ocene njegove mase govore o kakšnih 4000 tonah, kar bi mu dalo dovolj energije, da bi opustošil celo državo (zvezno državo, ne celih ZDA, op. pr.). A celo manjši udarec, s sproščeno energijo, primerljivo atomski bombi, je v letih političnih napetosti lahko strupeno nevaren človeški vrsti, saj bi mogel privesti do vojne med velikima silama.

Nevarnosti se ne da odvrniti na preprosti način, ki so ga javnosti pokazali filmi, z izstrelitvijo raket, ki bi asteroid prestregle in uničile.

Udarce, ki povzročajo megasmrti in obračajo magnetno polje planeta, lahko povzročijo že majhna telesa s po 300 metri premera, ki jih je s sedanjimi metodami praktično nemogoče odkriti, posebno, če prihajajo naravnost proti Zemlji z več desetimi kilometri na sekundo. Celo če bi takšno telo radar ujel na - denimo - Lunini oddaljenosti, ne bi bilo časa, da bi kdo preprogramiral in izstrelil raketo proti njemu. In tudi, če bi jo: direkten zadetek bi resneje čutili le najmanjši asteroidi. Objavljeni predlogi govore o eksplozijah poleg asteroida, da bi telo izpuhteli material potisnil iz smeri, a vodenje bližnji naletov je še zahtevnejše in in v pičlo odmerjenem času pred udarcem še bolj neverjetno.

Celo razstrelitev asteroida bolj malo pomaga: če bi se milijarda ton telesa raztreščila na milijon kosov, bi bile posledice res malo manj hude, a milijon tisočtonskih udarcev bi še vedno raztolklo velik del površine planeta.

Edini način, da zaščitimo Zemljo pred velikim udarci, je kontinuiran radarski nadzor nad vsem notranjim sončnim sistemom, da se nevarnosti odkrije in z njimi opravi že daleč od Zemlje. Opravi - razbitje velikega asteroida še vedno ni zadovoljiv odgovor, kajti tedaj bo strahovito naraslo število majhnih nevarnih teles, ki jim bo treba slediti, in že preusmerjanje enega samega bo orjaško podjetje.

Bizarno se sliši, a najučinkovitejši postopek bi bil, poslati k asteroidu industrijsko delovno skupino, ga v celoti predelati, razposlati izdelke na kontroliranih trajektorijah proti različnim planetom, in šele potem pustiti ostanke (če bi jih sploh kaj bilo), da se razpršijo kot neškodljiv prah.

Z drugimi besedami, da zajamčimo preživeje človeštva pred grožnjo

meteorskih udarcev, moramo dvigniti svojo tehnološko stopnjo vsaj do izkoriščanja asteroidnega pasu in t. i. mimozemeljskih ("Earth-grazing") asteroidov. Ker bi nam ta razvoj tudi omogočil, da preživimo spremembo v Soncu ali udarni val supernove, je ta stopnja industrijskega razvoja nujna zahteva Politike preživetja. Poudariti je teba - in noben poudarek ne bo premočan - da bi bila alternativna družba, ki bi se omejila na Zemljo, pred naravnimi silami, ki smo jih sedaj opisovali, povsem brez moči, in bi zaradi njih prej ali slej poginila. *Trajne civilizacije ne moreš graditi na sreči s statistiko.* Verjetnost velikega meteorja je morda zanemarljivo majhna za katero koli dano leto, a v letu, ko bo treščil, bo ta podatek prav borna tolažba.

Verjel bi, da je s tem dokazano, da bo moral sleherni življenja sposoben model prihodnje družbe vsebovati žilav vesoljski program.

A garancija, da bo neka sebi zadostna skupina ljudi preživela vse, kar si lahko predstavljamo, je zgolj minimalna zahtave Politike preživetja: še vrednejši cilj bi bil, uporabiti ta isti vesoljski razvoj v pomoč proti zemeljskim grožnjam preživetju, proti točkam 1-5.

1. *Orožja za masovno uničevanje* : za nevarnost, ki jo ustvarja človeška agresivnost, seveda ni čisto tehničega zdravila - nobena obramba ni 100% učinkovita. Političnih, družbenih in ideoloških rešitev na tej stopnji ne moremo posebno natančno prerokovati; ker pa naj bi bil cilj programa dosežen po tristo letih, moramo razumeti, da se bodo vprašanja, ki delijo moderni svet, spremenila, verjetno do nespoznavnosti, že dolgo pred tem. Lahko upamo, da bo z inteligentnim planiranjem že v sto letih pozabljena ne le doktrina atomskega odvračanja, temveč celo vojna sama.

V tem času lahko pričakujemo - spodbudno za politiko preživetja - naselja na luni, v prostem vesolju, verjetno na bližnjih asteroidih, Marsovih lunah in Marsu samem. Takšna naselja naj bi se skušala sama preživljati. Njihova simbolična vrednost bo veliko večja od postaj na Antarktiki, s katerimi jih sedaj primerjajo. Že star argument je, da bodo takšne kolonije preprečile popolno uničenje človeštva zaradi vojne na Zemlji. A filozofsko še pomembnejše je, da da bodo takšne kolonije morale delati skupaj, da jim bo sodelovanje moralo biti pomembnejše od tekmovanja, kajti po obstoječih sporazumih ZN so zaloge in področja nebesnih teles lastnina človeštva. Gotovo bo prihajalo do sporov, a vojskovanje med takšnimi naselji bi bilo nemogoče ali pa samomorilsko. Na Zemlji smo poznali družbe, ki jim je bilo vojskovanje neznano, a doslej jih je bilo vselej mogoče zasmehovati, da so primitivne ali iracionalne. Ko bodo visoko razviti poganjki naše lastne družbe živeli in delali na nebu v sožitju in brez stalne grožnje vojne, bodo morda le zgled za manj nasilja na Zemlji.

2. *Prenaseljenost*: tudi tukaj ni dokončnega tehnološkega zdravila,

blažila pa bi situacijo le poslabšala, ker bi povečevala, (kot so to uspevala doslej) množice, ki jih je bilo treba prepričevati, da si ne smejo privoščiti velikih družin. Družbena vprašanja, iz katerih problem poganja, so pogosto preveč kompleksna, da bi jih rešila že sama dostopnost sredstev za kontrolo rojstev. A celo tukaj lahko vesoljska tehnologija nekaj malega prispeva, z izobraževanjem o metodah kmetovanja, higieni, medicini in kontroli rojstev preko satelitske televizije.

Običaj je, da se idejo o medplanetarni emigraciji kot vsaj delni rešitvi zemeljskih problemov zavrne po hitrem postopku. Pa vendar je profesor Gerard O'Neill orisal rešitev, ki je vsaj v teoriji izvedljiva: izgradnjo vesoljskih habitatov "Otok tri", velikih cilindrov, zgrajenih iz lunarnih materialov, vrtečih se, da je na njihovih notranjih površinah dosežen ekvivalent zemeljske težnosti, s podobo, ki bi bila dovolj podobna zemeljski površini. Vsak Otok 3 bi lahko preživljal več milijonov ljudi in v teoriji bi jih lahko gradili dovolj hitro, da bi obdržali korak s sedanjim naraščanjem človeštva. O'Neill ne pravi, da je to najboljši odgovor, vidi pa manj živčno situacijo, kjer bi v sto letih sistem Zemlja-Luna imel 8 milijard prebivalcev, in bi jih polovica živela v vesoljskih naselbinah. Zemlja bi bila manj naseljena, kot je sedaj, s stabilno populacijo, večina energije in surovin zanjo pa bi prihajala od zunaj.

Težava je v vprašanju "in kako od tu do tja": O'Neillov načrt je veliko večji od seštevka sedanjih aktivnosti vseh držav z vesoljskimi programi. A gotovo se da temu prepadu najti tudi kak most. Eden od kandidatov je moj koncept projekta Starseed ("Zvezdne seme"), ki bi se gradil preko prevoza radioaktivnih odpadkov v vesolje. Iz tankov za gorivo vozil, s katerimi bi pošiljali odpadke v orbito, bi tam gradili gibljive tovarne, starseede, ki bi potem z lunarnimi materiali in sončno energijo gradili sončne elektrarne v orbiti. Računi kažejo, da bi teh v desetih letih lahko zgradili dovolj za energetske potrebe sveta v 21. stoletju. Prodaja elektrike bi plačala prevoz radioaktivnih odpadkov, ki bi po desetih letih začel upadati in bi se čez naslednjih 10-20 let iztekel, ker bi atomske elektrarne vzeli iz rabe.

Stranski produkt teh desetih let, potrebnih, da bi zgradili dovolj starseedov, da bi ti zgradili dovolj elektrarn, da bi na svetu spodaj gorele luči, bi bilo dovolj materiala, da bi lahko nastalo 50 manjših "Otok ena" habitatov. Zbrali bi tudi dovolj tekočin, da bi bilo šest od teh lahko že vseljivih (op.15). V knjigi *"Man and the Planets: The Resources of the Solar System"* sem zagovarjal, da je Otok 1 optimalna možnost, ker so ti habitati lahko gibljivi ter se lahko razkrope čez Sistem in zagospodarijo z njim - in da bodo končno, ko dosežejo kometni venec, dovolj razkropljeni, da bi si še najbolj neverjetna varianta točke 8 polomila zobe ob njih.

Življenje v vesoljskih naselbinah bi bilo bolj polno, bolj smiselno, potreba po strpnosti in sodelovanju bolj očitna kot v vsakdanjem življenju na Zemlji. Sagan je predlagal, da bi takšna naselja lahko preizkušala nove družbene modele, ki bi pomagali razvozlati napetosti na Zemlji

(op.12). Na drugi strani družbene mavrice je Dyson trdil, da bi polisi v zunanjem sončnem sistemu lahko bili prst, kjer bi cveteli neodvisni, inovativni duhovi, ki bi tja pobegnili pred pritiski konformizma v visokotehnološki civilizaciji (op. 17). Popularnost O'Neillovih idej kaže, da obstaja resnična potreba po takšnih zatočiščih, in psiholog A. F. Nimmo je preprosto povedal, da je za svet s popolno kontrolo prebivalstva razlika med "imeti" vesoljske habitate in jih "ne imeti" razlika med življenjem v škatli s pokrovom ali brez njega.

3 & 4. *Izčrpavanje zalog in polucija:* ti točki lahko jemljemo skupaj, ker ju lahko rešujejo iste vesoljske tehnologije. Pomagata lahko nadzorovanje zalog iz orbite (Earth Resources monitoring) in industrija (skupaj z energetiko) v vesolju. Na obeh področjih je bilo storjenega že precej, a doslej opravljeno delo je težilo k majhnim, včasih celo eksotičnim rabam, ne pa h globalnim rešitvam problemov.

Pri upravljanju s planetarnimi zalogami je opazovanje iz orbite lahko v prav neverjetno pomoč. Koristi lahko v gozdarstvu, kmetijstvu, pri rudarjenju in vsakršni rabi Zemlje, pa tudi v širokem spektru pomorskih aktivnosti. Iz orbite lahko opazovalci natančno nadzorujejo padavine, poplave, bolezni posevkov, degradiranje in izboljševanje plodne zemlje; od tam se da ocenjevati zaloge rib, dosegljivosti hraniv, poročati o zaledelnelosti in vremenu na morju nasploh; z visokega razgleda lahko opazovalec ocenjuje onesnaženost zemlje, morja in zraka. Treba pa je poudariti, da so meje širili človeški poleti. Instrumenti lahko okrepijo domiselno delo očesa in misli, ne morejo pa ga zamenjati. Ta trend se je začel že na prvih človeških misijah, in nadaljuje se s poročili astronavtov in znanstvenikov o pojavih, ki jih instrumenti niso zaznali. Tako je 1985 na konferenci o vesoljskem razvoju v Washingtonu Charles Walker opisal opazovanja petindvajsetih megličnih plasti v Zemljini atmosferi, kjer so instrumenti videli le štiri. Takšna poročila vodijo k razvoju občutljivejših instrumentov, a sedanja stopnja človeškega in instrumentalnega opazovanja je daleč pod mejo, potrebno za globalno gospodarstvo z zalogami.

Doslej se je le malo razmišljalo o rabi podatkov orbitalnih opazovanj v takšnem merilu. Pa vendar obstaja potencial za pregledno svetovno oceno zalog ter podrobno analizo škode (in zdravilnih procesov) v okolju. Slika "vesoljske ladje Zemlje" bi se lahko čisto dobesedno utelesila, ko bi bila vsa dogajanja na planetu opazovana prav tako skrbno kot dogajanja v vesoljski ladji s človeško posadko. A še tako podrobni podatki bi komajda koristili, če bi zgolj spremljali in merili trden trend prepadu nasproti, ali tedaj, če bi dvignili še zadnjo dirko za bogastvi, ki bi samo pospešila katastrofo.

Navodila Politike preživetja se bodo morala ujeti z ideologijami skupin, ki naj bi jih uresničevale. Pri vseh napetostih in sporih modernega sveta bodo prvi cilji Politike nujno preprosti, a tudi ti lahko

prinesejo daljnosežne posledice. Eden prvih takšnih programov, ki bi povezal opazovanja z orbite z napori na tleh, bi bil lahko mednarodni program, ki bi stekel v poznih 1980-ih z ambicijo, da v naslednjih dvajsetih letih odstrani lakoto s sveta.

Preprostost in razsežnost te želje za več redov velikosti presega Kennedyjev slavni cilj (postaviti človeka na Luno pred koncem desetletja), pa vendar si človek težko predstavlja ideološke razloge, s katerimi bi kakšna skupina na Zemlji lahko nasprotovala takšnemu programu. Narobe, prej bi pričakovali politični plaz, kjer bi se skupine, ki dandanes ne razmišljajo preveč o človeškem trpljenju, trudile, da si poiščejo način, kako prispevati k programu, da bi se potem lahko hvalile z delom zaslug. Tako bi identificiranje in imenovanje večjih virov polucije atmosfere in oceanov impliciralo, da omenjeni viri prispevajo k možnostim za neuspeh programa. Že nekajkrat smo videli, da je rezultat takšne medijske pozornosti pogosto prostovoljna prekinitev onesnaževanja, pospremljena z glasnimi izjavami o družbeni odgovornosti. Običajen ugovor pri omembi takšnega programa je, da ne računa s človeško naravo; a dobro premišljen program, katerega korakom se ne bi mogel nihče upreti, ne da bi bilo javnosti očitno, da zagovarja stradanje in revščino drugih ljudi, bi lahko obrnil v svoj prid še najbolj sebične skrbi za lastno korist. In treba je reči, da je z občutkom za lastne koristi lažje delati kot z apatijo.

Nadzorovanje vremena in posevkov se je v celinskih merilih že začelo, z upanji, da bi se tako dalo oceniti in prehiteti sušni problem v Afriki (op.18). Takšno opazovanje se veže s predlogi za svetovne banke hrane, opreme in medicinskih zalog, ki bi lahko posredovale, še preden se lakote razvijejo v plaz. Še dolga pot pa nas čaka do stopnje, ko se bo dalo krize ozdraviti že v kaleh, ko bo mogoče zaobrniti širjenje puščav, in pogosta pritožba je, da za to potrebovana sredstva ne bodo zmanjšala vojaških poračunov, da bodo torej omejila druge produktivne dejavnosti. Zdi pa se, da bi takšen projekt lahko deloval le z izkoriščanjem vojaških strojev, ki so jih zgradile oblasti po svetu. Nihče drug nima ladij, letal, talnega transporta, komunikacij in osebja za študije na tleh, potrebne za praktično akcijo, ki naj bi sledila. Ta trend se že kaže z rabo vojaških ladij in letal za zaščito narave - recimo pri varovanju ribiških področij - ter za pomoč žrtvam naravnih nesreč in lakote. V tej smeri bo treba narediti še veliko več.

Program za odstranitev lakote se ukvarja le z organskimi zalogami planeta, s sposobnostjo kopnega in morij za pridelavo hrane. Mreža zbiranja podatkov bi ocenila tudi mineralne in energetske zaloge, a polno izkoriščanje tega potenciala bi bilo pogubno - zaradi takojšnjih posledic za okolje in pomanjkanja, ki bi sledilo. Politika preživetja bi naj ta razvoj preprečila in olajšala industrijsko breme, ki sedaj teži naravne zaloge Zemlje in njeno okolje. Cilj, ki naj bi se uveljavil v drugem velikem

programu - ta bi se začel v poznih 1990-ih, bi moral zahtevati, da v naslednjih sto letih z Zemljine površine odstranimo vsakršno večje zbiranje surovin, pridobivanje energije in industrijsko delo.

Naj se zdi ta korak še tako fantastičen, temelji tega prenosa že stojijo in za številne vmesne korake so bile že predlagane tehnične rešitve. V ZDA in ZSSR tečejo programi raziskav za proizvodnjo v vesolju, in Evropa ter Japonska vstopata v igro.

Še nedavno se je zdelo, da bodo prve ameriške samodejne orbitalne tovarne delovale že 1987, v 1990-ih bi jim naj sledila stalna postaja v orbiti, urnik sovjetskega programa pa ni znan. Najprej bodo prišli dragi, pa lahki izdelki, kot so cepiva in elektronski deli, a ko bo industrija v orbiti enkrat obstajala, bo začela obračati oči k luninim surovinam, saj je dostava z Lune lahko cenejša kot z Zemlje. Cene bodo padle in počasi bo večina industrijskih procesov lahko z dobičkom tekla v orbiti (op.19). Naj še enkrat rečem, da je to, kar sedaj potrebujemo, program, ki bo premostil prelom med eksotičnimi, omejenimi aplikacijami in širokopoteznim delovanjem, ki ga potrebujemo. Predlog o Starseed - Zvezdnem semenu je še enkrat eden od mogočih odgovorov. Semena bi lahko poceni odprla in preizkusila poti za prenos zemeljskih industrij v vesolje in s svojo lunarno postajo preizkusila dostavne sisteme. Sevanje energije z elektrarniških satelitov - el-satov (powersats) k orbitalnim tovarnam je še lažje kot prenos elektrike na Zemljo.

Ta točka nas odpelje naravnost k političnim vprašanjem razvitega sveta proti nerazvitemu, ali (čeprav je ta terminologija malo nasilna do geografije) do konflikta interesov Sever-Jug (op. 20) . Raziskovalci okolja verjamejo, da ostali svet ne more doseči sedanje porabe energije na prebivalca v Združenih državah brez resnih posledic za okolje (op. 21). Celo popolna prekinitev sežiganja fosilnih goriv in lesa -- el-sati bi jo dovolili, celo v nerazvitem svetu, povezani s primerno tehnologijo na tleh -- bi sicer zmanjšala skrbi vzbujajoče nabiranje ogljikovega dioksida in njegovega "efekta tople grede", ostale pa bi resne težave zaradi odpadne toplote. Svetu v razvoju ne moremo reči, naj se neha razvijati in ostane reven, da bodo razviti lahko nadaljevali svoje z energijo razsipno življenje. In nekateri opazovalci so zato nahitro pograbili sklep, da je zlom industrijske civilizacije neizbežen. Skrbnejši pogled pa še enkrat pokaže, da izbira ni preprosta izbira med polucijo in revščino, in da je razvoj v vesolju lahko pot iz zanke. 60-70% v ZDA porabljene energije je industrijske in le-to bi bilo tako ali tako treba sistematično preseliti v vesolje.

A zakaj naj bi se nerazviti svet odločil za vesoljski razvoj, in kako bi lahko le-tega v sedanjih razmerah uvedli? Delni odgovor leži v zavitem vprašanju lastnine lunarnih in planetarnih zalog, ki jih je sporna Lunarna pogodba Združenih narodov opisala kot "skupno dediščino človeštva". Ker npr. program Zvezdnih semen načrtuje el-sate za vse narode sveta, bi tako svet v razvoju prejel svoj pošteni delež -vprašanje

pa je, kako naj pača zanj? Eden od odgovorov je zanimivi, doslej neobjavljeni predlog mojega prijatelja Johna Braithwaita, da naj bi Svetovna banka dodeljevala deželam v razvoju kredit na podlagi naravnih zalog, ki jih bodo pustili neizrabljene. Isti sistem bi lahko uporabljali, da zagotovimo delež Tretjega sveta v vesoljskih industrijah ter preskrbi z minerali z Lune in asteroidov.

Tehnologija vesoljske industrije - pridobivanje kisika na Luni, elektromagnetski metalci na sončni pogon, elektrarne za geosinhrono orbito, tovarne za predelavo lunarnega in asteroidnega materiala - raziskave vsega tega tečejo, toda ne v državnih programih, temveč v Inštitutu za vesoljske študije v Princetonu. Sredstva za lunin polarni orbiter, ki bi zaokrožil oglede in meritve, zastavljene s programom Apollo, so bila spet in spet zavrnjena v ZDA in Evropi, a sedaj sta Sovjetska zveza in Japonska oznanili, da se bosta lotili naloge. V zaključnem govoru princetonske konference o vesoljski proizvodnji se je 1985 profesor O'Neill zavzemal za prav tak program; za sondo v sončni orbiti, ki bi poiskala mimozemeljske (Earth-grazing) asteroide; za majhno, učinkovito vozilo za prevoz osebja na vesoljske postaje in z njih spet dol. Tudi študije o takšnem vozilu so že nekaj časa v teku, spet ne pod državnim plaščem, temveč v Škotski zvezi za astronavtske raziskave *(Association in Scotland to Research into Astronautics - ASTRA)*: to je waverider, vozilo, ki jezdi na udarnem valu, zamisel profesorja Terenca Nonweilerja z univerze v Glasgowu, ki začenja vzbujati resno zanimanje v Evropi in ZDA. S stališča Politike preživetja bi bili lahko veliki waveriderji, leteči verjetno brez pilotov, v odločilno pomoč vesoljski industrializaciji, saj bi z njimi minerali ali končni izdelki s transferne orbite Zemlja-Luna ali orbitalnih tovarn lahko pristajali na kateri koli zemljepisni širini in na običajnih letališčih (op. 23).

Industrializacija Meseca bo vodila dalje, k Marsovima lunama in prizemeljskim asteroidom, v iskanju tam prisotnih hlapljivih snovi, nujnih za življenje. Luna jih ima le malo, v v tleh vezanih nanosih sončnega vetra. Za bogatejše zaloge vode, vodika in helija pa bo vesoljsko civilizacijo habitatov potegnilo k velikim planetom, in tako bomo počasi dorasli do polnega "strateškega" razvoja sončnega sistema in pustili za seboj vse sedaj predvidljive grožnje človeškemu preživetju. Nam je za diskusijo ostala še ena.

Dolgoročne genetske spremembe (točka 5) so sporno vprašanje in tukaj ni prostora za obravnavo finih razlik med željenimi lastnostmi. Obstaja strah, da bodo podedovane napake, kakršna je hemofilija, s časom postale tako množične, da bi večkrat povečale učinek kakršne koli že katastrofe, tako da bi morda preživelo premalo zdravih osebkov, da bi se vrsta nadaljevala. Tišja primera umetnega vpliva na selekcijo sta zobno zdravstvo, ki je skoraj odpravilo pritisk naravnega izbora proti mehkim zobem in očala, ki so tudi storila svoje. Kolonizacija vesolja bi

pomagala proti temu trendu, delno z razpršitvijo, ki je katastrofe ne bi mogle doseči, še bolj pa zato, ker bi se takšne slabosti v vesolju bolj čutile in bi se pojavili novi pogledi na družbeno odgovornost, ki bi počasi rodili sadove tudi na Zemlji.

Očitno je, da bo treba storiti vse, da Zemlja ne postane slum "nezaželjenih genov", a težko je reči, kakšne bodo možnosti izboljšav z genetskim inženirstvom in kakšna bodo moralna vprašanja okoli te tehnologije. Očitno pa je vsaj to, da širitev po sončnem sistemu razvodeni genetske spremembe kot grožnjo preživetju vrste.

Sklep: Namen Politike preživetja je, da uvede "strateški pristop k sončnemu sistemu" in zagotovi dovolj širok temelj vesoljskih naselij, preskrbe z materiali in energijo, da bo človeško preživetje varno pred vsemi zamisljivimi tveganji. Ne želi pa, da bi se rast prebivalstva in industrije nadaljevala v nedogled. Profesor Dyson je nekoč predvidel prihodnost, kjer bi iz golih maltuzijanskih razlogov človek raztrgal planete in zgradil lupino okoli sonca, da zagotovi kar največji življenjski prostor in dosegljivo energijo, hkrati pa bi izseljenske ladje razširile našo inteligenco "kot tehnološki rak" (op. 24) čez galaksijo. V Astrinih diskusijah, ki so privedle do knjige *Man and the Planets* se je trdno uveljavilo mnenje, da bodo ohranjevalski pogledi prevladali že dolgo pred približevanjem takšnih ekstremov. Vsekakor upamo, da bo do časa, ko bo preživetje zagotovljeno, človeška vrsta našla nove perspektive in bolj razvite želje od teh, ki se jih Dyson boji.

Prva sprememba naših pogedov, ki so jo tiho prinesle vesoljske raziskave, je bila zavest o naši ranljivosti, darilo podob krhke Zemlje, videne z luninega površja. Odgovor temu zavedanju je program Politike preživetja, ki ranljivosti ne odstrani, reši pa nas možnosti njene dokončnosti.

Drugo veliko spremembo perspektiv lahko prinese miroljubni stik z drugo inteligenco, kar bi rešilo strahove točke 8. Ta stik bi dokazal vsaj to, da visoke tehnološke kulture niso obsojene na propad, in to, da je vesoljski razvoj res pot k preživetju. Arthur C. Clarke je pripomnil, da bi bilo širjenje v vesolje lahko tako pomemben korak v evoluciji življenja, kot je bil nekoč prehod z morja na suha tla; ko bomo svoje opravke lahko postavili v medzvezdno perspektivo, bomo morda pričeli zaznavati nadaljne izbire med potmi razvoja, ki ležijo pred nami.

Reference:

1. Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jorgen Randers, William W. Behrens III, "The Limits to Growth", New American Library, 1972

2. Mitchell Prize Contest Guidelines, Alterantives to Growth '77

3. K. A. Ehricke, "A Strategic Approach to Interplanerary Flight", v

"Fourth International Symposium on Bioastronautics and the Exploration of Space", ed. Rodman, Strughold in Mitchell, Aerospace Medical Division (AFSC), Brooks Air Force Base, Texas, 1968

4. Duncan Lunan, "Man and the Stars", Souvenir Press, London 1974; objavljeno v ZDA kot "Interstellar Contact", Hary Regnery Co., 1975

5. Duncan Lunan, "Man and the Planets", Ashgrove Press, Bath, 1983

6. "Monitor", New Scientist, vol. 70, št. 996, str. 129 (15. 4. 76)

7. W. Fowler, Nature, vol. 238, str. 24

8. "Solar Neutrino Problem May Be a Remnant of the Ice Age", New Scientist, vol. 71, št. 1015, str.436 (1976)

9. V. A. Hughes, D. Routledge, "An Expanding Ring of Interstellar Gas with Centre Close to the Sun", Astronomical Journal, vol. 77, str. 210 (1973)

10. "Another Giant Meteor Crater Identified", Sky & Telescope, vol. 50, št. 3, str. 156 (1975)

11. "Earthquakes and the Earth Magnetism", Journal of the British Interplanetary Society (JBIS), vol. 27, št. 2, str. 150 (1974)

12. Carl Sagan, The Cosmic Connection", Doubleday, 1973

13. L. G. Jacchia, "A Meteorite that Missed the Earth", Sky & Telescope vol. 48, št. 1, str. 4-9 (julij 1974)

14. Shannon Brownlee, "Cycles of Extinction", Discover, vol. 5, št. 5, str. 22-32 (sept. 83)

15. G. K. O'Neill, The High Frontier, Jonathon Cape, 1977

16. Duncan Lunan, "Project Starseed: an Integrated Programme for Nuclear Waste Disposal and Space Solar Energy", JBIS, vol. 36, št. 9, str. 426-432 (1983)

17. F. J. Dyson, "Human Consequences of the Exploration of Space", Bulletin of Atomic Scientists, junij 1969, in v "Men in Space", ed. Eugene Rabinowitch in Richard S. Lewis, Medical and Technical Publishing Co. Ltd., 1970

18. John Tierney, "Drought in Africa: the Bigger Picture", Science 85, vol 6, št. 3, str. 14 (april 1985)

19. J. von Puttkamer, "The Next 25 Years; Industrialisation of Space: Rationale for Planning", L-5 News, št. 15, str. 1-7, (nov. 1976)

20. Anthony Sampson, ed., "North - South: a Programme for Survival", Pan Books, 1980

21. Dave Dooling, "Outlook for Space", Spaceflight, vol. 18, str. 422-425 (1976)

22. J. Peter Vajk, "Doomsday Has Been Cancelled", Peace Press, 1978

23. Duncan Lunan, "Application for Nonweiler Wawerider Spacecraft", JBIS, vol. 35, str. 45-47 (1982)

24. Freeman Dyson, pismo, Scientific American, april 1964

(TOWARDS THE POLITICS OF SURVIVAL, Katedra (1986), The Journal of the International Science Policy Foundation (1987))

Duncan Lunan : Politics of Survival

SYNOPSIS

Phrases such as "Limits to growth" or "Alternatives to growth" imply objections in regard to overpopulation, destruction of irreplaceable natural resources and pollution of the environment. But any strategy we adopt to counter these dangers must also take account of the other threats to human survival: the man-made ones of weapons of mass destruction and of long-term genetic breakdown, and the external ones pqsed by giant meteor impact, a change in the Sun or a nearby supernova, or by contact with other intelligence. Big impacts, and probably supernova shock-waves, have brought about major changes on Earth in the past and will undoubtebly happen again in the future. To have a reasonable guarantee of surviving such catastrophes any future society will require extensive development of resources outside the Earth. Technological and industrial development in space, and self-suppporting extraterrestorial settlements, must be regarded as essential to any policy for future development.

We therefore require a "Politics of Survival", a series of practical programmes with the object of guaranteeing the survival of mankind against all foreseeable dangers : an objective which could be met within 300 years. Since continuing space development is essential it should be used to the full in solving terrestrial problems, and two practical programs are suggested: the first, to begin in the late 1980's, an international effort to free the world from hunger within the next 20 years; the second, to begin in the late 1990's, to remove all major raw materials gathering and industry from the Earth surface by the end of the following century. Ways are also suggested for space colonization to help, psychologically and sociologically, to meet the dangers of warfare, overpopulation and genetic breakdown.

Avtor (London, 1919) je izrazito komercialen pisec, ki je ogromno napisal pod svojim imenom in skoraj šestdesetimi psevdonimi. Posebno znana je serija Dumarest, katere junak v tridesetih romanih išče planet Zemljo. Tubb piše o surovem vesolju, v katerem se ljudje bore za prevlado nad drugimi ljudmi; nasilje mu je pomembno in zavestno ga zagovarja. Ni pa njegova edina tema. Njegove zgodbe pokrivajo polni spekter tradicionalne ZF, od uganke prvega stika, kakršna je Random Sample, do žalostne pripovedi o prebujajočem se računalniku J Is for Jeanne; zna se igrati s podobami časa in prostora. Napisal je okoli 150 romanov, izbor iz množice kratkih zgodb najdemo v Ten from Tomorrow (1966) in A Scatter of Stardust (1972).

EVANE

E. C. Tubb

Zaradi psihološkega učinka so računalniku vgradili ženski glas. To so sklenili tisti, ki so živeli v slonokoščenih stolpih in so v svoji racionalnosti postali že sadisti. Tam so bile še druge stvari: določene fotografije, nekaj knjig in snov, spravljena v šatulji, s katero je človek lažje prebrodil duševne stiske. Samo enkrat jo je uporabil, potem pa jo je skupaj s knjigami zažgal. Glasu pa ni mogel uničiti.

Ni si znal pojasniti, če je bil ta tihi, mehki glas le sprogramiran na računalniku ali pa je bil glas resnične ženske. Bil je zrel glas, brez mladostne igrivosti in za to je bil njegovim oblikovalcem hvaležen. Ker pa ga ni mogel niti preslišati niti utišati, se je navadil z njim živeti. Z leti ga je sprejel kot vse stvari v svojem majhnem svetu. Ob ugibanju, kakšna ženska bi lahko tako govorila, se je celo zabaval.

Z leti, ko je starost utišala njegovo hrepenenje, se je ta umišljena podoba spreminjala. Sprva je bila mladenka z vranje črnimi lasmi, bujnimi prsmi ter boki in stegni, kakršne si je želel kot mladenič. Nato je odrasla in se v podobi zrele ženske odzvala klicem njegovih lastnih želja. Sedaj je bila visoka svetlolaska, ki so se ji kodri vsipali na ramena. Globoke sinje oči so se ji s potezami na obrazu zlivale v popolnost. Nosila je preprosto temno obleko, ki je razkrivala zala ramena in obline bujnih

prsi. To niso bila več tiste jedre prsi, kot si jih je nekoč predstavljal. Postale so mehkejša in nekoliko večje, kar se je lepo skladalo z zrelostjo njenega obraza in rahlo zaobljenimi boki. Tudi ime si je izmislil zanjo.

"Charles, na vrsti je redni sistematski pregled."

Trznil je, se predramil iz sanjarjenja in se mežikaje vzravnal na velikanskem stolu. Stikalne plošče in cele vrste nadzornih naprav pred njim se ni prav nič spremenila. Pološčena pločevina se je svetlikala in kazalci na velikih številčnicah so se počasi premikali. Zavedel se je, da je sanjaril. Ni spal, le premišljeval je, kar je bila zanj nekakšna samoobramba; svet, v katerem se je spomin pomešal z domišljijo, kjer je izmišljeni svet zamenjal resničnega.

"Charles, na vrsti je redni sistematski pregled."

S tem, da ga je klicala po imenu, kar je bila le še ena psihološka zvijača več, ga je pripravila do tega, da jo je tudi on poiimenoval. Vedel je, da so mu hoteli omiliti samoto, vendar bi ga to kaj lahko pripeljalo v blaznost. Vprašanje pa je, če je sploh bilo noro, da jo je klical po imenu. Je bilo res noro, da si je predstavljal, da govori resnična ženska in da nekako ni popolnoma sam v tem utesnjenem svetu, temveč da tu živi še neka druga oseba, katero bo morda nekoč srečal?

"Charles, na vrsti je redni sistematski pregled."

Bilo je skoraj neverjetno, a zazdelo se mu je, da je glas nekoliko ostrejši, mogoče celo zaskrbljen. Kakor da ga je hotela okarati zaradi njegove neposlušnosti. Lepo bi bilo, če bi kdo skrbel zanj; iz izkušenj pa je vedel, da to ni res. Poklicala bi ga le trikrat, nato pa zdramila z električnim šokom, bolečim opominom, da mora opraviti svoje delo.

Naglo ji je odgovoril: "Slišal sem te, Evane."

"Nisi mi takoj odgovoril. Si nemara spal?"

"Ne, le premišljeval sem."

"Charles, se morda ne počutiš dobro?"

Ozrl se je na svoje zgubane, lisaste roke z debelimi žilami. Nekoč so bile mlade, močne in si jih je rad ogledoval. Kdaj so se spremenile? Le kako, da tega ni že prej opazil, se je spraševal.

"Charles!"

"Dobro se počutim," ji je kratko odgovoril.

"Zdi se mi, da bi morala preveriti tvoje presnavljanje. Po pregledu, seveda."

"Prekleto, Evane. Ni treba, da me nadleguješ. Povedal sem ti že, da mi je dobro."

"Po pregledu, Charles."

"Le kako naj se prepiram s strojem?" je razmišljal. Brez pomena bi bilo, če bi jo zavrnil, saj so programerji to predvideli in vgradili mehanizem, s katerim ga je lahko prisilila, da jo je ubogal. Nikamor se ji ni mogel skriti, za vsako neposlušnost je bil kaznovan. Z nelagodnim občutkom motenj v delovanju telesnih organov je nejevoljno vstal. "So me noge vedno tako bolele kot sedaj?" se je spraševal. Z leti se je privadil, da se mu je večkrat zameglilo pred očmi in tako se mu je zdelo običajno, da s

svojega mesta na stolu ni mogel več razločiti drobnih oznak na številčnici. Zaradi nenadne bolečine mu je leva noga nekoliko zastajala: skoraj mu je spodrsnilo in zadnji hip se je oprijel naslonjala. "Je to nekaj novega ali pa se mi je kaj takega že dogajalo? Le zakaj se tega ne morem spomniti?" se je spraševal.

Take misli so mu rojile po glavi, ko je naredil tistih nekaj korakov od stola do oddelka v ozadju. Z iztegnjenimi rokami bi se lahko dotaknil stropa in če bi roke razširil, bi se dotaknil sten. Živel je v majhnem prostoru, napolnjenem z napravami, ki so mu dovajale zrak, hrano in vodo v natanko odmerjenih količinah. Bival je v popolnoma zaprtem okolju, kjer je bil varen pred zunanjim svetom. Doživetja so bila redka in še ta le osebna. Le kako bi mogel pozabiti podrobnosti svojega monotonega življenja?

"Obotavljaš se, Charles. Pregled moraš opraviti v celoti."

Dosegel je pregrado v ozadju in se dotaknil preprostih nadzornih tipk, ki so se odzvale njegovemu dotiku. Računalnik mu je omogočil ročno upravljanje, opažna plošča se je dvignila in skozi povečevalno steklo je strmel na razkrito medlo osvetljeno prostrano površino. Da ne bi prišlo do elektronske okvare, si je z golim očesom in s pomočjo leč in ogledal, ki so mu izostrile pogled, skrbno ogledal skrivnostne lije, v vrsto razvrščene rezervoarje, neštete stekleničke in brezštevilne prašne drobce, ki so bili spravljeni v krhkih ampulah, pa neznane predmete, ki so bili natlačeni v plastične opne. Nekoč pa ga je pogled na vse to presunil. Zavedal se je pomena velikega načrta in navdajal ga je ponos, da je tudi sam pomemben in bistven člen za dosego cilja. Sedaj je gibe samo še ponavljal.

"Charles?"

Predolgo je strmel skozi steklo, izgubil se je še v enem izdajalskem sanjarjenju. Nemara je poskusil ponovno ujeti mladostno navdušenje, se predvidevajoče ozreti naprej in razmišljati o neverjetni prihodnosti. Mogoče pa je, zdolgočasen in prizadet zaradi nadvlade računalnika, preprosto malo zaspal.

"Charles, ali deluje vse optimalno?"

"Da, Evane, kot vedno."

"Potem se vrni na svoj sedež, Charles. Pregledati moram tvoje presnavljanje."

Občutil je, kako so se pod njegovimi rokami premaknile nadzorne tipke in kako se je plošča spustila in zaprla pregrado. Počasi se je vrnil k sedežu, sedel in porinil svojo desno dlan in laket v dobro znane odprtine. Iskala so se pogreznila v meso in po koži ga je zaščemelo. Naslonil se je, zaprl oči in si priklical v domišljijo svetlolasko prijetnega obraza in modrih oči, kako se je mogoče nekoliko zaskrbljena in z našobljenimi polnimi ustnicami sklonila nadenj, da bi pregledala rezultate analize, njena obleka pa je malo, prav malo zdrsnila in ji razkrila prsi in ramena.

"Torej sestra, bom živel?"

"Sestra?"

"Da, Evane. Zdaj si bolniška sestra. Oseba, ki skrbi za bolnike. Sem bolan?"

"Charles, ne deluješ z optimalno zmogljivostjo."

"Pomeni, da sem bolan. Ozdravi me, Evane!"

Nekaj se ga je dotaknilo in preplavilo ga je ugodje. "To mi bo pregnalo temne misli in vedno večjo zaskrbljenost. Zanesljivo kakšna injekcija z mamilom," je ugotavljal. Pomagalo mu je, ker se je Evane podredila njegovim napotkom. Menil je, da mora moški vedno obvladovati žensko.

S še vedno zaprtimi očmi si jo je predstavljal, kako se je nagnila nazaj in se nasmehnila z izrazom, ki je izražal ljubezen in materinsko skrb obenem. Dejal je: "Kako dolgo še, Evane?"

"Ne izražaš se dovolj natančno, Charles."

"Ti si pa trmasta. Hudičevo dobro veš, kaj sem mislil s tem. Kako dolgo že potujeva v tej škatli?"

"Dolgo časa, Charles."

"Predolgo," je razmišljal. Potovala sta tako dolgo, da je čas izgubil vsak smisel. Skoraj s svetlobno hitrostjo sta drvela proti oddaljenim zvezdam, njegov metabolizem, merilec dolžine njegovega življenja, pa je bil upočasnjen zaradi kontrakcijskega učinka. Doma je morda preteklo že deset tisoč let, v ladji pa je minevala ena sama življenjska doba.

To ga je vznemirjalo in s pomočjo mamila in pomirjujočo navzočnostjo ženske je skušal pregnati to misel. Nehote je začel sanjariti in ponovno je slišal otroški govor izbrancev, globoke glasove inštruktorjev. Bil je nekaj posebnega. Izurili so ga za pomembno nalogo. Svoje življenje je posvetil Veliki Ekspanziji.

Premaknil se je in znova začutil pomirjevalno injekcijo.

"Evane, pogovarjaj se z menoj."

"O čem, Charles?"

"Izberi temo. Katerokoli temo. Zaprta si v stroju, visoka čudovita plavolaska. Kako se počutiš? Želiš, da te osvobodim? Se naj prebijem v tvojo ječo in te popeljem na sprehod?"

"Ne govoriš razumno, Charles."

"Zakaj ne, Evane? Kako dolgo si že z menoj? Petdeset let ali morda več? V vsakem primeru je preteklo že veliko časa. Veliko sva se pogovarjala in nedvomno si se v tem času vsaj nekoliko spremenila. Poslušaj, ali veš, zakaj sem uničil knjige in ostale stvari? Imel sem občutek, da si me opazovala. Opazovala in prezirala. Zanikaš?"

"Seveda sem te opazovala, Charles."

"Opazovala in ukazovala. Naredi to! Naredi ono! Opravi hitro! In tako naprej. Včasih si bila prava cipa in bi te verjetno moral sovražiti. Pa te ne. Sploh te ne sovražim."

"Kaj je sovraštvo, Charles?"

"Čustvo, Evane."

Predstavljal si jo je, kako je nagrbančila čelo in odkimala z glavo.

"Ničesar ne reci," je naglo dejal. "Ne želim slišati, da ne moreš

čustvovati. Bitje, ki ima tak glas kot ti, ne more biti brez čustev."

"Nerazumno se obnašaš, Charles. Morda bi moral spati."

"Ne!"

S spretnostjo, ki si jo je pridobil med številnimi pogovori z žensko, ki je bila zaprta v računalniku, je izvlekel roko iz odprtine, še preden mu je lahko vbrizgala injekcijo z mamilom. Čeprav se je z njo že mnogokrat tako pogovarjal, se mu je zdelo, da je tokrat nekoliko drugače. Nekoč se je vdajal pozabljenju, ki mu ga je nudila, se pogrezal v temo, v svet sanj, kjer je Evane oživela in prišla k njemu z razprtimi rokami in voljnim telesom. Takrat, ko ga je preplavilo zadovoljstvo nad popolnostjo in lepoto vsega, kar ga je obdajalo, je tudi našel smisel svojega življenja.

"Ne želim spati," je dejal. "Rad bi se pogovarjal. Zvedeti hočem, kaj se dogaja in ti mi boš to povedala."

"Ne razumem, Charles."

"Nezadostni podatki?" Porogljivo se ji je nasmehnil. "Mar me hočeš še vedno prepričati, da si le stroj? Ali še nisi doumela, da mi je jasno, da je vse skupaj ena sama burka. Zadnji čas je, da se je igra končala."

"Še vedno ne razumem."

"Ugani, Evane!"

"Videti je, da je s teboj res nekaj narobe. Najbrž bo to posledica motenj v delovanju telesnih organov. Če ponovno položiš roko v odprtino, bom preverila tvoje presnavljanje."

"Nič takega ne boš storila. Odprla boš vrata in me spustila ven."

"Saj vendar veš, da je to nemogoče, Charles."

"Potem pa se vrniova domov."

"Tudi to je nemogoče. Malodušen si, pa ne razmišljaš več logično, Charles. Saj vendar nisi sam."

Utrujeno je odprl oči in se zazrl v številčnice, na nanizane nadzorne naprave, na pološčeno pločevino in skrbno očiščeno nadzorno ploščo. "Ne, nisem sam," je pomislil. Na milijone plovil, prav takih, kot je bilo njegovo in natovorjenih z istim tovorom umetno vzgojenih trosov, semen in drugih prvin življenja, je v obdobju nekaj let poletelo v vesolje. Zavarovani s številnimi plastičnimi in naravnimi membranami, v kepah ledu in hranilnem želeju, dehidrirani, zmrznjeni ali mirujoči v elektronskem polju, so ležali zametki življenja omrtvičeni v skladišču njegovega plovila. Tovor, ki naj bi omogočil ohranitev človeškega rodu, so sestavljale tudi plesni, skoraj nevidne molekularne verige, rodovitna prst in prašni drobci.

"Mar tudi jaz?" se je zgrozil. "Ne! Ne!" Njegovo telo se je zvilo v hudi duševni stiski.

"Charles, pomiriti se moraš. Ničesar se ti ni treba bati. Plovilo je nepoškodovano in tudi s teboj je vse v redu. Vse je tako, kot je bilo."

Glas je bil mehak, tolažeč in materinski, kot da bi ga miril vdan sopotnik. Ni bil sam. Bila je z njim in bo z njim tudi ostala.

Lagala je tako, kot so lagali vsi drugi. Vse njegovo prazno, nesmiselno zapravljeno življenje je bila ena sama laž.

"Resnico, povej mi resnico!" je dejal s hripavim glasom.

"Kaj naj ti povem, Charles?"

"Vse. Govori, prekleta!"

"S projektom si se seznnil na samem začetku. Velika ekspanzija so sanje človeškega rodu, kateremu pripadaš. Poiskati morava primerno sonce, najti planet v okviru točno določenih pogojev in po programiranih navodilih razložiti tovor. Če nama bo uspelo, bova usmerila življenje tako, da bo sčasoma postalo podobno življenju na matičnem planetu. To pomeni, da se bo tvoj rod v prihodnosti lahko naselil na drugih planetih. Predvidevamo namreč lahko, da bodo ljudje našli ne preveč tuje in za naselitev primerne planete po vsej galaksiji že v bližnji prihodnosi."

"In vse drugo?"

"Ničesar drugega ni, Charles."

"Vraga ni. Kaj pa jaz?"

"Ti si varnostni faktor. Ni izključeno, da bo prišlo do napake v delovanju plovila, vzdrževalnega mehanizma ali sistema za ohranitev življenja. V tem primeru boš lahko opravil potrebna popravila."

"S čim neki? Z golimi rokami?"

"Ne, Charles, ampak z orodji, katera ti bom preskrbela, če bo treba."

"Saj jih vendar ne znam uporabljati!"

"Vsa potrebna znanja so vstavljena v tvojo podzavest in se jih boš v primeru resnične potrebe takoj zavedel."

Zvenelo je logično in spraševal se je, če bi moralo to nanj napraviti kak vtis, saj je računalnik vendar lahko razmišljal samo logično. Pomislil je, da so morali stroj sprogramirati in vstaviti vanj razne odgovore tako, da je lahko odgovoril na določena vprašanja. Zavedel se je, da mu je lahko lagal, pravzaprav govoril, kot je bil programiran, kar pa zopet ni pomenilo, da so bili ti odgovori resnični.

"In če je vse to laž, kaj je resnica? Zakaj potujem v plovilu?" se je spraševal.

Vznemirjen se je dvignil s stola, stopil v ozadje k pregradi in se zopet vrnil nazaj. Zagledal v stene, strop in nanizane naprave na nadzorni plošči, a vsi sklopi v plovilu so kot običajno delovali brezhibno. Nenadoma se je domislil, da je vse skupaj le prevara, s katero so želeli pritegniti njegovo pozornost in ga zaslepiti v prepričanju, da je pomemben za delovanje plovila. Začudil se je, da ni že prej ugotovil, da je popolnoma nepomemben za vodenje vesoljskega plovila, saj je z njim v celoti upravljal računalnik. Bil je le drag, a nepomemben del tovora.

"Nek razlog, da sem v plovilu, vendar mora obstajati," si je mislil.

S pridušenim glasom je vprašal: "Evane, zakaj sem tu?"

"Povedala sem ti, Charles."

"Lagala si, zdaj pa mi povej resnico."

Ni mu odgovorila. Zazrl se je v svoje postarane, lisaste roke z debelimi žilami in vprašal: "Kaj se bo zgodilo, ko bom umrl?"

"Ko boš preminil, bova dosegla največjo možno razdaljo od matičnega planeta. Nato bom obrnila plovilo in pričela iskati primeren planet, na

katerem bom lahko odložila tovor."

Sprva v odgovoru ni našel nobenega smisla, potem pa se je zavedel strahovite resnice in popolnoma odrevenel v nenadnem spoznanju popolnega izničenja lastne osebnosti in ponosa.

"Ura," je otopelo izustil. "Hočeš reči, da nisem nič drugega kot navadna prekleta ura?"

"Metabolični merilec časa," je razmišljal. "Plovilo leti skoraj s svetlobno hitrostjo, zaradi kontrakcijskega efekta pa trajanja poleta ni mogoče ugotoviti na drug način. Izbrani planet ne sme biti predaleč, pravo razdaljo pa je mogoče ugotoviti le z dobo človeškega življenja. Pomembno je bilo le to, da sem, ne da bi se zavedal resnice, svoje življenje preživel v plovilu."

"In ostalo?"

"Žal mi je, Charles," je tokrat s prizvokom resničnega obžalovanja odvrnil računalnik. "Zares mi je žal."

Trenutek zatem ga je elektronska naprava, ki je bila vgrajena v njegovih možganih, popolnoma ohromila. Oblak plina ga je zamrznil, stene so se razmaknile in razkrile aparature, ki naj bi razkosale njegovo telo, ohranile osnovne molekularne verige in jih dodale tovoru, ki bo ostal na planetu.

Ni občutil bolečine. Nikakršne bolečine ni občutil, kar pa je bila tudi edina milost, katere je bil deležen.

(EVANE, New Writings in SF 22, 1973)

V času razpada velikega družbenega eksperimenta našega stoletja morda deluje ta Saganov esejček o potrebi civilizacije po eksperimentalnih družbeh še bolj naivno ali celo grešno. Eksperiment, ki je propadel, je bil res velika znanstvena goljufija, a zrasel je iz resnične in boleče potrebe ljudi po drugačnem svetu. Carl Sagan si je naredil ime z delom v planetarni znanosti in kot znanstveni pisec ter esejist. Bil je "S" v skupini TTAPS, ki je sredi 80-ih pripravila model "nuklearne zime", ki ni ostal brez političnih posledic.

esej

EKSPERIMENTI V UTOPIJAH

Carl Sagan

Ko ocenjujemo verjetnost obstoja drugih naprednih tehničnih civilizacij v Galaksiji, je eden pomembnejših faktorjev podatek, o katerem še najmanj vemo - dolžina življenja takšne civilizacije. Če se vse civilizacije same uničijo kmalu potem, ko dosežejo tehnološko fazo, jih bo v vsakem danem času obstajalo le malo in verjetnost za stik z njimi ne bo velika. Če pa se vsaj nekatere od njih nauče živeti z orožji masovnega uničevanja in se izognejo katastrofam, tako naravnim kot tistim, ki so jih same spočele, je lahko v Galaksiji mnogo civilizacij s katerimi bi se lahko pogovarjali.

Imamo še en, bolj nujen vzrok, da nas takšne stvari zanimajo. Iz čisto osebnih razlogov upamo, da bo naša civilizacija dolgo živela. Človeštvo verjetno v nobenem obdobju svoje zgodovine ni preživelo toliko sprememb kot sedaj.Pred dvesto leti je informacija lahko potovala kvečjemu s hitrostjo konja, danes potuje s hitrostjo svetlobe, trideset milijonkrat hitreje. Ne verjamemo, da bomo še kdaj doživeli takšen napredek, kajti prepričani smo, da poročila ne morejo potovati hitreje kot svetloba.

Pred dvesto leti je pot od Liverpoola do Londona zahtevala toliko časa kot danes pot od Zemlje do Meseca. Podobne spremembe smo doživeli pri energetskih zalogah, dostopnih naši civilizaciji, količini shranjevanih in obdelovanih informacij, metodah proizvodnje in distribucije hrane, sintezi novih materialov, koncentraciji prebivalcev v

mestih, silnem porastu prebivalstva, izboljšanem zdravstvenem varstvu in ogromnih družbenih premikih.

Naši instinkti in čustva so enaki kot pri naših prednikih, lovcih in nabiralcih sadežev izpred milijona let, a naša družba je neznansko drugačna od sedanje. V časih postopnih sprememb so vpogledi in spretnosti ene generacije uporabna, preizkušena in hvaležno sprejeta dediščina drugi. A v časih, kot so današnji, ko se družba bistveno spremeni v času, ki je krajši od človeškega življenja, modrosti staršev mladim več niso čisto zlato. Hitrost družbenih in tehnoloških sprememb ustvarja prepad med generacijami.

Še v enem samem človeškem življenju so spremembe tako velike, da ljudje postanejo tujci v svojem lastnem okolju. Margaret Mead je opisala današnje stare ljudi kot neprostovoljne priseljence iz preteklosti v sedanjost.

Stare ekonomske predpostavke, stare metode določanja političnih voditeljev, delitve bogastva, prenosa informacij od oblasti do ljudstva in nazaj - vse to je nekoč morda bilo uporabno in dobro, danes pa je lahko izgubilo vsako vrednost za preživetje. Stari opresivni in šovinistični odnosi med rasami, spoloma, ekonomskimi skupinami so upravičeno postavljeni pod vprašaj. Tkanina družbe se para vsepovsod po svetu.

Obenem vidimo močne interese, ki nasprotujejo spremembam. Tu so posamezniki, ki imajo v rokah moč in si lahko kratkoročno izmolzejo velike koristi, če ohranijo stare poti, čeprav utegnejo njihovi otroci zato dolgoročno veliko izgubiti. Tu so ljudje, ki v srednjih letih ne morejo spremeniti prepričanj, ki so jim bila vcepljena v mladosti.

To je težek položaj. Divjanje sprememb ne more teči v neskončno, kot je pokazal primer s komunikacijami, obstajajo meje rasti.

Pogovarjamo se lahko kvečjemu s hitrostjo svetlobe. Dosežemo lahko le tako številno populacijo, da jo bo Zemlja še lahko vzdrževala. Kakršnekoli bodo že rešitve, ni verjetno, da bi Zemlja čez nekaj stoletij še preživljala velike družbene pretrese in spremembe. Dosegli bomo neko rešitev za naše sedanje probleme. Vprašanje je le, kakšno.

V znanosti je tako komplicirane situacije težko teoretično obdelovati. Ne razumemo vseh faktorjev, ki vplivajo na našo družbo in torej ne moremo zanesljivo ocenjevati, katere spremembe so zaželjene. V sistemu je vse preveč kompleksnih interakcij. Ekologija si je prislužila ime subverzivne znanosti, ker vselej, ko resno poskuša ohraniti podobo okolja, udari ob ogromen splet uveljavljenih družbenih in ekonomskih interesov. Isto se zgodi, ko skušamo popraviti kakšno večjo napako: sprememba se prelije čez celo družbo. Težko je izolirati ozke rezine sveta in jih spremeniti, ne da bi globoko vplivali na celotno družbo.

Kadar v znanosti teorija ne zadostuje, je edini realistični odgovor v eksperimentu. Eksperiment je poskusni kamen znanosti, na katerem počivajo teorije. Le on daje končne odgovore. Tako je očitno, da potrebujemo eksperimentalne družbe.

Ideja ima dober biološki precedens. V evoluciji življenja neštetokrat

srečamo zgodbo o organizmu, očitno dominantnem, visoko specializiranem in brezhibno usklajenim s svojim okoljem. Pa se je okolje spremenilo in organizem je umrl. Zato uporablja narava mutacije. Ogromna večina mutacij je škodljivih, celo usodnih za osebek. A eden od tisočih, ali desetih tisočev mutantov ima drobno prednost pred svojimi starši. Mutacija se v njegovih potomcih ohrani in spremenjeni organizmi so malce uspešnejši.

Zdi se mi, da potrebujemo družbene mutacije. Morda bi bilo bolje uporabiti drugo besedo, zaradi stare tradicije grdih in zlobnih mutantov v znanstveni fantastiki. A družbena mutacija - variacija družbenega sistema ki je, če deluje, pot v prihodnost - se mi zdi natančno pravi izraz. Splačalo bi se pogledati, zakaj mu nekateri od nas nasprotujejo.

Opogumljati bi morali družbene, ekonomske in politične eksperimente, množično in v vseh državah, a zdi se, da se dogaja ravno obratno. V državah, kot sta ZDA in SZ uradna politika nasprotuje resnejšim eksperimentom, ker so - seveda - nepopularni pri večini prebivalcev. Praktična posledica tega je silovito javno nasprotovanje vsaki resni variaciji. Mladi idealisti iz mesta, zatopljeni v kulturo drog, z načinom oblačenja, ki se posmehuje konvencionalnim standardom, in brez slehernega znanja o kmetovanju, imajo bolj malo upanja, da postavijo na noge utopistične poljedelske skupnosti v ameriškem jugozahodu - celo brez težav s sovražno razpoloženo okolico. Pa vendar so takšne eksperimentalne skupnosti po vsem svetu ponavadi žrtve preganjanja in nasilja svojih konvencionalnih sosedov, ki so včasih besni prav zato, ker so bili oni sami šele v prejšnji generaciji sprejeti v konvencionalni sistem.

Ne sme nas presenečati, če eksperimentalne skupnosti pogosto propadajo. Le redke mutacije so uspešne. A družbene mutacije imajo prednost pred biološkimi, kajti ljudje v njih so se nekaj naučili. Člani neuspešnih komun lahko presodijo, zakaj jim ni uspelo in sodelujejo v kasnejših eksperimentih, ki se bodo poskušali izogniti istim vzrokom neuspeha.

Dobro bi bilo, če bi takšni eksperimenti uživali ne le javno priznanje, temveč tudi uradno podporo države. Prostovoljci za takšne eksperimente v utopijah - možje in žene, ki tvegajo zelo verjetni neuspeh v korist celotni družbi, si zaslužijo ugled zaradi svojega poguma. V njih je prihodnost. Nekega dne se bo pojavila eksperimentalna skupnost, ki bo delovala mnogo bolje kot mnogojezična, spolzka, pokrpana družba, v kateri živimo, in pred nami bo stala preizkušena alternativa.

Ne verjamem, da bi bil kdorkoli od sedaj živečih dovolj moder, da bi vedel, kakšen bo obraz te bodoče družbe. Morda se bo pojavilo veliko drugačnih alternativ, sleherna od njih potencialno uspešnejša od žalostno skope izbire, ki jo vidimo sedaj.

Soroden problem je, da se danes nezahodnjaške, netehnološke družbe, ki gledajo moč in materialno bogastvo Zahoda, močno trudijo, da bi nas posnemale, pri čemer izginjajo mnoge davne tradicije, pogledi in načini življenja. Pri vsem kar vemo, so med temi zamirajočimi alternativami

lahko prav elementi sveta, ki ga iščemo. Nujno bi bilo, da te družbe najdejo način, kako ohraniti te drugačne poti, trudoma izdelane v tisočletjih sociološke evolucije, in obenem absorbirajo moderno tehnologijo. Osnovni problem je, kako razširiti tehnološke dosežke in obenem ohraniti kulturno različnost sveta.

Včasih srečamo mnenje, da je problem sama tehnologija. Prepričan sem, da ni težava v tehnologiji, temveč v njeni zlorabi po samozvanih voditeljih posameznih družb. Če bi se vrnili k primitivnejšim načinom poljedelstva, kot nekateri priporočajo, in opustili sodobno kmetijsko tehnologijo, bi obsodili na smrt stotine milijonov ljudi. Na našem planetu ni mogoče uiti tehnologiji, vprašanje je le, kako naj jo modro uporabimo.

Iz kaj podobnih razlogov je tehnologija prav gotovo bistven faktor v drugih planetarnih skupnostih, starejših od naše. Mislim, da je zelo verjetno, da so družbe, neskončno modrejše in boljše od naše, še vseeno bolj tehnološke od nas.

Živimo v izjemnem, prevratnem trenutku v zgodovini življenja na Zemlji. Ni ga še bilo časa, tako tveganega, a obenem tako obetajočega za prihodnost življenja na našem planetu.

(iz knjige The Cosmic Connection, 1973)

Varley (1947, Austin) je v 70. letih zaslovel kot pisec kratke ZF proze. Vzbrstel je nenadoma in se prej kot v desetletju povlekel. Več kot dvajsetkrat je prišel v najožji izbor za nagradi Hugo in Nebula, in petkat je bil izbran. Njegova zbirka The Persistance of Vison (1978) je bila nedvomno avtorska zbirka desetletja. Kasneje je izdal še dve (Barbie Murders in Blue Champagne) in napisal obsežno trilogijo Gea - Titan (1978), Wizard (1980) in Demon (1984). Ti romani (in tudi Millennium iz leta 1983, ki je nastal iz črtice Air Raid in doživel filmsko upodobitev) bi marsikomu drugemu pomenili vrh pisateljske kariere, pri Varleyu pa so skoraj razočaranje. Lepo jih je brati, izdelani so, ideje v njih so divje in v njih živi nekaj čudovitih oseb, a po tihem blesku Vztrajnosti videnja, kjer ni besede preveč ne besede premalo, bi od Varleya pričakovali - ne vem, morda čudeže.

Varley je mojster biotehnologije v ZF, sicer pa je racionalni anarhist, ki občuduje svobodo in solidarnost in meni, da želja po vodenju velikih skupin najbrž ni čisto zdrava.

1985 je dobil nagradi Hugo in Nebula za novelico Press Enter, lani pa nas je spet razveselil z zgodbo Just Another Perfect Day.

ENAKONOČJE

John Varley

Parameter je vedela, da ji sledijo. Že dneve so bili za njo, vedno dovolj zadaj, da niso mogli ugotoviti njenega natančnega položaja, a nikoli tako daleč, da bi se jih lahko otresla. Bila je v nevarnosti, a zdaj ni bilo časa, da bi se ubadala s tem.

Prišel je eden velikih trenutkov njenega življenja. Želela ga je uživati do kraja in ni hotela, da bi jo zasledovalci zmedli. Rojevala je peterčke.

Uni, Duo, Tri, Quad ... Brezupno vsakdanje. Srečni, Smrkavi, Šepavi - ne, teh je bilo sedem. Vojska, Mornarica, Marinci, Letalstvo,

Obalnastraža? To je bil peterokotnik, za zanimiv vic. A kdo bi hotel, da ga kličejo Obalnastraža? Kaj neki sploh je obalnastraža?

Izrinila je napor imenovanja iz misli. Ni bilo pomembno; ko bo čas za to, si bodo našli lastna imena. Le zdelo se ji je, da bi bilo s petimi lepo, če bi jih mogla s čim označiti, vsaj za knjigovodstvo.

"Še en položaj so dobili," je pomislila, pa ni bila njena misel. Bil je glas Ekvinokcija. Ekvinokcij je bila njena spremljevalka, njeno okolje, vesoljska obleka, alter ego; njen simbiont, simb. Ozrla se je tja, od koder je prišla.

Odpiral se ji je najveličastnejši razgled v vsem sončnem sistemu. Drsela je dvesto trideset tisoč kilometrov nad središčem Saturna, tako so trdile številke, plavajoče v zgornjem levem kotu njenega vidnega polja. Na eni strani se je širila rumena gmota ogromnega planeta, okrog in okrog nje pa je tekla zlata črta, ki je rezala vesolje. Bila je znotraj drugega, najsvetlejšega prstana.

Poleg Saturna in prstanov je videla še nekaj. Kakšnih deset stopinj od Saturna je v ravnini prstanov plavala bleda, troblji podobna prozorna stvar. Razširjeni konec troblje je bil obrnjen proti njej. V tej stvari so bile štiri črte, v daljavi ostre, a vedno bolj nedoločene, čim bližje so ji bile. To so bili lovci. Vse naokoli, a zbrane v ravnini prstanov, so se počasi premikale črte vseh barv, vsaka s puščico na enem koncu, vsaka spreminjajoč perspektivo v slepečem tridimenzionalnem baletu.

Nič od tega - ne črte, ne troblja, ne lovci, niti Saturn - nič ni bilo kaj bolj resnično kot slika na zaslonu. Nekaj tega še obstajalo ni. Tako so bile valujoče črte samo vektorske predstavitve velikih kosov skalovja in ledu v bližini Ekvinokcija.

Troblja ji je bila bližje kot prejšnje dni. To je bilo slabo, kajti pomenilo je bližanje lovcev in njihove verjetne položaje, projecirane ob zadnji določitvi z radarjem. Zabrisani del se je je skoraj dotikal, torej bi lahko bili prav blizu, vendar to ni bilo verjetno. Najbrž so bili še v področju, kjer je bila projekcija videti skoraj trdna in skoraj gotovo na štirih črtah, ki so predstavljale njihove najverjetnejše položaje. A še vedno so bili preblizu.

"Ko že vedo, kjer sva, poglejva še, kje so oni," se je odločila in troblja je izginila, zamenjale so jo štiri rdeče točke, ki so jim hitro zrasli repi.

"Preblizu. Veliko preblizu." Sedaj so poznali dva položaja. Enega so odkrili sami, drugega pa jim je dala ona s svojim signalom. Iz tega bi njihovi simbi lahko določili njeno smer, torej jo je morala spremeniti.

Ni pa se smela odriniti od skale, kot je to običajno počela. Lovci so ji bili dovolj blizu, da bi opazili spremembo skaline hitrosti in potlej bi še bolje vedeli, kje je. Prišel je čas za potisnike, čeprav ji je bilo žal zapravljene mase.

"Kam?" je vprašala.

"Predlagam, da se premakneš iz te ravnine. Tega še ne bodo pričakovali. Ne vedo, da te čaka porod."

"Nevarno je. Tam zunaj se ni kje skriti."

Ekvinokcij je tehtala ta ugovor. "Če se bodo še približali, boš morala storiti še kaj nevarnejšega in to z manj upanja na uspeh. Ampak to je seveda samo nasvet."

"Jasno. No prav, pa stori to, moj zeleni pašnik."

Svet okoli nje se je stresel in vse barvne črte so se začele premikati okoli nje in se kriviti, ko so se jim spreminjale relativne hitrosti.

"Pazi nanje, jaz grem spet rojevat. Kako jim gre?"

"Nobenih težav ni. Ena od deklic je že v cevi - lahko jo čutiš -"

"To mi pa lahko trikrat ponoviš ..."

"- in pritisk jo je malo zmedel. Sicer pa ji dobro gre. Pravi, naj te ne skrbi, da bo vse v redu."

"Lahko že govorim z njo?"

"Nekaj ur še ne. Bodi potrpežljiva."

"Dobro. Zdaj bi moralo biti kmalu."

Bilo je. Zajel jo je val občutkov, ko se je njena maternica spet stisnila. Pogledala je dol nase, raztreseno pričakujoč, da vidi prvo glavico. Pa ni več mogla videti tako daleč, njen trebuh je bil prevelik.

Nič od vsega tega, kar je Parameter videla, ni bilo resnično; vse je bila samo iluzija. Njena glava je bila povsem prekrita z debelo, temno snovjo Ekvinokcija in vse senzorske podatke je dobivala v možgane preko njenih čutil. Veliko teh podatkov je prišlo preurejenih in preoblikovanih, da jih je laže sprejela.

Ko se je ozrla navzdol po sebi, tako ni videla temnozelene površine Ekvinokcija, temveč svojo rjavo kožo. Za to iluzijo jo je zaprosila že davno, ko se ji je zdelo pomembno, da bi verjela, da še ima svoje lastno telo. Iluzija je bila popolna. Lahko je videla svoje prstne odtise, pego na kolenu, barvo prsnih bradavic, vse v mehki difuzni svetlobi prstanov. Če pa bi se skušala dotakniti svojega telesa, bi se ji roka ustavila precej pred njim. Ekvinokcij je bila nevidna, obstajala pa je le.

Gledala je, kako se ji je med popadkom trebuh napel in postal kot tekoče lepilo. Ugajalo ji je. Spominjala se je drugih porodov, preden se je poročila z Ekvinokcijem. Eden je bil "naraven" in sploh ni šlo tako dobro. Žal ji sicer ni bilo, a bolelo jo je in tega ni hotela ponoviti. Drugi je potekal pod anestezijo in sploh ni bil zabaven. Ne bi se ji bilo treba truditi; ni je bolelo, ni uživala, sploh ni ničesar doživela. Kot da bi brala o tem v časopisu. A tale, njen tretji, je bil drugačen. Tako zelo intenziven, da se je le s težavo zbrala in se izmikala lovcem. In nič ni bolelo. Čutila je le vrsto valov užitka-bolečine, ki niso boleli in jih ni mogla povezati z nobenim drugim človeškim izkustvom.

Zdelo se je, da je ena od črt usmerjena naravnost nanjo. Debela rdeča črta, ki je kazala, da je tam sedemdeset odstotkov ledu in kakšnih milijon kilogramov mase. Vektor je bil kratek, skala se je premikala dovolj počasi, da bi bilo srečanje mehko.

Izkoristila je priložnost in z zanesljivostjo, ki so ji jo razvila leta, neznatno spremenila smer. Črta se je obrnila, se še skrajšala, potem se je zableščala in pričela utripati. Ekvinokcijin navigacijski del jo je svaril

pred trčenjem.

Ko se ji je skala dovolj približala, da jo je lahko videla kot predmet in ne le kot simulirano puščico, se je zavrtela, dokler ni bila obrnjena z nogami proti njej. Ublažila je sunek pristanka in na osupljiv način in prav neverjetno hitro zdirjala preko nje. Premikala se je usklajeno in zapleteno kot pajek, vsi štirje udi so grabili po skali in ledu.

Opazovalcu bi se zdela smešna. Spominjala je na zvonec z rokami in nogami in izboklino na vrhu, ki bi morda lahko bila glava. Na zunanji površini Ekvinokcija ni bilo ne gub ne ostrih črt, edina sprememba so bile kratke šape na rokah in nogah. Konci njenih nog so bili bolj podobni preraslim dlanem kot stopalom in noge se ji niso upogibale na običajen način, kolena so se ji odpirala navzven.

A čez skalo je hitela brez sence napora, nemotena od nosečnosti, čeprav so bili popadki vse močnejši.

Ko je bila ustrezno daleč, se je odrinila z rokami in pedmi. Sedaj se je naglo oddaljevala pod približno pravim kotom na zasledovalce. Upala je, da tega ne bodo pričakovali. Zanesti se je morala na kritje bilijonov kamnov in ledenih kristalov naokoli. Naslednjih nekaj ur bo ranljiva, če pošljejo radarski snop v njeni smeri, a to se ji ni zdelo verjetno. Njihovi simbi ji bodo priredili verjetno smer, skoraj nasprotno resnični. Če bi nadaljevala po njej, bi jo gotovo ujeli, kasneje, obremenjeno s petimi otroki. Sedaj je bil čas za drznost.

Storjeno je bilo in pozabila je nanje, in nič prezgodaj. Prvi otrok je že prišel.

Glava se je pojavila, že ko se je odrinila od skale. Uživala je v slastni agoniji, ko se je glavica prebijala skozi njeno telo, boreč se, da doseže zrak, a zaman. Tu zunaj ni bilo zraka, le druga maternica, ki jo je pripravila Ekvinokcij, da otrok preživi v njej. Za Parametrine otroke ni bilo prvega vdiha, ne zdaj ne kdaj kasneje.

Otroci so bili nedonošenčki. Rasli so le sedem mesecev in brez skrbne nege ne bi preživeli, a Ekvinokcij je bila najboljša od vseh inkubatorjev na svetu. Predlagala je, da jih bo najbolje roditi, ko so še majhni, jih spraviti ven, kjer jim bo Ekvinokcij bližje. In Parameter se je strinjala.

Parameter je premaknila svoje čudne noge, dvignila dlanem podobne pedi od otroka. Počasi je pritisnila in čutila, kako so se ji pedi potopile, ko je Ekvinokcij vsrkala njihovo oblogo. Potem je z lastnimi čutili obtipala glavico. Njeni dolgi prsti so drseli čez mokro kroglo. Še ena kontrakcija in otrok je bil zunaj. Držala ga je v pedeh. Ni ga mogla kaj prida videti in nenadoma je to hotela.

"To je ena od deklet, ne?"

"Da. Dve, tri in pet so tu. Mornarica, Marinci in Obalnastraža, če hočeš biti bolj osebna."

"To so bile samo nalepke," se je zasmejala. "Še všeč mi niso bile."

"Dokler se ne spomniš česa boljšega, bodo dobre."

"Ne bodo jih marali."

"Ali pa. No, mislim, da bi obrnila dečka na peti položaj. Vezi se

zapletajo."

"Kakor hočeš. Rada bi jo videla. Vojsko, mislim."

"Hočeš sliko, ali naj jo premaknem?"

"Premakni jo."

Vedela je, da je to samo obračanje besed. Slika, ki bi ji jo Ekvinokcij lahko dala, bi bila videti prav tako resnična, viseča v prostoru, a hotela je, da se slika sklada z občutkom dojenčka na koži.

Ekvinokcij je izvihala notranjo površino svojega telesa, da je premaknila deklico okoli njenega trebuha, dokler je ni videla. Bila je mokra, a krvi ni bilo. Ekvinokcij jo je že vsrkala.

"Rada bi se je dotaknila z rokami," je pomislila Parameter.

"Kar daj. Samo ne pozabi, da prihaja v nekaj minutah druga."

"Zadrži jo. Najprej bi se rada veselila te."

Položila je roki na nevidno površino Ekvinokcija in potopili sta se, dokler ni držala dojenčka. Premikal se je in odpiral usta, pa ni bilo nobenega zvoka. Zdelo se je, da za novo človeško bitje v tem ni nobene travme; počasi je migalo z ročicami in nožicami, sicer pa je bilo menda zadovoljno, da večinoma mirno leži. V primeri z večino človeških otrok ta sploh še ni bil rojen. Parameter je skušala vzbuditi deklici zanimanje za dojko, pa je ni želela. Bila je najčednejša stvar, ki jo je Parameter kdaj videla.

"Spraviva še drugo ven," je rekla. "To je tako nenavadno, da še zmerom ne morem verjeti. Peterčki!"

Zdrsnila je v čudovito meglico, ko so prihajali naslednji, eden lepši od drugega. Kmalu je bila prekrita z drobnimi telesci, še pritrjenimi na popkovino. Vezi bodo ostale, dokler Ekvinokcij ne bo končala s porodom in dobila pet pol-samostojnih malih simbov, da sprejmejo dojenčke. Dotlej so ostali del nje. Ljubila je ta občutek; nikoli ne bo bližja svojim otrokom.

"Jih že lahko slišiš?" je vprašala Ekvinokcij.

"Ne, ne še."

"Malo boš še morala počakati na miselni stik. Je s tabo vse v redu? Ne bo trajalo več kot dve uri."

"Ne skrbi zame. Dobro bo. Nikoli nisem bila srečnejša."

Nehala je verbalizirati in pustila je, da jo prelije val globoke ljubezni. Ljubezni do svoje nevidne družice. Odgovoril ji je takšen slap čustev, da se je razjokala. "Ljubim te, mati zemlja."

"In jaz tebe, sončna luč."

"Upam, da bo zate tako lepo, kot je bilo zame."

"Rada bi to delila s tabo. Pa k stvari: mislim, da sva se znebili lovcev. Celo uro ni bilo signala od njih in njihova pot je šla mimo. Mislim, da bova varni vsaj nekaj ur."

"Upam. Pa ne skrbi zame. Vzdržala bom, ko te ne bo. Ne bojim se teme."

"Vem. Ne bo dolgo. Srečno."

Parameter je čutila, kako odhaja. Za trenutek jo je bilo strah, a ne

teme. Bala se je samote. Ekvinokcij ji bo nedosegljiva, dokler bo rojevala svoje otroke in to je pomenilo, da bo odrezana od okolice. Saj ni bilo važno, a odsotnost družice iz njenega razuma jo je plašila. Obujala je neprijeten spomin.

Ko pa je svetloba zamrla, se je zavedla, da ni sama. Če ji je molk Ekvinokcijinih čutil vzel vid, sluh, vonj in okus, ji je še ostal tip in to je bilo dovolj.

Lebdela je v popolni temi in začutila ostre mravljince, ko so usteca našla dojko in začela sesati. Neopazno se je pogreznila v sen.

Zbudila se je z nedoločenim občutkom neudobja. Bil je droben in siten in ni se ga mogla znebiti. Zatipala je v mislih po Ekvinokciju, a je ni mogla najti. Torej še rojeva.

A občutek je vztrajal. Počutila se je nemočno, v temi, potem je doumela, da ni povsem temno. Bilo je malce rožnato, kot če gledaš v zaprte veke. Ni mogla razumeti. Potem je ugotovila, kaj je narobe in bilo je huje, kot bi si mogla predstavljati. Otrok ni bilo več.

Z vse večjo paniko je tipala čez svoje telo, pa jih ni bilo nikjer. Preden jo je strah strl, se je skušala domisliti, kaj bi jih lahko ločilo, in vse, kar ji je prišlo na misel, so bili lovci. A zakaj bi ji vzeli otroke? Potem je izgubila nadzor; ničesar ni mogla storiti, v temi, brez Ekvinokcija, da bi ji ustvarila vesolje.

K sebi jo je spet spravila misel, tako črna, da jo je komaj sprejela. Odprla je oči, z muko.

Videla je.

Plavala je v središču sobe, vsekane v živo skalo. V njej je bil še nekdo, a lahko je videla le temno zeleno, zaobljeno gmoto simba.

"Ekvinokcij!" je zavpila, in se že slišala. Kot v sanjah je pogledala navzdol po telesu in videla njegovo golo resničnost. Dotaknila se ga je; nobenega odpora. Bila je sama. Polovica jo je izginila.

Misli so ji razpadale. Gledala jih je, ko so izginjale, vedela, da je to bolje kot življenje brez Ekvinokcija. Poslovila se je od zadnjih krp obstoječega, zavila oči v glavo, pogoltnila jezik.

Postava je bila kot karikatura človeka, delo triletnika, ki ni vedel, kaj bi s spolom. Široka ramena in bikovski vrat so komično spominjali na dvigalca uteži, ozki pas in kroglasta rit je bila imecilova podoba lepo grajene ženske. Postava je bila zelene barve, brez potez, razen ovalne odprtine, kjer bi morala biti usta.

"Zakaj hočeš postati Prstanec?" Glas je prišel iz luknje v "obrazu".

Parameter je vzdihnila in se nagnila nazaj v stolu. Delo na Titanu ni bilo niti malo učinkovito. Tri dni je potratila za govorjenje z ljudmi, ki ji niso bili v nikakršno pomoč in končno je našla tega človeka, ki je menda imel pravico, da ji da simba. Njena potrpežljivost - nikoli bogata - je bila pri kraju.

"Vse skupaj bi morala posneti na trak," je rekla. "Ti si četrti prasec,

ki me je danes to vprašal."

"Vseeno moram dobiti odgovor. In bistre pripombe ohrani zase. Ne potrebujem jih. Za pet par bi odkorakal in in pozabil nate."

"Zakaj pa ne? Ne vem, če sploh lahko vstaneš s tega stola, kaj šele korakaš ven. Mislila sem, da vi Ohranjevalci želite nove ljudi, zakaj me potem tako vrtite naokoli? Nazadnje bom vstala in šla ven. Vi niste edini Prstanci."

Dvignil se je in dokazal, da se moti. Bil je neroden, a trden in, še bolj zanimivo, v roki je imel nekaj, kar je bilo lahko le pištola. Osupnila je. Sedel je v prazni sobi, golorok. Nenadoma ta pištola, od nikoder.

"Če hočeš reči, da odhajaš k Inženirjem, je moja dolžnost, da ti odstrelim glavo. Imaš deset sekund, da pojasniš."

Nobenega sledu jeze. Cev je bila mirna.

Težko je pogoltnila, skrbno nepremična.

"Uh, ne, nisem mislila tega."

Orožje se je malce spustilo.

"Neumna pripomba je bila," je rekla, oči so ji gorele od sramu in jeze. "Za Ohranjevalce sem."

Pištola je izginila v simba, ki ga je nosil. Možno, da jo je še vedno držal v roki, ni mogla reči.

"Sedaj mi lahko odgovoriš."

Pripovedovala je svojo zgodbo, s komaj potlačeno jezo. Sedaj je to že prav dobro znala in lepo jo je skrčila. Deklamirala jo je s pojočim tonom, ki ga izpraševalec menda ni opazil.

"Stara sem sedeminsedemdeset zemeljskih let, rojena sem bila na Merkurju, občina Helios, otrok zelo bogatega energetskega magnata. Zrasla sem v togem, utesnjujočem ozračju, kakršno je na Merkurju že od nekdaj, in sovražila sem ga. Pri dvanajstih mi je mati dala 20 odstotkov svojega bogastva in rekla, da upa, da ga bom pametno porabila. Na srečo sem bila odrasla in izven njenega dosega, kajti hudo sem jo razočarala.

Kupila sem karto za prvo ladjo s planeta, šla je na Mars. Naslednjih šestdeset let sem se posvetila doživljanju vsega, kar lahko človeški organizem doživi in preživi.

Bilo bi utrudljivo in predolgo, če bi pripovedovala o vsem, kar sem počela, da pa ne boš mislil, da kaj skrivam, ti lahko pokažem naključni vzorec.

Mamila: poskusila sem vse. Nekatera samo enkrat. Druga sem jemala cela leta. Trikrat so mi morali obnoviti osebnost in pri tem sem izgubila precej spomina.

Seks: z dvema, tremi, štirimi partnerji; sedmimi partnerji; tridesetimi partnerji; stotimi partnerji. Celotedenske orgije. Moški, ženske, deklice, dečki. Dojenčki. Sloni. Pitoni. Trupla. Tolikokrat sem spremenila spol, da ne vem, če sem zrasla kot moški ali ženska.

Ubila sem nekega moškega. Niso me dobili. Ubila sem žensko in spet ušla. Tretjič so me ujeli in sedem let sem preživela v rehabilitaciji.

Potovala sem. Šla sem v Pas, na Mesec, na Saturnove, Uranove,

Neptunove lune. Šla sem na Pluton in z lovko lukenj še dlje.

Poskusila sem kirurgijo. Pridružila sem se parnemu kultu in leto dni sem bila siamska dvojčica neke ženske. Poskušala sem čudne nove organe in spolne sisteme. Poskušala sem z dodatnimi udi.

Pred nekaj leti sem se pridružila kultu pasivnosti. Verjeli so, da je vsako dejanje nesmiselno in to demonstrirali tako, da so si dali amputirati roke in noge in so bili odvisni od usmiljenja mimoidočih tujcev, da so jih nahranili in obdržali žive. Mesece sem ležala na javnem trgu pod Copratesom. Včasih sem se valjala v lastnih iztrebkih, potem me je kdo očistil, ponavadi z resno pridigo, naj pustim to življenje in začnem dostojno. Vseeno mi je bilo.

Nehala sem, ko me je drugič poscal pes. Prosila sem nekoga, da me je nesel k doktorju in odšla sem kot povsem drugačna ženska. Odločila sem se, da sem že storila vse in da je najbolje, če si pričnem iskati zanimiv in izviren samomor. Bila sem tako zdolgočasena, da mi je bilo še dihati odveč.

Potem sem se spomnila dveh krajev, kjer še nisem bila: Sonca in Prstanov. Sonce je razkošni samomor, o katerem sem govorila. Do Prstanov se da priti le s simbom. Vašim ljudem dajem prednost pred Inženirji. Zato sem tukaj."

Naslonila se je nazaj. Ni pričakovala, da ji bodo dovolili, da se pridruži cerkvi Ohranjevalcev in razmišljala je, kako priti do Inženirjev. Če kdaj kakšna zgodba ni dajala dobrega vtisa, je bila to njena. Tile Ohranjevalci so bodja predani ljudje in vedela je, da so njeni odgovori kaj neprepričljivi. Po drugi strani pa sploh ni razmišljala o Velikem načrtu Inženirjev. Kaj je njej mar, če hoče tolpa verskih fanatikov prebarvati enega od Saturnovih prstanov?

"Predzadnja izjava je bila laž."

"Res je," je pljunila. "Prasci pravičniški. V omikani družbi je običaj, da se človeku pove, če se dela preizkus laži. Vpraša se celo za dovoljenje."

Vstala je, da odide.

"Parameter, prosim, sedi." Oklevala je, potem je sedla.

"Čas je, da počistimo z nekaj napačnimi vtisi. Prvič, to ni "vljudna družba", to je vojna. Verska vojna, in to je najbolj umazana vrsta vojne. Kar moramo storiti, storimo zaradi varnosti. S tem pogovorom smo želeli samo zagotoviti, če je tvoja zgodba resnična. Ne zanima nas, kaj si storila, samo da nimaš povezave s sovražnikom. Jo imaš?"

"Ne."

"Izjava je resnična. Sedaj pa k drugi napaki. Nismo pravičniški prasci. Pragmatiki smo. Nismo verski fanatiki, nikakor, čeprav globoko verujemo v to, kar počnemo. In to naju pripelje k tretji napaki. Osnovni razlogi, da smo tukaj, imajo kaj malo skupnega z bojem proti Inženirjem. Mi vsi smo tukaj iz osebnih razlogov."

"Kakšnih?"

"Osebni so. Vsak od nas je imel drugačen razlog. Ti si tukaj, da potolažiš zadnje muhe presitega apetita, to je kar običajno. Nekaj

presenečenj te čaka, a ostala boš. Ne boš mogla drugače. Ne boš mogla oditi. Morda nam boš celo pomagala v boju proti Inženirjem."

Sumničavo ga je pogledala.

"Ne zanima nas, čemu si tukaj. Tvoja zgodba name ne naredi nobenega vtisa. Verjetno si pričakovala obsodbo ali prezir. Ne laskaj si. Dokler nisi tukaj zato, da bi pomagala rdeče prebarvati prstana Beta, nam je vseeno."

"Potem bom dobila simba?"

"Takoj, ko opraviš nekaj kirurgije." Prvič se je nekoliko sprostil. Koti razporka nad usti so se upognili v bebavem poizkusu smehljaja. "Priznati moram, da me je zanimala ena od stvari, ki si jih rekla. Kako seksaš s slonom?"

Parameter je ohranila povsem resen obraz.

"Ne seksaš s slonom. Največ, kar lahko dosežeš je, da seksaš pri slonu."

Simb je ležal sredi sobe, zelenkasta kepa mehkega videza. Z najboljšo voljo se Parameter ni mogla domisliti, da bi spominjal na kaj drugega kot na kup zelenega kravjega gnoja. Bil je manjši, kot je pričakovala, a le zato, ker v njem ni bilo nikogar. Ona naj bi to popravila.

Odšepala je do njega in si ga z dvomom ogledala. Ni mogla hoditi drugače kot nerodno, njene noge niso bile več zgrajene za hojo. Bile so kirurško spremenjene, tako da je zmogla kvečjemu groteskno krivonogo poskakovanje z visokimi koraki, da se njeni dolgi prsti ne bi zatikali na tleh. Bila je idealno opremljena za življenje v breztežnosti. V gravitacijskem polju pa je bila neverjetno nerodna.

V sobi je bil samo še mož, ki jo je izpraševal, sedaj ga je poznala kot Rokovnjača. Bil je manj neroden kot ona, a komajda. Srbelo ga je, da bi se pobral med Prstane, straža v bazi ga je dražila. Težnost je za uboge ploskonogce.

"Samo dotaknem naj se ga, to je vse?" Sedaj, ko je prišla do njega, si je začela pomišljati.

"Tako je. Simb bo storil vse ostalo. Ne bo lahko. Šest tednov do treh mesecev ne boš imela nobenega stika z okoljem, ko se mu bo razvijala osebnost. Znorela bi v dveh dneh, a ne boš sama. Vse, kar boš imela v oporo, bo simbov razum. In to bo otrok, težko bo z njim. Skupaj bosta rasla."

Globoko je vzdihnila in se spraševala, čemu tako okleva. Zlahka je storila že bolj odbijajoče stvari. Morda jo je obšlo spoznanje, da to ne bo navadna muha. Lahko da bo dolgo trajalo.

"Pa gremo." Dvignila je nogo in se z enim prstom na pedeh dotaknila kepe. Prijela se je. Simb se je začel počasi premikati.

Bil je ... topel? Ne, najprej je tako mislila, a bolje bi bilo reči, da ni imel temperature. Imel je sedemintrideset stopinj, kot kri. Polzel ji je po nogi, se raztegoval in tanjšal. Kmalu ji je polzel po vratu.

"Vdihni," je svetoval Rokovnjač. "Pomagalo bo."

Storila je to, prav ko se ji je simb premaknil čez brado. Vzpel se ji je

čez usta in nos, potem čez oči.

Sledil je trenutek, skoraj v paniki, ko ji je del možganov povedal, da mora vdihniti in je pokorno poslušala. Nič se ni zgodilo in hotela je krikniti. A vse je bilo prav, ni ji bilo treba dihati. Ko je odprla usta, ji je simb zdrsnil po grlu in traheji. Kmalu so se ji pljuča napolnila s prevajalnim tkivom, ki ji je potiskalo kisik v kri in odstranjevalo ogljikov dioksid. Izpolnil ji je nosno votlino, spolzel po evstahijevi cevi v notranje uho. Izgubila je ravnotežje in padla po tleh. Vsaj zdelo se ji je tako, ni mogla vedeti. Ni čutila udarca. Zajel jo je val omotice in spraševala se je, kaj bo storil simb, če bruha. Pa ni, in pomislila je, da nikoli ne bo.

Čeprav je pričakovala, jo je streslo, ko ji je simb prodrl v anus in vagino. Ni bil slab šok. Bolj vznemirjenje. Izpolnil ji je uterus, zapolnil sečnico, zlezel navzgor po sečevodu do ledvic. Medtem je drugi poganjek zasedel veliko in malo črevo, použil hranilne snovi, ki jih je tam našel in se združil s poganjkom, ki se je spustil od ust. Ko je bilo storjeno, je bila pretaknjena kot šivankino uho in predstavljena opazovalcu kot topološki primer svitka.

Tišina se je zaprla nad njo. Bilo je povsem tiho ves čas, ki ga ni mogla premeriti, a ni mogel biti daljši kot pet minut.

Očitna pot, po kateri so dosegljivi človeški možgani, ne da bi bile poškodovane trdne membrane, je poleg zrkla in skozi supraorbitalni foramen, a simb tam skozi ne bi mogel spraviti dovolj debelega poganjka, v očesu ni prostora. Tako so dali genetski inženirji, uravnavajoč osnovni model za dihalce kisika, ki so ga prejeli po opiuškem kablu, simbu sposobnost, da si je odprl pot skozi vrh lobanje.

Parameter je čutila vbod bolečine, ko je nastala dvocentimetrska luknja, a ta se je polegla, ko je simb začel tipati primerne kraje, da doseže stik. Simb je bil še vedno brez pameti, a nezmotljivo ga je vodil skrbno izoblikovani instinkt, ki so mu ga vgradili.

Nenadoma jo je obdala bojazen; otroška, neutolažljiva bojazen, ki jo je prestrašila do kosti, a ni prihajala iz nje. Borila se je z njo, a je bila vztrajna. Končno se ji je predala in jokala kot otrok. Postala je drobno otroče, raztopila je svojih dobrih sedemdeset let v molčeči temi, kot bi nikoli ne šla mimo.

Ničesar ni bilo. Ničesar, le dva izgubljena glasova, jokajoča v praznino.

Debata, ali so simbiotični organizmi za globoko vesolje resnično oblika umetne inteligence (ali tuje inteligence, odvisno od identifikacije) se je vlekla že stoletja. Ljudje, ki so v njih živeli, so enoglasno trdili, da so. Druga stran - to so bili večinoma psihologi - pa je opozarjala, da so ljudje, ki v njih živijo, na najslabšem kraju za objektivno sodbo. Karkoli je kdo mislil o stvari, je slonelo na osebnem predsodku, kajti objektivnih podatkov ni bilo.

Simbi so bili genetsko prikrojeni organizmi, ki so lahko pripravili po enemu človeškem bitju popolno, vase zaprto okolje v vesolju. Hranili so se s človeškimi odpadki - urinom, fekalijami, toploto in ogljikovim

dioksidom.

Imeli so več klorofilu podobnih encimov in lahko so sintetizirali s človekovo telesno toploto, čeprav z majhnim izkoristkom. Za ostale energetske potrebe para je simb lahko uporabil svetlobo. Zelo uspešno so shranjevali energijo v kemičnih spojinah, ki so jih v potrebi lahko razgradili. Skupaj s človekom je simb tvoril zaprto ekologijo; to ni bil par gostitelj - parazit. Bila je simbioza. Človeku je pomenil simb zeleni pašnik, bistri studenec, sadno drevo, ocean za plavanje. Simbu je bil človek bogata prst, nežni dežek, gnoj in oplajujoča čebela. Bila sta idealen par. Preden sta se združila, je bilo življenje vsakega od njiju odvisno od zvitih mehaničnih pripomočkov. Ljudje so bili prilagojeni okolju, ki jim v naravnem stanju ni bilo več dostopno; kjerkoli že so od okupacije Zemlje živeli, povsod so si morali narediti primerno okolje. Simb jim je to okolje lahko dal zastonj.

A ni šlo tako lahko.

Simbi so bili bolj zapleteni, kot se jim je videlo. Ljudje so se navadili, da jemljejo iz svojih okolij, da jih upogibajo ali lomijo, dokler ne bodo primerna za njihove potrebe. Simbi so zahtevali več, njim je bilo treba dajati.

Obkrožen s simbolom je bil človek povsem odrezan od zunanjega vesolja. Bil je odvisen od simbovih čutil in podatke je dobival na nenavaden način. Simb se je vezal naravnost v človeške možgane. Pri tem se je tako spojil, da je bilo težko reči, kje je meja med njim in človekom. Reorganiziral je nekatere dele človeških možganov, sprostil njihov siloviti potencial za računanje in integriranje, uporabljal te sposobnosti, da je spremenil senzorne podatke v slike, tone, okuse, vonje in dotike. Med tem procesom se je razvil razum.

Simb ni imel lastnih možgan, lahko pa je del časa uporabljal človeške in uporabljal jih je bolje, kot je to uspevalo njihovemu prvotnemu lastniku. Tako bi se torej zdelo, da nima lastnega razuma, a vsak Prstanec v sistemu bi prisegel, da ga ima. In okoli tega so se lomila kopja: je bil to res neodvisen razum, parazitsko uporabljajoč človeške možgane, ali je je bila to zgolj shizofrenija, inducirana s samoto in projekcijo. Nerešljivo. Brez človeka v njem je simb povsem nemočen. Brez človeških možganov in kombinacije z genetsko informacijo ter encimatsko kodiranih procedur lahko simb samo prazno leži kot zeleni gnoj, na katerega spominja. Ima le zelo primitivno mišičje in sam še tega ne uporablja. Nobene dobre primerjave ni za simba brez človeka v njem, nobenega bitja, ki bi bilo tako odvisno od drugega.

Spojeni par se spremeni, postane veliko več kot vsota členov. Človek je zaščiten pred ostrim okoljem. S simbom se da živeti od Neptunove orbite pa skoraj do Zemljine, zunaj teh meja je sevanja preveč ali premalo. Par hrani, poji in čisti zrak drug drugemu. Simb ima radijski oddajnik in radar ter organe za sprejem, poleg tega pa senzorje za žarčenje od sto do sto šestdeset nanometrov. Sistem lahko pridobiva maso z uživanjem skal in ledu in simb lahko ohrani vredne minerale in

vodo ter ostalo odvrže. Par zmore skoraj vse, le za spremembo hitrosti potrebuje skalo, da se odrineta od nje, a malenkost je nositi raketni potisnik. V prstanih pari še tega niso delali. Simb lahko pridela dovolj plina za majhne spremembe. Za večje so Prstanci nosili majhne steklenice stisnjenega plina.

Zakaj torej ni imel vsak človek svojega simba?

Simbioza je zahevala več, kot je bila večina ljudi pripravljena dati. Ni se dalo preprosto sleči, ko bi se človek naveličal. Če si simba odložil, je ta nehal obstajati.

Morda je bila to najtežja odgovornost, kar jih je moral človek kdaj sprejeti. Ko si bil enkrat združen s simbom, sta bila skupaj do smrti. Nikoli ni bilo bližjega odnosa. Simb je živel v tvojih možganih, spremljal te je še v spanju, neodvisno potujoč skozi tvoje sanje. V primeri s tem so siamski dvojčki tujci, ki se srečajo sredi noči.

Res je, da so vsi ljudje, ki so to poskusili, prisegli, da pred simbiozo še živeli niso. Bilo je privlačno, a za večino so bile umišljene slabosti pomembnejše. Le malo ljudi zmore sprejeti obvezo, za katero vedo, da bo trajna, ne tedaj, kadar "trajna" lahko pomeni pet ali šest stoletij.

Po začetnem navalu se je moda simbioze polegla. Sedaj so vsi simbionti v sistemu živeli v Prstanih, kjer so omogočili nomadsko življenje, kakršnega še ni bilo.

Prstanci so po definiciji samotarji. Ljudje se srečajo v dolgih presledkih, se parijo, če jim je to všeč, in odidejo dalje. Prstanec v življenju redko dvakrat vidi istega človeka.

To so samotarji, ki niso nikoli sami.

"Kaj si tu?"

?????

"Čutim te. Nekaj morava storiti. Ne prenesem te teme, jo ti lahko? Poslušaj: bodi svetloba!"

?????

"Oh, brezupen si. Zakaj ne izgineš?"

Žalost. Globoka otroška žalost. Parameter je potegnilo vanjo, preklinjajoč sebe in otročjo stvar, v kateri je bila ujeta. Tisočič je poskušala zabrcati z nogami, da bi kdo tam zunaj razumel, da hoče ven. A izgubila je svoje noge. Ni več mogla reči, če jih sploh premika.

Iz globin simbove žalosti se je potegnila kvišku in poskušala stati ob strani. Ni bilo mogoče. Z vzdihom v mislih se je spet pogreznila in ni več mogla ločevati med seboj in otrokom, tujcem.

Prsi so se ji dvigale in spuščale. Neprijeten vonj se je zavlekel v njene ustnice. Odprla je oči.

Bila je v isti sobi, a na obrazu je imela pritrjen respirator, ki ji je potiskal zrak v pljuča in ven iz njih. Obrnila je oči in videla groteskno pojavo druge osebe v sobi. Plavala je s spodvitimi nogami, noge in pedi sklenjene.

V praznem obrazu se je izoblikovala luknja.

"Ti je kaj bolje?"

Kričala je in kričala, dokler se ni hvaležno spet potopila v sanje.

"Uspeva ti. Še poskušaj. Ne, to ni prav; karkoli si že prej delal, stori nasprotno."

Bilo je le tipanje. Parameter se še sanjalo ni, kaj je nasprotno, ker se ji še sanjalo ni, kaj je mali simb sploh počel. Bil pa je napredek. Bila je svetloba. Bleda, nihajoča, plašna svetloba.

Nedefinirana luč je zaplapolala kot sveča, vztrepetala, ugasnila. Še vedno je bila zadovoljna, a še pol ne tako kot simb. Zajel jo je ponosen občutek zmagoslavja, ki ni bilo njeno, ampak si je odgovorila, kaj je res pomembno, ali je moje ali ni? Ni ji bilo več tako važno, ali čuti kaj ona ali simb. Kakšna je razlika, če pa morata oba to doživeti?

"Dobro je bilo. Prihajava. Ti in jaz, mali. Šla bova po svetu. Se bova že izvlekla iz te godlje."

Šla? Strah. Šla? Žalost. Šla? Jeza?

Čustva so sedaj prihajala označena z besedami in tudi spekter se je širil.

"Jeza? Si rekla jeza? Kaj je to? Seveda, ven hočem, zakaj pa misliš da se trudim z vsem tem? Ni lahko, mali. Ne spomnim se ničesar, kar bi se bilo tako težko oprijeti, odkar sem si pred leti skušala kontrolirati alfa valove. Čakaj malo, no ..." Strah, strah, strah. "Ne delaj tega, mali, prestrašiš me. Čakaj, nisem hotel ..." Strah, strah, strah, samota, strah, STRAH! "Nehaj! Nehaj, do smrti me boš prestrašil, ti si ..." Tresla se je, spet je bila otrok.

Črn, neskončen strah. Parameter je zdrsnila iz svojega razuma; zlila se je z drugim; karala se je; se mirila; se tolažila; se ljubila.

"Na, popij malo vode, bolje ti bo."

"Ppppjjjjjjd."

"Kaj?"

"Poj. Pjd. Stran. POJDI. STRAN."

"Najprej moraš malo piti. Ne bom šel, dokler ne boš pila."

"Pojdi. Moril. Morilc."

Bila je zmedena.

"Zakaj, zakaj ne bo storil tega? Zame. Za Parameter."

Negacija.

"Misliš "ne". Kje si dobil te besede?"

Tvoj spomin. Ne. Ne bom.

Vzdihnila je, a dosegla je potrpežljivost, neskončno potrpežljivost. In še nekaj, celo nekaj kot ljubezen. Vsaj globoko občudovanje tega korajžnega otroka. A še vedno se je bala, ker si jo je simb začel prilaščati in je z vse večjo težavo visela na misli, da ga mora pripraviti, da ji odpre svet zunaj, da bo lahko komu rekla, da hoče ven.

In obup je samo poslabšal stvari; simbu ga ni mogla prikriti in to

občutenje se je sporočalo v grobi, goli paniki.

"Poslušaj me. Morava se rešiti tega vrtiljaka. Ne moreva se inteligentno pogovarjati, če ti jaz stalno sporočam svoj strah, da se potem ti bojiš, kar prestraši mene, nakar tebe zgrabi panika, kar mene še bolj prestraši, kar ... nehajva s tem!"

Nisem jaz kriv. Ljubezen. Potrebuješ me. Nisi popolna brez mene. Sprejeti me moraš, da bom lahko sodeloval.

"Ampak ne morem. Ne moreš videti, da moram biti jaz? Ne morem biti ti. In ti si tisti, ki je nepopolen brez mene, ni tako kot si rekel."

Narobe. Oba sva nepopolna brez drugega. Prepozno je zate. Nisi več ti. Ti si jaz, jaz sem ti.

"Na verjamem ti. Stoletja sva tukaj, tisočletja. Če te še zdaj nisem sprejela, te nikoli ne bom. Hočem biti svobodna, pravočasno, da vidim, kako bo sonce ugasnilo."

Narobe. Tukaj dva meseca. Sonce še gori.

"Aha! Pa sem te ujela, priznaš? Lahko vidiš ven, dlje si, kot si mi povedal. Zakaj si mi lagal? Zakaj mi nisi povedal, kdaj smo? Toliko mi je bilo do tega. Zakaj mi nisi povedal?"

Nisi me vprašala.

"Kakšen odgovor pa je to?"

Pošten.

Parameter se je zadržala. Vedela je, da je to resnica, da trpinči otroka, ki ne more lagati, kot tudi ona ni mogla. A oklenila se je svoje jeze z izgubljenim občutkom, da je to vse, kar ji je njenega ostalo.

Boli me. Jezna si. Nič ti nisem storil. Zakaj me sovražiš? Zakaj? ??? Ljubim te. Bojim se, da odideš.

"... Ljubim te. Ljubim te. Bogmipomagaj, res te ljubim. Samo to nisem jaz. Ne! To je nekaj drugega. Ne vem še kaj, ampak držala se bom tega. Držala."

Kje si?

Parameter?

"Tukaj sem. Pojdi."

"Pojdi."

"Nekaj moraš pojesti. Prosim poskusi. Dobro je zate. Res je. Poskusi."

"Jesti!" Obrnila se je v zraku od nenadnih krčev lakote in odpora. Izdavila je postan zrak in redko tekočino. "Stran od mene. Ne dotikaj se me! Ekvinokcij! Ekvinokcij!"

Postava se je je dotaknila s prsti, trdimi in mrzlimi.

"Tvoje prsi," je rekla. "Mleko polzi. Kaj ..."

"Šlo. Vse je šlo."

Parameter.

"Kaj ti je? Lahko še enkrat poskusiva s tisto sliko?"

Ne. Ni potrebe. Lahko greš.

"Huh?"

Lahko greš. Ne morem te zadrževati. Misliš, da si samostojna, mogoče imaš prav. Lahko greš.

Zmedlo jo je.

Gledal sem nekatere koncepte v tvojem spominu. Svoboda. Samoodločba. Neodvisnost. Lahko greš.

"Veš, kaj mislim, kaj res mislim o teh konceptih. V najboljšem primeru nedokazani, v najslabšem fantazije."

Cinična si. Sprejemam, da bi lahko bili resnični, torej moraš biti svobodna. Zadržujem te proti tvoji volji. To nasprotuje večini etičnih zahtev, tudi tistim, ki jih sprejemaš bolj kot druge. Lahko greš.

Bil je neroden trenutek. Bolelo jo je bolj kot bi si mislila, da je mogoče. In ni vedela, čigavo bolečino čuti. Niti važno ni bilo.

Mar nori? To je bila morda njena edina priložnost, in sedaj priznava to, kar je mali že ves čas govoril, da sta že spojena. In mali je to slišal, kot je slišal vse.

Da, slišal sem. Ni važno. Slišim tvoje dvome o mnogih rečeh. Čutim tvojo negotovost. Vedno bo s teboj.

"Da, menda bo res. A ti. Komaj te čutim. Ali pa ne ločim."

Mojo smrt čutiš.

"Ne, ne. Saj ni tako hudo. Dali ti bodo drugega človeka. Vse bo dobro. Boš videl."

Morda. Obup. Nejevera.

Parameter se je v mislih branila, si povedala, da bo prišla ven sedaj ali pa ji nikoli ne bo uspelo.

"Dobro. Spusti me ven."

Usihanje. Postopno odhajanje, boleče in počasi, ko se je poganjek pričel ruvati iz njenih možgan. In Parameter je čutila, kako se ji razum deli na dvoje.

Vedno bo tako. Niti malo ne bo bolje.

"Čakaj, mali. Čakaj!"

Še je odhajal.

"Poslušaj me. Res! Resno mislim, rada bi govorila o tem s tabo. Ne odhajaj."

Najboljše je. Prestala boš.

"Ne! Nič boljše kot ti. Umrla bom."

Ne boš. Tako je, kot si rekla: če sedaj ne greš ven, ne boš šla nikoli. ... Ti ... dobro ... srečno.

"Ne! Ne razumeš. Nočem več ven. Bojim se. Ne zapuščaj me tako. Ne moreš me zapustiti."

Oklevanje.

"Poslušaj me. Poslušaj. Čuti me. Ljubim te. Ljubim. Obljuba, čista in poštena obljuba dokler-naju-smrt-ne-loči. Občuti me."

"Čutim te. Eno sva."

Jedla je, pa je takoj vse izbruhala. A njen ječar je vztrajal. Ni ji hotel pustiti, da umre.

"Bi bilo bolje, če te vzamem noter k sebi?"

"Ne, ne morem. Pol me ni več. Ne bi pomagalo. Kje je Ekvinokcij?"

"Povedal sem ti, da ne vem. In ne vem, kje so tvoji otroci. Pa mi nočeš verjeti."

"Tako je. Nočem ti verjeti. Morilec."

Poslušala ga je, ko je pojasnjeval, kako je prišla v to sobo. Ni mu verjela, še za trenutek ne.

Rekel je, da jo je našel, ko je sledil signalom radijske bakle, ki so prihajali iz točke izven Prstanov. Odkril je psevdosimba, poenostavljenega simba, ki nastane z brstenjem normalnega simba brez povprejšnje konjugacije. Psevdosimb lahko obnavlja kisik v zraku, a nič več. Ne more se skrčiti, da bi dosegel stik s človeškim telesom, ostane v obliki krogle. Človek lahko preživi v njem, a kmalu bi umrl od žeje.

Parameter je bila v psevdu, potolčena, krvaveča iz vrha glave in spolovil, živa. Še več, preživela je pet dni poti do reševalne postaje Ohranjevalcev. Pet dni, kajti Ohranjevalci so imeli malo postaj in te so bile daleč narazen.

"Inženirji so te oropali," je rekel. "Ni druge razlage. Koliko časa si že v Prstanih?"

Ko je tretjič ponovil vprašanje, je Parameter zamrmrala:

"Pet let."

"Se mi je zdelo. Nova si. Zato mi ne verjameš. Ne veš kaj prida o Inženirjih, kajne, da ne? Ne moreš razumeti, zakaj bi ti vzeli simba in te pustili živo, z baklo, da pokliče pomoč. Nesmiselno je, ne?"

"Ne ... ne, ne vem. Ne morem razumeti. Ubiti bi me morali. To je bilo bolj kruto."

Na njegovem "obrazu" se ni dalo razbrati nikakršnega čustva, a sedaj je prvič sodil, da ima upanje. Vsaj govorila je, kakorkoli že.

"Lahko bi se naučila več. Jaz se tolčem že celo stoletje in še ne vem toliko, kot bi rad. Oropali so te zaradi otrok, ne vidiš? Da jih vzgoje kot Inženirje. Tu je resnična bitka: za populacijo. Stranka, ki bo imela več potomcev, ima prednost."

"Nočem govoriti."

"Razumem. Boš poslušala?"

Ker ni odgovorila, je vzel to za pritrditev.

"Samo drsela si skozi življenje. To je lahko tukaj zunaj, mi vsi kdaj pa kdaj samo drsimo. Če potem sploh misliš o Inženirjih, je to le vprašanje izmikanja. To ni pretežko. Pri vseh teh kubičnih kilometrih tod okoli ima lovljeni vedno prednost pred lovcem. Toliko krajev za skrivanje je; toliko načinov za izmikanje.

A tebe je zaneslo v nevarno okolico. Inženirji so v tem sektorju zbrali veliko ljudi. Morda si opazila visok odstotek rdečih skal. Lovijo v skupinah, česar mi nismo nikoli storili. Preveč ohlapna skupina smo, da bi se kaj prida družili, in mi vsi vemo, da se pravi boj še tisoč let ne bo začel.

Mi smo najbolj ohlapna vojska v zgodovini človeštva. Na obeh

straneh smo prostovoljci, in na naši strani niti ne zahtevamo, da bi posamezniki storili karkoli v boju proti Inženirjem. Tako torej o njih ne veš ničesar, le to, da so se zaobljubili, da bodo v naslednjih petindvajset tisoč letih rdeče prebarvali prstan Beta."

Končno je dobil reakcijo od nje.

"Malo več pa že vem. Vem, da so privrženci Velikega pleskarja prstanov. Vem, da je živel skoraj dvesto let tega. Vem, da je osnoval Cerkev kozmičnega inženirstva."

"To si prebrala. Ali veš, da je Pleskar še živ? Veš, kako nameravajo prepleskati Prstan? Veš, kaj store z ujetniki Ohranjevalci?"

Iz tišine je razumel, da ne ve.

"Živ je. Sedaj je ženska. Njen Populacijski razglas pred petdesetimi leti je zapovedal, da mora preživeti vsak Inženir 90% časa kot ženska in vsako leto roditi tri otroke. Če jim to uspe, nimamo možnosti. V nekaj stoletjih bodo Prstani iz samih Inženirjev."

Prvič po nekaj tednih je pokazala nekaj zanimanja.

"Nisem vedela, da je to tako daljnosežen projekt."

"Največji, kar so se jih ljudje kdaj lotili. S sedanjo hitrostjo bi potrebovali tri milijone let, da prepleskajo ves Prstan, a pospešujejo."

Čakal je, upajoč, da jo spet izvleče, pa je spet zdrsnila vase. Nadaljeval je.

"Njihove vere ne poznaš, in ena od plati je prepoved ubijanja. Človeku ali simbu ne bodo vzeli življenja."

To jo je zgrabilo.

"Ekvinokcij! Kje ..." Spet se je začela tresti.

"Skoraj gotovo je živa."

"Kako?"

"Otroke si pozabila. Peterico."

Zadnja stvar, ki jo je kdo za dve leti rekel Parameter, je bila: "Vzemi tole, lahko da jo boš hotela uporabiti. Samo pritisni jo ob rdečo skalo in pozabi. Traja za večno."

Vzela je predmet, tanko cevko z rumeno bučko na vsaki strani. Bil je aplikator bakteriofaga, napolnjen s prikrojeno DNA, ki je napadala in razgradila rdeči prah, ki ga je puščal virus Inženirjev. Dotik obarvane skale bi sprožil verižno reakcijo, ki bi se končala šele, ko bi se površina skale vrnila v začetno barvo.

Parameter si jo je zamišljeno prislonila k strani in potopila se je v žilavi integument Ekvinokcijine zunanje kože. Potem se je iz zračne komore odrinila v pravljično deželo.

"Nikoli nisem videla česa takšnega, Ekvinokcij," je rekla.

"Ne, res nisi."

"Kam naj greva? Kaj je ta črta čez nebo? V kateri smeri je Prstan?"

Ljubeč smeh. "Trapasta rastlinojedka. V Prstanu sva. Zato je vse naokoli. Samo v oni smeri ne. Za tistim delom Prstana je Sonce, zato so delci osvetljeni predvsem z druge strani. Lahko ga vidiš, bledo, v odbiti

svetlobi."

"Kje si se naučila vsega tega?"

"V tvoji glavi. Podatki so tam, in deduktivne sposobnosti tudi. Samo domislila se nisi."

"Veliko več bom morala misliti. To je grozljivo. Ponavljam: kam greva?"

Kamorkoli, samo stran od tega groznega kraja. Mislim, da vsaj deset let nočem več videti Prstanovega trga."

"No, no," Parameter jo je dražila. "Gotovo se bova prej vrnili. Kaj se sploh nič pesniško ne počutiš?"

Iz Prstanovega trga se je razlivala preko Osončja divje različna in neustavljivo lepa umetnost, stranski sad samotnega življenja v Prstanih. Slikarski mešetarji, razpečevalci glasbe, trgovci s poezijo, uredniki ... vsi, ki so se preživljali kot posredniki med umetnikom in javnostjo in si trgali dobiček, ko so jim umetnine šle skoz roke, vsi taki so se natepli v bazar Prstanovega trga in za steklene bisere kupovali blesteča dela. Prstanci niso imeli kaj početi z denarjem, le mešetarili so: sveža jeklenka plina za simfonijo, ki bi s čisto svojimi ritmi in harmonijami treščila skozi poslušalca. Pest mineralnih tabletk, ki so jih Prstanci potrebovali vsako desetletje, da popravijo pomanjkanje nekaterih elementov, je mogla kupiti sliko, ki bi v civilizaciji prinesla milijone. Špekuliranje. Nihče ni vedel, katero od tisočih del bo ujelo okus množic, nakupovalci so vedeli le to, da je kdove zakaj umetnost iz Prstanov vselej pobrala najvišje cene in najbolj navdušene kritike. Drugačna je bila, videna s čisto novimi očmi.

"Tukaj mi res ni do petja. Kako pa veš, da bova začeli z glasbo, ko bova ustvarjali?"

"Ker čutim pesem v svojem srcu. Poberiva se od tod."

Zapustili sta kovinsko kroglo tržnice in kmalu je ostala le še modra črta vektorja, uperjenega stran od njiju.

Porabili sta dve leti samo za prilagajanje okolju. Čudenje se ni nikoli obrabilo. Izognili sta se drugim, kadar sta jih srečali. Imeli sta vse, kar sta potrebovali, in nista si želeli družbe.

Tonila je in veselilo jo je. Vsak dan brez Ekvinokcija je bil nova muka. Še kar naprej je sovražila svojega ječarja, ni važno, če je bila njegova zgodba resnična. Ni ji pustil umreti in ni je bilo hujše okrutnosti. A še njena jeza je bila šibka, pomilovanja vredna.

Zagledala se je v namišljeno daljavo in redko opazila njegove prihode.

Potem pa nekega dne ni bil sam. Opazila je to, brez zanimanja, gledala, kako sta se objela in se pričela zlivati. Druga oseba je torej ženska in sparila se bosta. Obrnila se je vstran in ni gledala, kako sta se simba v svojem konjugacijskem procesu stopila v eno in se počasi razširila v gladko zeleno kroglo, v kateri se bosta človeka tiho spojila in se spet ločila, verjetno za vedno.

A nekaj jo je grizlo in spet se je ozrla. Na proti njej obrnjeni strani krogle je rasla bunka. Še se je bočila in začela je oblikovati novo, manjšo kroglo. Rožnata črta je pokazala ločnico med oblama.

Spet se je ozrla proč, ni mogla ohraniti zanimanja, ko sta simba rojevala. A še vedno jo je nekaj grizlo.

"Parameter."

Moški (ali je bila ženska?) je plaval poleg nje, držeč malega simba.

Otrpnila je. Oči so se ji napolnile z grozo.

"Zmešalo se ti je."

"Morda. Ne morem ti ga vsiliti. A tukaj je. Odhajam, in ne boš me več videla. Lahko živiš ali umreš, kakor se odločiš. Storil sem, kar sem mogel."

V Zgornji polovici je bil topel dan. Pravzaprav je bil vedno topel dan, le nekateri so bili toplejši od drugih.

Prstanografije se ni težko naučiti. Prstani: Alfa, Beta in tanki Gama. Presledkom pravijo Cassini in Encke, odprlo ju je težnostno potezanje med Saturnom in večjimi lunami, boj za prevlado nad delci, ki sestavljajo Prstane. Razen tega so samo še Zgornja in Spodnja polovica, nad in pod ravnino, ter Notranji in Zunanji prostor. Notranjega Prstanci niso obiskovali zaradi močne radiacije, okoli Saturna so bili tudi pasovi Van Allenovega tipa. Zunanji prostor je bil daleč od obiskovanih delov Prstanov, pa je bil le prijeten kraj, ker so bili od tam vsi Prstani zbrani v enem delu neba. Čudno doživetje za otroke, navajene od rojstva na Prstene, ki sekajo nebo.

Parameter je plavala v Zgornji, da se napase sonca, ki je bilo tam precej močnejše kot znotraj. Ekvinokcij se je razpela. Par je postal prosojna parabolična skodela z dvesto metri premera, prepletena z žilami, da je spominjala na pajkovo mrežo. Predstavo je še okrepila drobna figurica muhe, razkrečene sredi mreže. Parameter.

Užitek, plavati tamkaj. Pogledala je naravnost v Sonce, dovolj bleščeče še tako daleč stran, da bi ji hitro izžgalo oči, če ne bi bilo le projekcija. Ekvinokcijini čuti niso delili občutljivosti človeških.

Njeno ospredje se je kopalo v bleščavi. Zelo čutno, a na nov način. To je bila tiha radost rože, ki se odpira soncu, drugačna od bolj vročih živalskih strasti, kakršnih je bila vajena. Energija je curljala skozi njeno telo in v razpeti pajčolan njene tovarišice. Njen razum je bil tišji, kot bi verjela, da je mogoče. Misli so prihajale z urami, zanimali so jih počasni, rastlinski užitki. Videla se je golo, izpostavljeno svetlobi in vetru, plavajočo vsredi srebrnega kroga življenja. V tem kraju brez zraka je čutila veter na svojem telesu in se čudila, kako more biti Ekvinokcij tako prepričljiva v mrežah iluzij, ki jih plete.

Nenadoma jo je veter stresel.

"Parameter. Zbudi se, dragica."

"Hmmm?"

"Vihar prihaja. Zviti morava jadra in odpluti v pristan."

Parameter je čutila druge sunke, ko je skozi tople vode plavala v zavest.

"Koliko sva od prstana?"

"Dobro je. V desetih minutah bova tam, če malo manevriram z jadri in potem uporabiva še par sekund potiska."

Razpeta je bila Ekvinokcij razmeroma učinkovito sončno jadro in s spreminjanjem kota, pod katerim je svetloba padala nanjo, je lahko počasi popravila njuno hitrost. Parameter se je morala le odriniti v blagem loku nad ali pod prstani. Ekvinokcij bi ju lahko spravila nazaj v nekaj dneh samo s pritiskom sonca, a vihar je pomenil nevarnost, na katero nikoli nista smeli pozabiti.

Ekvinokcij je začutila sončni veter, oblak delcev, ki je zaradi viharjev pod površino brizgnil iz Sonca. Zaznala je bila prve sunke, prihajajoče s svetlobno hitrostjo. Nevarni piš ni bi daleč zadaj.

Žarčenje je pomenilo največjo nevarnost v življenju v Prstanih. Zunanja površina simba je varovala pred večino žarčenja, ki ga je par srečal v vesolju. Kar je prišlo skozi, ni bilo vredno skrbi, bolezen zagotovo ni nikoli grozila, a občasni delci z visoko energijo bi mogli povzročiti mutacije v človeških spolnih celicah.

Veter se je krepil, ko sta zvili jadra in uporabili plinski potisnik. "Sva se pravočasno premaknili?" je vprašala Parameter.

"Dobra rezerva je. Nekaj trdega bova le dobili, pa ne skrbi."

"Kaj pa otroci? Če jih bom kasneje hotela, ne bo s tem težav?"

"Lahko. A nikoli ne boš rodila mutacije. Že v prvih tednih bom lahko videla vsako odstopanje in lahko abortiram, ne da bi ti sploh povedala."

"Pa mi boš, kajne?"

"Če želiš. Pa ni pomembno. Nič bolj kot to, da vsak dan nadzorujem ostala dogajanja v tebi."

"Če tako praviš."

"Da. Ne skrbi, ti rečem. Samo pazi na motorično kontrolo in pusti delo meni. Kar ni na molekularni ravni, se mi itak ne zdi čisto resnično."

Parameter ji je zaupala. Tako popolnoma, da je še malo ni skrbelo, ko se je vanju pričel zaganjati resnično trd veter. Razširila mu je roke, ga objela. Čudno, da je ta veter ni kot lista vrtel naokoli. Všeč ji je bilo. Vse, kar je pogrešala, so bili lasje, da bi ji plapolali okoli ramen. Ni več imela las, nobenih dlak. Motile so povezavo med njima.

Ko je pomislila nanje, so dolgi črni lasje zavalovali za njo, se ji skodrali v obraz in jo ščegetali v oči. Lahko jih je videla in občutila na koži, le dotakniti se jih ni mogla, saj jih ni bilo.

"Hvala ti," se je zasmejala. Potem se je še bolj smejala, ko se je ozrla po sebi. Pokrivali so jo lasje; dolgi, valujoči lasje, ki so rasli, ko jih je gledala.

Vrnili sta se v pristan in za njima je plaval zvijajoč se, namišljen vlak las, kilometer dolg.

Tri dni kasneje je še vedno gledala plavajočo kroglo.

Peti dan ji je roka trznila proti njej.

"Ne. Ne. Ekvinokcij. Kje si?"

Simb je spal. Simbiont je le v otroštvu lahko živel brez človeka, ki ga je hranil in pojil; ko sta se enkrat združila, je brez njega hitro umrl. Še speč je lahko preživel cele tedne, sam. Potreben je bil le dotik njene roke, in zbudil se je.

Lakota se ji je prežirala skozi telo; ni je hotela poslušati. Postala je dejstvo življenja, nekaj s čemer se je ovijala, da bi pozabila pravo lakoto v svojih možganih. Lakota je ne bo nikoli prisilila, da sprejme simba. To ni bilo vprašanje.

Devetega dne se ji je roka začela premikati. Gledala jo je, jokala k Ekvinokciju, naj jo ustavi, naj ji da moči.

Dotaknila se je.

"Čas bo, da preskusiva nove jajčnike."

"Prav imaš."

"Pogledali bova, če je tale tam zunaj moški."

Ekvinokcij je imela v svoji mošnji sposobnosti tudi to, da je lahko v svojem telesu pripravila modul, ki je sprejel klonirano celico in jo vzgojil v popoln organ; sleherni organ, ki ga je želela. Storila je to z eno od Parametrinih celic. Odstranila jo je, jo klonirala in pustila rasti v nove jajčnike. Starim je že dolgo tega zmanjkalo jajčec in so bili neuporabni za razmnoževanje, nove pa je razganjalo od življenja.

Operirala je svojo tovarišico in ji zamenjala spolne organe. Neboleče in hitro; Parameter še čutila ni.

Sedaj sta bili pripravljeni, da sprejmeta seme.

"Moški," je prišel glas drugega. Poprej bi bila Parameter odgovorila s "Samota," in nadaljeval bi svojo pot.

Sedaj je rekla: "Ženska."

"Divjina," se je predstavil.

"Parameter."

Ritual parjenja je bil opravljen in molče sta si drsela bližje. preračunala je dobro, čeprav malo hitro. Trčila sta in se z vsemi udi oklenila skupaj. Simba sta se počasi stopila eden v drugega.

Občutek užitka je dosegel Parameter.

"Kaj je to?"

"Kaj misliš? Nebesa. Misliš, da od konjugacije nimamo nič veselja?"

"Nisem se domislila ... drugače je. Sploh ni slabo. Ni pa primerljivo z orgazmom."

"Še kaj poglej. Šele začela sva."

Trenutek negotovosti, ko je Ekvinokcij izvlekla povezave, jo pustila samo v njenih možganih. Stresla se je, ko je tuj občutek šel čez njo, ugotovila, da zadržuje sapo. Spet je morala dihati. Pljuča so ji zapokala, ko je spodbodla dolgo zanemarjene mišice k delu, ko pa je refleks prevzel, je lahko pozabila nanje.

Notranja površina se je začela svetlikati in razločila je temno

postavo, plavajočo pred njo. Fosforescenca se je krepila, dokler ni dosegla svetle mesečine. Sedaj ga je lahko videla.

"Živjo," je rekla. Zdelo se je, da je presenečen, da hoče govoriti, pa se ji je le zarežal:

"Živjo. Ti si pa nova."

"Kako veš?"

"Vidi se. Govoriti hočeš. Verjetno pričakuješ od mene poseben ritual." Posegel je po njej in jo potegnil k sebi.

"Čakaj," je rekla. "Najprej bi te rada malo bolje poznala."

Vzdihnil je, vendar jo je izpustil. "Oprosti. Ti še ne veš. Dobro, kaj bi rada vedela o meni?"

Ogledala si ga je. Bil je majhen, nekaj manjši od nje. Brez dlak, tako kot ona. Nobenega načina ni videla, da bi mu našla starost; nobena stara opora ni prijela. Iz vrha njegove glave je rasla kačasta popkovina.

Odkrila je, da ga res nima kaj vprašati, ker pa je že začela s tem, je le vrgla vprašanje.

"Koliko si star?"

"Dovolj. Štirinajst."

"Dobro, pa naj bo po tvoje." Dotaknila se ga je in se premaknila v prostoru, da je lahko začel.

Prijetno jo je presenetilo, ko je trajalo dlje od tridesetih sekund, ki jih je pričakovala. Bil je dovršen ljubimec; kazalo je, da pozna vse prave gibe. Prijetno se je ogrevala, ko ga je slišala v svoji glavi.

"Sedaj veš," je rekel, in njena glava se je napolnila s smehom.

Vse pred tem, dobro kot je bilo, je bilo samo ogrevanje.

Parameter in mali simb sta tulila od bolečine.

"Nisem te hotela," je jokala, suvajoč valove zavračanja na otroka in nase. "Samo Ekvinokcij hočem."

Neskončno časa je trajalo. Zvezde so gorele okoli njiju. Galaksija se je obračala kot vrtavka. Vesolje se je krčilo; eksplodiralo; se spet krčilo. Eksplodiralo. Se skrčilo in pustilo vse skupaj, škoda časa. Čas se je končal in vseh dogodkov je bilo konec.

Plavala sta, tuleč eden na drugega.

Divjina je oddrsel stran pred zvrtinčenim ozadjem zvezd.

Ni se oziral in tudi Parameter se ni. Predobro sta se poznala, da bi potrebovala poslavljanje. Morda se ne bosta več srečala, a tudi to ni bilo važno, saj je vsak nosil vse, kar je od drugega želel.

"V vsem življenju cenenih senzacij nisem doživela česa takšnega."

Ekvinokcij je bila zamišljena. Tiho je priznala, da je bilo super, resnično, bilo pa je še nekaj. Našla je novo znanje.

"Rada bi nekaj poskusila," je rekla.

"Daj."

Hipoma je Parametrino telo pobožalo tisoč drobnih, mokrih jezikov. Preiskali so vsak kotiček, vsi hkrati. Vroči, vsaj bilijon stopinj, pa niso

pekli; tešili so.

"Kje pa si to imela?" je zagostolela Parameter, ko je bilo konec. "In čemu si nehala?"

"Pravkar sem se naučila. Gledala sem, ko sem doživljala, pa sem pobrala nekaj trikov."

"Imaš še več?"

"Seveda. Nisem hotela začeti z res intenzivnimi, dokler nisem videla, kako ti bo tale všeč. Mislim, da je bil zelo čeden. Čudovito si drhtela; delta valovi so bili prav krasni."

Parameter je lomil smeh. "Nehaj mi s temi kliničnimi podatki. Tako ti je bilo všeč, da te je groza."

"To je tako blizu, kot ti lahko opišeš mojo reakcijo. Resno, imam stvari, ki nama bodo še bolj všeč, mislim. Lahko na nov način kombiniram občutke. Ti je bilo všeč, kako subtilno se je "vročina" prelivala v občutek peres z električnim tokom skoznje?"

"Ostudno zveni, ko to rečeš v besedah. Ampak to je bilo, res je. Električna peresa. Samo bolečina ni imela nič s tem."

Evinokcij se je zamislila. "Ne vem, če je res tako. Bilo je globoko v centru za občutke bolečin. Samo da sem te žgečkala na nov način, tako kot je to delal Divjina. Nekaj odkrivam tukaj. Gre za realnost bolečine. Vse, kar doživiš, je bolj funkcija tvojih možgan kot živčnih končičev. Bolečina ni izjema. Samo povežem dva centra - za bolečino in užitek - in ju usmerim čez druge senzorne poti, pa dobim ..."

"Ekvinokcij."

?????

"Ljubi me."

Bila je v središču sonca, vsi atomi njenega telesa so se zlivali v vročini, tako vroče je bilo, da je ledenelo. Splavala je na površino, si vzela čas, skozi valove plazme, kjer je rasla, dokler ni mogla držati cele prasketajoče krogle v roki, da se je z njo drgnila po telesu. Pobliskovala se je in kadila, orjaški izbruhi so se pokoravali njeni volji, jo zavijali v ogenj in dim, ki sta grizla in žgečkala. Kače plamenov so se poganjale vanjo, vrtale v živce z ostrimi bucikami plina, mehkimi kot poljub. Pogoltnilo jo je nekaj rožnatega, brez imena, in zdrsnila je po spolzki notranjosti, pljusknila v bazen sladko dišečega žvepla.

Stopilo jo je; stopila ga je. Ekvinokcij je bila tam; pobrala jo je ter jo zagnala, in sebe z njo, v val vode, ogromen val, z gigatonami ujete energije, vzpenjajoč se v tisoč kilometrov visok drveč stolp. Treščila je na plažo iz gumaste kože, ki je postala gozd kač, ki so jo potiskale, dokler ji ni odletel vrh glave in so se drobcene rože razcvetele okoli nje, vse so bile Ekvinokcij.

Potegnilo jo je skupaj iz vseh koncev sončnega sistema in jo sestavilo v pojavo, ki se je imenovala Parameter, odgovarjala pa bi na vsako ime. Potem se je dvigala na raketi, ki se je zabodla globoko v njeno vagino, v kotičke, ki jih niti ni bilo tam, a jih je čutila kot zrcala, ko so kazala njen lasten obraz. Bila je fuzijski naboj občutkov; nastavljena na vžig. Iskre so

žvižgale okoli nje, vsaka je bila poljub električnih peres. Dosegla je orbitalno hitrost; hitrost za pobeg iz sončnega sistema; hitrost svetlobe. Izvihala se je navzven in zajela vesolje. Svetlobna hitrost se je plazila počasneje od slehernega polža; pustila jo je zadaj.

Prišla je eksplozija; implozija. Potegnila se je od sebe in padla vase in delce telesa je nosilo dol na plažo, kjer sta jih z Ekvinokcijem zbrala in jih zmetala v kopico drhtečih drobcev, manjših od atoma.

Dolgo je trajalo. Vzeli sta si čas.

"Prihodnjič," je predlagala Parameter, "poskusi vkomponirati nekaj slonov."

Nekdo je izumil uro. Tiktakala je.

Parameter se je prebudila.

"Je to tvoje delo?"

Brez odgovora.

"Ustavi tega hudiča."

Prenehalo je. Obrnila se je in spet zaspala. Okoli nje je minilo triljon let.

Ni bilo dobro. Ni mogla spati.

"Si tukaj?"

Da.

"Kaj misliš, kaj naj storiva?"

Obup. Izgubili sva Ekvinokcij.

"Nisi je poznala."

Del nje bo vedno s tabo. Dovolj, da te bo bolelo. Vedno naju bo bolelo.

"Rada bi spet živela."

Živela z žalostjo?

"Če se drugače ne da. Pridi. Začniva. Poskusiva narediti svetlobo. Daj no, saj boš znala. Ne morem ti povedati, kako; sama boš morala. Ljubim te. Zlij se z mano, umij me, izbriši spomin."

Ne da se. Ne moreva vsega spremeniti. Ekvinokcij bi rada.

"Vrag te vzemi, še poznala je nisi."

Tako dobro kot ti. Na nek način sem jaz Ekvinokcij. Na drug način pa nikoli ne morem biti.

"Ne govori o ugankah. Pomešaj se z mano."

Ne morem. Ne ljubiš me še.

"Hočeš, da še nekaj tisoč let spiva čez to?"

Da. Veliko prijaznejša si, ko spiš.

"Je to žalitev?"

Ne. Ljubila si me v spanju. Govorila si z menoj, učila si me, me vodila, me vzgojila, da sem odrasla. A še vedno misliš, da sem Ekvinokcij. Nisem. Jaz sem.

"Kdo je to?"

Ni imena. Imela bom ime, ko boš res začela govoriti z menoj.

"Spat pojdi. Zmedla me boš."

Ljubezen. Predanost, ija-aja, ija-aja, ija-aja.

"Že imaš ime?"

"Da. Ime mi je Solsticij."

Parameter je jokala, dolgo in glasno in se umila v lastnih solzah.

Štiri leta sta potrebovali, da sta se vrnili v Prstanov trg. Zabarantali sta pesem, ki je vzela tri leta, sladko žalostinko, ki je nekako odzvanjala z upanjem, orkestrirano za tri lutnje in sintetizer; pesem in obljubo za še štiri čez naslednje stoletje za puško za slone. Potem sta se napotili po štiri leta mrzli sledi, lovit spomin tistih davnih debelokožnih dni.

Kot je prejšnja generacija ljudi poznala obliko hriba, razporeditev dreves in rož na njem, njegov vonj in občutek, in se je druga generacija mogla spomniti cestnega vogala; in spet naslednja detajlov kosa hodnika pod mesečevo površino; na ta isti način je Parameter poznala skale. Spoznala bi skalo, od katere se je odrinila tistega poslednjega dne, preden so ji vzeli Ekvinokcij, skalo, za katero je sedaj vedela, da je morala biti postaja Inženirjev. Vedela je, kod se je tistega dne premikala, kako hitro, kako dolgo. Vedela je, kje bo ta skala sedaj, in tja sta se napotili s Solsticijem. Okolica bo drugačna, a skalo bo znala najti.

Našli sta jo, po samo treh letih iskanja. V hipu jo je spoznala, vsako grbo in grapo na strani, kjer sta pristali. Vrata so bila na drugi strani. Izbrali sta si primerno skalo na drugi strani in se namestili za dolgo čakanje.

Saturn se je šestinsedemdesetkrat obrnil pod njima, ko sta s teleskopom puške nadzorovali postajo. Po tem času sta poznali rutino tega kraja bolje od njegovih stanovalcev. Ko je prišel čas za akcijo, sta izpilili vsak detajl, dokler ni bil skoraj refleksen.

Iz skale je prišla postava in se odrinila v pravi smeri. Parameter je nagnila puškino cev in potegnila za petelina. Cilj je bil daleč, a se ni bala, da zgreši. Njeno zaupanje je počivalo v dolgi rdeči črti, ki jo je videla rasti iz konca cevi. Predstavljala je razdaljo, ki jo bo krogla prepotovala v tisočinki sekunde. Postava, na katero je streljala, je tudi imela črto pred sabo, a veliko krajšo. Morala je samo spojiti konca črt in sprožiti.

Šlo je po načrtu. Puška je streljala uspavalne krogle, drobne harmonične generatorje, ki bi za šest ur omamili par. Simbova zunanja površina je lahko prenesla kinetično energijo večine projektilov, naravnih ali umetnih. Ni si upala uporabiti omamljevalca, ker bi inženirji v postaji zaznali snop.

Odgnali sta se za nezavestnim parom. Ni se jima mudilo; čim kasneje ju dohitita, tem dlje bo nevarnost.

Trajalo je pet ur. Ko so se dotaknili, je prevzela Solsticij. Zagotovila je bila Parameter, da se bo mogla zliti z omamljenim simbom in res ji je uspelo. Kmalu je Parameter plavala v temni votlini z Inženirjem, žensko. Nastavila je puškino cev pod njeno brado in čakala.

"Solsticij, ne vem, če bom zmogla," je rekla.

"Nikoli ne boš mogla biti ponosna na to, razloge pa poznaš tako

dobro kot jaz. Misli na Ekvinokcij."

"Sprašujem se, če je to dobra ideja. Raje bi storila nekaj, na kar bi bila lahko ponosna."

"Se umakneva? Še vedno lahko izgineva. Če pa se zbudi in naju vidi, bo lahko nerodno, če jo pustiva živeti."

"Vem. Morala bom storiti. Samo všeč mi ni."

Inženirka se je premaknila. Parameter se je trdneje oprijela puške.

Odprla je oči, pogledala naokoli, kazalo je, da posluša. Solsticij je skrbela, da drugi simb in klical pomoči.

"Ne bom ti delala težav," je rekla ženska. "Je preveč, če prosim za nekaj minut za svoj smrtni obred?"

"Lahko jih imaš, in še več, če hitro govoriš. Ne želim te ubiti, priznam pa, da te bom verjetno morala. Rada bi ti nekaj povedala in za to potrebujem tvoje sodelovanje. Če ne sodeluješ, ti lahko vseeno vzamem, kar potrebujem. Upam pa, da mi lahko pokažeš način, da bi se lahko izognila tvoji smrti. Mi boš odprla svoje misli?"

Ženine oči so se zasvetile, potem jih je zastrla. Parameter je takoj zgrabil sum.

"Ne bodi živčna," je rekla Inženirka. "Storila bom, kot hočeš. Samo presenetilo me je." Sprostila se je, in Parameter se je predala Solsticiju, ki je prevzela kot posrednik.

Veliko stvari je bilo odvisno od izida tega obojestranskega razodetja.

Prišlo je kot poplava, neotipljiva teža verske vneme in predanosti. In nad vsem tem, Veliki cilj, projekt, ki bo tekel še dolgo po smrti vseh sedaj živečih. Ta čudovita drznost! Vizija človeštva kot gibalca, nadzornika, umetnika; Inženirja. Vse vesolje bo priznalo silo človeštva, ko bo zrlo na čudo, ustvarjeno v Saturnovih prstanih.

Veliki pleskar prstanov je bil utopist v velikem merilu. Grenko ga je razočaral način, kako je človeštvo naskočilo sončni sistem. Razmišljal je o pozemljanju in spreminjanju smeri planetov. Videl je jazbine v skalah.

Zato je pridigal, govoril o Dysonovih sferah in galaktičnih ladjah, o vklapljanju in izklapljanju zvezd, o preoblikovanju galaksij. Njemu in njegovim privržencem je bilo vesolje neznansko kompleksna igrača, s katero bi lahko počeli čudovite stvari. Želeli so razstaviti črno luknjo, da vidijo, kako deluje. Želeli so odmakniti rdeči premik. Verjeli so v stalno nastajanje, ker bi z velikim bangom njihovi napori imeli svoj konec.

Parameter in Solsticij sta se zamajali pod pritiskom vsega tega; prepričanjem, da bi to res simbolično dejanje lahko obrnilo človeštvo v smer, ki jo je Pleskar želel. Zdelo se mu je, da morajo živeti tam tunaj bitja, ki gledajo in ocenjujejo in Velika gesta bi nanje lahko naredila vtis. Ko bi ta bitja videla, kako lep je postal Prstan Beta, bi pristopila in ponudila roko v pomoč.

Ženska, ki sta jo zajeli, Rožnatordeči prstan 3351, je globoko verjela v resnico vsega tega. Svoje življenje je posvetila izpeljavi Načrta. A videli sta, kako se je njena vera zamajala, ko je sprejela to, kar sta ji pokazali. Izmikala se je skrčenemu, otrdelemu, zaraslemu spominu dni po kraji

Ekvinokcija. Privzdignili sta ga in jo prisilili, da si ga je ogledala, lupili sta plasti pozabe, s katero sta ga prekrili, ga potisnili vanjo.

Potem sta jo izpustili.

"Videla si, kje sva bili."

"Da." Hlipala je.

"In veš, kaj morava storiti, da najdeva Ekvinokcij. Videla si to v meni. Hočem vedeti, ali lahko gre ta čaša mimo nas? Poznaš drugo pot? Povaj hitro."

"Nisem vedela," je zajokala. "To storimo z vsemi Ohranjevalci, ki jih ujamemo. Ne moremo jih ubiti. Zakon pravi tako. Zato jih ločimo, obdržimo simba, pustimo človeka, da ga najdejo. Vemo, da jih večino nikoli ne najdejo, a več ne moremo storiti. Nisem pa vedela, da je tako hudo. Nisem pomislila na to. Skoraj bi pomislila-"

"Ni ti treba misliti. Tako je. Bilo bi bolj milostno ubiti človeka. Za simba ne vem. O tem bi morala govoriti z Ekvinokcijem. Sprva sem hotela pobiti vse Inženirje v Prstanih, zelo skrbno, da ne bi prehitro pomrli. Zdaj tega več ne morem. Nisem Ohranjevalec. Nikoli nisem bila. Samo iskalec sem še, iščem svojo prijateljico. Vseeno mi je, če prebarvate Prstan; kar dajte ga. Jaz moram najti Ekvinokcij, in moram najti svoje otroke. Sedaj moraš odgovoriti na moje vprašanje. Se lahko domisliš, kako bi te lahko pustila živeti in še storila, kar moram?"

"Ne. Ni druge poti."

Parameter je vzdihnila. "Dobro. Opravi svoj obred."

"Ne vem, če mi je do tega."

"Vseeno ga daj. Zamajala sem tvojo vero, a morda imaš prav in nekdo res ocenjuje. Ne bi želela, da bi tedaj zaradi mene šla po napačni poti." Že je vzpostavljala razdaljo med seboj in žensko, ki jo bo ubila. Spreminjala jo je v predmet, nekaj, čemur bo nekaj neprijetnega storila, ne bitje s pravico do življenja.

Rožnatordeči prstan 3351 se je počasi pomirila, ko je šla čez gibe za svoje poslednje olje. Ko je končala, je bila mirna kot na začetku svojega trpljenja.

"Občutila sem polnost," je tiho dejala. "Inženirji ne trdimo, da vemo vse.. Zmotili smo se v svoji politiki ločevanja simbiotičnih parov. Le to mi je žal, da ne morem nikomur povedati o naši napaki." Pogledala je Parameter, a je vedela, da ni upanja. "Odpuščam ti. Ljubim te, ubijalka moja. Stori svoje." Nastavila je vrat in zaprla oči.

"Umm," je rekla Parameter. Ni slišala zadnjih besed svoje žrtve. Odrezala se je, lahko je videla le vrat. Pustila je Solsticiju, da ji je vodila roke. Kot po nagonu sta našli točke, trdo pritisnili in bilo je, kot je Solsticij rekla, da bo. Ženska je v sekundah izgubila zavest. Morala je živeti še nekaj minut, da je Solsticij storila, kar je morala.

"Imam ga," je prišla njena pretresena misel.

"Je bilo hudo?" Parameter se je držala stran.

"Ne govoriva o tem. Pokazala ti bom v kakšnem desetletju in prejokali bova leto. Imam ga."

Drugi simb je bil torej že mrtev in Solsticij je bila z njim, ko je umrl. Parametrino delo je bilo veliko lažje.

Spet je položila palca na ženskin vrat, ji nagnila uho k prsim. Pritisnila je, tokrat močneje. Kmalu je utrip zafrfotal, za hip pospešil. Sledil je krč, potem je umrla.

"Odidiva."

Dobili sta radijski organ za inženirsko frekvenco. To je bil edini način, kako so prebivalci Prstanov lahko ločevali prijatelje od sovražnikov. Radijski organi simbov so bili nastavljeni od rojstva in Inženirji so uporabljali samo en kanal; enako Ohranjevalci. Parameter se ni več štela v nobeno od strani in sedaj je lahko svoje pomanjkanje prepričanja tudi fizično podprla. Sedaj je lahko oddajala na obeh kanalih in se svobodno premikala iz ene družbe v drugo. Če bi jo ujeli, bi jo oboji imeli za vohuna, ni pa se ji zdelo, da bi to bila.

Inženirski par sta morali ubiti, ker se brez simbove smrti organa ni dalo odstraniti. Dalo pa se ga je klonirati in to je bil izhod, ki ga je ponudila Parameter.

Poleg drugega glasu sta si nabrali podatkov o inženirskem življenja, in brez njih bi ju hitro odkrili. Poznali sta običaje in verovanje in lahko bi živeli med Inženirji, le spolnosti si nista smeli privoščiti. To bi lahko bilo nerodno, dalo pa se je najti izhod. Najzanesljivejša je bila nosečnost.

Kaj pomembnega to ni bilo, a ime mu je bilo Appoggiatura. Srečali sta ga tretji teden po umoru. Tveganje - majhno, a vseeno tveganje. Med odnosom je zvedel vse o Parametrinem početju in načrtih, pa ga ni zmedlo. Fanatična predanost je bila med Ohranjevalci kaj redka, edini pravi fanatik, ki ga je Parameter srečala, je bil Rokovnjač, ki ji je grozil s pištolo na začetku njene poti. Parameter in Solsticij sta se zavedali, da je njuno početje izdaja Ohranjevalske stvari. Appoggiaturi to menda ni bilo mar, če pa mu je bilo, pa je presodil, da jima to, kar sta pretrpeli, daje pravico.

"Pa sta kaj mislili, kaj bosta storili, če najdeta Ekvinokcij? Ne vem, kaj mislita, samo meni se zdi to prav hud problem."

"Hud je, ja," se je strinjala Solsticij. "Posebno zame. Ne govori mi o problemih, dokler ne boš čutil take negotovosti kot jaz, ko mislim o tistem dnevu."

"To je tudi moja negotovost," je rekla Parameter. "Ne veva. Veva pa, da jo morava najti. In otroke, čeprav to ni tako močno. Samo za nekaj minut sem jih videla in sedaj bodo že sedem let stari. Tukaj nimam kaj pričakovati."

"Jaz še od Ekvinokcija ne bi kaj prida pričakoval. Nekaj vem o tem, kaj se zgodi s simbom, ko ga ločijo od človeka. Nekaj umre; ne vem, kaj. A začeti mora čisto od začetka, še enkrat. Sedaj bo del enega tvojih otrok, kateregakoli je že sprejela, ko so vaju ločili. Ne boš je poznala, in ona ne tebe."

"Vseeno, storiti morava to. Sedaj bi te rada zapustila."

Drseli sta šest mesecev, da se je Parametrino telo lahko dovolj napelo, da je bilo očitno, da je noseča in ni razpoložljiva za seks. Medtem sta razmišljali.

Neštetokrat sta se odločili, da sta neumni; da to iskanje lahko traja tisoč let in še ne bo končano. A nista mogli kar pozabiti. Vedno bi bila tukaj sopotnica, da bi že s svojo prisotnostjo govorila, da je tvoje življenje laž.

Potem je bila še Rožnatordeči prstan 3351. Če bi nehali, bi bil njen umor brez smisla. To bi bilo prehudo. Ostala je v njunem spominu, vedno sta jo negovali, se vselej sramovali svojega dejanja. In simb, njegovega imena Solsticij še vedno ni mogla izreči. Nekega dne bo morala Parameter še enkrat preživeti to ubijanje, a bližje. Solsticij je bila odločena, še bolj kot Parameter, da morata upravičiti nujnost te grozote.

Tako sta se spet napotili proti z Inženirji okuženemu področju, kjer je nekoč Ekvinokcij postala vojni ujetnik.

Prišel je živčni trenutek, ko sta prvič uporabili ukradeni oddajni organ, a vse je gladko teklo. Po tistem sta se lahko svobodno gibali v inženirski družbi. To je bil čuden svet, potopljen v obrednosti, ki bi novinca hipoma zmedla. Tako sta se zatekli k spominom Rožnatordečega prstana, bliskovitemu tečaju religije, vžganem v njun spomin.

Privzeli sta ime Maščevalec Zemlje 9954f, pogosto ime z naključno številko in črko "f" kot znakom ugleda. To črko naj bi k svojim imenom dodali le Inženirji, ki so rodili sto otrok. Teoretično naj bi rojstva beležili v Templju Pleskarja prstanov, na drugi strani Saturna, kjer so hranili toliko podatkov, kot se jih je pač dalo zbrati v svetu Prstancev, a to ni bilo nevarno. Celo v inženirski družbi, kjer so bili stiki bolj pomembni kot med Ohranjevalci, je bilo malo možnosti, da bi kdo dvakrat srečal istega človeka. Verjetnost, da bi Parameter in Solsticij srečali pravega Maščevalca Zemlje 9954f, je bila tako neznatna, da nanjo ni bilo vredno misliti.

Kraj, kamor sta se obesili, je bila skala, od katere se je Parameter odrinila na dan zajetja, skala, ki jo je Rožnatordeči prstan zapustila na svoj zadnji dan. To je bil komunikacijski center, dvorana za srečanja in govorice; center, s kakršnimi so Inženirji uspeli obdržati svojo kohezivnost proti silovitemu pritisku praznega prostora.

Prevzela je delo upravnice postaje, prostovoljni opravek, ki je pomenil, da si živela v postaji in ohlapno usklajevala tamkajšnje dejavnosti. Zapisovala in razobešala je informacije, prepomembne, da bi jih lahko zaupali besednemu prenosu, in iz vsakega obiskovalca je skušala izsesati potrebne podatke. Delo je bilo torej idealno za njene potrebe.

Nosečnost ji je delala težave. Nosečnice so potrebovale veliko sonca, skal in ledu in običajno niso prevzele takšnega dela. Zaradi tega je doživela precej vprašanj, a se je iztaknila z zgodbo, da ji je delo preprosto tako všeč, da ga ne želi pustiti.

A težava s soncem je bila resnična. Postaja je bila dovolj globoko v

Prstanih, da je bilo svetlobe malo. Morala bi se povzpeti nad ravnino, kjer luči ni razpršilo toliko skal, a sedaj ni mogla. Izvijala se je tako, da je preživljala ves prosti čas zunaj s Solsticij v raztegnjeni konfiguraciji.

Pogovori so se največ vrteli okoli poloma Materinskega edikta in tako je dobila novice o Ekvinokcij.

Po ediktu bi moral vsak inženir spreminjati spol in preživeti za vsako leto kot moški devet let kot ženska. Vsako teh devetih let naj bi rodila po tri otroke. Številke so govorile drugače.

To je bil prvi odpor proti ediktu. Neorganiziran, a vseeno vznemirljiv. O tem je bilo precej govora in veliko slovesnih obljub o poboljšanju. Vsakdo se je zaobljubljal, da bo rodil toliko otrok, kot se bo le dalo, a Parameter je dvomila v odkritosrčnost teh obljub. Njeno opazovanje Inženirjev je kazalo, da je žensk res več kot moških, a le trikrat, ne pa devetkrat več.

Diskusije so kazale na več razlogov. Prvi, najbolj očiten, je bila preprosta preferenca. Po statistiki je 90% ljudi dajalo enemu spolu prednost in to približno polovica vsakemu. Če naj bi se Pleskarjeva navodila izpolnila, bi moralo 35% Inženirjev živeti kot spol, ki jim je bil manj všeč. Podatki so kazali, da jih je to storilo le malo. Kljubovalno so ostali možje.

Potem je prišel še logistični problem. Da bi napraskal dovolj uporabne mase za enega otroka, je moral simbiotični par prebaviti skoraj tisoč kilogramov skale in ledu. Za preobrazbo te mase v uporabno obliko je bila potrebna energija. Par se je moral dolge ure nastavljati soncu. Po vsem tem je ostalo bolj malo časa z barvanje Prstana in večina Inženirjev je videla svoje življenjsko poslanstvo v tem, ne pa v produciranju otrok.

Govorilo se je, da Pleskar Prstanov meditira že vseh zadnjih deset let, poskušajoč najti izhod iz dileme. Videla je, da se je bila njena Velika gesta tako upočasnila, da je njen uspeh postajal vprašljiv. Če v dalnji prihodnosti rojstva Inženirjev ne bodo povsem zasenčila prirastka Ohranjevalcev, bo boj izgubljen. Čas velikega napora Ohranjevalcev je šele prihajal. Pri sedanjem stanju stvari Ohranjevalec lahko po tri ali štiri dni ni videl prebarvane skale. Ko pa je število teh skal raslo, je rasla tudi stopnja razbarvanja. Tedaj bi le množica Inženirjev s ponovnim pleskanjem mogla zatreti ta negativni efekt. Če bi si bili populaciji približno enakovredni, bi prišlo do remija, in tega bi lahko dobili le Ohranjevalci. Za uspeh Velikega načrta bi morali prepleskati 90 odstotkov skal v prstanu Beta. Da bi to dosegli, bi potrebovali Inženirji desetkratno populacijo Ohrajevalcev, sicer bi se delež obarvanja skal stabiliziral pod željeno vrednostjo. Kriza prve velikosti, in nihče od živih ne bo učakal izida.

Prelom je prišel, ko je diskutirala o tem z Inženirko, Čudovitim rdečim prstanom 43f. To je bila ena od zgodnjih pristašev Pleskarja prstanov, pri Saturnu je živela že dvesto let. Rodila je bila tristo devetinosemdeset otrok, in priznavala je, da ne izpolnjuje norme. Bila je živi dokaz, da so Pleskarjevi cilji nerealistični, a je nezlomljivo verovala v

pravilnost njene politike. Sramovala se je, da ni rodila šeststotih otrok, se zaobljubljala, da bo v naslednjem stoletju dosegla normo. Da bi ji to uspelo, bi morala roditi petsto otrok. Parameter je menila, da je patetična. Nosila je sedmerčke.

"Gledam to mladino, ki prihaja sem z dvojčki v trebuhih in ne vem, kako se upajo imeti za Inženirje," se je pritoževala. Še prejšnji mesec sem videla frkljo z enim samim otrokom na poti. Enim! Si lahko predstavljaš? Koliko jih imaš tukaj?"

"Tri. Morda bi jih moralo biti več." Parameter je skušala dajati vtis krivde.

"To je že dobro. Tri je pravo število. Ne bom te vprašala, če si jih imela tri tudi lani.

In količina moških me spravlja v obup. 7,43 proti 2,57 je razmerje." Zdrsnila je v tuhtajočo tišino.

"Kot da že to ne bi bilo dovolj slabo," je zatipala Parameter, "slišim, da so nas Ohranjevalci dohiteli po rojstvih."

"Kaj res?" Novica ji je še poglobila skrbi in odleglo bi ji, če bi zvedela, da je povsem izmišljena. Parameter je to iglo pogosto uporabljala, da bi napeljala ljudi na pogovor o ženskah na nasprotni strani in še posebno tisti, ki so jo nekaj let tega ujeli tam blizu, ko je rojevala peterčke.

"Sicer me ne bi smelo presenetiti," je rekla Inženirka, "v zadnjem času smo jih toliko ujeli nosečih, s tremi, štirimi, celo petimi."

To je bilo že bližje. Parameter je iskala primerno pripombo, da bi jo povsem izvlekla.

"Spominjam se, skoraj deset let tega... ali jih je bilo pet? Pozabljiva postajam. Tu blizu so dobili Ohranjevalko. Ravno je rodila pet otrok."

Parameter je bila tako presenečena, da je skoraj zamudila priložnost.

"Pet?" je uspela zastokati. Zadostovalo je.

"Tako je. Kdaj si zadnjič videla koga od nas s petimi? Pa ti anarhisti še Razglasa nimajo, da bi jim to nalagal. Za zabavo je to počela."

"Si bila tukaj, ko se je to zgodilo? Ko so to žensko ujeli?"

"Pozneje sem slišala o tem. Nekaj dni so imeli ščeneta tukaj. Niso vedeli, kaj bi z njimi. Nihče ni slišal za jasli."

"Jasli?"

"Ti tudi, torej. Novičarstvo tod naokoli je res propadlo. Treba bi bilo zapisati in razširiti."

"Poskrbela bom za to, samo povej mi."

"Petdeset tisoč kilometrov naprej so jasli za otroke, vojne ujetnike. Tja naj bi odpeljali zajete ohranjevalske otroke na prevzgojo."

Pogoltnili sta to in okus jima ni ugajal.

"Ta prevzgoja mora biti kar uspešna, kajne?"

"Pri Prstanu, upam, da je. Nisem bila tam. Te dni potrebujemo vse, kar lahko dobimo."

"Kje so te jasli? Razobesila bom orbitalne elemente."

Trojčki niso uspeli. V desetem mesecu, na poti k jaslim, je Solsticij

povedala, da ni upanja. Na postaji sta zbrali premalo energije in materiala. Razvoja se več ni dalo zadrževati in za zbiranje potrebnih snovi je bilo že prepozno.

Solsticij jih je abortirala in reabsorbirala trupelca. S tako pridobljeno energijo sta še bolj pospešili k jaslim. V dveh letih sta bili tam.

Jasli so bile zapuščene; prazna školjka. V Prstanu so se novice počasi širile. Po povpraševanju je Parameter odkrila, da že petnajst let niso delovale. Njeni otroci torej nikoli niso prispeli tja.

Prišel je čas obupa, a bili sta že onkraj tega. Nekje na poti k jaslim sta nehali verjeti, da je to, kar sta poskušali, sploh mogoče storiti. Tako ju ni strlo, da so bile jasli prazne, a vseeno je bilo težko sprejeti konec iskanja; devet let sta bili na sledi.

Številke so bile prevelike. Prstan Beta je imel sedemdeset milijard kubičnih kilometrov, in vsaka od njih je lahko skrila tisoč otrok.

Nekaj tednov sta se vrteli okoli jasli, spraševali Inženirje, iskali zvijačo, da bi z njo premagali statistiko. Nista vedeli, kam so otroke poslali, kam naj gresta. Lahko bi bili kjerkoli in Prstan je bil prevelik.

Potlej sta odšli, ne vedoč, kam sta namenjeni.

Tri dni kasneje sta srečali Ohranjevalca, moškega, in se sparili z njim. Pokazal je razumevanje za njuno bolečino, a se je strinjal, da ni upanja. Solsticij je skrbno pazila, da Parameter ne bi spočela. Vsaj za naslednje stoletje sta imeli nosečnosti dovolj.

Ko sta ga zapustili, sta opazili, da ju zajema spanec.

A vedeli sta, da to ni spanec.

Še preden je odprla oči si je Parameter divje posegla po vrhu glave.

"Solsticij..."

"Tukaj sem. Nobenih nenadnih gibov. Ujetnici sva. Ne vem, čigavi, a oborožen je."

Odprla je oči. Plavala je je v konjugacijski sferi, Solsticijin poganjek je bil še trdno zasajen v njeni glavi. Z njo je bil še nekdo, prav majhen. Pomignil ji je z orožjem in pokimala je.

"Ne vznemirjaj se, " ji je rekel. "Če lahko odgovoriš na nekaj vprašanj, boš to verjetno preživela."

"Lahko se sprostiš. Ne bom delala težav."

Spoznala je, da je otrok, kakšnih enajst let star. Kazalo pa je, da pozna omamljevalce.

"Kakšen teden smo te opazovali," je dejal. "Govorila si z Inženirji, in seveda smo mislili, da si ena od njih. Malo prej pa si se pogovarjala z Ohranjevalcem, na njihovi frekvenci. Rad bi pojasnilo."

"V začetku sem bila Ohranjevalec. Nekaj tega sem ubila Inženirko in ji ukradla odajni organ." Vedela je, da se ne bo mogla domisliti prepričljive laži dovolj hitro, da bi bila varna pred njegovim omamljevalcem. Še sanjalo se ji ni, če je sploh kakšna prepričljiva laž za njen položaj.

"Na katero stran se sedaj šteješ?"

"Na nobeno. Rada bi bila neodvisna, če bi mi kdo to dovolil."

Videti je bil zamišljen. "Morda je to lažje, kot si misliš. Zakaj si ubila tisto Inženirko?"

"Morala sem jo, da sem se lahko preselila v njihovo družbo, da sem lahko iskala svoje otroke in simba, ki so mi ga vzeli. Bila sem -"

"Kako ti je ime?"

"Parameter, in Solsticij."

"Tako je. Sporočilo imam zate, Parameter. Od tvojih otrok. Dobro jim je in iščejo te tod okoli. V nekaj dneh jih lahko najdeva."

Otroci so razumeli nerodnost položaja. Ko so se pridružili skupinski konfiguraciji, vznikali iz sten počasi se povečujoče krogle, so se omejili na kratek poljub in se umikali v svitek drobnih teles.

Parameter in Solsticij je živčnost komaj še dala misliti. Otroci so bili tukaj, a Ekvinokcij? Kaj je z njo?

Čutili sta, da so otroci Parameter spoznali, potem doumeli, zakaj je tako. Ekvinokcij je govorila z njimi že pred rojstvom, s slikami in zvoki spodbujala njihove možgane. Parametrine slike bi bile med temi podobami.

Otroci Prstancev so drugačni od ostalih človeških otrok. Rojeni so že z večino znanja, potrebnega za preživetje v Prstanih. Tedaj se lahko pridružijo malemu simbu in pomagajo voditi njegov razvoj, dokler v nekaj tednih ne odraste. Potem simb za tri leta prevzame delo, jih uči in vodi na kraje, kjer lahko odrastejo, zdravi in krepki. Pri treh letih so praktično odrasli. Ne gre drugače: z materjo lahko ponavadi ostanejo le nekaj tednov, dokler njihov simb ne odraste. Odtlej so prepuščeni sami sebi in simbu, ki s svojim vodstvom in nadzorom pokrije njihove pomanjkljivosti.

Parameter je gledala te čudne otroke, te malčke z milijardami kubičnih kilometrov širokim dvoriščem, z zvezdami in kometi za igrače. Le kaj je vedela o njih? Lahko bi bili iz druge species. A to ne bi smelo biti pomembno; tudi Solsticij je bila, še več kot to.

Solsticij je grabila histerija. Trgal jo je strah, da bo na nek njej nerazumljiv način sedaj izgubila Parameter. Izgubljala je pamet. Del nje je tako brezupno ljubil Ekvinokcij, kot jo je ljubila Parameter; drugi del se je zavedal, da je ob enem človeku prostora le za enega simba. Če pride do izbire? Kaj naj tedaj storita?

"Ekvinokcij?"

Brezglasni krik Solsticij: "Ekvinokcij?"

????

"Si to ti, Ekvinokcij?"

Odgovor je bil zelo tih, od zelo daleč. Nista ga mogli slišati.

"Jaz sem. Parameter."

"In Solsticij. Ne poznaš me -"

Poznam te. Ti si jaz. Bila sem ti. Obeh se spominjam. Zanimivo.

A glas je bil hladen, brez zanimanja.

"Ne razumem." Nista vedeli, katera je rekla.
Razumeš. Ni me več. Nova sem. Ti si nova. Končano je.
"Ljubiva te."
Da. Seveda. A ni me več, da bi me ljubili.
"Ne razumeva."
Minilo bo.

Otroci so plavali skupaj; tiho, spoštljivo; čakali, da mati sprejme svojo novo resničnost. Končno se je premaknila.
"Morda bova nekoč razumeli," je rekla.
Spregovorila je ena od deklic.
"Mati, Ekvinokcij ni več. Vseeno je še vedno z nami. Odločila se je, ko je videla, da nas bodo zajeli. Reabsorbirala je svoje otroke in se razcepila v pet delov. Nihče je ni dobil vse, a vsi smo dobili dovolj."
Parameter je zmajala z glavo, skušala najti smisel vsega tega. Fantič, ki jo je bil pripeljal, ji ni želel povedati ničesar, raje je čakal, dokler niso prišli njeni otroci.
"Ne morem razumeti, kako ste me našli."
"Samo potrpežljivosti je bilo treba. Nismo dosegli jasli; na poti so nas osvobodili Alfani. Pobili so Inženirje, ki so nas stražili, in nas sami posvojili."
"Kdo so Alfani?"
"Prstanci, ki živijo v prstanu Alfa; niso ne Ohranjevalci ne Inženirji. Odpadniki iz obeh strani, ki so zapustili boj. Poskrbeli so za nas in nam pomagali, ko smo rekli, da te bi radi našli. Vedeli smo, kam so nas peljali, vedeli, sa moramo le čakati, pa se boš prikazala tam, če si še živa. In smo čakali. In že po devetih letih si prišla. Zelo sposobna si."
"Morda." Gledala je noge svojih otrok. Bile so čudno deformirane. In ti topi izrastki na koncu? Čudno.
"Stopala, mati," je rekel otrok. "V Afi so kirurgi, a nismo mogli iti, dokler te nismo našli. Sedaj bomo šli. Saj boš šla z nami?"
"Huh? Menda ja. To je čez Cassinijevo ločnico, ali ne? Tam ni vojne? Ni ubijanja?"
"Tako je. Zaradi nas lahko prepleskajo prstan Beta s progami ali pikami, vseeno nam je. Oboji so zmešani: Ohranjevalci in Inženirji. Mi smo pravi Prstanci."
"Solsticij?"
"Zakaj pa ne?"
"Šli bova z vami. Povejte, kako vam je ime?"
"Vojska," je povedala ena od deklic.
"Mornarica," je rekla druga.
"Marinci."
"Letalstvo."
"In Slon," je odgovoril deček.
Smejali so se vso pot do Alfe.

(EQUINOCTIAL, zbirka Ascents of Wonder Davida Gerrolda, 1977)

ALICE SHELDON JE MRTVA ŽE NEKAJ LET

"I shall be expressing opinions about matters which are much more human than scientific. I shall put forward a point of view about the social problems of our time, problems which have little to do with science or with space. At the end I will argue that the exploration of space offers remedies to some of our social diseases, but my argument wil remain on the level of literature rather than of science.

"When I´m discussing human affairs, I like to deal with individual people rather than in abstract principles. For this reason I find science fiction more helpful than sociology in suggesting probable futures.

. . . .

"My intention is not to make readers believe everything I say, but to provoke them into forming their own judgments, their own visions of human needs and purposes."

Freeman Dyson, *"Human Consequences of the Space Program", The Bulletin of Atomic Scientists, June 1969*

Julija nam je na univerzitetnem forumu Vzhod-Zahod blizu Madrida kolega iz Solidarnosti pravil, kako mu je angleški znanec izjavil svoje navdušenje nad Poljsko. Jacek ga je povprašal, zakaj - zaradi papeža, Walense, dolgega napora Solidarnosti? No, je rekel Anglež, Poljska je čudovita dežela za počitnice z opazovanjem ptic.

Za Kavčičevim *Dnevnikom*, Bučarjevimi *Usodnimi odločitvami*, Janševo stranjo in Leljakovim *Sam proti njim* je sedaj ČKZ izdala nekakšno antologijo znanstvene fantastike.

Mislim, da je tako prav in normalno. "Pomlad" poznih 80. let nam je po dolgi gverili z zborovanjem na trgu Zvezdi pred lj. univerzo junija 1988 začela vračati sedanjost, objava Krivde in greha, Muževne steblike in Trilogije Vitrinj-Teharje-Rog nam je vrnila prepovedani del preteklosti. Počasi se bomo vrnili tudi v prihodnost in ZF s svojimi debatami in miselnimi eksperimenti je eden od izvidnikov, ki bi jih bilo na tej poti škoda pogrešati. Če bi radi bili zdravi, se mi zdi, da potrebujemo prihodnost prav tako kot preteklost in sedanjost. Ne bi pa želel, da bi se vrnili v prihodnost tridesetih ali petdesetih let in ne bi želel, da bi vrata slovenskega kulturnega dojemanja ostala zaprta za ZF iskanja zadnjih desetletij.

Sredi 70. let mi je med študijsko literaturo, po kateri je mama pripravljala diplomo, prišla v roke knjiga slovenskega marksista, zgra-

jena na podmeni, da v našem stoletju ni pozitivnih utopij. (Res je, da so marksisti precej insularen takson, dvomim pa, da bi se nemarksovski slovenski družboslovci in humanisti tukaj kaj bolje odrezali.) P: jih je toliko in tako dobrih. Od klasičnih - naj omenim *And Then There Were None* E. F. Russella iz 1951, pa *If All Men Were Brothers, Would You Let One Marry Your Sister* Teda Sturgeona (1969), do novih utopij, ki jih je po mojem mnenju uvedel Clifford Simak s serijo *City* (1952), med novejšimi deli pa moram povedati za *Gotta Sing, Gotta Dance* Johna Varleya (1976).

". . . kaj si ljudje zaslužijo. Kajti vsak od nas si zasluži vse, vsa razkošja, nagrmadena v grobovih mrtvih kraljev, in nihče od nas si ne zaluži ničesar, še grižljaja kruha ne. Mar nismo jedli, ko so drugi stradali? Nas boste kaznovali za to? Nas boste nagradili za krepost stradanja, ko so drugi jedli? Nihče si ne zasluži kazni, nihče si ne zasluži nagrade. Osvobodite si pamet prepričanja zaslužim si, *prepričanja* dolžan sem, *in počasi boste lahko začeli misliti."*

(Ursula Le Guin, *The Dispossessed*)

Med velikimi darovi ZF je zame tiho sporočilo, da se zvezde premikajo in da se smeš spraševati, zakaj je tako in kaj če bi bilo drugače, pa naj gre za velike ali male stvari. In če hočeš, ti ZF lahko pomaga, da narediš miselni eksperiment in skušaš pogledati, kako bi bilo, če... Da ti dovoli, da pogledaš čisto običajne stvari s čisto drugega kota.

In potem je tu nekaj, kar me čudovito spominja na znanost - navada, da se kakšen domislek ali eksperiment razvija v debati od avtorja do avtorja, od zgodbe do zgodbe, preko let in preko desetletij.

ZF je orodje za pogled na znane stvari od zunaj. Prijazno in zelo praktično orodje. Marsikaj, česar se z njim lahko lotiš, je z orodji literarne matice, ali, v angleški slovenščini, književnosti glavnega toka, komajda dosegljivo. Spomnim se, kako presenečen sem bil, ko sem dobrih deset let tega gledal avstralski mladinski film *Storm Boy* - kako divje, se mi je zdelo, da se dajo ta vprašanja pretresati brez pomoči tehnike ZF! - kasneje sta me tako presenetila Doris Lessing in Saul Bellow. Obstajajo ZF teksti, ki imajo precej umetniške vrednosti kot ZF, kot literatura pa so po merilih matice nikakršni - denimo polpismeni *Exploration Team* Murraya Leinstra. Obstaja pa množica del, ki imajo oboje, vrednost kot ZF in kot literatura. Znanstvena fantastika je, ob vseh malovrednih tekstih in avtorjih in komerciali in neumnih filmih, ki jih prodajajo kot ZF, živa veja umetnosti. A to je nekje daleč, nekje drugje.

Zjutraj sem bral esej Pamele Sargent *"The Writer as Nomad"*, fotokopiran iz nekaj let stare številke revije The SF Foundation. Opomba pod črto je omenila *pokojno* pisateljico, znano pod imenom James

Tiptree, jr.

Mislim, da ni bilo v slovenščino prevedenega nič njenega. Morda kakšna zgodba v kakšnem obskurnem ŽiTu. Prav verjetno nimamo javne knjižnice, kjer bi se dalo najti novelico *Her Smoke Rose Up Forever.*

Gotovo je bila med najmočnejšimi pisci zadnjih dveh desetletij, in po njenem samomoru smo tudi mi neuvrščeni iz Afrike revnejši, čeprav naj ne bi vedeli zanjo. Saj ni edina, ki nima slovenskega prevoda in ki njenih knjig ne boš našel v naših javnih knjižnicah.

Alice Sheldon je mrtva. Edgar Pangborn je mrtev. Ted Sturgeon je mrtev. Phil K. Dick je mrtev. Bog ve, kdo še vse je mrtev in mu ne bomo več mogli čakati na novo knjigo. Edina novejša ZF romana, ki sta izšla pri nas v zadnjih letih, ste dve Silverbergovi deli izpred 20-tih let -- eno je prišlo skozi uredniške predale po čistem naključju. V NUK ne boš našel treh neprevedenih naslovov iz liste predlogov za branje, ki sledi tej spremni besedi, v Univerzitetni knjižnici Maribor morda štiri. In precej prepričan sem, da z novejšim ne-ZF leposlovjem v slovenskih knjižnicah ni dosti bolje.

Tako mislim, da je nekaj, kar ta dežela obupno potrebuje, če bi se iz neuvrščene Afrike rada vrnila na živahni stari kontinent: milijon tujih knjig za javne knjižnice. Morda dva milijona. Če bi novi oblastniki le hoteli in znali. Dvomim, da bi te knjige lahko stale dvajsetino Elanovih izgub.

Samo Resnik

Pripis: oktobra naj bi izšla še ena številka nove ČKZjeve serije - antologija Tehnologije in prihodnosti. Če pa se bo Fantazija spodobno prodajala, imava z Žigo v delu tudi Fantazijo-2. Obstaja tudi upanje, da se bo v jeseni ČKZ začel obujati kot revija, če bodo gospodarji dovolili, in če se bosta dve populaciji možnih sodelavcev - en pol predstavlja kolega Klemenc, drugega pa jaz - uspeli dogovoriti za enakopravno sodelovanje. Meni se zdi ideja različnih ljudi pod isto streho simpatična.#

(pa čeprav jo ima kolega, ki me je lani zabrisal s Katedre, za "vrtičkarstvo")

Nekaj ZF knjig z angleškega jezikovnega področja, ki bi lahko bile vredne branja :

(# označuje prevod v slovenščino)

J. R. R. Tolkien : Hobbit #*(to je fantazija za otroke, ampak. . .) (1937)*
*** *vsaj* The Fellowship of the Ring *(1954)*
L. Sprague DeCamp : Lest Darkness Fall *(1941)*
Ray Bradbury : The Martian Chronicles # *(1950)*
*** Fahrenheit 451 # *(1953)*
Kurt Vonnengut : Player Piano # *(1952)*
*** Cat´s Cradle # *(1963)*
Clifford Simak : City *(1952, dopolnjena 1985)*
William Golding : Lord of the Flies # *(1954)*
Alfred Bester : Tiger ! Tiger !
/ oziroma/ The Stars My Destination *(1956)*
Robert A. Heinlein : Double Star # *(1956)*
*** The Moon is a Harsh Mistress *(1966)*
Walter M. Miller : A Canticle for Leibowitz *(1960)*
Philip K. Dick : The Man in the High Castle *(1962)*
*** A Scanner Darkly *(1977)*
Pierre Boulle : Planet opic *(prevedena v sl. 1967),*
(La Planete des Singes, *prevedena v angl. 1963)*
Poul Anderson : The Corridors of Time *(1965)*
Roger Zelazny : Lord of Light *(1967)*
Edgar Pangborn : The Judgement of Eve *(1966)*
Samuel R. Delany : The Star Pit *(novela) (1966)*
*** Nova *(1968)*
Alexei Panshin : Rite of Passage *(1968)*
Ursula K. LeGuin : The Left Hand of Darkness *(1969)*
*** The Dispossessed *(1974)*

Harlan Ellison, ed .: Dangerous Visions *(antologija) (1971)*
Robert Silverberg : A Time of Changes *(1971)*
*** The Book of Skulls # *(1971)*
*** Dying Inside *(1972)*
Arkadij & Boris Strugacki : Hard to be God (Trudno byt bogom) *(prevedena v angl. 1973)*
*** The Ugly Swans *(prevedena v angl. 1978)*
John Brunner : Shockwave Rider *(1975)*
Gregory Benford : In the Ocean of Night *(1977)*
John Varley : The Persistance of Vision *(1978) (antologija)*
Vonda McIntyre : Dreamsnake *(1978)*
John Crowley : The Engine Summer *(1979)*
Octavia Butler : The Wild Seed *(1980)*
George R. .R. Martin, Lisa Tuttle : Windhaven *(1981)*
Wiliam Gibson : Neuromancer *(1984)*
David Brin : The Postman *(1985)*
Geoff Ryman : The Unconquered Country *(1986)*
Pat Murphy : The Falling Woman *(1987)*

Ta preprosta ideja - da bo prihodnost drugačna - je nekoč naredila znanstveno fantastiko nesprejemljivo za večino ljudi. Ljudje, s katerimi sem rasel, niso hoteli verjeti, da se svet spreminja, da se sploh lahko spremeni. Večina odraslih ljudi je še danes takšna in večina literature zanje je napisana (...) s predpostavko, (a) da tehnološke spremembe ni ; (b) če že je, potem gotovo ni pomembna ; (c) če je pomembna, potem je nesmiselna in grozljiva .

Damon Knight

ČKZ, številka 3+4/90 (128+129)

Časopis za kritiko znanosti izdajata študentski organizaciji univerz v Ljubljani in Mariboru.
Revija izhaja s podporo komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo in komiteja za kulturo republike Slovenije.

V. d. glavnega urednika: Andrej Klemenc
V. d. odgovornega urednika: Samo Resnik
Sekretar uredništva: David Tasic

Naslov uredništva: Beethovnova 9, Ljubljana
Telefon: 061/210-332 FAX: 061/319-448 (za ČKZ)

Po mnenju RS za prosveto in kulturo št. 431-1/74 z dne 14. 3. 1974 je revija oproščena temeljnega davka od prometa proizvodov.

Urednika te številke: Žiga Leskovšek, Samo Resnik
Priprava te številke: SKELETON CREW d. o. o., Ljubljana

Prevajalci: Žiga Leskovšek, Samo Resnik, Mitja Zupančič

Likovnosti na platnicah: naslovnica: Ed Buckley (ASTRA), Golgotha Moon: v tej sliki je 1973 Buckley predvideval, da bi Uran in Neptun lahko obkrožali pasovi majhnih satelitov - nekateri bi lahko imeli prav zanimive podobe. 1977 je letalski observatorij NASA odkril pet temnih prstanov okoli Urana.
zadnja stran: Gavin Roberts (ASTRA), po Voyagerjevih fotografijah: Waverider s pristajalnimi sondami na hrbtu se približuje Titanu.

Tisk: Print Grafika, Ljubljana

Haiku za Stanfordov ciklotron

Krog, skovan v svetlobi
prstan nenehnega gibanja -
tvoja pesem je bleda kot zvezde.

Haiku for Stanford Cyclotron

Circle forged in light
ring of unceasing motion -
your song faint as stars.

Robert Frazier

Današnji bralci sploh ne morejo razumeti zavračanja, ki so ga morali trpeti pisci znanstvene fantastike vsaj do zgodnjih šestdesetih let. Philip K. Dick je v uvodu k svoji zadnji zbirki zgodb ganljivo pisal o tem. Prvih deset let njegovega pisanja je bilo povsem nemogoče, da bi avtorja znanstvene fantastike drugi pisci in ljudje na univerzah sploh sprejeli kot pisatelja. Profesorji angleščine na koledžih so imeli ZF za podliteraren žanr, povprečni človek z ulice pa je sodil, da je nora. Honorarji so bili nizki, bralcev malo in človek je pisal z zavestjo, da bo tudi ambiciozno delo živelo in umrlo med istimi zidovi kot malovredne pisarije. Dick se spominja, da je sredi petdesetih let srečal "pravega" pisatelja Herberta Golda in ga prosil za avtogram. Gold mu je dal posetnico in nanjo napisal: "Mojemu kolegu, Philipu K. Dicku." Dick je to posetnico potem *leta* nosil okrog, saj je bila prvo priznanje človeka, ki se je ukvarjal z književnostjo, da njegovo delo obstaja.

Phillip Klass pripoveduje še groznejšo zgodbico. Leto je 1945, Klass in njegov prijatelj, ki je diplomiral iz angleščine, srečata Theodora Sturgeona. Sturgeon (njegov Killdozer je bil prav tedaj objavljen v Astoundingu) jima dolgo in zagreto govori o umetniških problemih znanstvene fantastike, izzivih tega žanra, zahtevah medija, v katerem je pojasnjevalna snov osrednjega pomena za zgodbo, pa se ji le ne sme dovoliti, da bi prevladala. Ko odide, se Klassov prijatelj nasmeje in pravi:

"Glej ga no! Ta se ima pa za pisatelja!? Saj je o svojih rečeh govoril tako resno, kot da bi pisal literaturo!"

Barry Malzberg

Vonda N. McIntyre
Ursula K. LeGuin
Brian Aldiss

Miha Remec
Vid Pečjak
Philip K. Dick

John Varley

...